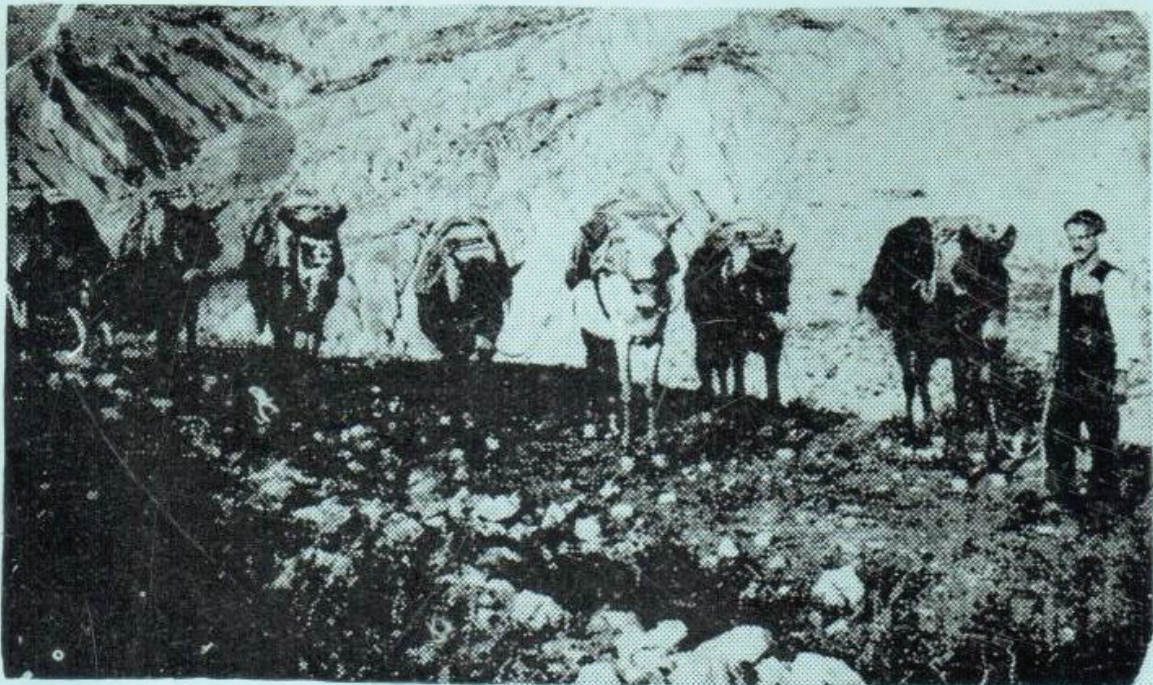


# ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

## ΠΡΑΜΑΝΤΑ

ΤΖΟΥΜΕΡΚΟΝ - ΙΟΑΝΝΙΝΟΝ



ΑΘΗΝΑ 1977

ΕΚΔΟΣΗ  
ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ «Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ»  
ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑΙ



Α' ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ  
ΠΟΥ ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΧΡΟΝΙΚΑ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ»

- 1) Δήμος Άρ. Λάμπρης
- 2) Χρήστος Άρ. Λάμπρης
- 3) Κωνσταντίνος Δ. Λάμπρης
- 4) Δημήτριος Ν. Μητρογιώργος
- 5) Κωνσταντίνος Ρούκης
- 6) Γεώργιος Ροῦμπος

Β' ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ  
ΠΟΥ ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΟΝ ΠΑΡΟΝΤΑ ΤΟΜΟΝ

- 1) Δημήτριος Βάνας
- 2) Εὐάγγελος Βάνας
- 3) Κωνσταντίνος Κονταξής
- 4) Σωτήριος Καρακώστας
- 5) Βασίλειος Καρατζένης
- 6) Δήμος Λάμπρης
- 7) Τηλέμαχος Μπέλος
- 8) Βασίλειος Μολώνης
- 9) Βασίλειος Ρίζος
- 10) Ἀθανάσιος Ρούκης
- 11) Δημήτριος Χαρίσης

Σύνταξη — Ἐπιμέλεια: ΔΗΜΟΥ ΛΑΜΠΡΗ

Ἐ γ ρ α ψ α ν :

- 1) Ἱστορικά: Δημήτριος Φ. Καρατζένης
- 2) Ἦθη καὶ Ἔθιμα: Δήμος Λάμπρης
- 3) Ἄλλα ἄρθρα ἐπώνυμα: Διάφοροι





## Περιεχόμενα

<b>Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1821 ΕΙΣ ΤΑ ΔΥΤΙΚΑ ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ .....</b>	<b>12 - 27</b>
Έτος πρώτον .....	12 - 23
Έτος δεύτερον .....	23 - 26
Έτος τρίτον .....	26 - 27
<b>Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ ΤΟΥ 1854 .....</b>	<b>28 - 30</b>
<b>Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ 1866 -1867.....</b>	<b>30 - 33</b>
<b>Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ ΤΟΥ 1878 .....</b>	<b>33 - 37</b>
<b>ΠΡΑΜΑΝΤΙΩΤΑΙ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΗΠΕΙΡΩΤΑΙ ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΓΙΝΑ ΤΟ 1829 .....</b>	<b>38 - 39</b>
<b>ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ .....</b>	<b>40 - 48</b>
Τραγουδάρας.....	40 - 41
Γεώργιος και Αθανάσιος Πολύζος, Αδελφοί εκ Πραμάντων .....	42 - 44
Κωνσταντίνος Τσιάρας .....	44 - 45
Κωνσταντίνος Πολύζος .....	45
Νικόλογος Ευθυμίου ή Θύμιου .....	45 - 47
Νικόλαος Νούτσος .....	47 - 48
<b>ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΡΤΗΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ .....</b>	<b>49</b>
<b>ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ .....</b>	<b>49 - 50</b>
<b>ΙΔΡΥΣΙΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ .....</b>	<b>50</b>
<b>Η ΠΡΑΜΑΝΤΑ ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΝΕΤΙΚΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΝ .....</b>	<b>51 - 53</b>
<b>[ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΚΑΙ ΜΟΝΑΙ] .....</b>	<b>70 - 84</b>
Η Αγία Παρασκευή .....	70 - 73
Άγιος Νικόλαος Πραμάντων .....	73 - 76
Απόστολος Θωμάς .....	77



Αγία Κυριακή .....	77 - 78
Άγιος Κωνσταντίνος .....	78
Άγιος Γεώργιος .....	79
Παναγιά .....	80
Αη Λιάς Πέρα Μαχαλά .....	80
Αη Λιάς Πάνω Μαχαλά .....	80
Αη Λιάς Κάτω Μαχαλά .....	80 - 81
Άγιος Δημήτριος .....	81
Άγιος Νικόλαος .....	81
Αγία Κυριακή .....	81
Παλιανκόλας .....	81
Άγιος Κωνσταντίνος .....	81 - 82
Αγία Ευαγγελίστρια .....	81
Μονή Αγίας Παρασκευής .....	82
Άγιος Θωμάς .....	82
Αγία Παρασκευή .....	82
Αγία Τριάδα .....	82
Αγία Μαρίνα .....	82
Άγιος Χριστόφορος .....	82
Άγιος Δημήτριος .....	82
Παλιο-Αηλιάς Σβάρας .....	83
Η Αγία Τριάδα Χρηστών .....	83
Άγιος Βασίλειος .....	83 - 84
<b>ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΤΩΝ ΙΕΡΕΩΝ - ΕΦΗΜΕΡΙΩΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ</b> .....	<b>85 - 89</b>





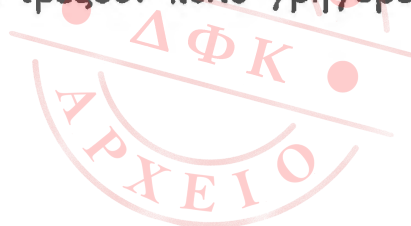
ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΤΩΝ ΙΕΡΕΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΟΓΗΡΩΝ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΕΛΙΣΣΟΥΡΓΩΝ ΤΕΩΣ ΔΗΜΟΥ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ .....	89-90
ΧΡΗΣΤΟΙ, Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΠΟΥ ΗΤΑΝ ΚΟΙΤΙΔΑ ΤΩΝ ΠΡΟΓΟΝΩΝ ΜΑΣ .....	91-99
Η ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ Α΄ ΕΙΣ ΤΑ ΠΡΑΜΑΝΤΑ (24 <sup>η</sup> Σεπτεμβρίου 1881) .....	110 - 111
ΤΟ ΛΙΘΑΡΙ ΤΟΥ ΓΚΙΩΝΗ .....	164 - 165
ΣΤΟΝ ΕΛΑΤΟ ΤΟΝ ΤΡΑΝΟ .....	166
Ο ΤΣΕΛΙΓΚΑΣ ΣΙΑΠΛΑΟΥΡΑΣ .....	167 - 170
ΟΙ ΑΓΩΓΙΑΤΕΣ .....	181 - 182
ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ .....	187 - 188
ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΩΝ ΛΑΜΠΡΑΙΩΝ .....	214 - 216
Ο ΠΑΛΑΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΜΑΣ .....	222 - 223
Ο ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΣ .....	225 - 226
ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΩΝ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ .....	264 - 280
ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΝ ΕΞΑΓΟΡΑΣ ΤΩΝ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ .....	281 - 288
ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΚΤΗΜΑΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ .....	288 - 294
ΤΑ ΔΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ .....	295 - 296



# Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1821 ΕΙΣ ΤΑ ΔΥΤΙΚΑ ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ

Ἔτος πρῶτον

Ἀρχὰς τοῦ 1821 ἡ πολιορκία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ὑπὸ τῶν Σουλτανικῶν Στρατευμάτων τοῦ Χουρσίτ, συνεχίζεται. Οἱ Ἕλληνες ὀπλαρχηγοὶ κρίνουν τὴν περίστασιν ὡς εὐνοοῦσαν τὴν ἐξέγερσιν τοῦ ἔθνους καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον γίνεται ἡ συγκέντρωσις τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος εἰς Λευκάδα εἰς τὴν Ὀποῖαν, μεμυημένος, ἔλαθεν μέρος καὶ ὁ Γ. Καραϊσκάκης. Μετὰ τὸ τέλος τῆς συσκέψεως ἀνετέθη εἰς κάθε ὀπλαρχηγὸν ἡ ἀποστολὴ νὰ μεταβῇ εἰς ὠρισμένην περιοχὴν καὶ νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς κατοίκους τῆς εἰς ἐπανάστασιν, εἰς δὲ τὸν Γ. Καραϊσκάκη ἡ ἐξέγερσις τῆς περιοχῆς Βονίτσης. Ἀφοῦ οὗτος περιεφέρθη ἐπὶ ἀρκετὸν εἰς τὴν Βόνιτσαν καὶ ἀφοῦ διεπίστωσεν ἀπροθυμίαν τῶν κατοίκων ἐτρέπη πρὸς τὰ Τζουμέρκα. Καὶ πρῶτον διήλθε ἐκ Σκουληκαριᾶς ἀπ' ὅπου μαζὶ μὲ τὸν θεῖον τοῦ Γῶγον Μπακόλαν μετέβησαν εἰς Χώσεψη πρὸς συνάντησιν τοῦ Μήτρου καὶ Γιαννάκη Κοτελίδου, συγγενῶν των, ἕνας ἐξ αὐτῶν εἶχε σύζυγον ἀδελφὴν τοῦ Γῶγου, καὶ συνεζήτησαν τὰ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐμειναν σύμφωνοι, ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἐπροχώρησε πρὸς τὰ ἄλλα χωρῖα τῶν Δυτικῶν Τζουμέρκων, φθάσας μέχρι Πραμάντων καὶ Μελισσουργῶν. Εἶχε περάσει τὰ χωρῖα αὐτὰ ὁ Καραϊσκάκης, ὅταν πρὸ εἴκοσι ἐτῶν, ἀποδράσας, ἐκ τῶν φυλακῶν Τεπελενίου, ὅπου ἦτο ἐγκλειστος τοῦ Ἀλῆ, τὸν δρόμον δὲ αὐτὸν ἠκολούθησε διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὰ Ἄγραφα πρὸς συνάντησιν τοῦ Κατσαντώνη. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας τοῦ Ἀλῆ, ὅλα τὰ ἀποσπάσματα εἶχον ἀποσυρθῆ ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν Δυτικῶν Τζουμέρκων, οἱ μὲν Ἀλβανοὶ διὰ νὰ βοηθήσουν τὸν Ἀλῆ, οἱ δὲ Τούρκοι διὰ νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὰς Σουλτανικὰς δυνάμεις τοῦ Χουρσίτ. Ἔτσι, ἀπ' ἀρκετοῦ χρόνου, ἡ περιφέρεια αὐτὴ δὲν ἐδοκίμαζε τοῦ κατακτητοῦ τὴν καταπίεσιν. Πάντως ἡ ἐμφάνισις τοῦ Καραϊσκάκη ἠλεκτρίζει τὰς ψυχὰς τῶν κατοίκων καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἀκολουθεῖται, ἀπὸ λίγους τώρα, ὅπως τὸν Μελισσουργιώτην Ἀτζακὴν, τὸν Τραγουδάραν ἐκ Πραμάντων καὶ τινὰς ἄλλους, διὰ νὰ τρέξουν πολὺ γρήγορα καὶ





ἄλλοι νὰ τεθοῦν ὑπὸ τὴν ὄδηγιαν τοῦ πλέον δοξασμένου ἀνδρὸς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Κοτελιδαῖοι, εἰς Χώσειψη καὶ περίχωρα συνεκρότησαν ἄλλην ἔνοπλον ὀμάδα καὶ ὅταν ἐπέστρεψε ὁ Καραϊσκάκης μὲ τοὺς ὀλίγους συντρόφους του, ἐπροχώρησαν εἰς Βουλγαρέλι ὅπου ἐν τῷ μεταξύ κατέφθασαν οἱ Γῶγος Μπακόλας, Ἀνρέας Ἴσκος, Μάρκος Μπότσαρης, Γιαννάκης Ράγκος, Κουτσονίκας καὶ 200 περίπου ἄλλοι ἀγωνισταί. Τὴν 15ην Μαΐου 1821 εἰς τὴν Ἱ. Μοῆν Ἁγίου Γεωργίου Βουλγαρελίου οἱ ἀνωτέρω ὀπλαρχηγοὶ καὶ ἀγωνισταί, κηρύσσουν τὴν Ἐπανάστασιν, ὑψώσαντες τὴν σημαίαν ὑπὸ τὰς εὐλογίας τοῦ Ἁγίου Μοναστηρίου Χριστοφόρου. Ἀκολουθῶς, τὰ ἀνωτέρω τμήματα ὀλονέν ἐνισχυόμενα δι' ἀνδρῶν, ἐτράπησαν πρὸς τὸ Μακρυνόρος ὅπου ἀπέκρουσαν τὰ πολυάριθμα στρατεύματα τοῦ Ἰσμαήλ Πασᾶ, δώσαντα τὰς νικηφόρους μάχας, τῆς Λαγκάδας, τοῦ «Αὐτιοῦ» Φλωριάδος, Κομποτίου καὶ Πέτα κατὰ τὸ διάστημα ἀπὸ 28ης Μαΐου μέχρι 18ης Ἰουνίου. Διὰ τῶν μαχῶν αὐτῶν οἱ Ἕλληνες ὀπλαρχηγοὶ ἠνάγκασαν τὸν τουρκικὸν στρατὸν νὰ περιορισθῆ εἰς τὴν Ἄρταν. Διαρκούσης τῆς πολιορκίας τῶν Ἰωαννίνων, ὁ Χουρσίτ, θέλων νὰ ἐξασφαλίσῃ διαβάσεις τινὰς εὐρισκομένας εἰς τὰ νῶτα τοῦ στρατοπέδου του, εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἐκτὸς τῆς Φρουρᾶς Ἄρτης, ἐτοποθέτησε μικρὰν δύναμιν εἰς τὴν γέφυραν Πλάκας ὑπὸ τὸν Ἄλθων ἄξιωματικὸν Βακούτ - Γαρδίκη καὶ ἑτέραν δύναμιν στρατιωτῶν, μὴ ὑπερβαίνουσαν τοὺς 300 ἀνδρας, εἰς τὰ ὄρεινά, ἐπὶ τῆς Πίνδου χωρία, Συρράκον καὶ Καλαρρύτες, αὐτὴν, πρὸς φύλαξιν τῶν διαβάσεων πρὸς Θεσσαλίαν. Εἶχον καὶ ἄλλον σκοπὸν αἱ Φρουροὶ τῆς Πλάκας καὶ τῶν Καλαρρυτῶν. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, Μαΐου, Ἰουνίου 1821, περιεφέροντο εἰς τὰ Δυτικὰ Τζουμέρκα, οἱ Μάρκος Μπότσαρης, Κίτσος Τζαθέλας, Δράκος καὶ λοιποὶ Σουλιῶται, οἱ ὅποιοι ἀνεζήτουν εὐκαιρίαν ὅπως ἀφοῦ ἐνισχυθοῦν ἀρκετά, προχωρήσουν πρὸς τὴν περιοχὴν τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἀπασχολήσουν ἐκ τῶν ὀπισθεν τὸν Χουρσίτ πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Ὅταν δὲ ἐτελείωσαν αἱ Μάχαι τοῦ Μακρυνόρους, ἐζήτησαν βοήθειαν τῶν ὀπλαρχηγῶν Γῶγου Μπακόλα, Γιάννη Ράγκου, Κουτελίδα, Ἴσκου καὶ ἄλλων, ὅπως διασπάσουν τὰς ἀνω φρουρὰς τοῦ Χουρσίτ καὶ ἀκολουθῶς προχωρήσουν πρὸς τὴν περιοχὴν τῶν Ἰωαννίνων. Ἐπρεπε κατ' ἀνάγκην νὰ ἐκδιώξουν τὸσον τὴν φρουρὰν τῆς Πλάκας, ὅσον καὶ Ἰμβρατὴμ Πρεμέντην ἐκ Καλαρρυτῶν. Κατὰ τὸ τέλος Ἰουνίου ἐφθασαν εἰς Τζουμέρκα οἱ

Ἄρχηγοί τοῦ Μακρυνόρους καί κατὰ τήν συνάντησίν των μέ-  
τους Σουλιώτας,κατηρτίσθη τὸ ἐξῆς σχέδιον ἐπιχειρήσεως: Ὁ  
Μάρκος Μπότσαρης, Γῶγος Μπακόλας, Κώστας Ράγγος, Γιαν-  
νάκης Κοτελίδας καί ἄλλοι, θὰ ἐπιτίθεντο κατὰ τῆς φρουρᾶς τῆς  
Πλάκας καί ἀκολουθῶς ὁ Μπακόλας καί Κουτελίδας θὰ κατε-  
λάμβανον τὰ Κατσανοχώρια, ὁ δὲ Μάρκος Μπότσαρης θὰ ἐπρο-  
χώρει πρὸς τὸν κάμπον τῶν Ἰωαννίνων. Ἔτερον σῶμα ὑπὸ τὸν  
Γιαννάκη Ράγγον, Ν. Στουρνάραν, ἄρματωλοῦ τοῦ Ἀσπροπο-  
τάμου, Μῆτρον Κουτελίδαν, Μῆτρον Γώγου Μπακόλαν καί τὸν  
Γέρο Μπαλωμένον, ἀπὸ τὸ Σύντεκνο, θὰ ἐκινεῖτο πρὸς τὰ χωρία  
Συρράκον καί Καλαρρύτες, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ἐξεδίωκαν τὸν Ἰμ-  
βραῆμ Πρεμέτην, βοηθεία καί τῶν κατοίκων καί θὰ ἐκήρυσσον  
καί ἐκεῖ τὴν ἐπανάστασιν. Τὴν ἐξέγερσιν εἰς τὰ χωρία αὐτὰ εἶ-  
χον ἐτοιμάσει ἄρκετά, εἰς μὲν τὸ Συρράκο, ὁ Ἰωάννης Κωλέτης,  
ἰατρός, ὁ Κωνσταντῖνος Βάγκος, ὁ Ἰωάννης Ντουραμάνης, ὁ Κο-  
τσαμπάσης τοῦ ἰδίου χωρίου Κωνσταντῖνος Στεροδημος, ὁ Νι-  
κόλαος Ζαλοκώστας (ἄλλοι Συρρακιῶται), εἰς δὲ τὰς Καλαρρύ-  
τες ὁ Γιώργος Τουρτούρης, Πρωτοπαππᾶς, Σγουῖρος, Νικόλαος  
Γιαννίκος, Κώστας Ἰωάννου, Γεώργιος Στανημένος, οἱ ἀδελφοὶ  
Νικόλαος καί Ἀθανάσιος Σταματάκοι, Νικόλαος Μπασδέκης,  
οἱ ἀδελφοὶ Γεώργιος καί Δημήτριος Φεγγάρης, οἰκογενεῖας πρῶ-  
τα φερούσης εἰς τοὺς Καλαρρύτες, ὁ Χριστόδουλος Κων. Δαθα-  
ρούκας, ὁ Χριστόδουλος Γκιούρτης, ὁ Ἀθανάσιος Δαμίρης καί ὁ  
πατήρ των, ὡς καί ἄλλοι. Ψυχὴ τοῦ σχεδίου καί τῶν ἐπιχειρή-  
σεων ἦτο ὁ Μάρκος Μπότσαρης ὅστις εὕρισκετο εἰς συνεννόη-  
σιν μετὰ τῶν ἀνωτέρω προκρίτων τῶν δύο χωρίων. Ἔτσι κατὰ  
τὸ τέλος Ἰουνίου τὰ τμήματα αὐτὰ ἐκινήθησαν πρὸς τοὺς ἀντι-  
κειμενικοὺς σκοποὺς καί θεβαιοῦται ἡ διέλευσις τοῦ Γιαννάκη  
Ράγκου, εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Γιάννη Μακρυγιάννη, ἀπὸ  
τὸ Μοναστήρι Κηπίνα, μίαν ὥραν κάτωθεν τῶν Καλαρρυτῶν. Εἶ-  
ναι φυσικὸν νὰ συνεφωνήθη κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ σχεδίου, ὅπως  
αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ τῆς Πλάκας καί τῶν Καλαρρυτῶν - Συρρά-  
κου, γίνουν ταυτοχρόνως. Μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν ὑπάρχει δια-  
φωνία ὡς πρὸς τὴν ἡμέραν κηρύξεως τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὰς  
Καλαρρύτες - Συρράκου καί ἐκδιώξεως τοῦ Ἰμβραῆμ Πρεμέτη.  
Ἄλλοι τὴν τοποθετοῦν τὸν Ἰούνιον, ἄλλοι τὴν 1ην Ἰουλίου κλπ.  
διὰ δὲ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Πλάκας ἀπλῶς ἀναφέρεται ὅτι ἐγι-  
νε κατὰ τὸ τέλος Ἰουνίου χωρὶς ἀκριθεῖς ἡμερομηνίαν. Ἀπὸ τὸ  
κάτωθεν πιστοποιητικόν, ποὺ ἐξέδωσαν ἀργότερα, ἀρχηγοὶ τοῦ



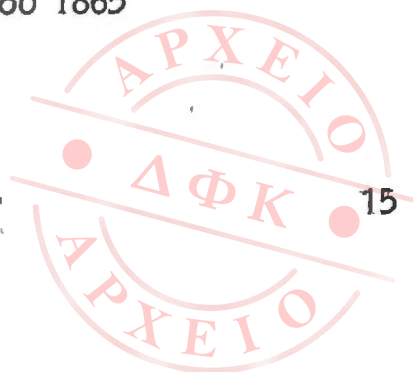


ἀγῶνος καὶ τινες συνυπογράφωντες, ἀπὸ τὰ χωρία αὐτά, πρὸς χρῆσιν τῆς Αἰκατερίνης χήρας Στεροδήμου, θεβαιούται ὅτι ἡ Ἐπανάστασις εἰς τὸ Συρράκο ἐκηρύχθη τὴν 6ην Ἰουλίου 1821. ψυχὴ δὲ αὐτῆς, διὰ τὸ Συρράκο, ἦτο, ὁ Δήμαρχος, τρόπον τινὰ τοῦ χωρίου, Κωνσταντῖνος Στεροδήμος. Καὶ εἶναι αὐτονόητον ὅτι τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐξερράγη καὶ εἰς Καλαρρύτες καὶ κατ' αὐτὴν ἐξεδιώχθη ὁ Πρεμίτης.

«Πιστοποιητικόν. Πιστοποιοῦμεν οἱ ὑποφαινόμενοι ἐνόρκως καὶ ἐνσυνειδήτως καὶ ἐπὶ τῇ ὀριζομένη ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου ποινῆς καὶ ἐπὶ τῇ ὑποχρεώσει τῆς ἀνηκούσης πολιτικῆς ἀποζημιώσεως, ὅτι ὁ ἀποθιώσας Κωνσταντῖνος Στεροδήμος ἐκ Συρράκου τῆς Ἠπείρου, Κουτσάμπασης ὦν (Δήμαρχος) τῆς κωμοπόλεως, τεθεὶς τὴν 6ην Ἰουλίου 1821, ἐπικεφαλῆς τῶν συμπολιτῶν του συνεκέντρωσε μετ' αὐτοῦ τὸ πλεῖστον μέρος καὶ ὅπλισθεις μετ' αὐτῶν ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως ὀδηγήσας αὐτοὺς πρὸς ἀντίκρουσιν τῆς Στρατιωτικῆς Ὀθωμανικῆς δυνάμεως, ἥτις ἦτο συγκεντρωμένη ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ρηθείσης πόλεως, τοὺς μὲν ἠνάγκασε διὰ τῶν ὀπλῶν νὰ μεταθῶσι εἰς Ἰωάννινα μετὰ δὲ μαχάμενος ἐπὶ πολλὰς ὥρας, ὑπεχώρησεν. Ὅθεν ἐπήλθεν ἡ καταστροφὴ διὰ πυρὸς τῆς κωμοπόλεως Συρράκου. Ἐκτοτε δὲ εἰσηλθὲν εἰς τὸν Στρατιωτικὸν ἀγῶνα, ὅπου καὶ ἐπανευρέθη εἰς διαφόρους μάχας καὶ ὅτι ὁ Ἰωάννης Ντουραμάνης ἐκ Συρράκου τῆς Ἠπείρου χιλιάρχος ὦν εἰς τὸ Σῶμα τοῦ τότε στρατηγοῦ καὶ ἤδη Συνταγματάρχου Γεωργίου Λάμπρου Ζέρβα, ἐνεγράφη εἰς τὰ μητρώα ὅτι εἶναι Σουλιώτης ἐπειδὴ πάντοτε ἦτο μετὰ τοῦ εἰρημένου σώματος καὶ μέχρι τῆς ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου ὅπου καὶ ἐφονεύθη, ἀποθιώσας ἄγαμος καὶ μόνος νόμιμος κληρονόμος, εἶναι ἡ αἰτούσα Αἰκατερίνη Ντουραμάνη, ἀλλὰ ἡ πατρὶς αὐτοῦ εἶναι ἡ κωμόπολις Συρράκου τῆς Ἠπείρου καὶ ὅτι ἡ μήτηρ τῆς αἰτούσης Χάϊδω Ντουραμάνη ἔλαθε σύνταξιν δραχμῶν 15 ἀπὸ τὸ ἔτος 1833 μέχρι τοῦ 1844 ὅτε ἀπεθίωσε. Χορηγοῦμεν τὸ παρὸν εἰς τὴν αἰτούσαν Αἰκατερίνη Ντουραμάνη, σύζυγον Κωνσταντῖνου Στεροδήμου ἵνα τῆς χρησιμεύσῃ ὅπου δεῖ.

Ἐν Ἀγρινίῳ 25 Μαρτίου 1865

Ο, Συγχωριανοὶ  
Ἄν Φαρμάκης



Ν. Δαβαρούκας  
Ἄναστάσιος Πομότης  
Οἱ Ὀπλαρχηγοὶ  
Ν. Ζέρβας  
Ἄθ. Κουτσονίκας  
Ν. Μπότσαρης

Ἐκ τοῦ πιστοποιητικοῦ αὐτοῦ προκύπτει θεβαία πλέον χρονολογία ἢ 6η Ἰουλίου 1821, τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Συρράκου, ἐπομένως καὶ τῶν Καλαρρυτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἰς τὸ Συρράκον τῆς ἐνόπλου ἐξεγέρσεως ἠγήθη ὁ Κοντσάμπασης Κωνσταντῖνος Στεροδημος. Μὲ τὴν ἐξέγερσιν αὐτὴν οἱ Ὀπλαρχηγοὶ καὶ οἱ κάτοικοι, ἐξεδίωξαν τὴν ὀλιγάριθμον φρουρὰν τοῦ Ἰμβραήμ Πρεμίτη.

Ὅπως γράφομεν, ταυτοχρόνως πρέπει νὰ ἔγινε ἡ ἐπίθεσις καὶ κατὰ τῆς φρουρᾶς τῆς Πλάκας τοῦ Ἄλθανοῦ Βακούτ - Γαρκίκη. Οὔτε ἐδῶ ἐδυσκολεύθησαν οἱ Ἕλληνες Ὀπλαρχηγοὶ καὶ ἠδυνήθησαν ταχύτατα νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Τούρκους μέχρις ἀποστάσεως δυὸ ὥρῶν πρὸς τὰ Καλεντζοχώρια καὶ νὰ καταλάβουν τὸν κόμβον τῆς γέφυρας. Ἐπειτα ὁ Γῶγος Μπακόλας ἀπεχώρησε καὶ κατέλαβε τὸ Πέτα, ἀπ' ὅπου τὴν 5ην Ἰουλίου ἀπέκρουσε τὰς ἐπιθέσεις μεγάλων δυνάμεων τῶν Τούρκων τῆς Ἄρτης, συντρίψας τοὺς ἐπιτεθέντας. Ὁ Κώστας Ράγκος, Γιαννάκης Κουτελίδας, Μάρκος Μπότσαρης ἔμειναν εἰς τὰ Κατσανοχώρια καὶ τὴν Πλάκαν. Ὁ Χουρσίτ Πασᾶς μαθὼν τὴν κατάληψιν τῶν Καλαρρυτῶν καὶ τῆς Πλάκας, ὡς καὶ τὴν ἐκδίωξιν τῶν φρουρῶν των, ἔγινε ἔξω φρενῶν. Μὴ διαθέτων ἐπαρκεῖς δυνάμεις εἰς Ἰωάννινα, καθόσον αὐταὶ εἶχον μειωθῆ, ἡ δὲ πολιορκία τοῦ Ἄλῃ εὑρίσκετο εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς, διέταξε τὸν εὑρισκόμενον εἰς Ἄρταν Ἰσμαήλ Πασᾶ Πλιάσαν ὅπως κινηθῆ καὶ ἀνακαταλάβῃ τὰ χωρία, Συρράκο καὶ Καλαρρυῖτες, τὰ ὁποῖα, ὁ Ἰμβραήμ, ἀναγκασθεὶς νὰ συνθηκολογήσῃ εἶχε παραδώσῃ εἰς τοὺς ἐπαναστάτας. Συνάμα διέταξε τὸν Ἰμβραήμ νὰ ἐπιστρέψῃ ἀκολουθῶν κατὰ τὴν ἀνοδὸν πρὸς τὰ χωρία Καλαρρυῖτες - Συρράκον, τὸν Ἰσμαήλ. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν διαβάσεων τοῦ Μακρυνόρους, ὁ Ἰσμαήλ παρέμεινε μὲ τὰ στρατεύματά του, ἀποτελούμενα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ Ἄλθανῶν, εἰς Ἄρταν καὶ μᾶλλον τὰς δυνάμεις αὐτὰς εἶχε διαθέσιμους τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὁ Χουρσίτ. Διέταξε ἐπίσης τὸν Τοπάλ - Ἄλῃ Παπᾶ ὅπως συγκεντρώσῃ μίαν δύναμιν κυρίως διὰ στρατολογίας





Ἄλθανῶν καὶ θαδίσει πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς Πλάκας. Πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ αὐτοῦ, διέταξε ἄλλο τμήμα στρατοῦ τῆς Ἄρτης, ὑπὸ τοὺς Μπεκὴρ Τζογαδόρον καὶ Τσαρακτζῆ Μαγούτ Ἄλῃ Πασᾶ νὰ θαδίση πρὸς Τζουμέρκα καὶ ἐνίσχύση τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Τοπάλ εἰς Πλάκαν. Διάφοροι πληροφορίες δίδονται διὰ τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν τοῦ στρατοῦ τοῦ Τοπάλ μὲ τὸν ὁποῖον ἐκίνησε διὰ τὴν Πλάκαν. Ὁ Μακρυγιάννης τὸν ἀναριθμᾷ εἰς ὀκτῶ χιλιάδες ἄνδρες, ὁ ἱστορικὸς Κόκκινος εἰς τέσσαρας χιλιάδας καὶ ἡ Ἐφημερίς «Αἰτωλική» εἰς δύο. Νομίζομεν ὅτι οὐδεμία πληροφορία ἐξ αὐτῶν, εἶναι ἀκριβής, δοθέντος ὅτι, εἰς τὰ Ἰωάννινα ὁ Χουρσίτ δὲν εἶχε περισσεῖαν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, διὰ νὰ διαθέσῃ διὰ τὴν ἐπιχείρησιν τῆς Πλάκας. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἐπελθόντος ἀποτελέσματος κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Τοπάλ, μὴ δυνηθέντος νὰ ἀποκρούσῃ δύναμιν μὴ ὑπερβαίνουσαν τοὺς 500 ἄνδρας αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἐπειδὴ τὸ τμήμα τὸ ὁποῖον συνεκροτήθη ὑπὸ τοῦ Τοπάλ, ἀπετελεῖτο κυρίως ἐκ στρατολογίας Ἄλθανῶν, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι δὲν ὑπερέβαινε τοὺς 1000 ἄνδρας. Εἰς αὐτοὺς δέον νὰ προστεθῇ καὶ ἡ ἐξ Ἄρτης ἀνελθοῦσα δύναμις τοῦ Μπεκὴρ Τζογαδόρου, ἀλλ' αὐτὴ ἐνεπλάκη εἰς μάχην, ὡς θὰ εἶδωμεν εἰς τὰ Σχωρέτσανα χωρὶς νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Πλάκαν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Τοπάλ.

Ὁ Ἰσμαήλ φθάσας εἰς τὰ ἀνωτέρω χωρία, ἐπετέθη δι' ἰσχυρᾶς δυνάμεως κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν τῶν δύο χωρίων καὶ τῶν ἐκεῖ ὀπλαρχηγῶν καὶ ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ αὐτὰ καὶ νὰ τὰ παραδώσῃ εἰς τὸ πῦρ καὶ τὴν λεηλασίαν. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ καὶ οἱ κάτοικοι ἀντέστησαν σθεναρῶς καὶ τέλος ἀπεχώρησαν, τελευταῖος δὲ ὄλων ὁ Γέρω Μπαλωμένος ἀπὸ τὸ Σύντεκνο, μὲ τὴν ἐξ 8 ἄνδρων ὀμάδα του, ὅταν εἶδον, ὅτι δὲν ὑπῆρχε οὐδεμία σωτηρία. Ἀπὸ τὸ κάτωθι πιστοποιητικὸν τῆς ἐκ Καλαρρυτῶν οἰκογενείας Δαμήρη, φαίνεται πόσον γενναίως ἐπολέμησαν οἱ ἀτυχεῖς κάτοικοι τῶν δύο χωριῶν.

«Πιστοποιητικόν. Πιστοποιοῦμεν ὅτι ὁ Ἀθανάσιος Δαμήρης ἦτο ἐκ μιᾶς τῶν πρώτων εὐκατάστατων οἰκογενειῶν τῶν Καλαρρυτῶν τῆς Ἠπείρου, ἔχων κτήματα καὶ περιουσίαν χρηματικὴν ὑπὲρ τὰς τριακοσίας χιλιάδας δραχμῶν, ὅτι ὁ πατήρ του καὶ ὁ ἴδιος ἐστάθησαν ἐκ τῶν πρωταιτίων τῆς τότε γενομένης ἐπαναστάσεως ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας, ὅτι ἀγωνισθέντες εἰς τὴν τότε γενομένην μάχην μετὰ μεγίστου ζήλου, ἔπαθον πολλὰ

καὶ ἐστερήθησαν ὀλωσδιόλου τῆς περιουσίας των. Ὅτι ὁ εἰρη-  
μένος Ἄθανάσιος Δαμίρης ἐξ αὐτῆς τῆς αἰτίας τώρα στερεῖ-  
ται ὀλωσδιόλου τῶν ἀπολύτων ἀναγκαίων μέσων πρὸς δια-  
τήρησιν ἑαυτοῦ του καὶ ὅτι ἦτο εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος μέ-  
χρι τοῦ 1828.

Οἱ πιστοποιοῦντες

Ἰωάννης Ράγγος — Ἰωάννης Κωλέττης (ἐκ τῶν χειρογράφων  
τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης ὅπου τὸ πρωτότυπον).

Οἱ κάτοικοι, συναποκομίζοντες ὅτι ἦτο δυνατὸν, σὺν γυναιξὶ  
καὶ τέκνοις, ἀνεχώρησαν ἄλλοι μὲν κατελθόντες εἰς Χρηστοὺς ἐ-  
τράπησαν ἔπειτα διὰ τοῦ ποταμοῦ πρὸς Μελισσοργούς, Αὐτὶ -  
Θεοδώριανα, ἄλλοι δὲ διὰ τῆς κορυφογραμμῆς Ματσουκίου, Κρι-  
θάρια Νεραΐδας πάλιν πρὸς τὰ Θεοδώριανα, διὰ νὰ φθάσουν ἀ-  
κολούθως εἰς Μεσολόγγι κλπ. Οἱ Τοῦρκοι κατέστρεψαν τελεί-  
ως τὰ δύο χωρία, τὰ δὲ λάφυρα τὰ ὁποῖα συνεκέντρωσαν δὲν με-  
τροῦνται. Οἱ κάτοικοι ἦσαν πολλοὶ πλούσιοι, εἶχον δὲ καταφύγει  
ἐκεῖ καὶ πολλὰ πλούσια οἰκογένεια ἐξ Ἰωαννίνων, πρὸς ἀ-  
σφάλειάν των, αἱ ὁποῖαι τώρα ἠναγκάσθησαν νὰ ἀκολουθήσουν  
τὴν μακρὰν πορείαν πρὸς τὸ Μεσολόγγι καὶ τοῦτο ὡς πρῶτον  
σταθμὸν. Ὀλίγαι οἰκογένεια ἐκ Συρράκου καὶ Καλαρρυτῶν ἐ-  
κρύφθησαν εἰς τὴν περιοχὴν Πραμάντων, ὅπου ἔπειτα ἐγκατεστά-  
θησαν καὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν ἐκεῖ ἀπόγονοι.

Μεταξὺ τῶν Ἱστορικῶν καὶ τῶν διαφόρων ἐρευνητῶν ὑπάρ-  
χει διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν ἡμέραν καταστροφῆς τῶν δύο χωρίων.  
Ὁ Ἰωάν. Λαμπρίδης τὴν τοποθετεῖ κατὰ τὴν 10 μὲ 13 Ἰουλίου.  
Ἄλλοι ἐνωρίτερον. Νομίζομεν ὅτι ἔγινεν ὀλίγας ἡμέρας ἀργό-  
τερα.

Ὁ Ἰσμαήλ Πασᾶς Πλάσκας, ἐκτὸς τῆς καταστροφῆς τῶν Κα-  
λαρρυτῶν καὶ Συρράκου εἶχε καὶ ἄλλην, κυρίαν καὶ αὐτὴν, ἀπο-  
στολήν, νὰ φθάσῃ διὰ τῆς ὀρεινῆς ὁδοῦ, τὸ ταχύτερον δυνατὸν,  
εἰς τὴν Αἰτωλοακαρνανίαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ διὰ  
τῶν διαβάσεων τοῦ Μακρυνόρους. Εἶχε ἐξαπλωθεῖ ἡ Ἐπανάστα-  
σις ἐκεῖ καὶ ἔπρεπε νὰ τρέξῃ πρὸς κατάπνιξίν της. Δεδομένου δέ,  
ὅτι τὴν 3ην Αὐγούστου εὐρίσκετο εἰς Θεοδώριανα καὶ τὴν 4ην  
Αὐγούστου μάχεται εἰς τὸν Σταυρόν, σημαίνει ὅτι ἦτο πρόσφα-  
τος ἡ καταστροφή τῶν δύο χωρίων. Δὲν ἐρευνήθη ἀκόμη ἐπαρκῶς  
ἡ ἡμερομηνία τῆς καταστροφῆς, πάντως θὰ πρέπει νὰ ἔλαβε χώ-  
ραν γύρω ἀπὸ τὴν 20ὴν Ἰουλίου. Ὅπως γράφομεν ὁ Χουρσίτ Πα-





σᾶς ἀρχηγός τῶν Σουλτανικῶν Στρατευμάτων εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ, διέταξε τὸν Τοπάλ Πασᾶ νὰ ἀνακαταλάβῃ τὴν Πλάκαν καὶ παραδώσῃ εἰς τὸ πῦρ καὶ τὴν λεηλασίαν τὰ χωρία τῶν Δυτικῶν Τζουμέρκων. Διὰ νὰ συγκεντρώσῃ ὁ Τοπάλ ἰκανὴν στρατιωτικὴν δύναμιν καὶ φέρει εἰς πέρας τὴν ἀποστολὴν του, παρῆλθον ἀρκεταὶ ἡμέραι. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ἐγένετο στρατολογία νέων ἀνδρῶν, ἰδίως ἐκ τῆς Ἀλθανίας, καὶ τοῦτο δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἄλλην. Οὔτε ἦτο δυνατὸν εἰς τὸν Χουρσίτ νὰ ἀποσπάσῃ δυνάμεις ἀπὸ τὸν Σουλτανικὸν τακτικὸν στρατὸν τῶν Ἰωαννίνων, ἀφοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ ἀριθμὸς του εἶχε σημαντικῶς μειωθῆ. Φθάνομεν εἰς τὸ συμπέρασμα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἀφίξις τοῦ Τοπάλ καὶ Βακούτ εἰς Πλάκαν ἦτο σχεδὸν σύγχρονος μὲ τὴν ἀφίξις τοῦ Ἰσμαήλ πασᾶ εἰς Καλαρρύτας, δηλαδὴ μετὰ τὴν 20ὴν Ἰουλίου. Ἡ χειρόγραφος ἐφημερίς «Αἰτωλική» τῆς 10ῆς Αὐγούστου 1821, γράφει, ὅτι ἡ μάχη ἐτελείωσε τὴν 27ην Ἰουλίου δεδομένου δὲ ὅτι αὕτη ἐκλιμακώθη ἐπὶ δυὸ ἡμέρας μὲ διαφόρους ἐναλλαγὰς καὶ θέσεις, ὑποτίθεται ὅτι ἤρχισε τὴν 25ην Ἰουλίου μὲ ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων ἐκ πολλῶν σημείων κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Πλάκας. Κατὰ τὴν συγκρότησιν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἰωαννίνων, τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος τοῦ Τοπάλ διὰ τὴν Πλάκαν, εἶχε εἰδοποιηθεῖ σχετικῶς ἀπὸ χριστιανούς ὁ Γῶγος Μπακόλας εἰς τὸ Πέτα καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἀρχηγοὶ τῶν Τζουμέρκων οἵτινες ἐκάλεσαν ἀμέσως εἰς βοήθειαν ὀπλαρχηγούς τῆς Αἰτωλοακαρνανίας. Πάραυτα ἔτρεξαν πρὸς ἐνίσχυσιν ὁ Γῶγος Μπακόλας, ἀφήσας εἰς τὸ Πέτα τὸν υἱὸν του Ντούλαν νὰ κρατῇ τὰς θέσεις, ὁ Ξηρομερίτης Στάθης Κατσικογιάννης, οἱ Βαλτινοὶ Ἰωάννης Φαρμάκης καὶ Γεωργούσης Βοηλοὶ τοῦ Ἀνδρέου Ἰσκού, ὁ Γεώργιος Κρίτζαλης καὶ ἄλλοι.

Ὅταν ἐξεδηλώθη ἡ ἐπίθεσις τοῦ Τοπάλ ἐναντίον τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν τῆς Πλάκας, ὁ Μπεκὴρ Τζογαδόρος μὲ τὸ τμήμα τῆς Ἄρτης, εἶχε φθάσει εἰς τὰ Σχωρέτσανα (Καταράκτην). Τὴν Πλάκαν ὑπεστήριζε ὁ Μάρκος Μπότσαρης μὲ διακόσιους Σουλιώτας, ὁ Κουτελίδας, ὁ Κων. Ράγγος, ὁ Ἰωάννης Φαρμάκης ἐκ Βάλτου, ὁ Σουλεϊμάν Μέτο Ἀλθανὸς μὲ μικρὰν ὀμάδα πατριωτῶν του, ἴσως καὶ τινες τῶν Αἰτωλοακαρνανίων ἀρχηγῶν, ἐν ὅλῳ δυνάμεις μὴ δυναμένη νὰ ὑπερβῇ τοὺς 500 ἀνδρας. Ἐναντίον αὐτῶν ἐπετέθη ὁ Τοπάλ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ μετὰ πολὺωρον μάχην ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ. Ἐπα-

νέλαβε τὴν ἐπίθεσιν καὶ τὴν ἐπομένην ἀλλὰ δὲν ἐστάθη τυχερώ-  
τερος.

Αἱ ἀπώλειαί των θαρύταται, 300 νεκροὶ καὶ πολλοὶ τραυμα-  
τῖαι ἔμειναν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης οἱ ὅποιοι ἐλαφυραγωγῆθη-  
σαν. Ἐπὶ πλέον περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, 7 σημαῖαι,  
πολλὰ ἄλογα, τὸ ταμεῖον τοῦ σώματος καὶ ἄλλα. Ἐκ μέρους τῶν  
Ἑλλήνων ὑπῆρξαν τρεῖς τραυματῖαι, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ  
Μπότσαρης, ὅστις μετὰ ταῦτα μετεφέρθη ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν  
πρὸς θεραπείαν εἰς τὸ Σούλι. Καθ' ὃν χρόνον ἡ νίκη ἔστεφε τὰ  
ὄπλα τῶν Ἑλλήνων τῆς Πλάκας, τμήματα τοῦ Τουρκικοῦ Στρα-  
τοῦ τῆς δυνάμεως τῆς Ἄρτης, ἐνεπλάκησαν εἰς μάχην μέ τμήμα-  
τα τῶν Αἰτωλοακαρνάνων ὀπλαρχηγῶν Στάθη Κατσικογιάννη,  
Φαρμάκη, Κίτσο Πάσχο, Γιαννηκώστα, Δράκου, Τζαβελλαίων εἰς  
τὰ Σχωρέτσιανα εἰς βοήθειαν τῶν ὁποίων ἔτρεξε ὁ Γιαννάκης  
Ράγγος. Μετὰ σκληρὰν μάχην οἱ Ἕλληνες ἠδυνήθησαν νὰ ἐξου-  
δετερώσουν τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ ἀπομακρυνθῇ.  
Ὁμιλῶν τὴν 6ην Μαρτίου 1846 εἰς τὴν Βουλὴν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ράγ-  
κου, ὁ βουλευτὴς Πᾶνος Ράγκος λέγει «συγχρόνως δὲ τότε ἔγινε  
καὶ εἰς Σχωρέτσιανα μάχη τόσον τρομερὰ κατὰ τὴν ὁποίαν κατε-  
στράφη κατὰ κράτος καὶ ἄλλη πτέρυξ τοῦ ἐχθροῦ, ἥτις ἐξ Ἄρ-  
της εἰς βοήθειαν ἤρχετο τῶν κατατροποθέντων ἐχθρῶν...».

Περὶ τῆς μάχης τῶν Σχωρετσιάνων, εἰς τὴν ἀπὸ 23 Μαρτίου  
1833, ἔκδοσιν χρονικῶν ἐκδουλεύσεών του, πρὸς τὴν ἐξεταστικὴν  
ἐπιτροπὴν τῶν Ἀτάκτων Ἀξιωματικῶν ὁ Στάθης Κατσιγογιάννης  
γράφει: «1821, τὸν Αὐγουστον τοῦ ἰδίου ἔτους παρευρέθη ὁμοῦ  
μὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν εἰς τὴν μάχην Σχωρέτσιανα τῶν Τζου-  
μέρκων ὅπου ἐπολεμήσαμε μὲ τὸν Τσαρακτζῆ Μαγούτ Ἀλῆ Πα-  
σᾶ καὶ Μπεκίρην Τζογαδόρον. Τὸν ἴδιον μῆνα, εἰς τὴν μάχην εἰς  
τὸν Σταυρὸν κατὰ τὰ Τζουμέρκα μὲ τὸν Χουστάμπεη Ἀργυροκα-  
στρίτην καὶ Ἰμβραήμην Πρεμίτην». Ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες ἀνέτρεψαν  
τοὺς Τούρκους εἰς τὰ Σχωρέτσιανα ἐπροχώρησαν εἰς Ἄγναντα  
ὅπου ἄλλο τμήμα τῶν Τούρκων εἶχε κυκλώσει τὸ χωρίον καὶ ἠ-  
πειλοῦντο μὲ ἐξόντωσιν οἱ 800 κάτοικοι. Ἠνάγκασαν τοὺς Τούρ-  
κους νὰ συμπτυχθοῦν οἱ δὲ κάτοικοι τῶν Ἀγνάντων, ἐλευθερω-  
θέντες κατέφυγον πρὸς τὰ Στερνὰ καὶ τὸ θουνὸ διὰ νὰ σωθοῦν.  
Διὰ τὴν μάχην τῶν Ἀγνάντων ὁ μακαρίτης Γ. Παπαγεωργίου κα-  
θηγητῆς τῆς φιλολογίας, ἐδημοσίευσεν τὴν κάτωθι γραπτὴν θύ-  
μησιν ἀπὸ ἑνα παλαιὸ βιβλίον τῆς Παναγίας Χρυσοσπηλιωτίσης  
Γουργιάνων. «Ἔτος 1821. Θύμησις τὸν καιρὸ τοῦ χαλασμοῦ ὄντας





ἐπάτησαν οἱ Τοῦρκοι τὸ Τζουμέρκο καὶ πῆραν τὸ βίον τοῦ κόσμου ὅλο. Εἶσαν τοὺς Ἄγναντίτες κλεισμένους στὸ θουνὸ καὶ πολέμα- γαν μέρες τρεῖς. Καὶ τοὺς ἔβγαλαν οἱ Σουλιῶτες καὶ γλύτωσαν τὸν κόσμον ὅλον. Καὶ πῆγε ὁ καπετάνιος Γῶγος Μπακόλας στὸ Σταυρὸ καὶ πολέμησε μὲ 6 χιλιάδες καὶ γλύτωσε τὸν κόσμον οὐ- λον». Καὶ ὁ Ἰωάννης Φαρμάκης ἐκ Βάλτου μετέπειτα ἀνθυπολο- χαγὸς τοῦ Στρατοῦ λαβὼν μέρος εἰς τὴν μάχην ἀναφέρει εἰς αἰ- τησίην του πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν Ἐκδουλεύσεων: «Ἐλαβε μέρος... 6) εἰς Πλάκαν ὅπου ἐλαβώθη ὁ Μάρκος 7) εἰς τὸν Σταυρὸν ὅπου οἱ ἐχθροὶ ἐχάλασαν τοὺς Καλαρρύτες 8) εἰς Ἄγναντα ὅπου διε- σώσωμεν 800 ψυχὰς καὶ τὰς ὁποίας ὁ ἐχθρὸς εἶχε στενὰ κλεισμέ- νες. 9) Ἰωάννης Φαρμάκης».

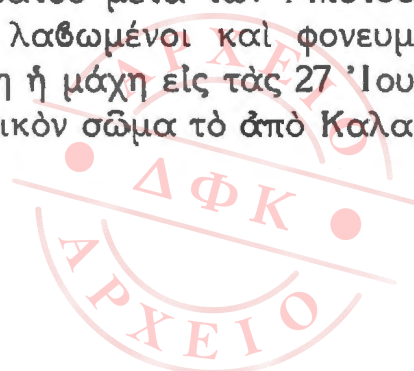
Καθ' ὃν χρόνον ἐλάμβανον χώραν οἱ συγκρούσεις αὐταὶ ὁ Τοπάλ εἰς τὰ Κατσανοχώρια ἐνισχύθη καὶ ὑπὸ ἄλλων δυνάμεων, ἐπροχώρησε εἰς Πλάκαν τὴν ὁποίαν ἀφρούρητον, ἀφοῦ οἱ 50 Ἑλ- ληνες τῆς φρουρᾶς ἀπεσύρθησαν, διέβη καὶ ἐξεχύθη πρὸς τὰ χω- ριά τῶν Τζουμέρκων καὶ κατέκαυσε τὴν Ἄγναντα, τὴν Κουσοβί- στα (Κτιστάδες) καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν Σχωρεσιάνων, τὰ ὁποία καὶ ἐλεηλάτησε. Ὁ Ἰσμαήλ Πασᾶς, ἀφοῦ συνεπλήρωσεν τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς τῶν Καλαρρυτῶν καὶ Συρράκου, κα- τήλθεν εἰς Χρηστοὺς καὶ ἐκεῖθεν ἐπροχώρησε εἰς Πράμαντα, σπεί- ρων τὸν τρόμον καὶ τὸν πανικὸν τῶν κατοίκων. Εἰς τὰ Πράμαντα ὅμως εἶχε φθάσει ὁ Γῶγος Μπακόλας καὶ ἐκ Καλαρρυτῶν ὁ υἱὸς του Μῆτρος, ὁ Κουτελίδας, ὁ Γιαννάκης Ράγκος, μετὰ τὴν μάχην τῶν Σχωρετσιάνων καὶ Ἄγναντων καὶ ἄλλοι. Οἱ ἐντόπιοι, ἐνθαρ- ρυνόμενοι καὶ ἀπὸ τὴν παρουσίαν τῶν ὀπλαρχηγῶν ἀποφάσισαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες νὰ κτυπήσουν τὸν πλησιάζοντα στρατὸν τοῦ Ἰσμαήλ. Καὶ ἀφοῦ ἀπέστειλαν εἰς τὴν Στρογγούλα, ψηλὰ στὸ θουνό, τοὺς γέροντας καὶ τὰ παιδιά, οἱ λοιποὶ, ἄνδρες καὶ γυ- ναῖκες κατέλαβον θέσεις ἐντὸς τοῦ χωρίου καὶ ἰδίως περὶ τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου παλαιὸ Μεσοχώρι. Ὁ Ἰσμαήλ ἐξ ἄλλου, ἐκκαθαρίζων τὰς ἐστίας, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου, Σελιὸ καὶ τοῦ κάτω Μαχαλᾶ ἔφθασε εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου, ὅπου τὸν ἀ- νέμενε σθεαρὰ ἀντίστασις. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες τῶν Πραμάν- των μαζὶ μὲ τοὺς ἄνδρες τῶν ὀπλαρχηγῶν γράφουν ἐκεῖ εἰς τὴν πλατεῖαν ἀκόμη μίαν ἐνδοξον σελίδα τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ λαϊκὴ παράδοσις διέσωσε σκηνὴν τῆς ἐν λόγῳ μάχης, καθ' ἣν εἰς τὴν θέσιν ὅπου σήμερον ἡ θρύψη «Ἀράπης» γυναῖκα Πραμαντιώτισσα ἐπετέθη ἐκ τῶν ὀπισθεν κατὰ Τοῦρκου μαύρου



καὶ διὰ ροπάλου κατέφερε κτυπήματα εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν ἐφόνευσε. Ἐπὶ τὸ γεγονός αὐτό, λέγουν οἱ παλαιότεροι Πραμαντιῶται, πῆρε ἡ θέσις αὐτὴ τὴν ὀνομασίαν «στὸν Ἄραπη» καὶ ἔπειτα καὶ ἡ ἐκεῖ θρύση. Αἱ δυνάμεις ὁμοῦ τοῦ Ἰσμαήλ ὑπερτεροῦσαν κατὰ πολὺ τῶν ἐπαναστατῶν, ἡ πίεσις τῶν καὶ τὰ μέσα, μεγάλη καὶ ἔτσι οἱ κάτοικοι ἀπεσύρθησαν πρὸς τὸ βουνό, Στρογγούλα, ὅπου πρὸ τῆς μάχης εἶχον τραβηχθῆ τὰ παιδιά, οἱ γέροντες καὶ οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ἀντίστασιν. Ἀκολούθως ὁ Ἰσμαήλ ἀφοῦ ἐλεηλάτησε καὶ ἔκαυσε ὅλα τὰ σπίτια τῶν Πραμάντων, πλὴν δυὸ τριῶν σωθέντων ἐκ τύχης, διέταξε τὸν Ἰμβραὴν Πρεμέτην νὰ θαδίση πρὸς Μελισουργοὺς καὶ Θεοδώριανα, μέσω Αὐτιοῦ, κατὰ πόδας τῶν προσφύγων τῶν Καλαρρυτῶν καὶ Συρράκου καὶ ἀφοῦ τοὺς αἰχμαλωτίσει καὶ κατασφάζει, προχωρήσει εἰς Αἰτωλοακαρνανίαν.

Ἐπὶ ἱερὸν βιβλίον τῆς Ἐκκλησίας Χριστῶν, ἐσημείωσε πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ μακαρίτης διδάσκαλος Ὁρέστης Τσακτοσήρας, τὴν κάτωθι θύμησιν: «Τὴν σήμερον ἦλθε πολὺ ἀσκέρι Τούρκη ἀπὸ Καλαρῆτες καὶ μπῆκαν ἀπὸ τὸ Φαρμάκη κάτου καὶ ἔκαψαν «ὁ χωριό μας: 150 σπίτια καὶ πῆραν καὶ τὸ βιό μας ὅλο καὶ ἡ κλέφτες μᾶς ἄφησαν ψηλά στὴ στρογγούλα καὶ ἔφυγαν καὶ κυνηγήσαν τοὺς Τούρκους μὲ τοὺς κλέφτες καὶ ἡμᾶς... ὁ γῶγος (Μπακόλας) καὶ τὸ γύρισε πίσω τὸ ἀσκέρι τὸ Τουρκικό, χωρὶς βιό καὶ χωρὶς σπήτια...ὅτι τὸ ἔλεγαν ἐπανάστασις κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Ἐγὼ Θανάσης. Πράμαντα 1821». Ἡ θύμησις αὐτὴ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ περιοδικὸν «Σκουφᾶς» τῆς Ἄρτης ὑπὸ τοῦ κ. Χριστοφόρου Κοντοχρίστου. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ ὑποχωροῦν καὶ αὐτοὶ πρὸς Μελισουργοὺς ὅπου βρίσκουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ πάλιν κατὰ τοῦ ἀκολουθοῦντος Τουρκικοῦ Στρατοῦ. Νέα μάχη συνάπτεται μέσα στὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ καὶ ὅταν καταφθάνουν καὶ ἄλλα τμήματα τοῦ ἐχθροῦ ἀναγκάζονται νὰ ὑποχωρήσουν ἐκ τῆς θέσεως τοῦ «Ἀητοῦ», ὅπου πάλιν δίδουν μάχην κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πρὸς Θεοδώριανα. Οἱ Τούρκοι μετὰ ταῦτα παρέδωσαν εἰς τὰς φλόγας καὶ τοὺς Μελισουργοὺς. Ὁ Γῶγος Μπακόλας, πρωτοστατεῖ εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν καὶ ἡ Ἐφημερὶς «Αἰτωλική» τῆς 10ης Αὐγούστου 1821 γράφει: «Ὁ Στρατὸς τῶν Τζουμέρκων, 3 Αὐγούστου. Ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ μετὰ τῶν Μποτσαραίων ἐστάθησαν καὶ ἄλλοι δυὸ τρεῖς λαθωμένοι καὶ φονευμένοι οὐδεὶς. Οὕτως ἐνδόξως ἐτελείωνε αὐτὴ ἡ μάχη εἰς τὰς 27 Ἰουλίου εἰς τὴν τοποθεσίαν Πλάκα. Τὸ δὲ ἐχθρικὸν σῶμα τὸ ἀπὸ Καλαρρυ-



τες έλθών εναντι τών Τζουμέρκων έπροχώρησε εις Πράμαντα, Μελισουργούς και έκαυσε αυτά τὰ δυο χωριά. 'Ο στρατηγός Γώγος Μπακόλας αντιμάχεται μετ' αυτού ανδρείως». Το 1865, η χήρα σύζυγος του Ντούλα Μπακόλα, υποβάλλουσα αίτησιν εις την έπιτροπήν εκδουλεύσεων γράφει διά τόν πενθερόν της. «'Ο ανείμνηστος Γώγος Μπακόλας παρευρέθη 1) εις την μάχην του Μακρυνόρους 2) εις την μάχην του Σταυροῦ και "Αγναντα, 3) εις την μάχην τών Μελισουργών κλπ.». Και ο Πάνος Ράγκος συνεχίζει εις την αγόρευσίν του εις την Βουλήν την 6ην Μαρτίου 1846, διά τόν θεϊόν του Γιαννάκη Ράγκον: «Μάχαι εις Καλαρρύτες, εις Χαλάσματα, εις Κριθάρια, εις Μελισουργούς, εις 'Αετόν, εις "Αγναντα και τελευταία εις τόν Σταυρόν όπου έγινε η παντελής καταστροφή του έχθρου, υπήρχε παρών, μάλιστα και εις βουλευτής (δεικνύει τόν Νίκον Θεόν)». Αυτά συνέβησαν εις τὰ Δυτικά Τζουμέρκα κατά τὸ πρῶτον έτος τῆς 'Επαναστάσεως.

### **"Ετος δεύτερον**

"Εκλεισεν τὸ πρῶτον έτος τῆς 'Επαναστάσεως με βαρὺ τίμημα θυσιῶν διά τὰ Δυτικά Τζουμέρκα.

Αί μάχαι τών Τούρκων κατά τών 'Ελλήνων 'Επαναστατῶν εις την περιοχὴν αὐτήν, τόν 'Ιούλιον του 1821, εις τὰς οποίας έλαθον μέρος παρὰ τὸ πλευρόν τών 'Επαναστατικῶν Σωμάτων και πολλοί τών κατοίκων, εις τὰ Πράμαντα δέ και γυναίκες ακόμη, εις την μάχην τῆς Πλατείας (Μεσοχώρι), είχαν ὡς αποτέλεσμα οί Τουρκαλθανοί νὰ σκληρύνουν την στάσιν των εναντι τών υποδούλων τῆς περιφερείας αὐτῆς. Οὔτοι ἀφοῦ έλεηλάτησαν τὰ σπίτια τών χωρικῶν και ίσοπέδωσαν τοὺς Καλαρρύτας και Συρράκου και παρέδωσαν εις τὰς φλόγας τὰ χωρία Μελισουργούς, Πράμαντα, "Αγναντα, Καταρράκτην, Κουσοβίστα (Κτιστάδες), Ραφταναίους, έθεσαν υπό διωγμόν τὰς οικογενείας που έβοήθησαν την εξέγερσιν και τοὺς άνδρας που έλαθον μέρος εις τὰς συγκρούσεις.

Οί κάτοικοι διά νὰ αποφύγουν τὰ αντίποινα, σφαγὰς, σκλαβιάν και ατίμωσιν, κατέφυγον με τὰ ὀλίγα πράγματά των τὰ ὁποία ηδύναντο νὰ φέρουν μαζί των, πρόσφυγες, εις την Αίτωλο-ακαρνανίαν, Βάλτον και Εϋρυτανίαν, ἀπ' όπου, πολὺ ἀργότερα, ἄλλοι επανήλθον εις τὰ χωρία των και ἄλλοι παρέμειναν εις την έξορίαν. Εις τόν Βάλτον μία οικογένεια Σκάρλου εις τὸ 'Αθαμά-



νιον οικογένειαι Τσιρκαίων, Μπασουκαίων, εις τὸ Ξηρόμερον, τὴν Χώσεψη οικογένειαι Τζαχρησταίων καὶ ἄλλαι εις τὸν Κάμπον καὶ τὰ περὶχωρα τῆς Ἄρτης, καὶ εις αὐτὴν τὴν Πελοπόννησον ἀκόμη, δὲν ἐπανῆλθον. Ἀπὸ δὲ τὸν Καταρράκτην καὶ Ἄγναντα, ομάδες οικογενειῶν, φεύγουσαι τὸ πάθος τῶν κατακτητῶν, συνεκρότησαν εις τὴν περιφέρειαν Λαμίας δύο χωρία.

Καὶ ἀπὸ τὰ χωρία ἀκόμα τῆς Τζούμας πολλαὶ οικογένειαι ἐζήτησαν καταφύγιον εις χωρία τῶν Ἀγράφων. Ἔτσι ἀρχομένου τοῦ 1822 τὰ Δυτικὰ Τζουμέρκα εἶναι ἔρημα ἀπὸ νέους ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ τὸ πλεῖστον τῶν οικογενειῶν των. Ὀλίγοι μικροκτηνοτρόφοι, γέροντες καὶ τινες γεωργοί, εις ἀπομεμακρυσμένας συνοικίας ἀποτελοῦν τὸν πληθυσμὸν των. Οἱ νέοι ἄνδρες ἔχουν ἐνταχθῆ οἱ περισσότεροι εις τὰ δρῶντα ἐπαναστατικὰ Σώματα, ἰδίως τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, τοῦ Καραϊσκάκη, Ράγκου, Κατσικογιάννη, τῶν Σουλιωτῶν καὶ εις τὸ τμήμα τῶν Ἀρτινῶν τοῦ Μόστρα. Μεγάλῃ ὑπηρεσίαν εις τὸν ἀγῶνα τῶν Πραμαντιωτῶν, κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, προσέφερε ἡ οικογένεια τῶν Λυτραίων, με ἐπικεφαλῆς τὸν σεβαστὸν Δῆμον Λύτραν, ἡ ὁποία καὶ τὴν ἐξέγερσιν ἐκίνει καὶ ἔπειτα ἐφρόντιζε νὰ προφυλάξῃ καὶ ἐνισχύσῃ καταδιωκομένους ὑπὸ τῶν Τούρκων οικογενείας τοῦ χωρίου τῆς. Ὁ Ὁ Δῆμος Λύτρας ποὺ εἶχε τὸ Ἀρχοντικὸν τοῦ εις τὸν Ἄνω Μαχαλά (πρὸ πάντων ἀπὸ τῆς ράχης Βελούσης ποὺ ἦταν καὶ τὰ Λυτραίικα) καὶ τὸ ὁποῖον ἐσώζετο μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος μας, ἀπετέλει μίαν ἐθνικὴν προσωπικότητα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ μέχρι τοῦ 1835 εις τὴν ἐπαρχίαν Τζουμέρκων, συνάμα δὲ καὶ εὐεργετικὴν διὰ τὸ χωριὸν τῆς, τὴν Πράμαντα. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1822, ἑκατοντάδες νέοι ἐκ Τζουμέρκων, ἐνῶ ἠτοιμάζοντο νὰ ἀποκρούσουν τὴν 10 Αὐγούστου εις τὸν Ἄητὸ Ξηρομέρου τὸν Κιουταχῆ, ὁ πόλεμος μετεφέρετο καὶ εις τὰ χῶματα τῆς πατρίδος των τὴν Πλάκα. Τὴν 21ην Ἰουνίου, Σῶμα Ἐπαναστατῶν ὑπὸ τοὺς Μάρκον Μπότσαρη, Μῆτρον Μπακόλαν (ἀδελφὸν τοῦ Γώγου), Κοτελίδαν, Ἰσκον, Βλαχόπουλον, Καρατάσον καὶ Βαρνακιώτην καὶ ἄλλους, δυνάμειος ἕως 1000 ἀνδρῶν, ἐκίνησε ἀπὸ τὴν περιοχὴν Πέτα, διὰ Πλάκαν τῶν Δυτικῶν Τζουμέρκων, με σκοπὸν νὰ περάσῃ εις τὸ Σούλι καὶ ἐπιτιθέμενον ἐκ τῶν ὀπισθεν κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ τοῦ Χουρσίτ, νὰ ἐλαφρύνῃ τὴν θέσιν τῶν Σουλιωτῶν τῆς Κιάφας. Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Μπότσαρη, ἔγινε ἀντιληπτὴ ἀπὸ τοὺς Τούρκους τῆς Ἄρτης καὶ ἀμέσως οὗτοι, ἔθεσαν πρὸς παρακολούθησιν του διὰ τῆς ὁδοῦ Πουρ-





νάρι - Κάτω Καλεντίνης σῶμα 800 Ἀλβανῶν. Αὐτοὺς ἠκολούθη-  
θησε τὴν 25ην Ἰουνίου, ὁ φιλέλλην Ἰταλὸς Συνταγματάρχης Δά-  
νια, ἠγούμενος, σώματος ἀποτελουμένου ἐκ Φιλελλήνων, Ραδο-  
βυζινῶν καὶ Βαλτινῶν τοῦ Μπακόλα καὶ τινῶν Κεφαλλήνων.

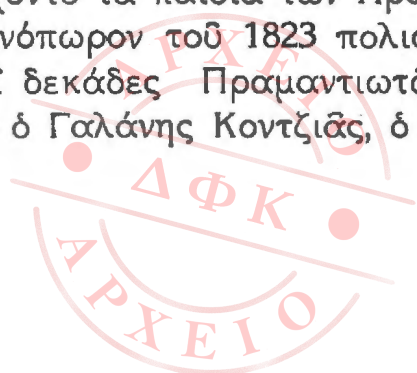
Ὁ Μάρκος Μπότσαρης φθάσας εἰς τὴν περιοχὴν Πλάκας, ἐ-  
πετέθη ἀμέσως κατὰ τῆς ἐκεῖ Φρουρᾶς τὴν ὁποίαν καὶ ἐξόντωσε.  
Ἐν συνεχείᾳ κατέφθασαν καὶ ἄλλα τμήματα καὶ τότε ἔστειλε τὸν  
Κοτελίδαν εἰς τὰ πέραν τοῦ Ἀράχθου χωρία — Κατσανοχώρια  
— διὰ νὰ ἐξεγείρη τοὺς κατοίκους ἐναντίον τῶν στρατῶν τοῦ  
Χουρσίτ καὶ νὰ προμηθευθῇ καὶ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸ Σῶμα τρό-  
φιμα. Ὁ Κοτελίδας εἰς τὰ Κατσανοχώρια συνήντησε μεγάλην ἀν-  
τίστασιν καὶ ἠναγκάσθη μὲ μεγάλας ἀπωλείας νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς  
Πλάκαν. Τότε, κατὰ σύσκεψιν τῶν Ἀρχηγῶν, ἀπεφασίσθη ὅπως  
τὸ κύριον Ἑλληνικὸν Σῶμα προχωρήσῃ εἰς Κατσανοχώρια ὃ δὲ  
Μάρκος Μπότσαρης διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Καλεντζίου πρὸς Ἰωάννινα.

Δὲν εἶχε προχωρήσει ἀρκετὰ ἀπὸ τὴν Πλάκαν, ὁ Μπότσαρης,  
καὶ συνήντησε κατ' ὁδὸν δύναμιν 3000 Τούρκων στρατιωτῶν ἐρ-  
χομένων ἐξ Ἰωαννίνων πού κατηυθύνοντο εἰς Πλάκαν. Ἐπιτε-  
θεις κατ' αὐτῶν ἠδυνήθη λόγῳ τοῦ αἰφνιδιασμοῦ του, νὰ τρέψῃ  
εἰς φυγὴν τοὺς ἀνδρας καὶ νὰ τοὺς διασκορπίσῃ. Ἀντελήφθη ὅ-  
μως γρήγορα τὸ δύσκολον τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἐπιστρέφει εἰς  
Πλάκαν, ὅπου ἔφθασαν ἀπὸ τὰ Κατσανοχώρια καὶ οἱ Γρίθας, Ἰ-  
σκος καὶ λοιποὶ ὄπλαρχηγοὶ ἀφοῦ συνήντησαν ἐκεῖ σοβαρὰν ἀντί-  
στασιν. Τραγικὴ τύχη ἀνέμενε τὸ ἐκστρατευτικὸν Σῶμα τοῦ Μπό-  
τσαρη. Τὴν 30ὴν Ἰουνίου ἰσχυρὰ Σώματα Στρατοῦ ἐξ Ἰωαννί-  
νων καὶ ἐξ Ἄρτης, τῶν 800 Ἀλβανῶν, ἐπετέθεσαν κατὰ τῶν Ἑλ-  
λήνων εἰς τὴν Πλάκαν καὶ μετὰ πολὺωρον μάχην, τὴν ὁποίαν μὲ  
θυσίας ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ ὁ Μπότσαρης, οἱ Ἕλληνες διελύθη-  
σαν μὲ μεγάλας ἀπωλείας, ὃ δὲ Μπότσαρης εἰς κακὴν κατάστα-  
σιν ἀπεχώρησε καὶ διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου τὴν ἐπομένην 1ην  
Ἰουλίου ἔφθασε εἰς τὸ Πέτα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Δάνια ἀφοῦ περιεπλα-  
νήθη εἰς τὰ Τζουμέρκα, ἔφθασε εἰς τὸ χωρίον Πλατανούσα (Βρο-  
δῶ) ὅπου συνεπλάκη μὲ τὸ σῶμα τῶν 800 Ἀλβανῶν, τὸ ὅποιον  
εἶχε ἐνισχυθῆ, ἐν τῷ μεταξύ καὶ μὲ ἄλλα τμήματα τοῦ Τουρκικοῦ  
Στρατοῦ. Μὴ δυνηθεὶς ὁ Δάνια νὰ κρατήσῃ τὴν μάχην πέραν τῆς  
μεσημβρίας, τῆς 30ῆς Ἰουνίου, ἠναγκάσθη νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν πο-  
ταμὸν καὶ τὴν ἐπομένην νὰ φθάσῃ περὶ τὴν μεσημβρίαν καὶ αὐ-  
τὸς εἰς Πέτα. Ἡ μάχη τῆς Πλάκας εἶναι τὸ πλεόν βαρυσήμαντον  
πολεμικὸν γεγονός τοῦ 1822 εἰς τὰ Δυτικὰ Τζουμέρκα. Οἱ ὀλίγοι

κάτοικοί των, διευκόλυναν και παρέσχον την δυνατήν συνδρομήν εις τὰ Ἑλληνικά Σώματα, οἱ δὲ Τοῦρκοι διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ἐπροχώρησαν εἰς τὰ γειτονικά χωρία τῶν Τζουμέρκων διὰ νὰ ἀρπάθουν ὅτι ἀπέμεινε ἀπὸ τὸ προηγούμενον σάρωμα τοῦ τόπου αὐτοῦ...

### Ἔτος τρίτον

1821. Ἡ Πράμαντα καὶ γενικὰ τὰ Τζουμέρκα κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἔχουν ἐρημωθῆ ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν των. Οἱ καλύβες στὸ χωριὸ εἶχαν καὶ μόνον μερικὰ ἀπὸ τὰ πολὺ ὀλίγα λιθόκτιστα τῶν προυχόντων σπίτια, διεσώθησαν ἀπὸ τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν μανίαν τὴν ὁποίαν ἔσπειρεν ὁ ἐχθρὸς. Μένουν στὸ χωριὸ ὀλίγοι γέροντες καὶ αὐτοὶ κυρίως εἰς τοὺς συνοικισμοὺς του ὅπου εὔρισκαν ἀσφαλέστερον καταφύγιον. Οἱ νέοι, οἱ περισσότεροὶ τοῦ χωριοῦ εἶχον ἐνταχθῆ εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ τμήματα τῶν διαφόρων ὀπλαρχηγῶν ποὺ κρατοῦσαν τὴν Αἰτωλοακαρνανίαν. Καὶ μαζί με αὐτοὺς καὶ πολλοὶ οἰκογένειαί των, ἔσυρον τὴν δυστυχίαν των, πρόσφυγες εἰς τὸν Βάλτον, Ξηρόμερον, Ἄγραφα καὶ Ἄρταν. Τὸ χωριὸ εἶχε κατακλυσθῆ ἀπὸ τὰ Ἀρβανίτικα ἀποσπάσματα, ὅπως καὶ ὅλη ἡ περιοχὴ Τζουμέρκων κατὰ τὶς μάχες τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δεύτερου χρόνου τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὰ Δυτικὰ Τζουμέρκα. Ὁ ἐχθρὸς λυσοῦσε ἀπὸ τὴν μανίαν του καὶ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων ἀφόρητος. Τὴν ἔπνιγε ὁ Ἀνατολίτικος καὶ τῆς Ἀρβανιτιᾶς ὁ συρφετός. Ὁ Ἀγωνιστὴς Μακρυγιάννης διὰ συνομιλίαν του με τοὺς προκρίτους τῶν Τζουμέρκων καὶ τῆς Ἄρτης γράφει: «Μιλῆσαμε πὼς νὰ θαστάξωμε αὐτὸν τὸν μεγάλο ὀχτρὸ ὁπούταν πνιγμένος ὅλος αὐτὸς ὁ τόπος, ἀπὸ τὰ Γιάννινα, Ἄρτα, Πρέβεζα, Σούλι ὅλο αὐτὸ τὸ Καυκί, πλῆθος Τουρκιὰ καὶ Πασσάδες καὶ ὅλοι νέοι κουβαλιῶνταν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Τουρκιᾶς καὶ τῆς Ἀρβανιτιᾶς...». Ἡ ἀντίστασις κατὰ τοῦ κατακτητοῦ εἰς τὴν περιοχὴν μας εἶχε παύση κατὰ τὸ ἔτος αὐτό. Εἶχον ἐξαπλωθῆ εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν τὰ Τουρκαλβανικὰ στρατεύματα ἀφοῦ εἶχαν τελειώσει τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀλλῆ Πασᾶ. Καὶ ἡ σκλαβιά εἶχε γίνει πνιγητὴ — ὁ πόλεμος εἶχε μεταφερθῆ εἰς τὴν Αἰτωλοακαρνανίαν, ἐκεῖ ἐμάχοντο τὰ παιδιὰ τῶν Πραμάντων γιὰ νὰ κλεισθοῦν κατὰ τὸ Φθινόπωρον τοῦ 1823 πολιορκημένοι εἰς τὸ Μεσολόγγι. Ἦσαν ἐκεῖ δεκάδες Πραμαντιωτῶν, ὁ Πολύμερος — οἱ ἀδελφοὶ Πολύζου — ὁ Γαλάνης Κοντζιάς, ὁ Σια-



πλαούρας, ὁ Νικολὸς Εὐθυμίου ἢ Θύμνιος, ὁ ἐξάδελφός του Νικόλαος Εὐθυμίου, ὁ Γκούθας, ὁ Γῶγος Μπονιάκος, ὁ Σκέντος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀποφασισμένοι νὰ γυρίσουν στὴν Πράμαντα ἐλεύθεροι ἢ νὰ ἀποθάνουν διὰ τὴν ἐλευθερίαν. Οἱ Λυτραῖοι εἶχαν κατεβῆ στὴν Ἄρταν, οἱ Ριγγαῖοι πῆγαν στὴν Πάργα καὶ τὴν Παραμυθιὰν ὅπου, εἶχον καὶ τὴν ἐργασίαν τὼνμέχρις ὅτου περάσει ἡ μπόρα καὶ ἐπανέλθουν εἰς τὴν πατρίδα τῶν. Ἔτσι ἐπέρασε καὶ τὸ τρίτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὰ Δυτικὰ Τζουμέρκα, περίοδος πὺ οὔτε χορτάρι δὲν μπορούσε νὰ φυτρώσῃ στὴ γῆ τῶν ἀπὸ τὸ σγαρόνι τοῦ Ἄρθανίτη. Καὶ ἐὰν ἐκεῖ δὲν ἤκούετο οὔτε ἀνάσα τῶν δέντρων κάτω εἰς τὴν Αἰτωλοακάρνανιαν οἱ νέοι τῶν Τζουμέρκων προσέφερον καθημερινῶς τὸ αἷμα τῶν διὰ τὴν ἐλευθερίαν. Τὰ Τζουμέρκα συνέχιζον τὸν πόλεμον εἰς τὴν Αἰτωλοακάρνανιαν καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέτωπα πὺ ἀνοίγε καθημερινῶς ἡ Ἐπανάστασις.

*Δ.μ.φ. Κωσταρίνης*





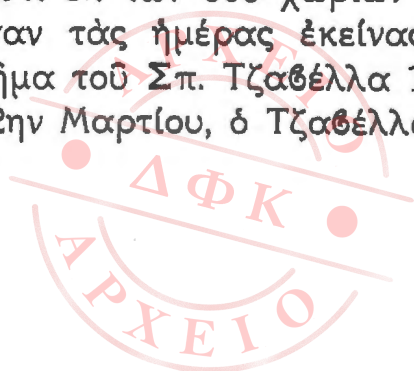
## Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ ΤΟΥ 1854

Τὴν 15ην Ἰανουαρίου 1854, αἱ ὄρειναι περιοχαὶ τῆς Ἄρτης μὲ πρωτοπόρον τὸ Ραδοβύζι, ἐκήρυξαν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Τούρκου κατακτητοῦ. Μετὰ τὰς πρώτας συγκρούσεις καὶ νίκας τῶν Ραδοβυζινῶν ὀπλαρχηγῶν, Σκαλτσογιάννη, Κατσίλα, Κατσιογιάννη, Κοσουθάκη, κατὰ τῶν Τουρκικῶν Φρουρῶν, ἐπαναστατικὸς στρατὸς δυνάμεως 2.500 ἀνδρῶν περίπου, ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ χωρίον Πέτα ἐκ τοῦ ὁποίου συνεχῶς ἔβαλλε κατὰ τῶν Τούρκων τῆς Ἄρτης. Τοῦ στρατοπέδου ἐν συνεχείᾳ ἐτέθη ἐπικεφαλῆς ὁ Σπυρίδων Γεωργίου Καραϊσκάκης, ὑπολοχαγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὅστις ἐγκατέλειψε τὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἔτρεξε νὰ ἡγηθῆ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ προσφέρει τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν πατρώαν γῆν.

Αἱ ἐπιχειρήσεις ἐξελίссοντο ἐπιτυχῶς μέχρι καὶ τῶν ἀρχῶν Μαρτίου 1854, ὅτε τὸ Στρατόπεδον τοῦ Πέτα σημαντικῶς ἐνισχύθη προκειμένου νὰ πολιορκήσῃ τὴν πόλιν τῆς Ἄρτης ἐξ ὄλων τῶν πλευρῶν καὶ ἐπιτεθῆ κατ' αὐτῆς.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν διετάχθησαν τὰ τμήματα νὰ καταλάβουν διαφόρους θέσεις πέριξ τῆς Ἄρτης. Οὕτω ὁ Νικ. Τζαθέλλας καὶ Δημ. Νότη Μπότσαρης τοὺς Κωστακιούς, ὁ υἱὸς τοῦ Γ. Τσαρακλῆ τὴν Γραμμενίτσα, ὁ Βενβενδῆς τὸ Μαράτι, καὶ ὁ Σπ. Καραϊσκάκης, Ζάχος Μήλιος, Ἄθαν. Ἰσκού, Δημ. Ἰσκού καὶ λοιποὶ τὰς θέσεις Θεοτοκίῳ, Κοροδήμα, Δυόδια καὶ μέχρι σχεδὸν τῆς Κουτσομήτας. Ὁ Σπῦρος Ν. Τζαθέλλας, διετάχθη μὲ τοὺς Τζουμερκιώτας ποὺ περίμενε εἰς τὸ στρατόπεδον, νὰ καταλάβῃ τὴν Μπάνην, Νεοχώριον, Κάτω Παναγιάν.

Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Δημ. Φ. Καρατζένη «Ἡ Ἐπανάστασις τῆς Ἄρτης τοῦ 1854» πληροφοροῦμεθα ὅτι ἐκ τῶν δύο χωρίων Πράμαντα καὶ Μελισσουργοὶ κατέφθασαν τὰς ἡμέρας ἐκείνας τοῦ Μαρτίου καὶ ἐνετάχθησαν εἰς τὸ τμήμα τοῦ Σπ. Τζαθέλλα 100 ἔνοπλοι ἄνδρες. Ἔτσι ἡδυνήθη τὴν 12ην Μαρτίου, ὁ Τζαθέλλας νὰ



κινηθῆ καὶ νὰ καταλάβῃ τὰς θέσεις Μπάνη κλπ. Καὶ ὁ ἴδιος γράφει:

«Πέτα 12 Μαρτίου 1854.

Ἐγὼ τὴν μεσημβρίαν ἐκκινῶ μὲ 300 Τζουμερκιώτας καὶ Σουλιώτας οἱ ὅποιοι ὑπῆρχον πλησίον μου, νὰ καθέξω τὰ χωρία Μπάνη καὶ Νεοχώρι, μέχρις ὅτου φθάσει ὁ Θεμελῆς καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐκκινήσωμεν ἅπαντες διὰ τὴν Ἄρταν γενικὴν ἐπίθεσιν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη. Εἰς τὸ χωρίον Κωστακοί εἶναι τοποθετημένοι ὁ πατήρ μου μετὰ τοῦ Δημ. Μπότσαρη, εἰς Γραμμενίτσα ὁ υἱὸς τοῦ Τζαρακλῆ, εἰς τὸ Μαράτι εἶναι ὁ Βενθενδῆς καὶ μένουν ὅλοι εἰς τὰς θέσεις δίχως ἔναρξιν διαπραγματεύσεων. Ὁ Καραϊσκάκης, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰσκού, ὁ Ζάχος Μήλιος, ὁ Κοντονίκας, ὁ Σκαλτσογιάννης ἕως 1400 μετὰ τοῦ Στρατηγοῦ Τζαθέλλα μένουν εἰς τὸ Πέτα.

ΣΠΥΡΟΣ Ν. ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ

Διὰ νὰ ἐνεργηθῆ ἐπίθεσις κατὰ τῆς πόλεως Ἄρτης, τὸ Στρατόπεδον τῶν Ἐπαναστατῶν, ἀνέμενε ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος τὸν ἀξιωματικὸν Πυροβολικοῦ Θεμελῆν, μὲ τὰ 4 πυροβόλα του προκειμένου δι' αὐτῶν νὰ προετοιμάσῃ τὴν ἔφοδον.

Τὴν 13ην Μαρτίου 1854 ἔφθασε εἰς τὸ Πέτα ὁ Θεμελῆς μὲ 3 Πυροβόλα του καὶ μὲ ὀμάδα στρατιωτικῶν ἐξ ὧν ἐλάχιστοι πυροβοληταί. Ἐν τῶν πυροβόλων αὐτῶν διηύθυνε ὁ ἐκ Πραμαντῶν πυροβολητῆς Λώλης, πατήρ τοῦ Γάκη Λώλη. Καὶ γράφει ὁ ποτε Νομάρχης Ἄρτης Σπύρος Παγανέλης εἰς τὰ «πάρεργα φύλλα» ἐκδόσεως 1905, ὅστις μεταθὰς εἰς Πράμαντα κατὰ τὸ 1900 συνήνητησε γέροντα πλέον τὸν Λώλην: «Ἐλλείψει ἄλλων πυροβολητῶν, αὐτὸς μόνος ἐπήρου τὸ πυροβόλον, αὐτὸς ἐσκόπευε, αὐτὸς ἐπυροβόλει, ἵνα ἀρχίσῃ ἐκ νέου τὴν ἐνεργὸν τοῦ τηλεβόλου ὑπηρεσίαν» (σελίς 64).

Πρὶν ὅμως ἐνεργηθῆ ἢ κατὰ τῆς Ἄρτης ἐπίθεσις ἔλαβε χώραν τὴν 21ην Μαρτίου 1854 σοβαρὰ σύγκρουσις τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πέτα καὶ τῶν Τούρκων εἰς τὴν παρὰ τὸ Θεοτοκίῳ περιοχὴν. Πρὸς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων ἔσπευσε τὸ Τμῆμα τοῦ Σπύρου Τζαθέλλα ἐκ Σουλιωτῶν καὶ Πραμαντιωτῶν, Μελισσουργιωτῶν καὶ ἄλλων Τζουμερκιωτῶν. Ἡ μάχη αὐτὴ ἤρχισε εἰς τὰς 10 ὥραν τὸ πρωῖ καὶ ἐσταμάτησε τὴν 6.30' βραδυνήν, ὅτε οἱ Τούρκοι ἀπεσύρθησαν. Τὸ τμῆμα τοῦ Τζαθέλλα μάχεται σκληρῶς. Κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν φονεύεται κάπου εἰς θέσιν Πλατανάκια ὁ ἀρχηγός.



γός τοῦ Τζουμερκιώτικου τμήματος Σπῦρος Ν. Τζαθέλλας.

Ἡ ἐπανάστασις αὐτὴ εἶχε ἄτυχο τέλος. Αἱ δυνάμεις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας κατέλαβον τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ διὰ στρατοῦ καὶ στόλου, μερικὰς νήσους καὶ ἠνάγκασαν τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ ἐγκαταλείψῃ ἀβοήθητον τὴν Ἐπανάστασιν ἢ ὁποῖα κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαΐου τοῦ ἰδίου ἔτους ἔσθυσε. Ἐκ τῶν Πραμαντιωτῶν ἀρκετοὶ φοβούμενοι, κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των εἰς τὸ χωριὸ ἀντίποινα, εἰσῆλθον εἰς τὸ ἐλεύθερον Ἑλληνικὸν Βασίλειον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς διάφορα κυρίως χωριὰ τῆς Εὐρυτανίας.

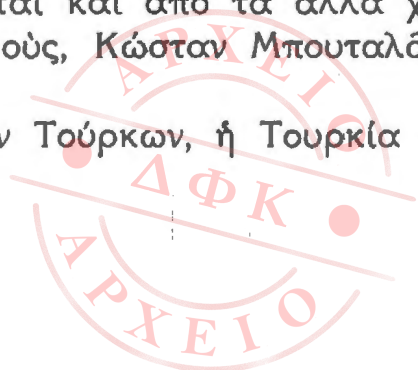
Δ. Φ. Κ.



## Ἡ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ 1866—1867

Τὴν 14ην Δεκεμβρίου 1866 ἐκρύβνηται ἡ ἐπανάστασις τῶν ὀρεινῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας Ἀρτης κατὰ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας. Κοινὴ διακήρυξις τῶν προυχόντων, καλεῖ τοὺς κατοίκους ὅπως ἀρπάξουν τὰ ὅπλα καὶ ἐνταχθοῦν εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ τμήματα πού ἔχουν σχηματισθῆ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἄνω Ραδοβυζίου ἀπὸ ἐντοπίους ὀπλαρχηγούς. Τὴν διακήρυξιν ὑπογράφουν καὶ οἱ ἐκ Καταρράκτου Δημ. Σίρμος, Δημ. Ντάναλης καὶ ἄλλοι Τζουμερκιώται. Τὴν πρωτοβουλίην διατηροῦν πάντοτε οἱ Ραδοβυζινοί. Ἀφοῦ τὰ Τζουμερκιώτικα τμήματα ἔλαβον μέρος εἰς τὴν σύσκεψιν τῆς Μπότσας κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς διακηρύξεως ἐπέστρεψαν εἰς τὰς περιοχὰς των διὰ νὰ ἀπασχολοῦν τὰ Τουρκικὰ ἀποσπάσματα πού εἶχαν κατακλύσει τὰ Τζουμέρκα ἀπὸ τὸ Βουλγαρέλι μέχρι Πράμαντα. Ὁ ἄλλος ἐπαναστατικὸς στρατὸς κατέχει τὴν γέφυραν τοῦ Κοράκου καὶ συνεργάζεται μὲ τὰ ἐπαναστατήσαντα τμήματα τῆς Ἀργιθέας. Ἀπὸ τὴν περιοχὴν αὐτὴν δίδει μάχας κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ πού μεταβαίνει ἐκεῖ διὰ νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ραδοβυζίου καὶ Τζουμέρκων. Αἱ μάχαι τῆς 27ης Δεκεμβρίου 1866 εἰς τὴν περιοχὴν Κοράκου καὶ τῆς 28ης Δεκεμβρίου ἰδίου ἔτους εἰς τὴν περιοχὴν Μηλιανῶν — Γρέβνας, φέρουν νικητὰς τοὺς ἐπαναστάτας μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ πολλοὶ Πραμαντιῶται καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα χωριὰ τῶν Τζουμέρκων ὑπὸ ἰδίους ἀρχηγούς, Κώσταν Μπουταλᾶν ἐκ Βουλγαρελίου καὶ ἄλλους.

Μετὰ τὰς ἀποτυχίας αὐτὰς τῶν Τούρκων, ἡ Τουρκία ζητεῖ





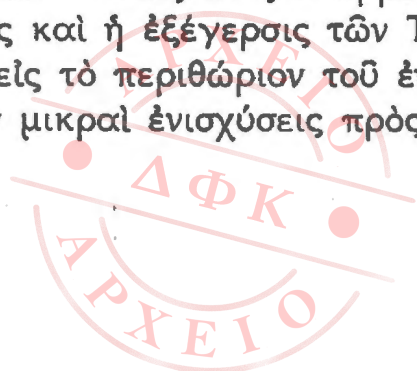
τὴν μεσολάβησιν τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία θέλουσα νὰ διερευνήσῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἰσχυρισμῶν τῆς Τουρκίας ὅτι ἡ Ἑλλάς διὰ στρατοῦ βοηθεῖ τοὺς ἐπαναστάτας, ἀποστέλει εἰς τὴν γέφυραν Κοράκου τὸν Κάρολον Σιαμποασῶ, διὰ νὰ ἔλθῃ μὲ τὸν ἐν Ἰωαννίνοις πρόξενόν της εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐπαναστατῶν. Ὁ Σιαμποασῶ τὴν 3ην Ἰανουαρίου 1867 φθάνει εἰς Ἄρταν καὶ τὴν ἐπομένην ὑπὸ συνοδείαν 50 τούρκων ἰππέων, ὑπὸ βροχὴν, ἀναχωρεῖ καὶ τὴν ἐπομένην φθάνει εἰς τὴν γέφυραν Κοράκου. Ἐκεῖ συνηντήθη μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ κινήματος τοὺς ὁποίους ἠθέλησε ἀρχικῶς δι' ὑποσχέσεων, ὅτι θὰ μεσολαβήσῃ νὰ ἐλαφρύνῃ τὴν θέσιν τῶν ὑποδούλων, ἔπειτα δὲ δι' ἐκφοβισμῶν ὑπέδειξε νὰ καταθέσουν τὰ ὅπλα διότι ἄλλως θὰ καταστραφοῦν. Ὁ Γάλλος πρόξενος οὐδὲν ἐπέτυχεν καὶ τελικῶς ἀνεχώρησεν ἀπρακτος. Ἐκεῖ ὁμοῦς ἐπληροφορήθη ὅτι εἰς τὸ πλευρὸν τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ Ραδοβυζίου μάχονται πολλοὶ Πραμαντιῶται. Τὴν 7ην Ἰανουαρίου ἀνεχώρησε μέσω Σκουληκαριᾶς καὶ διὰ θαλάσσης ἐφθάσε εἰς Πρέβεζαν καὶ ἀνεχώρησε διὰ Πράμαντα. Ἐκεῖ ἐφθάσε κατὰ τὰ μέσα Ἰανουαρίου ὅπου ἐκάλεσε τοὺς κατοίκους νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς τὴν πλατεῖαν (Μεσοχώρι). Προσῆλθον οἱ πρόκριτοι τοῦ χωρίου Λυτραῖοι, Ριγκαῖοι, Σκαρλαῖοι, Ἀρβανητάκης καὶ ἄλλοι. Εἰς αὐτοὺς ὁ Σιαμποασῶ διὰ τοῦ διερμηνέως ὠμίλησε συστήσας ὅπως ἡσυχάσουν καὶ νὰ εἶναι νομοταγεῖς πρὸς τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν, νὰ καταθέσουν τὰ ὅπλα καὶ νὰ μὴ ἀκούουν τοὺς γειτόνους, ἐνοῶν τοὺς κατοίκους τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ Βασιλείου.

Οἱ πρόκριτοι τῶν Πραμάντων διεξετραγώδησαν τὴν ἀθλίαν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθον ἀπὸ τὴν ἀνήκουστον συμπεριφορὰν τοῦ Τούρκου κατακτητοῦ καὶ τοῦ ἐζήτησαν νὰ μεσολαβήσῃ διὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης. Εἰς τὸ αἶτημα αὐτὸ ὁ Γάλλος πρόξενος δὲν ἀπήντησε ἠρκέσθη μόνον νὰ ὑποσχεθῇ ὅτι θὰ μεσολαβήσῃ ὅπως ἡ Τουρκικὴ ἐξουσία συμπεριφέρεται ἀνθρωπινότερα εἰς τὸ μέλλον. Ἀπὸ τὰς περιποιήσεις πού τοῦ παρέσχον οἱ Πρόκριτοι τῶν Πραμάντων, ὁ πρόξενος ἔμεινε ἐνθουσιασμένος καὶ τὴν ἐπομένην ἀνεχώρησεν διὰ τὴν ἔδραν του εἰς τὰ Ἰωάννινα.

Τὴν 17ην Ἰανουαρίου 1867, οἱ Τούρκοι διαβάντες τὸν Ἀχελῶν, ἔθεσαν εἰς κλοιὸν τὰ τμήματα τοῦ Κουράκου τὰ ὁποία ἠναγκάσθησαν νὰ ἀπομακρυνθοῦν. Τὰ Τζουμερκιώτικα τμήματα ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν ἄλλα εἰς τὴν περιοχὴν Βουλγα-

ρελίου και άλλα εις την περιοχήν Πραμάντων. Οί Πραμαντιώται παρά τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Σιαμποασῶ δὲν καταθέτουν τὰ ὄπλα. Ἐνισχύονται μὲ τὰ ἐπανελθόντα τμήματα καὶ ἀποτελοῦν ἀπειλήν κατὰ τῶν Τουρκικῶν ἀποσπασμάτων. Ἐναντίον των ἀπεστάλη κατὰ τὸ τέλος Φεβρουαρίου 1867, μέσω Πλάκας, ἰκανὴ δύναμις ἀτάκτων Ἀλβανῶν, προερχομένων ἀπὸ στρατολογίαν γυμνῶν βοσκῶν τοῦ Κερατίου. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο εἰς τὴν περιοχήν Πραμάντων προβαίνει εἰς λεηλασίας, κασταστροφὰς καὶ συλλήψεις. Ἔτσι πολλοὶ τῶν κατοίκων ἀναγκάζονται ἄλλοι μὲ νὰ ἀπομακρυνθοῦν πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ σύνορα καὶ νὰ κρύβωνται εἰς τὰ δάση. Ἐν τῷ μεταξύ τὰ ἐπαναστατικὰ τμήματα τοῦ Ραδοβυζίου ἀνασυγκροτοῦνται. Τοῦτο ἐνθαρρύνει τοὺς Πραμαντιώτας καὶ τὴν 22αν Ἀπριλίου 1867, παραμονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἀφοῦ ἔκρυσαν τὰ ὀλίγα ὑπάρχοντά των, καὶ ἐξησφάλισαν τὰ γυναικόπαιδα, ἐκήρυξαν ἐπισήμως τὴν ἐπανάστασιν τοῦ χωρίου κατὰ τοῦ κατακτητοῦ. Ὅλο τὸ χωριὸ εὐρίσκεται ἐν συναγεμῶ καὶ ὠπλισμένα τμήματα ἀναλαμβάνουν ἀγῶνα κατὰ τῶν τουρκικῶν ἀποσπασμάτων. Τὸ χωριὸ ἐλευθερώνεται ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ τὰς πέριξ διαβάσεις κατέχουν σταθερῶς τμήματα ἐνόπλων ἀνδρῶν. Τὴν ἐπανάστασιν τῶν Πραμάντων ἀκολουθοῦν τὰς ἐπομένης ἡμέρας αἱ ἐξεγέρσεις τῶν χωρίων Ἄγναντα, Καταρράκτου, Ραφταναίων καὶ ἄλλων χωρίων μέχρι Μετσόβου. Κατὰ τὰς παραμονάστῃς ἐξεγέρσεως τῶν χωρίων τῶν Δυτικῶν Τζουμέρκων ἐγένοντο πολλαὶ συλλήψεις, ὅπως τοῦ Ἀναγνώστου Μάντζου ἐκ Ραφταναίων καὶ ἄλλων. Εἶχε ἐνεργήσει ὁ Μάντζος διὰ τὴν προμήθειαν ὄπλων καὶ ἴδταν δύο ζῶα ἔμφορτα διήρχοντο ἐκ τῆς θέσεως «Πλάκα» ὀδηγούμενα εἰς Ραφταναίους, συνελήφθησαν ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς φρουρᾶς καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ προορισμὸς καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ φορτίου ἐματαιώθη. Ἔτσι κατὰ τὰς ἐπομένης ἡμέρας ἐσκλήρυναν οἱ Τούρκοι τὴν στάσιν των, συνέπεια τῆς ὁποίας ἦτο καὶ ἡ ἐπίσημος διακήρυξις τῶν Προμάντων καὶ ἄλλων χωρίων ὅτι ἐπαναστατοῦν.

Ἡ ἐπανάστασις αὐτὴ ἐκράτησε μέχρι τοῦ Ἰουλίου ἰδίου ἔτους. Ἡ Προσωρινὴ Διοίκησις τοῦ ἀγῶνος κάνει συνεχεῖς ἐκκλήσεις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν καὶ τοὺς φιλοπάτριδας Ἑλληνας ζητοῦσα ἐνίσχυσιν, ἀλλὰ τίποτε. Ὅλους τοὺς ἀπερρόφησε ἡ συνεχιζόμενη Κρητικὴ ἐπανάστασις καὶ ἡ ἐξέγερσις τῶν Τζουμέρκων καὶ τοῦ Ραδοβυζίου ἔμεινε εἰς τὸ περιθώριον τοῦ ἐνδιαφέροντός των. Ἀποστέλλονται μόνον μικραὶ ἐνισχύσεις πρὸς τὰς





καταφυγούσας εις τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος οἰκογενείας ἀπὸ διαφόρων συλλόγους, πού γυρίζουν ρακένδυτοι εις τὰ χωρία τοῦ Βάλτου.

Ἔτσι ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1866 — 1867 τῶν ὄρεινῶν κατοίκων τῆς Ἄρτης μείνασα ἀβοήθητη, ἡμέρα μετὰ τὴν ἡμέρα ἔσθησε, ὥστε τὸν Αὐγούστο τοῦ 1867 μόνον ἐρείπια νὰ παραμείνουν.

Δ ΦΚ



## Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ ΤΟΥ 1878

Μετὰ τὴν ἀνοχὴν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως συνεκροτήθη κατὰ τὸ Φθινόπωρον τοῦ 1877 ἐν Ἀθήναις ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ Ἀδελφότητος, ἡ ὁποία ἀνέλαθε νὰ ξεσηκώσῃ τοὺς πληθυσμοὺς τῆς Ἠπείρου ἐναντίον τοῦ κατακτητοῦ. Πρὸς τοῦτο ἐνήργησε εἰς Ἀθήνας ἐράνους διὰ τὴν ἐνίσχυσιν διαφόρων προσώπων προθύμων νὰ εἰσβάλλουν εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος καὶ νὰ ἐπαναστατήσουν τοὺς κατοίκους. Ἐφρόντισε δὲ ὅπως τὰ πρόσωπα αὐτὰ νὰ ἔχουν κάποιον δεσμὸν μετὰ τὰς ὑποδοῦλους περιοχάς.

Διὰ τὰ Δυτικὰ Τζουμέρκα ἐδέχθησαν τὴν ἐπικίνδυνον αὐτὴν ἀποστολὴν ὁ Κωνσταντῖνος Κοττίκας δημοδιδάσκαλος ἐκ Ραφταναίων καὶ ὁ Χριστόδουλος Μίσιος ἐξ Ἰωαννίνων, ὑπηρετῶν τότε ὡς ὑπαξιωματικὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Ὁ Μίσιος ἐπικεφαλῆς ἕνδεκα ἀνδρῶν ἔφθασε τὴν 27ην Δεκεμβρίου τοῦ 1877 εἰς Βόνιτσαν, ἀκολούθως ἐπροχώρησε εἰς Λουτρὸν ὄπου, παρὰ τὴν ἀπογοήτευσιν πού ἠσθάνθη ἀπὸ τὴν κακὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐτοιμαζομένης δι' ἐθελοντῶν εἰσβολῆς, τὴν 25ην Ἰανουαρίου 1878 ἐνισχυθεὶς διὰ χρημάτων παρὰ τοῦ κλιμακίου τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς εἰσῆλθε μετὰ τὴν μικρὰν του ὀμάδα ἐξ εἰκοσι ἕξ ἀνδρῶν καὶ δύο φορτίων πολεμοφοδίων εἰς τὸ Ὄθωμανικὸν ἔδαφος τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης.

Ὅταν ἔφθασε εἰς τὰ Σχωρέτσιανα καὶ ἐτοιμάζετο νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς φρουρᾶς τῆς Πλάκας καὶ νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰ Κατσανοχώρια, ἐπροδῶθη ὁ σκοπὸς του παρὰ τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης Σχωρετσιαναίων, δι' ἀπεσταλμένου

του εις Ἰωάννινα. Κατόπιν αὐτοῦ ὁ Μίσιος ἐπροχώρησε εἰς Πράμαντα ὅπου ἔφθασε τὴν 2αν Φεβρουαρίου 1878. Ἐπεχείρησε νὰ ξεσηκώσῃ τοὺς κατοίκους τῶν Πραμάντων καὶ Ἀγνάντων, κατὰ τὴν διέλευσίν του, ἀλλὰ αὐτοὶ κατόπιν τῆς εἰδοποιήσεως τῆς Τουρκικῆς Διοικήσεως Ἰωαννίνων δὲν ἐφάνησαν πρόθυμοι νὰ τὸν ἀκολουθήσουν.

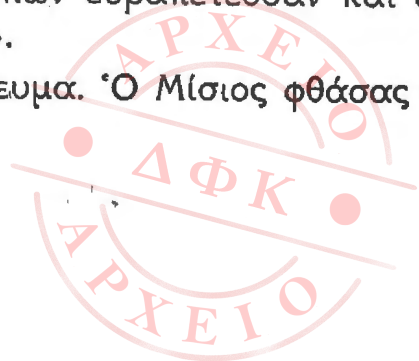
Κατόπιν αὐτοῦ, τὴν ἐπομένην ὁ Μίσιος, 3ην Φεβρουαρίου, ἀνεχώρησεν διὰ Σκλοῦπον (Ἀμελοχώριον), σκοπεύων νὰ πε-

ράσῃ τὸν Ἄραχθον χωρὶς νὰ κτυπήσῃ τὴν φρουρὰν τῆς Πλάκας καὶ ἐκθέσῃ εἰς κίνδυνον τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς.

Ἐν τῷ μεταξὺ πολὺ πρῶτῃ τῆς ἰδίας ἡμέρας 3ης Φεβρουαρίου ἐπετέθη κατὰ τῆς φρουρᾶς Πλάκας ὁ Κων)νος Κοττίκας, ὅστις τὸ προηγούμενον ἀπόγευμα ἔφθασε εἰς θέσιν Γκόντουθα πλησίον τῆς Πλάκας, ἐπικεφαλῆς 70 ἀνδρῶν. Οὗτος εἰσῆλθεν εἰς τὸ Ὄθωμανικὸν ἔδαφος τῆς Ἄρτης τὸ βράδυ τῆς 30ῆς Ἰανουαρίου καὶ ἀκολουθήσας τὸν δρόμον διὰ Κάτω Καλεντίνης, Λικουῖρες, Ράμια, Λεπιανά, Σερέσι, ἔφθασε τὸ ἀπόγευμα τῆς 2ας Φεβρουαρίου εἰς Γκόντουθα Φράστων. Τὴν μάχην τῆς Πλάκας ἀφηγεῖται ὁ ἴδιος.

«Τὴν πρῶτῃαν λοιπὸν τῆς 3ης Φεβρουαρίου περὶ τὸ λυκαγεὺς ἐσηκώθημεν ἀπὸ θέσιν Γκόντουθας καὶ ἠτοιμάσθημεν διὰ τὴν ἐπίθεσιν πλὴν ὅμως μόλις περὶ τοὺς ἑβδομήντα εἴμεθα παρόντες, δηλαδὴ ἔλαττον τοῦ ἡμίσεος ἀλλὰ ὅμως δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀναβάλω τὴν ἐπίθεσιν διότι εἶχον δώσει ρητὴν ὑπόσχεσιν. Ὅθεν ἀναχωρήσαμεν διὰ τὴν γέφυραν, καὶ μόλις ἐκάμαμε διακόσια θήματα ἤρχισαν οἱ πυροβολισμοὶ ἀπὸ τὰς τουρκικὰς φυλακὰς. Τότε ἡμεῖς ἐβαδίσσαμεν τροχάδην παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐφθάσαμεν πλησίον αὐτῶν ἔνθα ὄχυροθέντες ἠρξάμεθα ζωηρὸν πῦρ κατ' αὐτῶν. Ἀμέσως τότε ἡ φυλακὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τοῦ Χανίου καὶ ἑνὸς ἄλλου ὑψώματος ὑπάρχουσα, ἐτράπησαν εἰς τὴν γέφυραν καὶ ἔπειτα διελθόντες αὐτὴν τροχάδην ὄχυρόθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ἡμεῖς δὲ ἀφθωρεὶ κατελάθομεν τὸν Ἁγιὸν Γεώργιον, τὸ χάνι, τὴν γέφυραν καὶ ἄπασαν τὴν ἐπίκαιρον ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ συγχρόνως δὲ κατέβησαν καὶ οἱ λοιποὶ Τούρκοι ἀπὸ τὸ χωριὸν Βορδῶ καὶ ἡ μάχη ἤρξατο μετὰ μεγίστης ζωηρότητος· οἱ δὲ ὄμηροι ἐν τῇ θορυβῶδει ταύτῃ συγχίσει τῶν Τούρκων ἐδραπέτευσαν καὶ οὕτω ἐσώθησαν ἀπὸ τὸν βέβαιον θάνατον».

Ἡ μάχη διήρκεσεν ἕως τὸ ἀπόγευμα. Ὁ Μίσιος φθάσας περὶ





τὴν μεσημβρίαν εἰς Σκλοῦπον ἐπληροφορήθη ὅτι εἰς τὴν Πλάκαν ἄγνωστον τμήμα ἀπὸ πρωΐας μάχεται κατὰ τῆς ἐκεῖ φρουρᾶς. Ἔτρεξεν εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ Κοττίκα καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸν ταχύτερον τερματισμὸν τῆς μάχης ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν ὄπλων.

Κάτοικος τῶν Πραμάντων ἰδὼν τὴν ὀλιγάριθμον δύναμιν τοῦ Μίσιου παρὰ τὴν προθυμίαν τῶν κατοίκων νὰ βοηθήσουν τὴν Ἐπανάστασιν, εἰδοποίησεν τὸν Καϊμακάμην τῆς Ἄρτης Χασάνην. Ἔτσι δὲν ἐβράδυνεν νὰ συγκροτηθῇ ἐξ Ἰωαννίνων καὶ Ἄρτης δύνამις τουρκικοῦ στρατοῦ 2.000 ἀνδρῶν καὶ νὰ θαδίση πρὸς Πλάκαν. Οἱ προύχοντες τῶν Πραμάντων, Ἀγνάντων, Ραφταναίων, Σχωρεσιάνων καὶ ἄλλων χωριῶν τῶν Τζουμέρκων πληροφορηθέντες τὴν συγκρότησιν τοῦ ἀξιόλογου στρατοῦ, συνῆλθον τὴν 5ην Φεβρουαρίου καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀναστείλουν τὴν κήρυξιν τῆς Ἐπαναστάσεως. Παρεκάλεσαν δὲ τοὺς Κοττίκαν καὶ Μίσιον ὅπως ἀποσυρθοῦν προσωρινῶς μέχρις ὅτου ὀργανωθῇ πληρέστερα ἢ Ἐπανάστασις. Τὴν 6ην Φεβρουαρίου διῆλθον τῆς γεφύρας 2.000 τοῦρκοι στρατιῶται, οἱ ὅποιοι διασκορπισθέντες εἰς τὰ χωρία τῶν Τζουμέρκων, τὰ ἐληλάτησαν, τὰ δὲ λάφυρα ἐπώλησαν κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των εἰς τοὺς Ἑβραίους τῶν Ἰωαννίνων καὶ Ἄρτης. Τοῦτο ὅμως ἐξήγειρε πολλοὺς τῶν κατοίκων Πραμάντων καὶ ἄλλων χωριῶν τῶν Δυτικῶν Τζουμέρκων καὶ συνεκρότησαν ἐνόπλους ὀμάδας καὶ συνεπλάκησαν μὲ τὰ ἀποσπάσματα ποῦ ἐληλάτουν τὴν περιοχὴν. Ἡ πρόθεσις τῶν κατοίκων ἦτο νὰ ὀργανωθῇ πληρέστερον ἢ Ἐπανάστασις ἀλλὰ οἱ Τοῦρκοι διὰ τῆς εἰσβολῆς των τῆς 6ης Φεβρουαρίου τὴν ἐπιτάχυναν. Ἡ Ἐπανάστασις εἰς τὰ Δυτικὰ Τζουμέρκα εἶχε κερδηθῆ. Οἱ δυνάμενοι νὰ φέρουν ὄπλα ἀπετέλεσαν τμήματα τὰ ὅποια ἀνέλαβον τὴν προστασίαν τῆς περιοχῆς. Οἱ Τοῦρκοι ὄντες κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας περισσότεροι ἀφοῦ ἐληλάτησαν τὰ χωρία συνέλαβον ἀπὸ κάθε χωριὸ ὀρισμένον ἀριθμὸν κατοίκων. Αὐτοὺς κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των εἰς τὰ Ἰωάννινα ἔρριξαν εἰς τὰ μουντρούμια τῶν φυλακῶν τοῦ φρουρίου. Ἐκεῖ ἐπὶ μακρὸν ἐσήποντο ὁ γέρον ,Ανδρέας Κοσσυφάκης ἀπὸ τὴν Μεγαλόχαρη κι' ὁ Κώστας Γεωργίου ἀπὸ τὴν Πράμαντα, ὅταν ἐγνώσθη ὅτι εἶχε λάθει μέρος ὑπὸ τὸν Κοττίκαν εἰς τὴν μάχην τῆς Πλάκας.

Ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα αἱ ὀμάδες τῶν Ἑλλήνων ἐνισχύοντο καὶ δι' ἄλλων ἀνδρῶν ὥστε κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου 1878 ὀλόκληρη ἢ περιοχὴ τῶν Δυτικῶν Τζουμέρκων ὡς καὶ τῶν κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀράχθου χωριῶν εἶχε ἀπελευθερωθῆ. Οἱ Τοῦρ-

κοι ἀπεσύρθησαν τελείως πέραν τοῦ Ἀράχθου. Ὁ πληθυσμὸς τῶν χωρίων αὐτῶν παρὰ τὰς ζημίας τὰς ὁποίας ὑπέστη ἐκ τῆς εἰσβολῆς, τὰς διαρπαγὰς, διώξεις, αἰχμαλωσίας καὶ ἄλλας προσβολὰς ἀνέπνεεν τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας. Κατὰ τὸ ἴδιο διάστημα ἔφθασαν εἰς Πράμαντα καὶ ὄπλαρχηγοὶ ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Ραδοβυζίου Ζαχαράκης καὶ ἀπὸ τὰ Μηλιανὰ, Ντανέλης ἀπὸ Καταρράκτην ποῦ ἦσαν περισσότερον ἔμπειροι καὶ ὀργανωμένοι διὰ νὰ ἐμψυχώσουν τοὺς ἐπαναστάτας τῶν Δυτικῶν Τζουμέρκων καὶ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα. Ἐν τῷ μεταξύ, τοὺς αἰχμαλώτους τῶν φυλακῶν Ἰωαννίνων ποῦ εἶχαν συλληφθῆ μετὰ τὴν μάχην τῆς Πλάκας ἐθέριζεν ὁ τυφοειδῆς πυρετός. Λόγω τῆς ἀσθενείας αὐτῆς, τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν Μισίου καὶ Κοττίκα ἢ Διοίσις ἀπέλυσεν κατὰ τὰ μέσα Μαρτίου πολλοὺς τῶν κρατουμένων με ἐγγύησιν, ἐκράτησεν ὅμως ἐξ αὐτῶν 125. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀναφέρει ὁ "Ἕλλην ὑποπρόξενος" Ἀρτης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν.

«Ἐποπροξενεῖον τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἄρτει.

Ἄριθ. Πρωτ. 122

Ἐν Ἄρτει τῇ 29 Μαρτίου 1878

Πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ἐπουργεῖον Ἀθήνας.

Εὐσεβάστως ἀναφέρω εἰς τὸν Σὸν Ἐπουργεῖον ὅτι οἱ πρὸ πολλοῦ φυλακισθέντες κάτοικοι τῶν χωρίων Σχωρέτσιανα, Γρετσίστα, Ραφταναῖοι, Βορδῶ καὶ Πράμαντα, οὓς διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 87 ἡμετέρου ἐγγράφου ὀνομαστικῶς ἀνεφερον αὐτῷ ἀπεφυλακίσθησαν ἐπὶ ἐγγυήσει τὴν 26ην τρέχοντος μηνός.

Ἐποσημειοῦμαι ὁ Ἐποπρόξενος

Δ. Δεσποτόπουλος

Οἱ κτηνοτρόφοι τῶν Πραμάντων καὶ Μελισσουργῶν ἔτρεξαν νὰ ἐξασφαλίσουν τὰ ὀλίγα πρόβατά των εἰς τὸν ἐλεύθερο Ἑλληνικὸν Βασίλειον. Τὴν 16ην Ἀπριλίου φθάνει εἰς Ἄρταν ὁ Ἄγγλος ἀπεσταλμένος τῆς Κυβερνήσεώς του Ὀλφορ. Ἀφοῦ ἔλαθεν γνώσιν τῆς καταστάσεως ἐπροχώρησε διὰ Πραμάντων εἰς Μέτσοθον, καθησυχάζων τοὺς κατοίκους ὅτι ἡ Κυβέρνησις του θὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος. Τοῦτο ἐνθαρύνει τοὺς κατοίγους τῶν Πραμάντων καὶ τῶν ἄλλων χωρίων τῶν Δυτικῶν Τζουμέρκων, οἱ ὁποῖοι ἐνισχύουν περισσότερον τὰ ἔνοπλα τμήματα γιὰ νὰ διατηρήσουν ἐνεργὸν τὴν ἐπανάστασιν. Εἶχε γίνῃ φανερόν ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἤρχισαν νὰ συγκινουῦνται ἀπὸ τὸ





μαρτύριον τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν. Οἱ κάτοικοι βλέπουν ὅτι πλησιάζει ἡ ἀπελευθέρωσις των καὶ προχωροῦν μέχρι τῆς Πλάκας, προκαλοῦντες τὸν ἐχθρὸν καθημερινῶς. Τὸ θάρρος καὶ ἡ ἐλπίδα τοὺς ἐμψυχώνει. Δὲν φοβοῦνται πλέον τὸν ἐχθρὸν καὶ τὰ Πραμαντιώτικα μὲ τὰ Μελισσουργιώτικα ἀποσπάσματα κρατοῦν σταθερὰ τὶς θέσεις των ἀπὸ Χρηστούς μέχρι συνόρων Ραφταναίων καὶ Ἀγάντων συνεχῶς ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1878. Ὁταν δὲ τὴν 27ην Μαΐου ἀνεχώρησεν ἡ Ἑλληνικὴ Ἀντιπροσωπεῖα διὰ νὰ θέσῃ τὰς ἀπόψεις της εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου, οἱ ἔνοπλοι Πραμαντιῶται ἔγιναν περισσότερον τολμηροὶ εἰς τὰς ἐπιθέσεις των.

Ἡ Ἐπανάστασις αὐτὴ τῶν ὄρεινῶν περιοχῶν τῶν Τζουμέρκων καὶ τοῦ Ραδοβιζίου ἔδωσεν τὸ δικαίωμα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ ζητήσῃ κατὰ τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου, ἀπὸ τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος, τῶν ἀγωνισθέντων σκληρῶς λαῶν τῆς Ἄρτης νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερίαν των καὶ μὲ ἀγῶνας, αἵματα καὶ θυσίας τὸ ἐπέτυχον τὸ 1881.

#### ΑΝΑΦΟΡΑ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΠΡΟΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

Ἄλλους δέ, ἐκ τῶν Τζουμερκιωτῶν διὰ τοὺς ὁποίους εἶχον πληροφορίας ὅτι ἐβοήθησαν ἐνεργῶς, τὸν Κοττίκαν, εἰσήγαγον εἰς τὸ στρατοδικεῖον, παρὰ τοῦ ὁποίου διετάχθη ἡ ἐκτόπισις των εἰς Θεσσαλονίκην. Σχετικῶς ὁ ἐν Ἰωαννίνοις Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ τέλος Μαρτίου ἀναφέρει:

«Βασιλικὸν Πρέξενεῖον τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἰωαννίνοις. Ἀριθ. Πρωτ. 166. Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἀθήνας. Τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα κατεδικάσθησαν εἰς δεσμὰ, ἑπτὰ κάτοικοι τῶν Τζουμέρκων, ὡς συμπράξαντες μετὰ τῶν εἰσβαλλόντων ἐξ Ἑλλάδος ἐκεῖσε, ὑπὸ τὸν Κοττίκαν καὶ ἐξωρίσθησαν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὅπου θέλουσι διανύσῃ τὴν ποινὴν των. Φρικτὸν τὸ θέαμα κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐντεῦθεν ἀπαγωγῆς των. Αἱ σύζυγοι τῶν καταδικασθέντων, φέρουσαι εἰς τὰς ἀγκάλας των τὰ τέκνα των, ἦσαν περὶ αὐτοὺς θρηνοῦσαι καὶ γοερὰς φωνὰς ἐκπέμπουσαι, ὅτε οἱ φύλακες συνέσφιγγον τὰ δεσμὰ των, ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε τὸ αἷμα νὰ τρέχῃ ἐκ τῶν χειρῶν τῶν καταδίκων. Ἄμα δὲ οὗτοι ἐρρίφθησαν εἰς τὴν λέμβον διὰ νὰ ὀδηγηθῶσι ἀντίπεραν τῆς λίμνης, αἱ γυναῖκες ὤρμησαν εἰς τὸ χεῖλος αὐτῆς διὰ νὰ καταβυθισθῶσι καὶ μετὰ θίας οἱ προεστῶτες τὰς ἀναχαίτισαν. Σήμερον δικάζονται καὶ ἄλλοι ὡς τροφοδοτήσαντες λεγομένους ληστάς. Ὁ Πρόξενος Α. Λόντος (Α.Υ. Εξ Φ. 1878-α.α.κ.).

Δ. Φ. Κορδελιων

**Πραμαντιῶται καὶ ἄλλοι Ἑπειῶται ἀγωνισταὶ  
εἰς τὴν Αἴγινα τὸ 1829**

Μετὰ τὴν λήξιν τῆς Ἐπαναστάσεως πολλοὶ ἀγωνισταὶ καταγόμενοι ἐκ τῆς Ἑπέιρου εὐρεθέντες εἰς Αἴγιναν ἐξέλεξαν Ἐπιτροπὴν Δημογεροντίας πρὸς ὑποστήριξιν τῶν γενικῶν συμφερόντων τῶν.

Τὸ πρακτικὸν εὐρίσκεται εἰς τὰ γενικὰ ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Φάκελλοι 242, Γενικὴ Γραμματεία. Ἔχουν δὲ ὡς ἀκολούθως:

Οἱ ὑποφαινόμενοι Ἑπειῶτες ἐκλέξαμεν ὁμοφώνως Δημογέροντες ἡμῶν τοὺς συμπατριώτας μας κυρίους: Γεώργιον Γενάδιον, Ἰωάννην Γκοβέλην, Κωνσταντῖνον Κλωνάρην, Γεώργιον Πλέσιον καὶ Ἰωάννην Βιζούλαν.

Οἱ ρηθέντες Δημογέροντες θέλουν ἐνεργεῖ κατὰ τὰς ὁδηγίας τὰς ὁποίας τοὺς ἐδώθημεν ἐνυπογράφως περὶ ὧν ἡμῶν καὶ εἰς ἔνδειξιν δίδοται τὸ παρὸν ἐνυπόγραφον ἰδιόχειρον μαζὺ τῇ 25 Σεπτεμβρίου

1829 ἐν Αἴγινη

Ἰωάννης Κωλέτης  
Βασίλειος Γούδας  
Χριστόδουλος Ζωτόπουλος  
Κ. Γκαβάτσας  
Ἰωάννης Μουστάκης  
Ἰωάννης Ξηρομερίτης  
Ἰωάννης Μαλιτζός  
Γεώργιος Ἀποστολίδης  
Ἰωάννης Σουμάκας  
Χριστόφορος Κραταρός  
Γεώργιος  
Ἄδὰμ Δούκας  
Κ. Σκούρος  
Γεώργιος Χ. Σίμου  
Ἰωάννης Τάτας  
Γεώργιος Σκέντζος  
Χριστόδουλος Μουστάκης  
Βασίλειος Καρέλης  
Πέτρος Α. Ψαλλίδας  
Χρῆστος Κλωνάρης  
Α. Κιμπρέκας  
Γιάννης Γοτζίτσας  
Ἀναστάσιος Ροκάς  
Ἀναστάσιος Ι. Ξηρομερίτης  
Ἀναστάσιος Χορμόδας  
Κ. Τσαίκας  
Μάνθος Μανθάκης  
Πέτρος Τσάκας  
Μιχαήλ Γκούστης  
Σ. Βιλαράς

Γεώργιος Χ  
Σίμος Βολοράς καὶ διὰ τὸν Ἀνδρέαν  
Ἀθανασίου  
Ἀναστάσιος Κυρίλωφ  
Βασίλειος Ροκάς  
Σωτήριος Γκουθενάς  
διὰ χειρὸς τοῦ Σγούρου  
Κων. Παντεδέκας  
Χριστόδουλος Α. Μαργαρίτης  
Δημήτριος Ι. Μπαρατζᾶς  
Παναγιώτης Ἀναστασίου  
Ἀναστάσιος Δημ. Ζιτσιώτης  
Ἀρισταμένης Βαριγόνιας  
Γεώργιος Σιληρός  
Ἰωάννης Μπουσάκας  
Β. Βελαράς  
Κωνσταντῆς Γῶγος Πεντακόνταρχος  
τοῦ Ἰππικοῦ  
Κώστας Ἰω. Οἰκονόμου  
Δωδέκαρχος  
Γεώργιος Δημ. Μπάλιας  
Κ. Ἀναστ. Ἰωαννίτης  
Μιχαήλ Ἀθανασίου Σημαιοφόρος  
Βασίλειος Γιανιώτης  
Νικόλαος Λογομάτης  
Νότης Ἑπειῶτης εἰκοσιπένταρχος  
Χριστόδουλος Πορφύρας Σουπαντζαλῆς  
Κώστας Καρδιάς Ἰωαννίδης εἰκοσιπένταρχος  
Καραγιάννης Ἀρτινὸς Καπέλας





Γεώργιος Κατσηλάκης 'Ιωαννίτης  
Γεώργιος Δημ. Παγιάς  
'Αλέξης 'Αθ. Τρούγκας  
Πά'ος 'Ιω. 'Ιωαννίτης  
Δημήτριος 'Αντ. Καπέυθος  
Γιάννης Χριστοδ. Λαίστας  
Κώστας Κομιός 'Ιωαννίτης  
Σπύρος Δημ. Πιθηκούλης  
Δημ. Τσεκούρας Κουκουλιώτης  
Χριστόδουλος Τσεκούρας Κουκουλιώ-  
της  
Στέφανος Τσαγκούρας Κουκουλιώτης  
Γεώργιος Κιρουκάφας Τσεπελοθύτης  
Σκαλιώτης Τσερβαριώτης  
'Αλέξης Τσατζαρέκου Καπεοβίτης  
Γεώργιος Ζολάπας  
'Ιατρός Σαρακιωτών  
Γιάννης Θεοδ. Μπαγιώτης  
Τριανάφυλλος Στάμιου  
Δημήτριος Μπέλλου Τσερβάρι  
Γεώργιος Μπέλλου  
Χαρίστας Κώστα Τσερβαρί  
Χριστόδουλος Γεωργ. Τσουκανής  
'Αντώνιος Βουβουσιώτης  
Μιχαήλ Κώστα Κολονιάς  
Δημήτριος Ζώη Κουσκούλι  
Χριστόδουλος Ζώη Κουσκούλι  
Σπύρος Μήλιος  
Χρήστος Βάραφης  
Θωμάς Νικολός  
Στρέφης Κεβίτσας Παπαθύμιου

'Ανέστης Κουλούμπας  
Κώστας Ζάκος  
Πίλης Κάστας  
Νικόλαος Γιαννούσης  
Φώτης Δημητρίου  
Πύρρος Μούτζος  
Μήτσος Δούκας  
Πύρρος Βήμας  
Χρήστος Τάχος  
Χρήστος Γιώτας  
Λέμης Πετζόλης  
Βασίλης Πόλης  
Κώστας Πέλουρης  
Γεώργιος Σιδερίτης  
'Αθανάσιος Πολύζος Πραμαντιώτης  
Νικόλαος Θύμιου Πραμαντιώτης  
Γεώργιος Πούζος Πραμαντιώτης  
Γιαννάκης Κώστα Νιβεζιώτης  
Λουκάς Λώση Κορμόδας

#### ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

'Εκ τῶν ἄνωτέρω κατάγονται ἐκ Πραμαντιῶν ἐπὶ τῶν ἀναφερομένων τὴν καταγωγὴν των:

1) 'Αθανάσιος Πολύζος, 2) Νικόλαος Θύμιου, 3) Γεώργιος Πολύζος, ὡς καὶ οἱ Χρήστος Νεράτζας, Σωτήριος Γκουβένας (Γκούδας), Μάνθος Μανθάκης (Μάνθος), ἐκ Μελισσουργῶν δὲ ὁ Γεώργιος Σκέντος

Δημ. Φ. Κας 27/1/1950



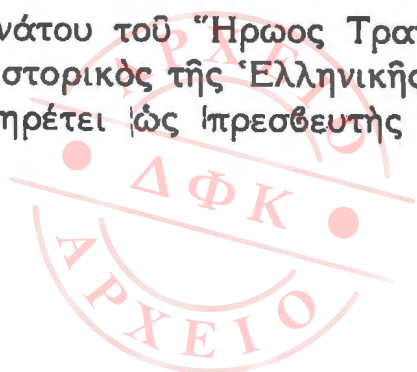
## ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ

### ΤΡΑΓΟΥΔΑΡΑΣ

Ἡ ἔρυνά μας δὲν ἀνεκάλυψε τὸ μικρὸν ὄνομα τοῦ ἥρωος αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1821 ἔφθασε μέχρι Μελισσουργῶν, προερχόμενος ἐκ Λευκάδος ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης καὶ ἐκάλεσε τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς εἰς ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ κατακτητοῦ. Πολλοὶ μὲ ἐνθουσιασμὸν ἤκουσαν τὸ σάλπισμα αὐτὸ τῆς ἐλευθερίας μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Τραγουδάρας, ὅστις σχηματίσας ὁμάδα Πραμαντιωτῶν, κατῆλθε εἰς τὸ Μακρυνόρος, ὅπου καὶ οἱ λοιποὶ ἐπαναστάται, καὶ ἔλαθε μέρος εἰς τὰς μάχας αὐτοῦ τῆς Λαγκάδας καὶ τοῦ Κομποτίου. Μετὰ τὴν τελευταίαν μάχην τῆς 18ης Ἰουνίου, ὁ Τραγουδάρας, ὁ Φλῶρος Γρίθας, ἀδελφὸς τοῦ Θεοδ. Γρίθα, ὁ Σκαρμούτσος ἐκ Βάλτου κατέλαβαν τὸ Πέτα. Τὴν 28ην Ἰουνίου, τμῆμα τῶν Τούρκων τῆς Ἄρτης ἐπετέθη κατὰ τῆς δυνάμεως τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πέτα, ἀλλὰ γρήγορα ἀπεσύρθη εἰς Ἄρταν. Οἱ Ἕλληνες ἠμέλησαν νὰ δημιουργήσουν πρόχειρα ὀχυρώματα καὶ ἐπέμειναν νὰ ἀποκρούουν ἀφύλακτα τὴν ἐπίθεσιν ἀπὸ τὰς δυντικὰς πλαγιάς τοῦ Πέτα ἀνωθεν τῆς Μονῆς Θεοτόκου. Τὴν ἐπομένην 29ην Ἰουνίου, ἐξεδηλώθη νέα ἐπίθεσις τῶν Τούρκων διὰ μεγαλυτέρας δυνάμεως καὶ οἱ Ἕλληνες ἔπαθαν παρὰ τὴν γενναιότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἀπέκρουσαν τοὺς Τούρκους, μεγάλας ζημίας. Κατ' αὐτὴν ἐφονεύθη ὁ ὀμαδάρχης Πραμαντιώτης Τραγουδάρας. Εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ Γιάννης Μακρυγιάννης γράφει:

«Τὴν 28 Ἰουνίου ἔγινε μικρὰ μάχη στὸ Πέτα. Ὅλιγοὶ ἐσκοτώθηκαν καὶ λαθῶθηκαν Τούρκοι. Τὴν 29ην ξαναπῆγαν πολλοὶ Τούρκοι καὶ ἐπολέμησαν ἀπὸ τὸ πρωῖ (Μπονόρα) ὡς τὸ δειλινό. Καὶ χάλασαν τοὺς Ἕλληνας».

Ἦταν τόση ἡ ἐντύπωση τοῦ θανάτου τοῦ ἥρωος Τραγουδάρα, ὥστε μετὰ πολλὰ ἔτη ὅταν ὁ Ἱστορικὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Σπυρ. Τρικούπης, ὑπηρετεῖ ὡς ἱπρεσβευτῆς τῆς





Ἑλλάδος εἰς Λονδῖνον γράφει τὴν κάτωθι ἐπιστολὴν εἰς τὸν φίλον του Θεοδωράκην Γρίβαν. «Λόντρα τῆ 12 Αὐγούστου 1841. Ἀγαπητὲ φίλε Καπετὰν Θεοδωράκη. Καὶ μακρὰν τῆς Πατρίδος καταγίνομαι εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἐπαναστάσεως μας. Εὐρίσκω εἰς τὰ ἱστορικὰ μου σημειώματα τοῦ πρώτου χρόνου ὅτι μετὰ τὴν λαμπρὰν μάχην τοῦ Μακρυνόρους ὁ ἀδελφός σας καπετὰν Φλῶρος, ὁ Τραγουδάρας καὶ ἄλλοι ἐπροχώρησαν ἕως τὸ Πέτα καὶ ἐχαλάσθησαν καὶ ἐσκοτώθη καὶ ὁ Τραγουδάρας. Ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ γράψω καὶ αὐτὸ τὸ συμβάν με ἀκρίβειαν ἔρχομαι νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ λάβητε ἀπὸ τὸν ρηθέντα ἀδελφόν σας τὸν ὁποῖον ἀσπάζομαι, ὅλας τὰς λεπτομερείας περὶ αὐτοῦ τοῦ συμβάντος. Ὁ ἔστι πόσοι ἦσαν οἱ Ἕλληνες, ποῖοι οἱ ἀρχηγοί, πότε ἐκτυπήθησαν, ποῦ ἐκτυπήθηκαν, πόσοι ἦσαν οἱ ἐναντίον των Τοῦρκοι, ποῖος ὁ ἀρχηγός των, πόσοι ἐσκοτώθηκαν καὶ ἂν κανένας σημαντικός, τί ἦταν ὁ Τραγουδάρας...κ.ἄ.»

Συμπληρωματικὰς πληροφορίας περὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἀγωνιστοῦ μᾶς ἀπέστειλε ὁ κ. Τάκης Τραγουδάρας, τὰς ὁποίας ἤκουσε ἀπὸ τοὺς γεροντότερους:

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην στὸ χωριὸ ὁ Πρωτόπαπας Κώστας εἶχε δυὸ παιδιὰ τὸν Ἀναγνώστην προοριζόμενον διὰ ἱερέα καὶ ὠραιωτάτην κόρην 16 ἐτῶν.

Τρεῖς Τοῦρκοι ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὴν Αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ συνέλαβαν τὸν Πρωτόπαπαν καὶ τὰ δυὸ τοῦ παιδιὰ διὰ νὰ τὰ ὀδηγήσουν εἰς τὸ Χαρέμι τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ εἰς Ἰωάννινα.

Στὸ δρόμο δωροδοκῆθησαν με χρυσᾶ οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐπέτρεψαν νὰ κόψουν τὰ μαλλιά τῆς κόρης καὶ νὰ τὴν παραμορφώσουν, καπνίζοντάς τὴν με καπνιά δαδιοῦ καὶ ἔτσι τοὺς παρουσίασαν στὴν Αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Παλατιοῦ τοὺς πέταξαν ἔξω λόγῳ τῆς ἀσχήμιας.

Ἐπιστρέφοντας στὸ χωριὸ διάλεξε ἓνα ὠραῖο καὶ ἀνδρειωμένο παλληκάρι παιδί τοῦ Βασίλη ἢ Ἀποστόλη Τραγουδάρα καὶ τὴν πάντρεψε ἀμέσως διὰ νὰ ἀποφύγη ἐπακόλουθα τυχὸν προδοσίας τοῦ τεχνάσματος.

Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀγωνιστὴς Τραγουδάρας ποὺ ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα ὀνομαζόμενος Κώστας Τραγουδάρας καὶ ἄφησε δυὸ ἀγόρια τὸν Βασίλη καὶ Ἀποστόλη.

Διευθ. φ. Κτη. Δ. Γ. Γ. Γ.



## ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΟΛΥΖΟΣ

### Ἀδελφοὶ ἐκ Πραμάντων

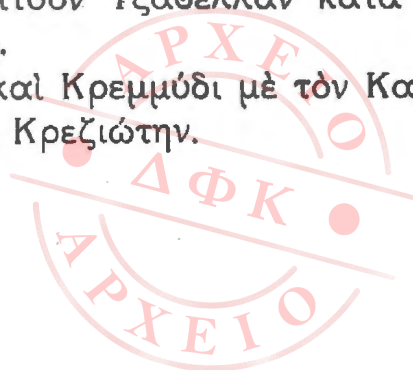
Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Καλαρρυτῶν, οἱ Ἑλληνες ὀπλαρχηγοὶ Ἰωάννης Ράγκος, Μῆτρος Γώγου Μπακόλας, Κουτελίδας καὶ ἄλλοι κατῆλθον εἰς Πράμαντα ὅπου ἔδωσαν μετὰ τῶν Πραμάντιωτῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἱστορικὴν μάχην εἰς τὸ Μεσοχώρι (Πλατεῖαν). Δεδομένου ὅτι ἡ ὁδὸς πρὸς Καλαρρυῖτες διὰ Κηπίνας κατεῖχετο ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Ἰσμαήλ, φυσικὸν εἶναι οἱ Ἑλληνες ὀπλαρχηγοὶ, μετὰ τὴν μάχην ποῦ ἔδωσαν ἐκεῖ νὰ κατέλθουν εἰς Πράμαντα διὰ τῆς ἀτραποῦ Ματσουκίου, Μπόρσια, Τσόπελα, Πράμαντα. Τὸν Ἰωάννην Ράγκον κατὰ τὴν κάθοδόν του, ἠκολούθησαν οἱ εἰς θέσιν Πολυζεῖκα, τῆς Μπόρσιας (Τσόπελα) Πραμάντων διαμένοντες ἀδελφοὶ Γεώργιος καὶ Ἀθανάσιος Πολύζος, ἀφοῦ κάλεσαν καὶ ἄλλους συγχωριανούς των, ἕως τριάντα, καὶ συνεκρότησαν ὁμάδα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ εἰρημένου ὀπλαρχηγοῦ. Ἦσαν καὶ οἱ δυὸ νέοι κάτω τῶν εἴκοσι πέντε ἐτῶν. Ὁ Ἀθανάσιος Πολύζος φέρεται γεννηθεὶς τὸ 1970. Ἐν συνεχείᾳ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν μάχην τῶν Πραμάντων, Σταυροῦ Θεοδωριάνων, μέχρι τέλους τῆς Ἐπαναστάσεως, ὅτε ἐγκατεστάθησαν εἰς Ὑπάτην ἐπαγγελομένοι τὸν Κρεοπώλην. Εἰς μίαν ἐπανάστασιν τῆς Θεσσαλίας ὁ Ἀθανάσιος Πολύζος ἐφονεύθη ὁ δὲ Γεώργιος παρέμεινε ἐκεῖ νυμφευθεὶς καὶ ἀπέκτησε οἰκογένειαν, ἀπόγονοι τοῦ ὁποῦ σῶζονται καὶ σήμερον. Εἰς διάφορα ἀρχεῖα τοῦ Κράτους εὐρίσκονται καὶ σήμερον αἰτήσεις καὶ ἐνέργειαι τῶν διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς συμβολῆς των εἰς τὴν Ἐπανάστασιν.

«Αἰτήσεις Γεωργίου Πολύζου ἀγωνιστοῦ ἀπὸ Τζουμέρκα κατοικοῦ Ὑπάτης. Ἐκ πρώτης ἀρχῆς τοῦ Ἱεροῦ ἀγῶνος τοῦ ἔτους 1821, ὀρμώμενος ἐγὼ καὶ ὁ ἀδελφός μου Ἀθανάσιος ἀπὸ ἐνθερμον ἀφοσίωσιν πίστεως καὶ Πατρίδα ἠρνήθημεν τὴν γῆν τῆς γενήσεως καλουμένην Τζουμέρκα, λαθόντες μὲ ἄλλους τριάκοντα συμπολίτας μας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μας καὶ σχηματίσαντες ἴδιον σῶμα ἐκινήθημεν μπουκσῆδες κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Παρευρέθημεν:

Τὸ 1821 εἰς τὴν μάχην Θεοδωριάνων Τζουμέρκων.

1824 εἰς Ἀμπλιανὴν ὑπὸ τὸν Κίτσον Τζαβέλλαν κατὰ τοῦ Γιουσούφ Πασᾶ καὶ Ἀχμέτ Κραβίστη.

1824 εἰς τὴν μάχην Νεοκάστρου, καὶ Κρεμμύδι μὲ τὸν Καραϊσκάκη, Χριστ. Χατζηπέτρον καὶ Νικ. Κρεζιώτην.





1824 κατά του Κιουταχῆ καὶ ἔπειτα εἰς μάχας εἰς τὸ Πετροχώρι Ἀποκόρου, Δίστομον, Προφήτου Ἡλία Σαλώνων, Πολιορκίαν Μεσολογγίου, Δραγαμέστο, Ρήγανη Ξηρομέρου, Ρίθιο Καρθασαρά Βάλτου κλπ.

Τὸ 1826, 1827 κατά του Κιουταχῆ εἰς τὴν θέσιν Χαρτάρι Ἀράχωθας κλπ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 23 Μαΐου 1865

Ὁ ἀδικημένος ἀγωνιστῆς ἀπὸ Τζουμέρκα, κάτοικος Ὑπάτης Κρεοπώλης. γιόργας Πολύζος

### ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΟΝ

Δίδεται τὸ παρὸν ἀποδεικτικὸν Κόντο - Γεώργιος Πολύζος ὅτι ὑπηρετήσῃ πιστῶς καὶ τιμίως ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας μετὰ τριάκοντα περίπου στρατιωτῶν κατὰ τὸ ἔτος 1821 εὑρίσκετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ Ἰωάννου Ράγκου ὅπου εὑρέθη καὶ εἰς τὴν μάχην Θεοδώριαναν καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους ἀκροβολισμοὺς μετὰ τῶν Τούρκων, ἀκολούθως ἐπέρασε εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Κίτσου Τζαθέλα, κατόπιν εἰς τοὺς Γεώργιον Καραϊσκάκην καὶ Χριστόδουλον Χατζηπέτρου κατὰ τὸ 1828 εἰς τὸν διοργανισμὸν τῶν χιλιαρχῶν. Ἐτέθη εἰς τὴν χιλιαρχίαν τοῦ Γ. Διοβουνιώτου εἰς τὴν 16ην ἑκατονταρχίαν. Διὰ ταῦτα τοῦ δίδεται τὸ παρὸν διὰ τὴν τοῦ χρησιμεύσῃ ὅπου δεῖ

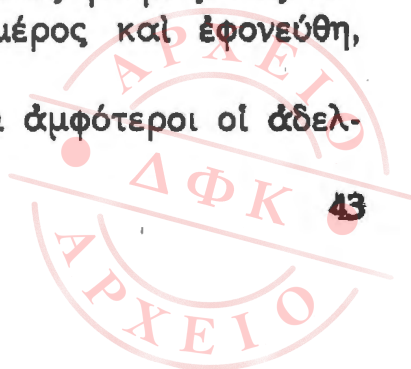
Ἐν Ὑπάτῃ τὴν 7ην 1836.

Ὁ Ἀρχηγός

Χρήστος Χατζηπέτρου

Διὰ τὸν Θανάσην Πολύζον, ἀδελφὸν τοῦ Γιώργη γνωρίζομεν ὅτι ἐγεννήθη εἰς Πράμαντα τὸ 1790, ἔλαθε μέρος εἰς τὴν μάχην τῶν Θεοδωριανῶν τὸν Αὐγουστον τοῦ 1821 ὑπὸ τὸν Γιαννάκη Ράγκον, ἀκολούθως εἰς τὰς συμπλοκάς στὸ Πετροχώρι Σαλώνων, Προφήτην Ἡλίαν, εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου τοῦ 1823 καὶ ὑπὸ τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην εἰς Δραγαμέστο, Ρήγανη Ξηρομέρου, Ρίθιο Καρθασαρά Βάλτου. Τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1825 προτείνεται ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Τσόγκα ἡ προαγωγή του εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ταξιάρχου. Εὑρίσκετο τότε εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ξηρομέρου καὶ παρηνώχλη τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα τοῦ Κιουταχῆ καὶ τοῦ ἐπροξένει μεγάλας φθοράς. Εἰς ἄλλην ἐπανάστασιν τῆς Θεσσαλίας ἔλαθεν μέρος καὶ ἐφονεύθη, μᾶλλον εἰς τὴν τοῦ 1854.

Τὴν 25ην Σεπτεμβρίου 1830 εὑρίσκονται ἀμφότεροι οἱ ἀδελ-



φοί εις Αἴγινα καὶ μετὰ τῶν ἄλλων Ἑπειρωτῶν ἐκλέγουσιν Ἐπιτροπὴν Δημογερόντων διὰ τὴν διαχείρησιν ὑποθέσεων τοῦ ἀγῶνος των. Εἰς τὸ Πρακτικὸν ψηφοφορίας ὑπογράφονται ὡς ἑξῆς: Ἀθανάσιος Πολύζος Πραμαντιώτης, Γεώργιος Πολύζος Πραμαντιώτης.

Ἡ συνελθοῦσα τὸ 1865 Ἐπιτροπὴ στρατιωτικῶν ἐκδουλεύσεων θάσει τῶν προηγουμένων στοιχείων κατέταξε τὸν Γεώργιον Πολύζον, Πατρίς Τζουμέρκα Ἄρτης, ὡς ὑπαξιωματικόν, εἰς τὴν 2αν τάξιν. Ὁ Ἀθανάσιος δὲν ἔζη τὴν ἐποχὴν αὐτήν.

Τὸ 1836 διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος ἀπενεμήθη ὁ ἀργυρὸς Σταυρὸς μετὰ ταινίαν εἰς τοὺς:

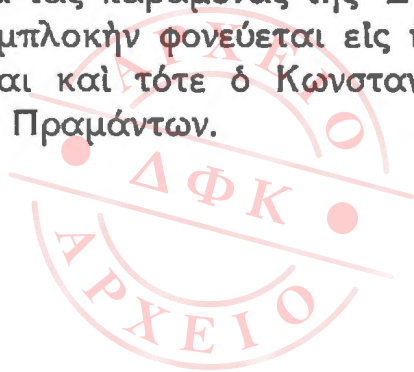
174 Ἀθανάσιος Πολύζος: ὑπαξ)κὸς ἀπὸ Πράμαντα Τζουμέρκων.

175) Γεώργιος Πολύζος: ὑπαξ)κὸς ἀπὸ Πράμαντα Τζουμέρκων.



## Κωνσταντῖνος Τσιάρας

1807. Ἐκρήγνυται ἡ Ἐπανάστασις τῶν Σέρβων κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ νεαρὸς ὀπλαρχηγὸς τοῦ Ὀλύμπου Νίκος Τσιάρας («Νικοτάρας») συγκροτεῖ σῶμα πεντακοσίων ἀνδρῶν, τὸ ὁποῖον προχωρεῖ εἰς ἐνίσχυσιν τῶν ἐπαναστατησάντων Σέρβων. Εἰς τὸ σῶμα αὐτό, προφανῶς ἐργαζόμενος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὰ γειτονικὰ τῶν Πραμάντων Θεσσαλικά χωριά, ἔσπευσε νὰ καταταγῆ ὁ ἀπὸ τὸν Συνοικισμὸν Τσόπελα Κωνσταντῖνος Μπίκας. Ἐπειτα τὸ σῶμα αὐτὸ κατὰ τὴν πορείαν τοῦ ἐδέχθη ἐπίθεσιν 15.000 τούρκων εἰς Ζίχνην. Μετὰ σκληρὰν μάχην διασπᾶ τὴν κύκλωσιν καὶ καταφεύγει εἰς τὴν Χαλκιδικήν, ἀπ' ὅπου διεκπεραιώθη εἰς τὴν Σκιάθον. Ἡ δύναμις του τώρα ἀνέρχεται εἰς 150 ἀνδρας μετὰξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Μπίκας, ὡς καπετάνιος τμήματος. Ἀπὸ ἐκεῖ οἱ ὀπλαρχηγοὶ καταρτίζουν στόλον 70 πλοιαρίων καὶ ἀποκλείουσι πολλοὺς λιμένας καὶ ἐνσπεύρουσιν τὸν τρόπον κατὰ τῶν Τούρκων. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἐπανάστασεως ὁ Νικοτάρας εἰς μίαν συμπλοκὴν φονεύεται εἰς ἡλικίαν 36 ἐτῶν. Τὸ σῶμα του διαλύεται καὶ τότε ὁ Κωνσταντῖνος Μπίκας ἐπιστρέφει εἰς τὸν Τσόπελα Πραμάντων.





Ἐκεῖ κατὰ τὰ μετέπειτα χρόνια διηγεῖτο τὰ κατορθώματά του, ὡς καὶ τοῦ Νικοτσάρα, οἱ δὲ Τσοπελιῶτες διὰ νὰ τὸν ξεχωρίζουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους Μπικαίους τὸν ὠνόμασαν «Τσιάραν». Ἔτσι εἰς τοὺς ἀπογόνους του ἐπεκράτησεν ὡς ἐπώνυμον «Τσιάρας», τὸ ὁποῖον φέρει καὶ σήμερον ἕνας κλάδος τῶν Μπικαίων.



## ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΟΛΥΖΟΣ

Καὶ ἕνας ἄλλος ἀγωνιστὴς ἀπὸ τὴν Μπόρσια Πραμάντων, ἐξάδελφος τοῦ Γεωργίου καὶ Ἀθανασίου Πολύζου εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος Πολύζος.

Οὗτος μαζὺ μὲ τοὺς ἀνωτέρω, ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην τῶν Πραμάντων, εἰς τὴν πλατεῖαν καὶ τὸ χωριό, ἀνεχώρησε καὶ ἔλαθε μέρος εἰς ὄλας τὰς μάχας τῆς Στερεᾶς, ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκη, Ζέρβαν, Κατσικογιάννην καὶ λοιπούς.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου δὲν ἐπέστρεψε εἰς Πράμαντα ἀλλ' ἐγκατεστάθη εἰς Ἀγρίδι Βάλτου, ἀπόγονοι τοῦ ὁποῖου σώζονται ἀκόμη σὸ τὸ χωριὸ αὐτό.

Τοῦ ἀπενεμήθη τὸ ἀργυροῦν ἀριστεῖον μὲ ταινίαν. Τὴν 27ην Αὐγούστου 1830 ὁ Κωνσταντῖνος Πολύζος κατῆλθε εἰς Κραθασαρά ὅπου ὁ Διοικητὴς Στρατοῦ Αἰτωλοακαρνανίας τοῦ παρέδωσε ἐν τελετῇ τὸ ἀνωτέρω παράσημον.



## ΝΙΚΟΛΓΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ ἢ ΘΥΜΙΟΥ

Ὅταν ἐκηρύχθη ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἔσπευσε καὶ κατετάγη καὶ ἐπολέμησε ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς. Τελικῶς ἐγκατεστάθη εἰς Λειβαδιά. Τὸ 1829 εὕρισκετο εἰς Αἰγιναν μὲ τοὺς ἀδελφούς Πολύζου, ἐπίσης ἐκ Πραμάντων. Ἐκεῖ ψηφίζει τὴν ἐπιτροπὴν δημογερόντων Ἠπείρου καὶ καταγράφεται καὶ ἡ καταγωγή του ὡς Πραμαντιώτης. Ἐπειτα ἐγκατεστάθη εἰς Λειβαδιά



δπου ἔζησε καὶ ἀπέθανε. Ἦτο ἀγράμματος. Τὴν 7ην Μαΐου 1865 ὑποβάλλει ἀπὸ τὴν Λειβαδιὰ πιστοποιητικὸν ἐκδουλεύσεων πρὸς τὴν πατρίδα ὡς καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 396 διαβατήριον ἐκ τῶν ὁποίων προκύπτει ἡ ὑπηρεσία του μέχρι τοῦ 1833. Ταῦτα δὲ εὐρίσκονται εἰς τὸν κατάλογόν του. Ἔπειτα ὑποβάλλει καὶ ἄλλο πιστοποιητικὸν διὰ τὰς τελευταίας του ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἐπανάστασιν.

Πιστοποιητικόν: Ὁ ὑπογεγραμμένος πιστοποιῶ ἐν θάρρει τῆς συνειδήσεώς μου, ὅτι ὁ Νικόλαος Εὐθυμίου ὑπηρέτησεν στρατιωτικῶς τὴν πατρίδα ὑπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς Μῆτρον Λέκκαν, μετέπειτα παραλαβόντος τοῦ Ὀδυσσέως τὸ Φρούριον ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν καὶ ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Χ. Χατζηπέτρον. Ἔπειτα εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τέλος μὲ τὸν Μακρυγιάννην πολιταρχοῦντα τῆς Πελοποννήσου εἰς πίστωσιν δίδεται τὸ παρὸν ἵνα τῷ χρησιμεύσει ὅπου δεῖ.

Ἐν Λειβαδίᾳ τῇ 4 Μαρτίου 1965 ὁ Συνταγματάρχης  
Γεωργαντᾶς

Τὸ 1871 ζεῖ ἀκόμη εἰς τὴν Λειβαδιὰ καὶ διὰ νέας αἰτήσεως ζητεῖ τὴν τύχην τῶν δικαιολογητικῶν του.

Ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν θυσιῶν καὶ ἀγώνων κατατάσσει τὸν «Νικόλαον Εὐθυμίου ἢ Θύμνιου εἰς τὴν τάξιν τοῦ στρατιώτου».

Νικόλαος Εὐθυμίου ἐκ Πραμάντων Ἄρτης, στρατιώτης ἢ Ἐπιτροπὴ τὸν κατέταξε εἰς τὴν 5ην τάξιν. Μετὰ τὴν λήξιν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 παρέμεινε εἰς τὴν Ἀράχωθα ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὴν Λειβαδιὰ δὲ ὁ Νικόλαος Θύμνιου προφανῶς συγγενῆς του. Ἐκεῖνος ἦτο ἀγράμματος, ἐνῶ οὗτος ἐγνώριζε ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν.

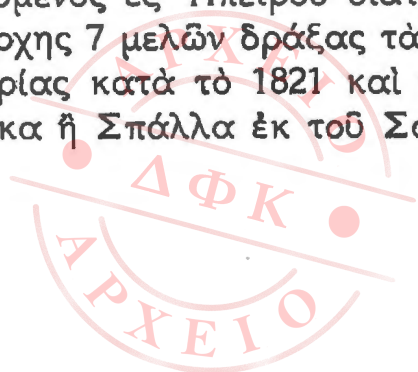
Στρατιωτικὴ κατάστασις του —

Περίληψις ἐκ τοῦ Καταλόγου.

Νικόλαος Εὐθυμίου. Πατὴρ Τζουμέρκα, ἡλικία 31, τάξις γονέων ποιμῆν, στρατιώτης, ἀκτῆμων. Τόπος ἐνεστῶσης διαμονῆς Ράχωθα. Χρόνος Στρατιωτικῆς καταγραφῆς 1822.

(Τ.Σ.) Ἐν Λειβαδίᾳ 27 Μαρτίου 1833

Πιστοποιητικόν: ὅτι ὁ Νικόλαος Εὐθυμίου ἐξ Ἠπείρου κατοικοδημότης Ἀστακοῦ καὶ καταγόμενος ἐξ Ἠπείρου διατρέχων τὴν ἡλικίαν 64 ἐτῶν καὶ οἰκογενειάρχης 7 μελῶν δράξας τὰ ὄπλα ἅμα ἤχησεν ἡ σάλπιγξ τῆς ἐλευθερίας κατὰ τὸ 1821 καὶ τεθεὶς ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Ἰωάννου Σούκα ἢ Σπάλλα ἐκ τοῦ Σουλίου





επολέμησε γενναίως κατά τῶν Τούρκων παρευρεθείς εἰς τὰς μάχας Κομποτίου, Καρθασαρά, εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογίου μετὰ τὴν ἔξοδον παρευρέθη εἰς τὰς μάχας τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸν Νοταρόπουλον (ἢ Ἀρχοντόπουλον), Καραϊσκάκην καὶ Νοταρᾶν ἐτραυματίσθη συνάμα εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα εἰς τὴν μάχην Ἀμφιρέτης Εὐβοίας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Στρατηγοῦ Μαρμούρη, Δουβουνιώτου, Πανουργιά, κατόπιν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Πετιμεζαίων καὶ διέμενεν εἰς τὸ στρατιωτικὸν μέχρι τὸ 1833 ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἀνωτέρω ὅτε ἔλαβε ἀπολυτήριον ὑπὸ τῆς διοργανωτικῆς ἐπιτροπῆς Μακρυγιάννη - Δουβουνιώτη μὴ ἀνταμειφθεὶς οὔτε μὲ θαθμὸν οὔτε μὲ μισθὸν κατὰ συνέπειαν ἐπαφίμεν τὸ παρὸν εἰς τὰ αἰτήματα ὅπως τοῦ χρησιμεύσῃ ἐνώπιον τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἀγῶνος.

Μύτικα 9 Ἰουλίου 1865

Φ. Κουσταρῆς - Ν. Σουλτάνης

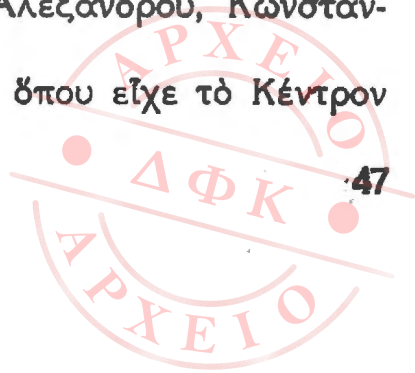
Αἴτησις Νικολάου Εὐθυμίου κατοικοδημότου Ἀστακοῦ πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν Ἀγῶνος καὶ θυσιῶν. Ὑποβάλλει τὸ πιστοποιητικόν, ζητεῖ σύνταξιν ὑπογράφει ὁ ἴδιος.



### Νικόλαος Νοῦτσος

Ὁ Νικόλαος Νοῦτσος ἦτο ἐγκατεστημένος εἰς Ἄρταν καὶ εἶχε κτηματικὴν περιουσίαν ἀνερχομένην εἰς 50.000 γροσίων κατὰ τὸ 1821. Μόλις ἐξεράγη ἡ ἐπανάστασις, ἐξῆλθε τῆς Ἄρτης καὶ ὡς Στρατιώτης ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας τῆς Τριπόλεως, εἰς τὰ Δερβενάκια κατὰ τοῦ Δράμαλη, Ἄργος καὶ ἔπειτα εἰς τὰς μάχας κατὰ τοῦ Ἰμπραήμ τὸ 1825. Τὸ 1844 τοῦ ἀπενεμήθη τὸ ἀργυροῦν Ἐθνόσημον τοῦ Ἀγῶνος. Λόγω πολλῶν τραυμάτων ποῦ ἔλαβε κατὰ τὰς μάχας τοῦ ἐχορηγήθη μικρὰ σύνταξις. Ἐπολέμησε ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς Νικ. Καρθαδίαν, Κώσταν Θραούτην Βολιώτην καὶ Γεώργιον Καραϊσκάκην. Τελικῶς ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1860 συνεπεία τῶν τραυμάτων καὶ τῶν κακουχιῶν. Κατέλειπεν οἰκογένειαν ἐκ τῆς συζύγου του Τασιακῆς καὶ τῶν τέκνων του, Μιλτιάδου, Ἀλεξάνδρου, Κωνσταντίνου καὶ Σοφίας.

Μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἄρταν ὅπου εἶχε τὸ Κέντρον



τῶν ἐργασιῶν του, ὀλόκληρος ἢ περιουσία του ἐδημεύθη ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας. Ὁ ἴδιος δὲ ἔζησε εἰς Ἀθήνας πένης μέχρι τοῦ θανάτου του.

Πρὸς τὸν Βασιλέα Ὁθωνα ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐσωτερικῶν ὑπεβλήθη ἡ κάτωθι ἀναφορά:

Ἀθῆναι 5 Δεκεμβρίου 1860

Μεγαλειώτατε,

Ἡ Διεύθυνσις τῆς Διοικητικῆς Ἀστυνομίας ἐδαπάνησε τῆ ἐντολῇ τοῦ ὑπουργείου διὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ ἀποθιώσαντος ἐν ἄκρα πενίᾳ Νικολάου Νούτσου δικαστικοῦ κλητῆρος δρ. τριάκοντα ἀριθ. 30. Ὅθεν λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσω τὴν Υ.Μ. νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ ἐγκρίνη κατὰ τὸ ὑποβαλλόμενον σχέδιον Β. Δ. τὴν ἐκ τοῦ Δημοσίου ἀπόδοσιν τῆς δαπάνης ταύτης.

Τῆς ὑμετέρας Μεγαλειότητος εὐπειθέστατος καὶ πιστότατος ὑπῆκοος.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργός  
(ὕπογραφή)

*Δ. Μ. Φ. Καλαϊτῆς*





## ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΡΤΗΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ἐκ τῆς κυκλοφορήσαν κατὰ τὸ 1864 «Δοκίμιον περὶ Ἄρτης»,

Πράμαντα, οὕτως ἐπωνομάσθη ἐπειδὴ αὐτὸ πρὶν ἢ συνοικισθῆ ἔβοσκον πρόβατα, ἅτινα παρὰ τῶν ἐντοπίων λέγονται πράματα. Τὸ χωρίον τοῦτο περιέχει 530 οἰκογενείας, ἐποπτευομένας ὑπὸ 4 ἐγχωρίων καὶ ἐκκλησιαζομένας ἐν τοῖς Ναοῖς Ἁγίας Παρασκευῆς, Ἁγίου Νικολάου, Ἁγίας Κυριακῆς καὶ Ἁγίου Γεωργίου ὁμοίως καὶ εἰς τὰ ἐξωκκλήσια τῆς Κοιμ. Θεοτόκου, Προφήτου Ἡλίου, Ἁγίου Νικολάου Ἁγίου Κωνσταντίνου, Ἁγίας Μαρτίνης, Ἁγίου Χριστοφόρου, Ἁγίας Τριάδος, Ἁγίας Παρασκευῆς. Οἱ κάτοικοι εἰσὶν ἅπαντες ἐργατικοὶ καταγινομένοι εἰς τὴν τεκτονικὴν, ξυλουργικὴν, οἰκοδομικὴν, γεωργικὴν, ποιμενικὴν καὶ τινες εἰς τὴν ἐμπορίαν. Πλησίον τοῦ χωρίου ἐπὶ λόφου κεῖται ἡ ἄλλοτε παρεκκλήσιον, νῦν δὲ νεόκτιστος Ἱερὰ Μονή, ἐπὶ ὀνόματι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, οἰκοδομηθεῖσα δαπάνη τοῦ Ἱερομονάχου Διονυσίου Θεοδώρου Νούτσου, ἐν ἔτει 1878. Περὶ τὴν εὐαερον ταύτην χώραν, ὑπῆρχον ποτε τρία χωρία, πρὸ πολλοῦ μὲν κατεστραμμένα, συμπεριλαμβανόμενα δὲ εἰς τὴν χώραν καὶ καλούμενα ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων, τὸ μὲν Χριστὸς ὅπου ὑπάρχουν ἐρείπια ἀρχαιοτάτης Μονῆς, τὸ δὲ Λουθένιστα, ὅπου σώζεται Ἱερὸς Ναὸς Ἁγίου Χριστοφόρου, τὸ δὲ Συγγενά, ἔχον καὶ Ναὸν τοῦ Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, καλούμενον ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων, Ἀσπροκκλησιά. Ἐντὸς τοῦ χωρίου ποταμίσκος τις ρέει, προερχόμενος ἐκ τοῦ ὄρους Στρογγούλα καὶ ἐνούμενος μετὰ τοῦ ποταμοῦ Μελισσουργῶν Γκογκόρου εἰσβάλλει ἐν τῷ Ἰνάχῳ. Ἐσυστήθησαν αὐτόθι πρὸ μικροῦ τρεῖς σχολαὶ Δημοτικὴ, Ἑλληνικὴ καὶ Παρθεναγωγεῖον.

## ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ

ΙΩ. ΝΙΟΥΧΑΚΗ, Λοχαγοῦ Πεζ. ἔκδ. 1901

Πράμαντα κεῖται πρὸς βορρᾶν τῶν Ἀγράφων καὶ ἐπὶ τῶν Β. κλιτύων τοῦ ὄρους Τζουμέρκων, τοῦ ὁποῦ το ἴλιαν θραχῶδες καὶ ἀποτόμως πρὸς αὐτὴν κατερχόμενον μέρος ὕψους 2018 μ. καλεῖται Στρογγούλα. Διαρρέεται ὑπὸ τριῶν ρευμάτων ἐκ τοῦ



ὄρους τούτου κατερχομένων καὶ διαχωριζόντων αὐτὴν εἰς πέντε συνοικίας Δούναθον, Κομματάκια, Τσόπελαν, Φράξους, Ἄγλιαν Τριάδα, συγκοινωνούσας διὰ λιθίνων γεφυρῶν. Τὰ ρεύματα ταῦτα συναντῶμενα ἀποτελοῦσι τὸν ποταμὸν τῶν Πραμάντων, Σελιὸ καλούμενον. ὅστις συμβάλλει εἰς τὸν τῶν Χρηστῶν καὶ τὸν Ἄραχθον. Ἐκλήθη οὕτω διότι πρὸ τοῦ συνοικισμοῦ ἔβοσκον αὐτόθι πρόβατα, ἅτινα παρὰ τῶν ἐντοπίων καλοῦνται Πράματα. Οἱ κάτοικοι καταγίνονται εἰς τὴν γεωργίαν, τεκτονικὴν, ξυλουργικὴν, οἰκοδομικὴν, ποιμενικὴν κλπ.

Μελισσοουργοὶ κεῖται ἀνατολικῶς τῶν Πραμάντων ἐν μέσῳ κοιλάδος σχηματιζομένης ὑπὸ τοῦ ὄρους Τζουμέρκων. Ὠνομάσθη δὲ οὕτω διότι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ὑπῆρχον σμήνη μελισσῶν ἢ μελισσοστάσιον πρὶν ἢ συνοικισθῆ, ἔξω τοῦ χωρίου σώζονται λείψανα ἀρχαίας οἰκήσεως ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Ζηλευούσης καλούμενα. Πλησίον αὐτῶν κεῖται ἡ Μονὴ τῶν Ἐσοδίων τῆς Θεοτόκου.

Πράμαντα ὄρει εἴκοσι κάτοικοι 2.828.



## ΙΔΡΥΣΙΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ

Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀδελφότης Πραμαντιωτῶν «Ἡ ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ» ἰδρύθηκε ὑπὸ τῶν τότε ὀλίγων διαμενόντων εἰς Ἀθήνας πατριωτῶν τὸ ἔτος 1950.

Ἐνεκρίθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 7620)1950 Ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν.

Ἡ πρώτη συνέλευσις τῶν μελῶν τῆς ἐγένετο εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ μακαρίτη χωριανοῦ μας Ἡλία Κωστή ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μαυροκορδάτου, δίπλα τοῦ Ναοῦ Ζωοδόχου Πηγῆς.

Γενομένων ἀρχαιρεσιῶν ἐξελέγη τὸ πρῶτον Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἀδελφότητος οἱ κάτωθι:

Κων)ντίνος Ν. Μπέκας, πρόεδρος, Ἀλέκος Χρυσοχόου Ἀντιπρόεδρος, Δῆμος Λάμπρης Γεν. Γραμματεὺς, Ἡλίας Κωστής Κοσμήτωρ, Κωνσταντῖνος Χήρας Ταμίας, Ἀλέξανδρος Χρύσης, Εὐστάθιος Μπέλλος μέλη.





## Η ΠΡΑΜΑΝΤΑ ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΝΕΤΙΚΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΝ

Ἡ Πράμαντα καὶ πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς της, ὅπως καὶ αἱ Καλλαρυταὶ καὶ τὸ Συρράκο ἀκόμη, ἀποτελοῦν περιοχὴν τῆς Ἄρτης.

Κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ἡ Τουρκικὴ Κατοχὴ ἦτο σκιώδης καὶ ἡ σταθμεύουσα εἰς τὴν Ἄρταν Στρατιωτικὴ δύναμις ἀδύναμος νὰ προστατεύσῃ τοὺς κατοίκους ἀπὸ τὰς διαφόρους ἐπιδρομάς.

Πολλοὶ ἀρματωλοὶ ἀπὸ τοὺς τούρκους διοικητὰς καὶ ἀπὸ τὰς χριστιανικὰς Κοινότητας ἀνελάμβανον τὴν ὑπηρεσίαν τῆς φυλάξεως τῶν δρόμων καὶ οἱ ὅποιοι ἐνίοτε ἐγκατέλειπον αὐτὴν καὶ ἐπιδίδοντο εἰς περισσότερον προσοδοφόρους ληστρικὰς πράξεις κλπ.

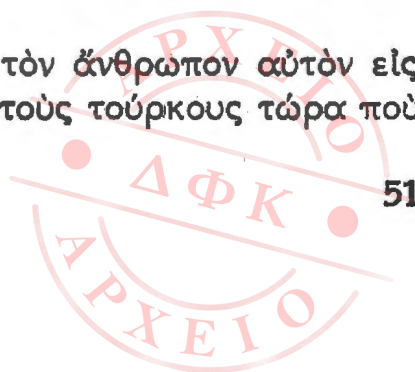
Ἐπειτα δίδοντες χρήματα εἰς τοὺς τούρκους ἐπετύγχανον νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των.

Εἰς ἔγγραφον τοῦ Ἀρχείου τῆς Βενετίας ὑπάρχει ἀναφορὰ τοῦ Ἐνετοῦ Ναυάρχου Κερκύρας ποὺ γράφει «Κανὲν πρᾶγμα δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐπιτύχῃ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐὰν δὲν θυσιάσῃ εἰς τὸν θωμὸν τοῦ εἰδώλου των ποὺ εἶναι τὸ χρῆμα».

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἡ ἀσφάλεια τῆς Ἄρτης καὶ τῶν Τζουμέρκων διὰ τῶν ἀρματωλῶν δὲν ἦτο ἐπαρκής.

Ἡ Πελοπόννησος κατεῖχετο ἀπὸ τοὺς Ἐνετούς. Τὸ 1669 ὁ Μανιάτης Λυμπέριος Γερακάρης τουρκολάτρης, προσχωρήσας τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ἐνετῶν ἔκαμε μίαν καταστρεπτικὴν ἐπιδρομὴν κατὰ τῆς πόλεως καὶ τῶν χωρίων τῆς Ἄρτης καὶ ἀπεσύρθη ἀφοῦ κατελήστευσε τὸν τόπον. Κατόπιν αὐτοῦ συνήλθον εἰς Ἄρταν οἱ πρόκριτοι τῶν χωρίων καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀναφερθοῦν εἰς τὸν Δόγην τῆς Βενετίας καὶ πρὸς τοῦτο ἀπεστάλη εἰς αὐτὸν ἐπιτροπὴ ἐκ δύο προσώπων οἵτινες εἰς τὸ ὑπόμνημά των γράφουν διὰ τὸν Γερακάρην:

«Δὲν γνωρίζομεν τί νὰ εἴπωμεν διὰ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν εἰς ποίαν θρησκείαν πιστεύει. Ὅταν ἦτο μὲ τοὺς τούρκους τώρα ποῦ



είναι μέ τούς χριστιανούς. (Ένετούς) χριστιανούς πολεμεί. Χριστιανός λέγεται αλλά άντιχριστιανικά ένεργεί».

Κατ' έντολήν τών προκρίτων ή Έπιτροπή ύπεσχέθη τήν πληρωμήν εις τήν Ένετικήν Δημοκρατίαν, φόρον ύποτελείας 1500 ρεαλίων έτησίως διά νά παύσουν αί έπιδρομαί τών κουρσάρων τής Βενετίας.

Η πρότασις αύτή ένεκρίθη ύπό τής Ένετικής Γερουσίας και άπεστάλη άκολούθως πò κάτωθι έγγραφον πρòς τόν Γενικόν Προβλεπτήν τών Ίονίων Νήσων διά τά περαιτέρω :

1697. Πρòς τόν Γενικόν κατά θάλασσαν Προβλεπτήν (Ναύαρχον).

Προσχωρησάντων τών πληθυσμών τής Άρτης οικειοθελώς κατά τò έτος 1665 εις τήν ύποταγήν πρòς τήν ήμετέραν αύθεντίαν άναλαθόντων τήν ύποχρέωσιν νά πληρώνουν έτησίως τò ποσόν τών 1500 ρεαλίων, πλην του άλλου ποσοϋ που καταβάλλουν τά χωριά τής περιοχής εις τò Δημόσιον Ταμείον, ίνα άπαλλαγούν άπό τάς έπιδρομάς και παραμένουν ύπό τήν προστασίαν μας, και γενομένης δεκτής τής προσφοράς των ταύτης παρά του Γενικού Προβλεπτοϋ τών νήσων Μολίν, διεβιβάσθη τότε ή πρότασις εις τήν Γερουσίαν ή όποία και τήν έπεκύρωσε.

Τώρα έμφανισθέντες ένώπιον ήμών δύο άπεσταλμένοι έκ τών Κοινοτήτων εκείνων, μέ έκκλήσεις και μέ παράπονα, εύρίσκομεν δίκαιον... ίνα διαβιβάσητε τάς καταλλήλους διαταγάς όπως είτε άπό τούς ήμετέρους ύπηκόους είτε άπό τούς όπαδούς του Ίππότου Λυμπεράκη, μη γίνη πλέον εις αύτούς οϋδεμία ζημία ή ένόχλησις, αλλά νά άπολαμβάνουν οϋτοι τήν δημοσίαν προστασίαν και συναντίληψιν.

Εις έκτέλεσιν τής άνωτέρω άποφάσεως τής Γερουσίας ό έκτακτος Προβλεπτής Άγίας Μαύρας (Λευκάδος) έφωδίασε τήν περιοχήν τής Άρτης μέ τò κάτωθι έγγραφον :

«Ημείς Άλούσιος Φόσκαρι διά τήν γαληνοτάτην Δημοκρατίαν τής Βεντίας. Έκτακτος Προβλεπτής (Διοικητής) Άγίας Μαύρας.

Όπουδήποτε φθάσουν αί παροϋσαι πιστοποιοϋμεν ότι τά κάτωθι σημειούμενα χωρία τών άναφερομένων εις αύτά περιοχήν κατέστησαν έθελουσίως φόρου ύποτελείς εις διαφόρους περιοχάς μέ έτησίαν εισφοράν όπως σημειοϋται παραπλεύρως, ένòς έκάστου χωρίου, ως άκριθώς ύφίσταται εις τò ήμέτερον λογιστικόν γραφείον.





Ἡ παροῦσα ἀπόφασις ἐπαφίεται κατ' αἴτησιν τῶν ἐνδιαφερομένων προκρίτων τῶν ἐν λόγῳ χωρίων ἵνα τὴν χρησιμοποιοῦσιν ὅπου δεῖ. Εἰς πίστωσιν κλπ.

ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΡΤΗΣ καὶ ΠΕΔΙΑΔΟΣ  
ΤΖΟΥΜΕΡΚΑΣ

1) Πράμαντα	14	ρεάλια
2) Γρετσίστα	4	»
3) Κουκουλίστα	4	»
4) Ραφταναῖοι	7	»
5) Πιστιανὰ	20	»
6) Κουσοθίστα	2	»
7) Λουψίστα	10	»
8) Θεοδώριανα	14	»
9) Χώσεψι	10	»
10) Συρράκο	3	»
11) Γουριανὰ	4	»
12) Σχουρέτσιανα	5	»
13) Μελισσουργὸς	16	»
14) Νησίστα	5	»
15) Ρομανοῦ	2	»
16) Νίγερη	3	»
17) Βουργαρέλι	25	»
18) Λεπιανὰ	1	»

Οὕτω τὰ Τζουμέρκα καὶ ἡ Πράμαντα ἀπὸ τὸ ἔτος 1695 διετέλεσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας καὶ ἐπλήρωσαν τὸν συμφωνηθέντα φόρον ἐκτὸς τοῦ ταυρκικοῦ.

Τὸ ρεάλι ἦτο νόμισμα μὲ τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ ἀγοράσῃ τις τὴν ἐποχὴν ἐκείνην 14 ὀκάδες κρέατος.

*Δημ. φ. Καρδαμύνη*



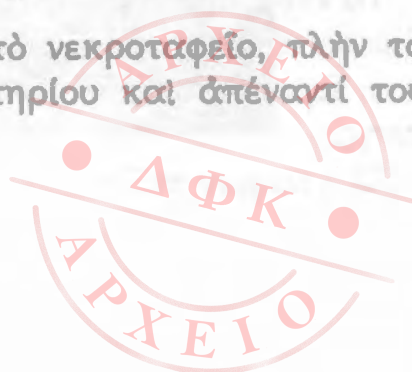


## Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Στό μέρος πού είναι ό περικαλής λιθόκτιστος Ναός τής πολιούχου του χωριού μας Ἁγίας Παρασκευῆς παλαιότερα ἦταν μικρό ἐκκλησάκι τής Ἁγίας Παρασκευῆς, καί τό όποιο οί χωριανοί μας μεγαλώσανε τά χρόνια πού πέρασε ἀπό τό χωριό ό Πάτερ Κοσμάς.

Πιο πάνω ἀπό αὐτό πολύ μικρό ἐκκλησάκι του Ἁγίου Παντελεήμονος καί τό δεύτερο Νεκροταφεῖο του χωριού — γιατί τό πρώτο καί γιά πολύ λίγα χρόνια τό Νεκροταφεῖο ἦτανε στήν Ἁγία Κυριακή.

Στά χρόνια μας δέν τό φθάσαμε τό νεκροταφεῖο, πλὴν του εικονίσματος καί κάτωθι αὐτοῦ κοιμητηρίου καί ἀπέναντί τους τό κελί τής Καλόγρης.





Τὸ χωριὸν μεγάλωνε μέρα μετὴν ἡμέρα ἀπὸ αὐτοῦς ποὺ ἐρχότανε ἀπὸ Χρηστούς καὶ ἄλλους συνοικισμοὺς καὶ παλιότερα ἀπὸ καταδιωκόμενους τῶν περιοχῶν Σουλίου, Χειμάρρας, Πωγωνίου, Βορείου Ἡπείρου καὶ ἀλλαχοῦ.

Τὸ 1881 κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τὸ χωριὸν μας εἶχε 563 οἰκογένειες. Τὸ 1890 θεμελιώσανε τὴν σημερινὴ ἐκκλησίαν Βασιλικοῦ ρυθμοῦ μετὰ τρούλους καὶ μετὰ σχέδιον τῶν πρωτομαστόρων ποὺ θὰ μνημονεύσωμε πιὸ κάτω ὑπὸ τὴν ἐπίθλεψιν καὶ καθοδήγησιν τοῦ λαϊκοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ χωριοῦ μας Κων. Μπέκας.

Μετὰ τὰ λίγα χρήματα ἀπὸ εἰσφορὰς τῶν κατοίκων καὶ προσωπικὴν ἐργασίαν τῶν χωριανῶν μας Ἀνδρῶν, Γυναικῶν καὶ παιδιῶν, πρωτοστατοῦντος τοῦ Παπακοντοδήμα ἐργαζομένου καὶ αὐτοῦ μετὰ τῆς οἰκογενείας του, τὸ ἔργον ἔφθασε ὡς τὴν θάσιν τῶν παραθύρων, μετὰ διετίαν δὲ διεκόπη ἐλλείψει χρημάτων. Τὴν ἄσπρη πέτρα καὶ τὰ ἀγγωνάρια τὰ κουβαλήσανε οἱ χωριανοὶ μας ἀπὸ τὸ ποτάμι (ἄμπάρι) μετὰ πάσας, τὴν δὲ μαύρην πέτραν ἀπὸ τοῦ Τάγκα.

Ἐκεῖ ὑπῆρχε ὀγκόλιθος ποὺ τὸν σπάσανε μετὰ φουρνέλλα καὶ ἔφθασε ἡ πέτρα γιὰ ὅλην τὴν ἐκκλησίαν καὶ περίσσεψε καὶ ἔκανε τὸ σπῆτι τοῦ ὁ Γάκης Γιαννηκώστας.

Μπροστὰ ἀπὸ τὴν κτιζομένην ἐκκλησίαν εἶχανε τοὺς πάγκους οἱ πελεκάνοι — ὅπου σήμερα αἱ δάφνες καὶ τὰ λουλούδια — καὶ πελεκούσανε τὶς πέτρες ὄρθιοι.

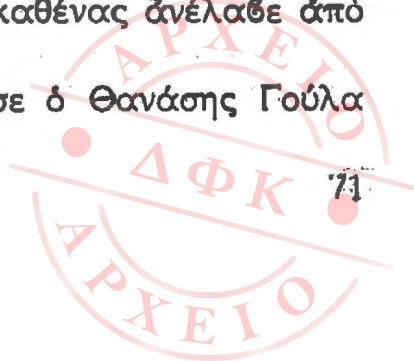
Τὸ 1904 ἐπὶ δημάρχου Ν. Λύτρα συνεκεντρώθησαν χρήματα ἀπὸ εἰσφορὰς τῶν κατοίκων (ἐράνου) καὶ ἀπὸ ἐσωτερικὸ δάνειο πάλιν ἀπὸ τοὺς ἔχοντας πατριώτας.

Ὅσοι κατέθεταν, εἴκοσι πέντε δραχμὲς ἦτο ἡ εἰσφορά,, ἄνω τῶν εἴκοσι πέντε δραχμῶν ἦτο δάνειον — συνεκεντρώθη δὲ μετὰ τὴν πρώτην προσπάθειαν τὸ σεβαστὸν ποσὸν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην — δέκα χιλιάδων δραχμῶν.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Κ. Μπέκας εἶχε πεθάνει καὶ ἀνέλαβον τὴν ἐργολαβίαν οἱ ἀντάξιοί του πρωτομάστοροι τοῦ χωριοῦ μας Ἰωάνης Τσιακούμης καὶ Κωνσταντῖνος Τόλουδος μετὰ τοὺς ἀρίστους τεχνίτας Θανάσην Γούλα Παπᾶν, Βασίλειον Μήτσιον, Μῆτρο Λάμπρην, Μῆτρον Τσίκον, Γάκην Τόλην, Νάσιον Βαγγελῆν καὶ ἄλλους ποὺ δὲν θυμοῦνται αὐτοὶ ποὺ μᾶς διηγοῦνται.

Ἐγένετο καταμερισμὸς τοῦ ἔργου καὶ καθένας ἀνέλαβε ἀπὸ ἕναν τομέα τῆς τοιχοποιίας καὶ ἔτσι:

Τὴν κυρίαν εἴσοδο πελέκησε καὶ ἔφτιασε ὁ Θανάσης Γούλα



Παπᾶς, τὴν πρὸς πλάτανον εἴσοδον ὁ Μῆτρο Λάμπρης καὶ τὴν πίσω ὁ Βασίλειος Μήτσιος, τὶς Κολῶνες καὶ τὶς γωνιῆς ὁ Γιάννης Τσίκος καὶ Νάσιο Βαγγελῆς, τὰ σκαλιὰ ὁ Ἄθανάσιος Πάνος τὸ δὲ κωδωνοστάσιον οἱ Ἰωάννης Τσιακούμης καὶ Κων)νος Τόλουδος.

Σὲ δυὸ χρόνια ὁ Ναὸς ἔτοιμος καὶ σκεπασμένος μὲ ντόπιες πλάκες ἀπὸ τὸ στενὸ τοῦ Γκόγκου.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀνεγέρσεως τῆς ἐκκλησίας οἱ κάτοικοι ἐκκλησιαζότανε στὸ παλιὸ ἐκκλησάκι πού δὲν εἶχανε καταδαφίση ἕως ὅτου τελειώση ἡ μεγάλη ἐκκλησία.

Καὶ τὸ 1906 καταδαφίστηκε τὸ ἐκκλησάκι ἀφήσανε ὅμως τὸ παλαιὸ τέμπλο καὶ τὸ μεγαλώσανε ἀπὸ τὶς δυὸ ἄκρες. Αὐτὸ δὲ εἶναι καὶ τὸ μέχρι σήμερα πού γράφομε.

Λένε ὅτι ἀπὸ τοὺς ἐργασθέντες εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῆς Ἐκκλησίας πρωτομαστόρους οὐδεὶς ἐδέχετο νὰ ὑκρεμίση τὴν παλαιὰν ἐκκλησίαν καὶ ἔθεσαν κλῆρον πού πέτυχε τὸν Μῆτρο Λάμπρην καὶ ὁ ὁποῖος πέθανε τὸν ἴδιο χρόνο καὶ οἱ χωριανοὶ τὸ ἀπέδιδαν σὲ αὐτό.

Ἄργότερα πλακοστρώσανε τὸ δάπεδο τμηματικῶς ἀπὸ ντόπιες χονδρῆς μαῦρες - ἄσπρες πλάκες.

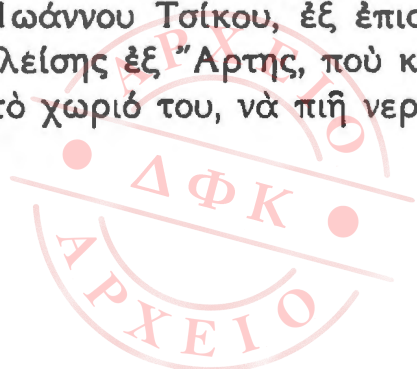
Τὸ 1928 ἐγένοντο τὰ ἐπιχρίσματα τοῦ Ναοῦ μὲ μελέτην τοῦ Νομομηχανικοῦ Ἄρτης κ. Κυριάκη, καθ' ὅσον ἡ Διοίκησις καὶ ἐπίβλεψις τῶν ἐκκλησιῶν ὑπήχθησαν εἰς τὰς Μητροπόλεις.

Κατὰ τὸ 1963 - 1964 ἐγένοντο τὰ ἐλαιοχρωματίσματα καὶ οἱ ἀγιογραφίαι τοῦ Ναοῦ, δαπάναις ἐν πολλοῖς τοῦ ἐν Σικάγῳ Ἀμερικῆς ἐγκατεστημένου χωριανοῦ μας Θεοδώρου Νικολάου, καὶ ἄλλων πολλῶν συμπατριωτῶν μας ἐπὶ ἐφημερίῳ Γεωργίου Νικολοῦ ἐξ Ἀγνάντων ὑπηρετοῦντος καὶ σήμερον εἰς τὸν Ναόν.

Ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Νικόλα Μπέκα ἀποσπῶμεν τὸ κάτωθι τραγούδι ἐπίκαιρο εἰς τὴν περιγραφὴν μας τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

.....

Ἀναφορικῶς πρὸς τὸν μεγαλοπρεπῆ Ἐνοριακὸν Ἱερὸν Ναὸν «τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Παρασκευῆς, καταχωρῶ ἐνταῦθα τὸ κάτωθι ποίημα τοῦ ἐμπνευσμένου δημοδιδασκάλου καὶ μουσικοῦ ἱεροψάλτου Κων. Ἰωάννου Τσίκου, ἐξ ἐπιστολῆς του ἀπὸ 16 Φεβρουαρίου 1948 σταλείσης ἐξ Ἄρτης, πού καρτεροῦσε τὴν ἀνοιξὴ ν' ἀνεβῆ ἐπάνω στὸ χωριό του, νὰ πιῇ νεράκι





γάργαρο ἀπὸ τὶς πέντε θρύσες, νὰ κάτση νὰ ξεκουραστῆ εἰς τὸν πλάτανο ἀπὸ κάτω καὶ ν' ἀγναντέψη καὶ νὰ ἰδῆ τὴν ὠμορφὴ ἐκκλησιά μας, ὅπου τὴν κτίζαν μαστόροι ὄλοι, ἕνας τὸν ἕνα, ἔχων ὡς ἐξῆς:

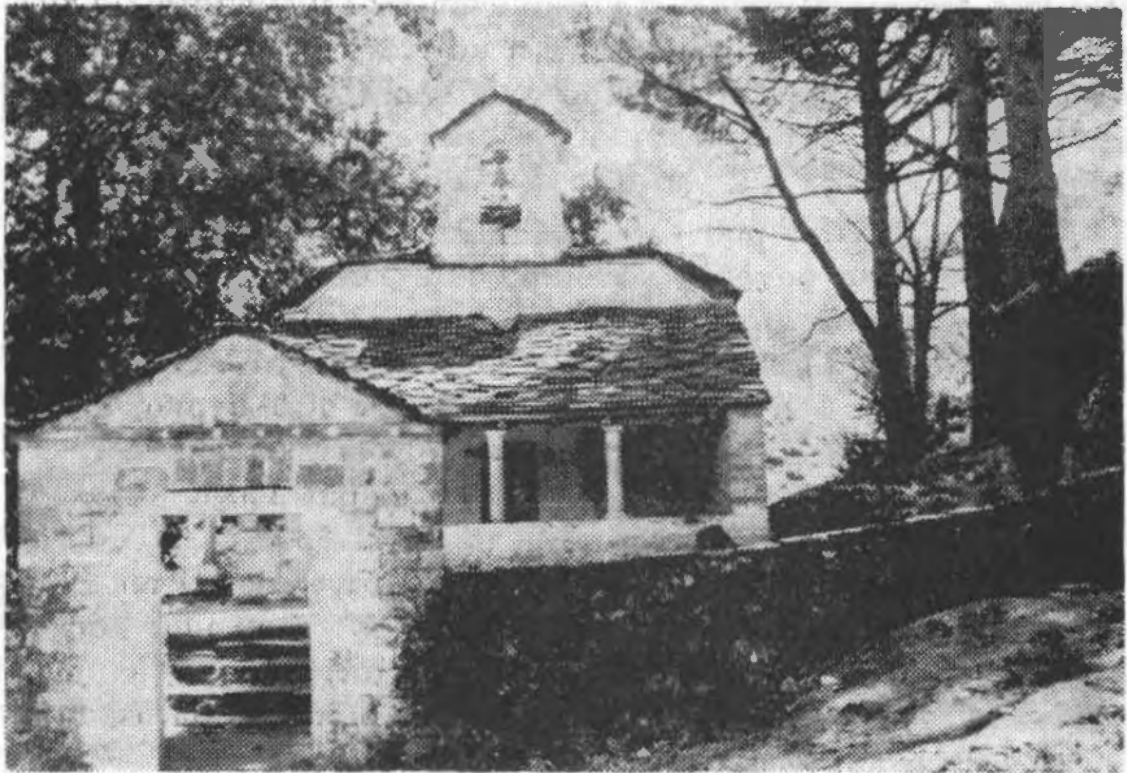
«Θέλετε δεντρά μου ἀνθίσετε, θέλετε ξεραθῆτε  
εἰς τὸν ἴσκιο σας δὲν κάθομαι, οὔτε καὶ στὴν δροσιά σας  
Μὲν καρτερῶ τὴν ἀνοιξι, τ' ὠμορφὸ καλοκαίρι  
— ν' ἀνθίσ' ὁ Γράθος κι ἡ ὀξυά, νὰ σκιώσουν τὰ λαγκάδια  
Νὰ θγοῦν οἱ θλάχοι στὰ θουνὰ νὰ θγοῦν οἱ θλαχοποῦλες  
νὰ θγοῦν τὰ λάγια πρόβατα μὲ τὶς χονδρὲς κουδοῦνες...  
Τότε κι' ἐγὼ θέλ' ἀνεβῶ ἀπάνω στὸ χωριό μου  
— Νὰ πιῶ νεράκι γάργαρω ἀπὸ τὶς πέντε θρύσες  
— Νὰ κάτσω νὰ ξεκουραστῶ στὸν πλάτανο ἀπὸ κάτω  
καὶ ν' ἀγναντέψω γιὰ νὰ ἰδῶ τὴν ὠμορφ' Ἐκκλησιά μας  
ὅπου τὴν χτίζαν Μάστοροι, ὄλοι ἕνας τὸν ἕνα.  
Ἄλλ' ἔχτιζαν τοὺς τοίχους της, κι' ἄλλοι τὶς ἀγκωνιές της  
τὴν πέρα πόρτα ἔχτιζε Θανάσιος ὁ Γούλας  
καὶ παρακάτω τὴν ἀγκωνὴ Βασίλειος ὁ Μήτσιας  
τὴν ἀγκωνὴ πρὸς τὸ σχολεῖο Γιάννης Βασίλη Τσίκος  
τὴν πόρτα τοῦ Καμπαναριοῦ αὐτὸς ὁ Χρῆστος Γούλας  
— Εἶχαν καὶ πρωτομάστορα τὸν μπάρμπα Κώστα Μπέκα  
καὶ δήμαρχο μὲς στὸ χωριό τὸν Νικολάκη Μπέκα  
Ποῦ εἶχε μέσ' τὸ πρόγραμμα τὴν Ἐκκλησιά νὰ φτιάση  
καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ξαγορὰ νὰ λύση  
ὅπ' ὁ Κοσμάκης φώναζε «ὁ Δήμαρχος νὰ ζήση».



## ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ

Ἦραία μικρὰ ἐκκλησία εἰς τὸν Κάτω Μαχαλά Πραμαντών.  
Ἐκτίσθη κατὰ τὰ ἔτη 1875 - 1876, δαπάναις τοῦ Πραμαντιώτου  
Ἰωάννου Ν. Ρίγγα εἰς μνήμην τοῦ πατρὸς του Νικολάου. Τὰ ἐγ-  
καίνιά της, ἔγιναν τὸ 1877 ὅτε καὶ ἐτελείωσαν οἱ ἀγιογραφίαι  
τοῦ ἐσωτερικοῦ. Οὕτω ἡ Ἁγία Τριάς τοῦ Ἱεροῦ φέρει χρονολογί-  
αν 1876, εἰς τὸ τέμπλον ἢ εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Νικολάου Ρίγγα, ἢ  
εἰκὼν τῆς Παναγίας δαπάναις τοῦ Κωνσταντίνου Μπέκα, ἢ εἰ-  
κὼν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δι' ἐξόδων τοῦ Κωνσταντίνου Δημ. Ρίγ-





γα, ἡ εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ ἐσωτερικοῦ τοίχου, ἔγινε δαπάναις τοῦ Δημητρίου Τσίρκα. Ἐνωθεν τῆς βορείας εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, προφανῶς δαπάναις τοῦ κτήτορος, τοῦ ἔτους 1877. Εἰς τὸ γυναικεῖον ὑπάρχει εἰκὼν τῆς Παναγίας με χρονολογίαν τοῦ ἔτους 1780.

Ὁ Ἰωάννης Ρίγγας ἦτο γνωστός καθ' ὅλην τὴν Ἠπειρον καὶ με κέντρον τῶν ἐμπορικῶν του ἐπιχειρήσεων τὴν Παραμυθιά ἔκαμε ἐξαγωγὰς προϊόντων καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν.

Εἰς τὸ παράθυρον τῆς Ἱερᾶς Προθέσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ τοίχου ὑπῆρχαν ὀνόματα τοῦ κτήτορος τῆς οἰκογενείας του καὶ τῶν συγγενῶν του. Οὕτω εἶναι γεγραμμένα: — Τῶν κτητόρων Ἰωάννου, Μαρίας, Νικολάου, Γεωργίου Ἱερέως, Βασιλικῆς, Αἰκατερίνης, Ἑλένης, Ἰωάννου, Ἀποστόλου, Θεοδώρου, Αἰκατερίνης (ὄνομα δυσανάγνωστον), Κωνσταντίνου Ἱερέως, Βάσεως.

— Τῶν κτητόρων κεκοιμημένων. Κωνσταντίνου, Ἀγγέλου, Αἰ-





κατερίνης, Αικατερίνης, Παρασκευής, Κωνσταντίνου, Χριστοδούλου, Κωνσταντίνου, Ξάνθος, Ἐλένης, Μαρίας, Κωνσταντίνου, Δημητρίου, Ἀθανασίου, Γεωργίου, Γεωργίου, Ἐλισάβετ Μοναχῆς, Βασιλείου, Κωνσταντίνου.

Εἰς τὸ μηνιαῖον Αὐγούστου ἐκδόσεως 1868 ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σημείωσις: «Κύριε, Κύριε ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἴδε καὶ ἐπίσκεψόν τὴν ἄμπελον ταύτην καὶ κατήρτισε αὐτὴν ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ σου. Πράμαντα Σεπτεμβρίου 1 = 1890 Χρ. Δ. Παπακώστας. Ἐπὶ τῆς Δημαρχίας Ν.Κ. Μπέκα».

Ἄλλη ἐνθύμησις εἶναι: «1935 Αὐγούστος 30. Καθ' ὄλον τὸ καλοκαίρι ἔκαμε μεγάλη ξηρασία, ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιον ἔχει νὰ θρῆξῃ καλὴ θροχὴ γιὰ νὰ χορτάσῃ ὁ τόπος. Χορτάρια γιὰ τὰ ζῶα δὲν ἔγινε καθόλου καὶ πολὺ ὀλίγον πού ἔγινε τὸ πούλεσαν πρὸς 4—5 δραχμάς τὴν ὀκάν.

Ὀλίγον ἄχυρον ἐπωλήθη πρὸς 3 δραχμάς τὴν ὀκάν. Τὸ σιτάρι ἔφθασε 10 δραχμάς τὴν ὀκάν τῶρα τὸν Αὐγούστου καὶ τὸ καλαμπόκι 8,30 — 8,50 τὴν ὀκάν. Τὸ τυρὶ 32—35, τὸ θούτυρο 65 - 70, τὸν Ἰούνιον ζέσταις ἀφόρητες κάνει, χρονιὰ πολὺ δυστυχῆς. Τί χειμῶνα θὰ περάσωμεν; οὐδεὶς γνωρίζει, ὁ Θεὸς βοηθός. Ἐγγραψα εἰς Ἐνθύμιον. Παναγ. Παπακώστας ἱερεὺς».

Εἰς τὴν περίβολον τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς κατ' ἐξαίρεσιν ἐτάφη ἡ κατὰ τὸ 1929 ἀποθιώσασα Νίτσα θυγάτηρ τοῦ κτήτορος Ἰωάν. Ρίγγα συζ. τοῦ ἱατροῦ Ἰωάννου Χρυσοχόου.

#### ἌΛΛΑΙ ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ

«Ἀκολουθία ἑορτάσιμος ἐδωρήθη εἰς μονὴν Ἀγίας Παρασκευῆς».

1866 30 Ἰουλίου ἐν μονῇ μεγάλη θρύσι ἀφιερῶθη παρ' ἐμοὶ Χρυσοθόρου Ἱερομονάχου ἐν μονῇ Δισέκου Πράμαντα. Ἀγία Παρασκευῆ.

Ἐξεδόθη

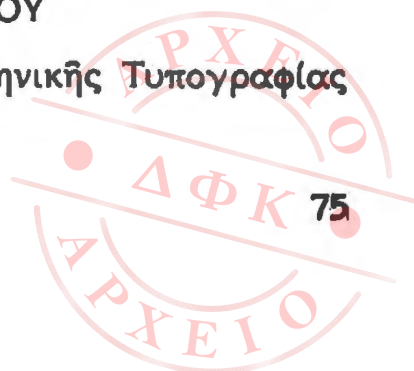
δαπάνη ἐλευθερίῳ τῶν Φιλογενῶν καὶ εὐσεβῶν ἀυταδέλφων

ΒΡΙΓΙΑΚΩΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ — ΙΩΑΝΝΟΥ — ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ καὶ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ  
ἐκ ΚΑΛΑΡΡΥΤΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ἐξετυπώθη ἐν Βενετία διὰ τῶν τύπων Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας  
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΓΛΥΚΗ

1846



Τριώδιον έκδόσεως 1870 «ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ»

Σήμερον τὴν 9 Μαρτίου μηνὸς 1887 ἡμέραν Δευτέραν ἐπῆγα ὁ ὑποφαινόμενος Δημήτριος Παπακώστας (ὡς ἐπίτροπος τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὸν Ντούναβον καὶ ἐπῆρα τὸν Ἰωάννην Παπαλέξην διὰ νὰ μοι εἶπη ποῖοι συνορεύουσι γύρωθεν καὶ μοι εἶπε, ὅτι πρὸς ἀνατολὰς συνορεύει μὲ τὸν Ντούναβον, πρὸς δυσμὰς μὲ Ζωνάρια, πρὸς νότον μὲ χωράφι τοῦ Μπέκα, πρὸς βορρὰν μὲ Γιαννάκη Παπαχρήστου, βορειοανατολικά μὲ Γιάννη Πάνου.

Μῆκος τοῦ χωραφιοῦ

Ἐκ τὸ χωράφι Μπέκα καὶ μέσω τοῦ λάκκου ἕως τὸ χωράφι τοῦ Παπαχρήστου εἶναι θήματα 193, ἀπὸ δὲ τὴν ἄλλην ἄκρην τοῦ Μπέκα κατὰ τὸν Ντούναβον δηλαδὴ μέχρι τοῦ Γιάννη Πάνου εἶναι θήματα 126 ἑκατὸν εἴκοσι ἕξ καὶ ἀπὸ τοῦ Γιάννη Πάνου ἕως τὸ σύνορον Παπαχρήστου θήματα 80 ὀγδοήντα γράφω δ' ἐνθύμησιν

ὁ Ἐπίτροπος

Μῆτρο Παπακώστας

Πράμαντα τῆ 1 Ἰανουαρίου 1890

Ἐκαμε χειμῶνας κακὸς καὶ ἔρριξε 10 σπιθαμῆς χιόνι ἀπὸ 24 Δεκεμβρίου 1890 ἕως τῆς 8 Ἰανουαρίου 1891 καὶ ἔκαμε εἰς τὴν γῆν 2½ μῆνες καὶ ἔκλισε τοὺς δρόμους ὄλους. Καὶ κατὰ τὰς 10 Ἰανουαρίου ἐσύναξεν τὸν Κόσμον ὁ κ. Νικόλαος Μπέκας ὁποῦ ἦταν Δήμαρχος καὶ ἔκοψαν τὸν δρόμον ἀπὸ τὸ χωριὸ ἕως τὴν Κουσοβίστα, καὶ ἔκαμαν νὰ τὸν κόψουν τὸν δρόμον ἡμέρες (4) τέσσαρες, ἐργάται πενήντα (50) καὶ ἀράδιαζεν ὁ δρόμος ἀπὸ τὴν Κουσοβίστα καὶ ἐπῆγαιναν κάτω στὴν Ἄρταν.

Ἐγινε δὲ καταστροφή εἰς ὅλα τὰ ζῶα καὶ ἔφθασε τὸ ἄχυρο εἰς τὰς Καλαρρύτες (0.30) τριάκοντα λεπτὰ ἢ ὀκτά.

Ἐξεκόπηκε σθάρνα ἀπὸ χιόνι καὶ ἐχάλασε (65) ἐξήντα πέντε σπίτια καὶ ἐφόνευσε δέκα πέντε (15) ἀνθρώπους... (ποῦ;).

Μῆτρο Παπακώστας

*Δημ. Φ. Καρδελιάνης*





## ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΘΩΜΑΣ

Τὸ 1951 ἔγινε κατωλίσθησις τοῦ ἐδάφους ὅπου ἦτο χτισμένος ὁ Τσόπελας παλαιὸς οἰκισμὸς τῆς Κωμοπόλεως «Χρηστοί» καὶ ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος ἐκρίθη ἀκατάλληλον, ἐπιλέγη ἡ σημερινὴ γραφικώτατη τοποθεσία δι' ἀνοικοδόμησιν τοῦ οἰκισμοῦ εἰς Φτέρην.

Τὸ 1953 χτίστηκε ἡ πρώτη οἰκία τοῦ Θανασοῦλα Τσίρκα καὶ ἐν συνεχείᾳ χτίσθησαν ἄλλες τεσσαράκοντα τρεῖς οἰκίαι, τὸ Σχολεῖον καὶ τὸ πνευματικὸν κέντρον μὲ ἔξοδα τοῦ ἐν Ἀθήναις διαμένοντος πολιτικοῦ Μηχανικοῦ "Αγ. Χρύση εἰς μνήμην τοῦ πατρὸς του Ἀλεξάνδρου Χρύση. Τὸ 1957 ἔγινε ἡ ὑδρευσις τοῦ οἰκισμοῦ ἀπὸ τὰς πηγὰς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς «ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ».

Συγχρόνως οἱ κάτοικοι ἄρχισαν νὰ συγκεντρῶνουν ὑλικά διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς ἐκκλησίας τῶν εἰς μνήμην τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ, καὶ μὲ προσωπικὴν ἐργασίαν τῶν Τσοπελιωτῶν καὶ μὲ ὑλικά ἀγοραζόμενα μὲ χρήματα τῶν κατοίκων τοῦ Χωριοῦ καὶ τῶν ἀπανταχοῦ Πραμαντιωτῶν ἄρχισε ἡ ἀνέγερσις τοῦ Ναοῦ.

Τὸ 1965 ἔφθασε εἰς τὴν στῶσιν τῶν παραθύρων καὶ τὸ 1967 ἐπερατώθησαν οἱ τοῖχοι, πλὴν ὅμως λόγῳ τοῦ φοβεροῦ σεισμοῦ τοῦ ἰδίου ἔτους, ὑπέστησαν οἱ νωποὶ τοῖχοι ρωγμὰς καὶ κατὰ σύστασιν τῶν μηχανικῶν, κατεδαφίστηκαν καὶ χτίστηκε ἐκ νέου ὁ Ναός, περατωθείσης τῆς ἐργασίας τὸ 1974, τὸ Πάσχα δὲ τοῦ ἰδίου ἔτους ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια.

Ἡ ἐκκλησία ἔχει θεμέλια δύο μέτρων, ὕψος ἐκ τῆς ἐπιφανείας πέντε μέτρα, μᾶκρος δέκα πέντε καὶ 0,30 μέτρα καὶ πλάτος ἑννέα καὶ 0,20 μέτρα. Τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ἔργου εἶχαν οἱ ἴδιοι οἱ ἐργαζόμενοι τεχνίτες τοῦ Τσόπελα. Ἐρανον μεταξὺ τῶν πατριωτῶν ἐνήργησε ὁ Δημήτριος Γκιόκας, συνεκεντρώθη δὲ σεβαστὸν χρηματικὸν ποσόν. Ἐκτὸς τῶν χρημάτων προσέφεραν ἀρκετοὶ χωριανοὶ — τὰ θιβλία, πολυελαίους, κανδήλια καὶ τὰ χρειώδη τῆς Ἀγίας Τραπέζης.



## ΑΓΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗ

Εἶναι τὸ ἐκκλησάκι στὸν κάτω Μαχαλᾶ ὅπως μαρτυρεῖ ἡ χρονολογία ποὺ ἐχαράχθηκε ἐπάνω ἀπὸ τὴν πόρτα του, κτίσθηκε τὸ 1830. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀγίας 7 Ἰουλίου, ἐγίνετο ἀνέκα-



θεν πανηγύρι και συνεκεντρώνετο τὸ χωριὸ στὸ προαύλιό του και ἐχόρευε και γλεντοῦσε.

Εἶναι ἡ προστάτις Ἁγία τοῦ Κάτω Μαχαλαῖ οἱ κάτοικοι τοῦ ὁποῖου τὴν ἔκτισαν. Ἐκτοτε και μέχρι σήμερον τὴν συντηροῦν συνεχῶς, τελευταίως δὲ τὴν ἀνακαινίσαν.

Εἰς αὐτὴν ἐγίνοντο και γάμοι. Εἰς τὸ Ἱερὸν βιβλίον «Ἡ Καλοκαιρινή» τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ὑπάρχει ἡ θύμησις.

«1883 ὀκτωβρίου 23, ἐσκοτόθηκε ὁ (ὄνομα δυσανάγνωστον) κὲ τὴν ἀγα κηρηακὴ στὴν λάκα ὅταν πατριθόταν ἰ μητρο Βαητζίνα».

Και ἄλλη ἐνθύμησις εἰς τὸ Μηνιαῖον Νοεμβρίου ἐκδόσεις 1773 τῆς ἰδίας ἐκκλησίας.

«1883 ὀκτωβρίου 23 ἐσκοτώθηκε τὸ παιδί τοῦ Νάση Γιαννάκη εἰς τὴν Ἁγίαν Κυριακὴν στὴ χαράδρα τοῦ Βασίλη».

Εἶναι φανερόν ὅτι και οἱ δύο ἐνθυμήσεις ἀφοροῦν τὸ ἴδιο πρόσωπο, δηλαδὴ κάποιον παιδί τοῦ Νάση Γιαννάκη ἀπὸ τὸν Πέρα Μαχαλαῖ.

*Διγ. φ. Καρδ. Γεωργίου*



## ΑΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Στὴ ράχη ποῦ εἶναι τοποθετημένη σήμερα ἡ καμπάνα τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου ἦτανε παλαιότερα μικρὸ παρεκκλήσιον.

Περὶ τὸ 1895 οἱ κάτοικοι Ξερικῶν 1) Κώστας Γ. Τσιακσῆρας, 2) Χρῆστος Γ. Τσιακσῆρας 3) Δημήτριος Διαμάντης 4) Βασίλειος Μπίκας και ἄλλοι κάτοικοι Ξερικῶν ἔκτισαν τὸ σημερινὸν ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου με ἔξοδά των και προσωπικὴ τους ἐργασία. Λέγεται ὅτι διαφωνοῦσαν οἱ παραπάνω γιὰ τὴν τοποθεσία ποῦ θὰ θεμελιώνανε τὸ ἐκκλησάκι, ἀλλὰ ὁ Χρῆστος Τσιακσῆρας ἔδωσε τὴν λύσιν γιατί εἶδε στὸν ὕπνο του μιὰ βραδυὰ ἕνα παπὰ ποῦ με τὴν μαγκούρα του τοῦ ὑπέδειξε τὴν τοποθεσία ὅπου σήμερα ὁ Ναός.

Τὴν ξυλείαν διὰ τὴν στέγην τὴν προσέφερε ὁ Γεώργιος Βορλόκας, τὴν δὲ καμπάνα ἔδωρησε ὁ σιδηροδρομικὸς ὑπάλληλος Ἰωάννης Μπίκας.

Τελευταία ὁ Ναός ἀνακαινίστηκε παρὰ τῶν κατοίκων Τσόπελα. Στερεῖται ὁμως ἡ περιοχὴ νεροῦ.





## ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἡ ἐκκλησία αὐτή εἶναι πολὺ παλαιὰ καὶ ἦτο ὁ ναὸς τὸν ὁποῖον ἀνήγειραν οἱ ἀπὸ τοὺς πρὸς δυσμὰς τοῦ χωριοῦ ἐγκαταστάθენტες εἰς τὸν Πέρα Μαχαλᾶ κάτοικοι.

Ὅπως ἔχουμε γράψει οἱ περισσότεροὶ τῶν κατοίκων αὐτῶν ἦσαν αὐτόχθονες κάτοικοι παλαιοὶ τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ χωριοῦ συνοικισμῶν. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν οἱ οἰκογένειες τῶν κτηνοτρόφων Τσιλιγιάννη, Σαπλαούρα - Κουφοῦ Νούτσου ἀγνώστο ἀπὸ τοῦ προερχόμενοι. Οἱ Παπαῖοι οἱ ὅποιοι ἔφθασαν εἰς τὴν Πράμαντα μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Συρράκου μετὰ τὸ ἐπώνυμο Κωσταῖοι, ἄλλοι διατηροῦν ἀκόμα τὸ ἀρχικὸ τους ὄνομα. Οἱ Σμυραῖοι ἀπὸ τὸ Κοτσιλιό, οἱ Γιαννακαῖοι ὡς Δήμας ἀπὸ τὸ Τσεπέλοβο Ζαγορίου καὶ ἴσως δυὸ τρία ἀκόμη ταράφια.

Ὅλοι αὐτοὶ καὶ μετὰ τοὺς αὐτόχθονες κατοίκους ἀνήγειραν τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ εἶχαν ἰδικὴν τῶν ἐκκλησιαστικῆν ἐπιτροπὴν ὅπως φέρονται τὰ ὀνόματά των εἰς παλαιὰν εἰκόνα πρὸ τοῦ 1800.

Ὁ Ναὸς ἐρειπώθη καὶ ἀνοικοδομήθη κατὰ τὸ 1878 - 1880 μετὰ τὴν οικονομικὴν βοήθειαν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Ζαχαράκη ἀπὸ τὰ Μηλιανὰ τῆς Ἄρτης καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Πραμάντων κατὰ τὸ ἔτος 1878.

Ὅταν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἦλθε εἰς Πράμαντα ὁ Ζαχαράκης διὰ νὰ παραστῆ κατὰ τὴν τέλει τῶν ἐγκαινίων, ἐκεῖ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐφονεύθη ἀπὸ ἀδέσποτην σφαίρα.

Ὅταν ἤρχισαν αἱ ἐργασίαι ἀνεγέρσεως τῆς σημερινῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἀπεφασίσθη καὶ ἡ μεταφορὰ τοῦ Νεκροταφείου ποὺ ἦτο ἕως τότε εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Ναοῦ, εἰς τὸν κάτωθι χώρον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Βρισκόμαστε στὸ ἔτος 1895: οὐδεμία οἰκογένεια τοῦ χωριοῦ ἐδέχτο νὰ θάψῃ πρῶτη τὸν νεκρὸν τῆς εἰς τὸν Ἁγιον Γεώργιον, ἐπενέθη ἡ Ἀστυνομία καὶ ὁ Λόχος Στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιβάλουν τὴν ἀπόφασιν τοῦ χωριοῦ. Τέλος κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐδέχθη νὰ ταφῆ ἐκεῖ ἡ μάνα του, ὁ Ἀναγνώστης (Βασίλειος) Ἰωάννου Κονταξῆς, ἡ χήρα τοῦ Διδασκάλου Ἰωάννου Κονταξῆ.

Διευτ. φ. Καρ. 24/1915



## ΠΑΝΑΓΙΑ

Ἡ ἐκκλησία αὐτὴ πολὺ παλαιὰ εἰς αὐτὴν ἐκκλησιάζοντο οἱ συνοικισμοὶ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Ἐὰν γίνουν ἀνασκαφαὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς θὰ ἀνακαλυφθοῦν ἄγνωστοι μέχρι σήμερα θέσεις εἰς τὸ ὕψωμα αὐτό. Ὑπάρχουν ὀγκόλιθοι εἰς σειρὰν τειχῶν Ρωμαϊκοῦ ἢ καὶ Ἀλεξανδρινοῦ. Οἱ κάτοικοι καλλιεργοῦντες παλαιότερα τὴν γύρω περιοχὴν ἀνεκάλυπτον χρυσὰ νομίσματα, κεράμους καὶ τάφους.

Ἀλλὰ μέχρι σήμερα οὐδεὶς ἀσχολήθηκε.

### ΑΗ ΛΙΑΣ ΠΕΡΑ ΜΑΧΑΛΑ

Ἀρχικῶς εἶχε κτισθῆ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν συνοικισμῶν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, ἔπειτα ἀνοικοδομήθη ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ Πέρα Μαχαλά.

### ΑΗ ΛΙΑΣ ΠΑΝΩ ΜΑΧΑΛΑ

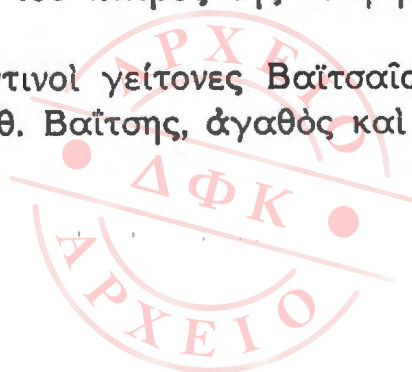
Ἀνηγέρθη πρὸ ἑκατὸ περίπου χρόνων ἀπὸ τὸν δυναμικὸν ἱερέα Γεώργιον Κοντοδημαν. Πρὶν αὐτοῦ τὸ ἐκκλησάκι αὐτὸ ἦτο τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ θουνοῦ εἰς ἀπόστασιν διακοσίων μέτρων καὶ ἐξυπηρέτει ἐκεῖνο τοὺς χριστιανοὺς τῆς Φτέρης, τῶν Κήπων, τοῦ Τσόπελα, ἀλλὰ κατέρρευσε ἢ ἄκρη τοῦ ὑψώματος καὶ παρέσυρε τὸ ἐκκλησάκι, ὅποτε ὁ παπα - Κοντοδημας τὸ ἔκτισεν εἰς τὸ πρὸς βορρὰν ἄκρον.

### ΑΗ ΛΙΑΣ ΚΑΤΩ ΜΑΧΑΛΑ

Τὸ ἐκκλησάκι αὐτὸ ἀνήγειραν πρὸ 120 - 150 χρόνων οἱ Λυτραῖοι τῶν Πραμάντων. Πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἦτο ἄλλο ἐκκλησάκι, πρὸς βορρὰν τοῦ σημερινοῦ ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος καὶ εἰς ἀπόστασιν τριάντα - σαράντα μέτρων. Τὸ παλαιὸ ἐκκλησάκι τοῦ "Αη - Λιαῖ ἐξυπηρέτει τοὺς χριστιανοὺς τοῦ Λαδικοῦ, Σφίτζου Γιωτέϊκα, Γρηγόρια, Τραγουδαρέϊκα. Ὑπεχώρησε ὅμως τὸ ἔδαφος καὶ κατέρρευσε, ὅποτε οἱ Λυτραῖοι πῆραν τὰ ὑλικά καὶ τὸ μετετόπισαν εἰς τὴν σημερινὴν τοῦ θέσιν.

Πρὸ πενταετίας ἡ Λόπη θυγατέρα τοῦ μακαρίτη Ντούλα Κλαφούνη ἐκπληρῶνουσα ἐπιθυμίαν τοῦ πατρός τῆς ἐδώρησε εἰς τὸν "Αη-Λιαῖ ὠραίαν καμπάνα.

Τὸν "Αη-Λιαῖ ἐφρόντιζαν οἱ κοντινοὶ γείτονες Βαϊτσαῖοι, τελευταῖα δὲ ὁ ὑπερήλιξ Γεώργιος Ἀθ. Βαϊτσης, ἀγαθὸς καὶ φιλό-





θρησκος ἀνθρώπος τοῦ χωριοῦ κάθε θράδου χειμῶνα - καλοκαίρι μετέβαινε καὶ ἀναθε τὰ καντήλια.

### ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Εἶναι τὸ ἐξωκκλήσι βορειοδυτικὰ τῶν Πραμάντων, ἀνηγέρθη πρὸ ὀγδόντα περίπου χρόνων ἀπὸ τοὺς Τσιαντουκλαίους, ὅταν αὐτοὶ ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν Ρουμανίαν ὅπου εἰργάζοντο, ἀνήγειραν εἰς Πέρα Μαχαλᾶν μεγάλη οἰκίαν καὶ εἰς τὸ τέλος περιέπεσαν εἰς μεγάλη φτώχειαν.

Τελευταῖος ἐξ αὐτῶν ὁ Θανάσης Τσιαντούκλας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνα ἐζητιάνευε καὶ τέλος ἔφυγε διὰ τὴν Θεσσαλίαν ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ἦταν ἄγαμοι καὶ τὴν περιουσίαν ποὺ ἔφεραν ἀπὸ τὴν ξένην τὴν ἐσπατάλησαν μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων.

Ἡ οἰκογένεια τῶν Τσιαντουκλαίων ἀπὸ τοὺς παλαιούς τῶν αὐτοχθόνων Πραμαντιωτῶν κατώκουν προηγουμένως εἰς Ντρεβίζιντα.

### ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ὁ Ναὸς αὐτὸς ἀνηγέρθη ἀπὸ τοὺς Ριγγαίους. Βρίσκεται στὸν Κάτω Μαχαλᾶ.

### ΑΓΙΑ - ΚΥΡΙΑΚΗ

Τὸ παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Κυριακῆς εἰς Κάτω Μαχαλᾶ ἔναντι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου χτίσθηκε παρὰ τῶν κατοίκων τὸ 1830.

### ΠΑΛΙΑΝΚΟΛΑΣ

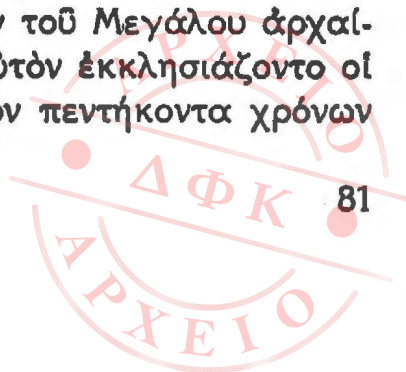
Ἐκκλησία εἰς τὴν θέσιν Σφίτζος. Ἐκκλησιάζοντο εἰς αὐτὸν οἱ κάτοικοι τῶν γύρω οἰκισμῶν.

### ΑΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Χτίσθηκε παρὰ τῶν κατοίκων τοῦ Τσόπελα καὶ τῶν γύρω οἰκισμῶν.

### ΑΓΙΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑ

Εἶναι τὸ ἐκκλησάκι εἰς Μπαμπίκι Μπόρσιας. Παλιὸς ναὸς, λέγεται ὅτι χτίσθηκε μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Μεγάλου ἀρχαίου Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας εἰς Μετόχι. Εἰς αὐτὸν ἐκκλησιάζοντο οἱ κάτοικοι τῆς Μπόρσιας ἢ ὅποια πρὸ ἑκατὸν πενήντα χρόνων



ἐπυκνοκατοικεῖτο. Εἰς τὴν Μπόρσιαν (Μπορσέττα) εἰς τὸ πρῶτον στάδιον εἶχαν καταφύγει οἱ φυγάδες ἀπὸ τὸ θάθος τῆς Ἑπείρου.

### ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΣΚΕΥΗΣ

Πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ σημερινοῦ Μοναστηρίου (γράφηκε τὸ ἱστορικὸν εἰς ἄλλο τεῦχος) ὑπῆρχε μικρὴ ἐκκλησία μὲ μοναχικὸν κελλί καὶ ἐκκλησιάζοντο εἰς αὐτὸ οἱ κάτοικοι τοῦ ἄνω Τσόπελα, τῶν Κήπων, Φτέρης, οἱ Γκουβελαιοί, Καρατζεναῖοι, Γκογκάιοι, Κονταξαῖοι, Μαγειριῶτες, Μητσαῖοι κλπ.

### ΑΓΙΟΣ ΘΩΜΑΣ

Νεώτατος Ναὸς τοῦ συνοικισμοῦ Τσόπελα.

### ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Νεωτάτη ἐκκλησία εἰς συνοικισμὸν Χρηστῶν.

### ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΔΑ

Τὸ ἐκκλησάκι ποῦ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὸν Ντούναθον, τὸ ἔκτισαν οἱ γύρω κάτοικοι.

### ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ

Κεῖται εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καὶ εἰς τὴν κατωφέρειαν πρὸς τὴν γέφυραν Γκόγκου δύο περίπου χιλιόμετρα κάτω τῆς Παναγίας. Εἶναι ἡ θέσις ποῦ κατοικεῖτο κυρίως ἀπὸ τοὺς Μιαμαίους - Μπογδαίους.

### ΑΓΙΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ

Εἶναι μικρὸ ἐκκλησάκι εἰς θέσιν Λεθένιστα, εἶναι πολὺ παλαιὰ ἐκκλησία, ἂν μὴ ἡ πρώτη ποῦ ἀνηγέρθη στὸ χωριὸ μας.

### ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Ἄνω τῶν Συγγενῶν παλαιὸς ναὸς σχεδὸν ἐρειπωμένος, ἐλέγετο καὶ «Ἀσπροκκλησιά». Εἰς αὐτὴν ἐκκλησιάζοντο οἱ τότε διαμένοντες εἰς τὴν περιοχὴν κάτοικοι Χρυσαιοί, Μαργαραῖοι κλπ.





## ΠΑΛΗΟ-ΑΗΛΙΑΣ ΣΒΑΡΑΣ

Εἰς τὸ ὕψωμα τῶν συγγενῶν καὶ εἰς θέσιν Σβάρα εἶναι τὸ ἐκκλησάκι αὐτὸ πού τελευταίως ἀνακαινίσθη παρὰ τῶν κατοίκων μερίμνη τοῦ Δημητρίου Σταυρούλα.

### Η ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΔΑ ΧΡΗΣΤΩΝ

Τὸ μικρὸ Ἐκκλησάκι τῆς Ἁγίας Τριάδας, εἶναι χτισμένον στὸν οἰκισμὸ τῶν Χρηστῶν καὶ στὰ σύνορα Πραμάντων - Προσηλίου, στὸ Ντούναθο.

Πολὺ μικρὸ καὶ μὲ χαγιάτι πρὸς τὴ μιὰ πλευρά του, ἦτανε κατὰ τὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας τόπος συναντήσεως τῶν πατριωτῶν καὶ συνδέσμων τοῦ χωριοῦ μας μὲ τὸ Προσήλιο, Μιχαλίτσι, Καλαρρύτες, Συρράκο, καὶ πάρα πέρα.

Στὸ δοκίμιον περὶ Ἄρτης τοῦ τότε Μητροπολίτου Ἄρτης Σεραφείμ, τὸ 1864, ἀναφέρεται ὡς ἐξωκκλήσιο Πραμάντων καὶ ἡ Ἁγία Τριάδα.

Λέγεται ὅτι χτίστηκε ὡς ἀφιέρωμα μιᾶς γυναίκας πού γέννησε τρίδυμα, σπάνιον φαινόμενο γιὰ τὰ μέρη μας, δὲν μπορούμε ὅμως νὰ προσδιορίσωμε τὸν χρόνον ἐλλείψει μαρτυριῶν, τοποθεταῖται ὅμως στὰ χρόνια πού ἤκμαζε ὁ συνοικισὸς Χρηστῶν καὶ προτοῦ δημιουργηθῆ τὸ χωριὸ Πράμαντα. Ἐξυπηρετοῦσε τὰ τάραφια Τολουδαίων, Μπουζαίων, Τσιοδουλαίων, Γεροδημαίων καὶ τοὺς Χρηστούς.

Τὸ 1935 μὲ πρωτοβουλία τοῦ Γεωργίου Μπούντζα καὶ Ἰωάννου Ἀθ. Μπούντζα καὶ προσωπικὴν ἐργασίαν αὐτῶν καὶ ἄλλων, καὶ μὲ χρήματα πού συγκεντρώθηκαν ἀπὸ τοὺς γύρω κατοίκους χτίστηκε καινούργιον ἐκκλησάκι μήκους δέκα πήχεων, πλάτους ἕξι πήχεων καὶ ὕψους τριῶν μέτρων.

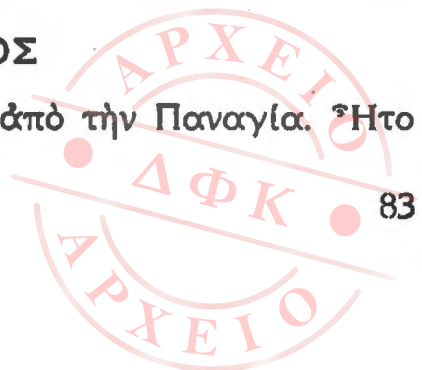
Μὲ χρήματα τῶν Τοδουλαίων, Μπουζαίων, Γεροδημαίων ἀγοράστηκαν ὄλα τὰ χρειώδη, ἄμφια, θιθλία, πολυέλαιοι κι' ἐγίνε στολίδι τοῦ οἰκισμοῦ. Τὴν καμπάνα ἐδώρησε ὁ Γιάννης Κ. Τόδουλος.

Τὸ κωδωνοστάσιον ἔχτισαν οἱ Κων. Ν. Γιαννούλας καὶ Γεώργιος Ἀθαν. Ἀντώνης ἀπὸ τοὺς Χρηστούς.

(Πληροφορία Ἰωάννου Μπούντζα)

### ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

Εἶναι ἡ Ἐκκλησία πού κεῖται κάτω ἀπὸ τὴν Παναγία. Ἦτο



ὁ κεντρικὸς ναὸς ἀπὸ παλαιὰ χρόνια, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκκλησιάζοντο οἱ κάτοικοι τῶν γύρω οἰκισμῶν Φράξος, Κομματάκια, Ἁγίας Μαρίας, Τούρκας, Λεθένιστα.

Λέγεται εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν ὑπῆρχε προχριστιανικὸς ναὸς εἰς κάποιον θεὸν τῶν ἀρχαίων κατοίκων. Οἱ κάτοικοι καλλιεργοῦντες τοὺς γύρω ἀγρούς, εὗρισκαν νομίσματα, ἀγαλματίδια καὶ ἄλλα εὐρήματα.

Υπάρχει τεῖχος ὀγκολίθων μεταξὺ τῶν χωραφιῶν, ἓνα δὲ τμῆμα τῆς περιοχῆς λέγεται «Σωκήπια» ἀσφαλῶς ἐννοοῦσαν τοὺς κήπους μέσα ἀπὸ τὸ κάστρο. Ἴσως χρειασθῆ ἐπίσκεψις καὶ μελέτη παρὰ εἰδικῶν.

*Διηφ. Καρ. Δ. Γ. Γ. Γ.*



Ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς περιοχῆς Ἁγ. Βασιλείου



Ἄλλο τμῆμα τοῦ τεύχους



Χρονικὸν τῶν Ἱερέων—Ἐφημερίων  
τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς



Πληροφορίαι διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Χρονικοῦ τῶν Ἱερέων, ἐλήφθησαν ἀπὸ τὰ Ἱερά βιβλία τῆς Ἐκκλησίας Ἁγίας Παρασκευῆς Πραμάντων, τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἀπὸ τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Ἄρτης καὶ συνεπληρώθησαν εἰς μερικὰ σημεῖα ἀπὸ τὴν παράδοσιν.

1) Πρῶτον ἀναφέρομεν τὸν Παπαγιάννην υἱὸν τοῦ Ἱερέως



Παπαδήμου. Τὸ σημείωμα ἔχει ὡς ἐξῆς εἰς τὸ Μηναιῖον τοῦ Μαρτίου ἐκδόσεως 1773.

«Ἐτους 1774 Φεβρουαρίου 8, ἔλαθα τὰ μηναιῖα, Ἰωάννης Ἱερεὺς τοῦ Παπαδήμου, ἐγίνηκε μελετητὴς καὶ τὰ ἔξοδά τους σὲ ὄλα τὰ μηναιῖα γρόσια 41».

2) Ἐπειτα ἀπὸ τὸν Παπαγιάννην παρουσιάζεται παπᾶς στὴν Πράμαντα ὁ Παπαθανάσης ἀπὸ τὰ Σχωρέτσιανα (Καταρράκτην) ἀγνώστου ἐπωνύμου. Οἱ ἀπόγονοι του πῆραν ὡς ἐπώνυμον τὸ ὄνομά του καὶ τὸ ἀξίωμα του καὶ λέγονται σήμερα Παπαθανασαῖοι. Ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὴν παρουσίαν του εἰς τὰ Πράμαντα κάμνει ὁ ἴδιος γνωστὴν εἰς τὸ Μηναιῖον τοῦ Ἰουλίου ἐκδόσεως 1769, ὡς ἐξῆς:

«1794 Ἀπὸ τὸν Γενάρη ἕως 30 Ἀπρίλη δὲν ἔρριξε θροχὴ καὶ ἔγινε ξέρη μεγάλη, εἶχε καὶ τὸ γένημα τὸ ξάγι γρόσια δώδεκα, στὶς τριάντα τοῦ Ἀπρίλη ἔθρεξε. Παπαθανάσης Σχωρετσιανίτης».

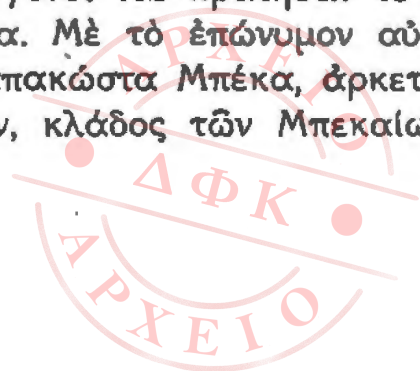
Εἰς τὸ ἴδιον Μηναιῖον σημειώνει καὶ ὁ υἱὸς του Ντούλας Παπαθανάσης τὰ κάτωθι:

«1840, Πράμαντα. Ντούλας τοῦ Παπαθανάση γράφω. Ἀπὸ τὶς ἕξ Θηρτιοῦ ξέρα μεγάλη ὑπὸ ἐχάθησαν ἢ προημιές ὄλες καὶ ἐξηράνθησαν τὰ χωράφια».

3) Εἰς τὸ I. Βιβλίον «Καλοκαιρινὴν» παρουσιάζεται καὶ ὁ Ἱερομόναχος Καλλίνικος γράφων κατὰ τὸ 1814. Ἴσως τὸ βιβλίον αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος Καλλίνικος νὰ ἀνῆκον εἰς τὴν παλαιὰν Μονὴν Ἀγίας Παρασκευῆς Πραμάντων. «Καλοίνηκος ηερωμωναχὸς γράφω τὸ παρόν, ετος χίλιους οκτακοσιοι τεσαρους κε δεκα».

Ἀπὸ τὸ 1800 καὶ μετέπειτα, παπᾶς εἰς τὴν Πράμαντα εἶναι ἕνας Παπαγεώργης. Τοῦτο σημειώνει, εἰς τὸ Μηναιῖον τοῦ Ἰουλίου ἐκδόσεως 1769, κατὰ τὸ ἔτος 1812 ὅταν διωρίσθη δάσκαλος στὸ χωριὸ ὁ υἱὸς του Θεόδωρος.

5) Πολὺ πρὸ τοῦ 1800 εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Πράμαντα αἱ οἰκογένειαι Μπέκα, καταγόμεναι ἀπὸ τὴν Γκιόνολα Σουλίου. Κατὰ τὸ ἔτος 1820 ὁ υἱὸς μιᾶς ἐξ αὐτῶν, ὁ υἱὸς τοῦ Γεωργίου Μπέκα ὀνόματι Κωνσταντῖνος ἐχειροτονήθη ἱερεὺς τοῦ χωριοῦ ὅπου ὑπηρέτησε ἐπὶ 40 χρόνια. Οἱ ἀπόγονοι του κράτησαν τὸ ἐπώνυμον Παπακώστα, ἀντὶ τοῦ Μπέκα. Μὲ τὸ ἐπώνυμον αὐτὸ γνωρίζονται σήμερα, ἀπόγονοι τοῦ Παπακώστα Μπέκα, ἀρκεταὶ οἰκογένειαι εἰς Πράμαντα καὶ Ἄρταν, κλάδος τῶν Μπεκαίων.



Εἰς τὸ Μηναιῖον τοῦ Ἰουλίου ἐκδόσεως 1771 ὑπάρχουν περὶ τοῦ ἱερέως Κωνσταντίνου Γεωργίου Μπέκα αἱ κάτωθι σημειώσεις:

«Ἐγὼ ὁ Κουσαντιῆς τοῦ γηόργη φανερόνο πότε ἔλαβα τὴν ηεροσίνη ἔτος 1820 ηουνίου 21 ἔγνηα δηάκος στὴ Πραμαντὰ κη-ριακὴ ἡμέρα στῆς ἱκοσινητὰ ἔγνηα στους Καλαρήτες και με εχε-ρόνησει Λιονῆος Επησκοπὸς του ηοανῆνου κι εδοσα γρόσια 190 κι επρολητούργησα τὴν ἡμέρα του αγηου κι ενδοξου αποστολου τον δωδεκα 30 του αυτου μηνος».

Ἄλλαι σημειώσεις τοῦ ἰδίου εἶναι γραμμέναι εἰς τὴν «Ἄμαρ-τωλῶν Σωτηρία» ἐκδόσεως 1806. «Το παρὸν βιβλῆον ἦνε του Πα-πακώστα ἀπὸ Πράμαντα ἠὸς τοῦ ποτεγηόργη πέκα ἠδόθηκε απο χηρὸς πάνο ἠὸς του ποτέ μχάλη του αδελφου του πατρός μου. 1821 Σεπτεμβρίου 23».

«Τὸ παρον βιβληάρηον ἦνε τοῦ Παπακώστα απο Πράμαντα ἠὸς τοῦ Γεώργου μπέκα ετη 1821 Σεπτεβρηο 23».

«Καὶ τότε σὺν τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει Κωνσταντίνου ἱερεῖ Γεωρ-γίου Μπέκα ἀπὸ Πράμαντας τῷ 1849 Ἰουνίου 2. Ἄναγνώστης παπᾶ Ἀναστασίου Δάσκαλος».

«1862 Ἰουνίου 6. Ἄναπαύτηκε ὁ μακαρίτης ὁ παπᾶ Κώστας πνευματικὸς καὶ κήδευσαν τὸ σῶμα ἔξ ἱερεῖς Ἰωαννίκιος ἠγού-μενος, παπᾶ γεωργάκης Πρωτοπαπαῆς, παπᾶ Χρῖστος, παπᾶ Κο-σταντιῆς, παπᾶ Θεόδωρος, παπᾶ Κώστας. Γράφου διὰ θύμηση Γε-ώργιος Δημητρίου Τσίρκας».

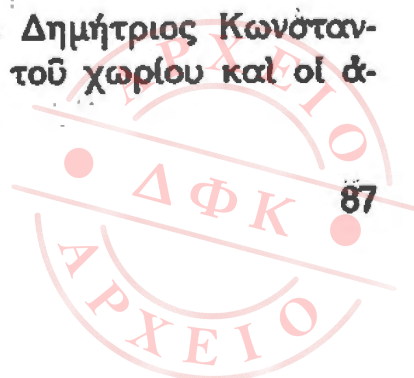
Ἐκ τῆς σημειώσεως αὐτῆς προκύπτει ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ποῦ πέθανε ὁ Παπακώστας Γ. Μπέκας, λειτουργοῦσαν καὶ ἄλ-λοι ἱερεῖς στὴν Πράμαντα, δηλαδὴ:

6) Ὁ Ἰωαννίκιος, αὐτὸς πιθανὸν νὰ ἦτο Μοναχὸς τῆς Πα-λαῖας Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

7) Ὁ Παπαγεωργάκης, οὗτινος τὸ ὄνομα ἔμεινε καὶ τὸ φέ-ρουν σήμερον οἱ ἀπόγονοί του, Παπαγεωργακαῖοι οἵτινες ἐγκα-τεστάθησαν εἰς τὴν Ἄρταν καὶ Μεσολόγγι. Οὗτος φαίνεται ὅτι ἦτο καὶ πρωτοπαπαῆς στὸ χωριό.

8) Ὁ Παπαχρῖστος, τοῦ ὁποῖου ἀπόγονοι ζοῦν καὶ σήμερα εἰς τὸ Κάτω Μαχαλᾶ Πραμάντων καὶ εἰς τὴν Ἄρταν φέροντες τὸ ὄνομά του ὡς ἐπωνυμίαν.

9) Ὁ Παπακωνσταντιῆς, οὗτος εἶναι ὁ Δημήτριος Κωνσταν-τιῆς, ἱερεὺς, κατώκει πλησίον τῆς πλατείας τοῦ χωρίου καὶ οἱ ἀ-πόγονοί του ζοῦν σήμερον εἰς τὴν Ἄρταν.





10) Ὁ Παπαθεόδωρος, ἀγνώστου ἐπωνύμου, ἀπόγονοί του δὲ ζοῦν σήμερον στὸ χωριὸ. Παπαθεοδωραῖοι (Μάγειρας).

11) Ὁ ἱερεὺς Παπακώστας, ἀγνώστου ἐπωνύμου, πρόγονος τῶν κάτωθι τῆς πλατείας τοῦ χωριοῦ Παπακωσταίων.

12) Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παπακώστα Μπέκα χειροτονεῖται ἱερεὺς ὁ Γεώργιος Κοντοδήμας, γνωστὸς ὡς Παπακοντοδήμας. Ἀρχοντοπαπᾶς καὶ δυναμικὸς κληρικὸς ἔλαβε κατὰ ἕνα μέρος καὶ αὐτὸς τὴν πρωτοβουλίαν ἀνεγέρσεως τοῦ νέου Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς Πραμάντων. Εἶχε τὸ ἀρχοντικὸ, ποῦ σώζεται καὶ σήμερον, ἔναντι ἀπὸ τὶς πέντε θρύσες, τὴν δὲ μονάκριβη κόρη του πάνδρευσε μὲ τὸν ξυλουργὸν Γιάννη Παπαθανάση, τέκνα τοῦ ὁποίου εἶναι ἐγκατεστημένα εἰς Ἀθήνας.

13) Τὸ 1865 ἐχειροτονήθη ἱερεὺς Πραμάντων ὁ Γεώργιος Ζορμπᾶς. Ἀπέθανε περὶ τὸ 1900, ἀπόγονοι δὲ αὐτοῦ, ἔγγονοι, εἶναι ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν Ἄρταν.

14) Τὸ 1870, ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ὁ Ἀθανάσιος Ζορμπᾶς, ὁστις καὶ αὐτὸς πέθανε ὀλίγον πρὶν τὸ 1900.

15) Τὸ 1871 ἐχειροτονήθη ἱερεὺς Πραμάντων ὁ Νικόλαος Μαργάρης γνωστὸς ὡς Παπανικόλας. Εἶχε τὸ σπίτι του πλησίον τῆς Ἁγίας Κυριακῆς καὶ ἀπέθανε εἰς Πράμαντα τὴν 20ὴν Ἰουλίου 1937 εἰς ἡλικίαν 97 ἐτῶν.

16) Τὸ 1886 χειροτονηθεὶς ἔγινε ἱερεὺς Πραμάντων ὁ Ἀναστάσιος Μαργάρης, γνωστὸς εἰς τὴν ἐποχὴν του ὡς Παπαναστάσης. Ἀγαθὸς γέροντας καὶ εὐχαρῆς τύπος. Ἀπέθανε τὴν 24ην Ἰουλίου 1927 εἰς ἡλικίαν 85 ἐτῶν. Εἶχε τὸ σπίτι του εἰς τὸν Πέρα Μαχαλά.

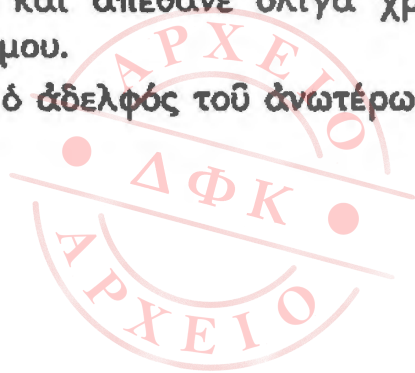
17) Ὁ ἱερεὺς Παπαγεώργης Χριστοδήμας ὁστις ἀπεβίωσε πρὸ τοῦ 1900.

18) Τὸ 1878 ἐμφανίζεται, ὡς ἱερομόναχος Ἠγούμενος ὁ κτήτωρ τοῦ Μοναστηριοῦ Ἁγίας Παρασκευῆς, Διονύσιος, κατὰ κόσμον Δημήτριος Νουῦτσος, ἀποβιώσας τὴν 29ην Μαρτίου 1909.

19) Διάδοχος αὐτοῦ ἐμφανίζεται ὁ Παπαγεώργης Παπαθεοδώρου ὁστις ἐπὶ μίαν εἰκοσαετίαν περίπου παρέμεινε λειτουργὸς τοῦ Μοναστηριοῦ Ἁγίας Παρασκευῆς.

20) Τὸ 1890 ἐχειροτονήθη ἱερεὺς Πραμάντων ὁ Χρῖστος Παπαχρῖστος ἀπὸ τὸν Κάτω Μαχαλά καὶ ἀπέθανε ὀλίγα χρόνια πρὸ τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

21) Τὸ 1891 ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω Πα-



παχρίστου, ὁ Γεώργιος Παπαχρίστου ἢ Παναγάκης ἢ Παπαθα-  
ρελάς. Οὗτος ἀπέθανε τὴν 3ην Φεβρουαρίου 1918. Ἐν ζωῇ εἰρ-  
γάζετο στὸ σπίτι του κατασκευάζων θαρέλια. Ἦταν υἱοὶ τοῦ Πα-  
παχρίστου ἀπὸ τὸν Κάτω Μαχαλά.

22) Τὸ 1896 χειροτονεῖται ἱερεὺς Πραμάντων ὁ Παναγιώτης  
Παπακώστας ἀπόγονος τοῦ Πάνου Μιχαὴλ Μπέκα, πρώτου ἐξα-  
δέλφου τοῦ Παπακώστα Γ. Μπέκα. Οὗτος, γνωστὸς ὡς Παπαπά-  
νος, ἠργάζετο εἰς τὴν οἰκίαν του ὡς καποτάς. Τὸ 1938 εἰς ἡλικίαν  
72 ἐτῶν ἀπεβίωσεν ὁ σωματώδης καὶ καλλίφωνος Παπαπάνος.

23) Τὸ 1914 ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ὁ Νικόλαος Παπαναστάση  
Μαργάρης. Οὗτος κατ' ἀρχὰς ἐτοποθετήθη εἰς Ματσούκι, ἔπειτα  
εἰς τὸν Τσόπελα καὶ τέλος εἰς Πράμαντα κατὰ τὸ ἔτος 1945.

24) Κατὰ τὸ ἔτος 1939 ἐχειροτονήθη ἱερεὺς Πραμάντων ὁ ἐκ  
Κουκουλιῶν Χρῖστος Καράμπαλης ὅστις μετὰ 4—5 χρόνια ἀπε-  
βίωσεν.

25) Κατὰ τὴν περίοδον 1930—1940 ὑπηρέτησε ὡς Ἐγούμενος  
τῆς Μονῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ὁ ἐκ Πραμάντων Ἱερόθεος Σμύ-  
ρης. Οὗτος ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἠσπάσθη τὸν Μοναχικὸν βίον καὶ  
παραμείνας ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς Ἁγιον Ὄρος κατὰ τὰς δυσμὰς  
τοῦ βίου του ἦλθε εἰς Πράμαντα καὶ ἀπέθανε εἰς θαθὺ γῆρας.

26) Ἀπὸ εἰκοσαετίας ὑπηρετεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς Πρά-  
μαντα ὁ ἐξ Ἁγνάντων Γεώργιος Νικολός, χειροτονηθεὶς τὸ 1935.

27) Τὸ 1949 ἐχειροτονήθη ἱερεὺς Πραμάντων ὁ ἐκ Λεπιανῶν  
Γεώργιος ἐξ Χουλιάρας ὅστις ὑπηρέτησε ἐκεῖ μέχρι τοῦ θανάτου  
του, 16 Ἀπριλίου 1974. Κατὰ τὴν κηδεῖα του στὸ χωριὸ παρέστη-  
σαν 14 ἱερεῖς καὶ ὁ Μητροπολίτης Ἄρτης κ. Ἰγνάτιος.

28) Τὸ 1958 ἐχειροτονήθη ὡς ἱερεὺς Πραμάντων Γεώργιος  
Λάμπρης ἢ Κεφάλας καὶ ἐτοποθετήθη εἰς τὴν ἐνορίαν Τσόπελα  
—Χρηστῶν ὅπου συνεχῶς ὑπηρετεῖ καὶ σήμερον.

Αὐτὸ εἶναι τὸ γνωστὸν χρονικὸν μέχρι σήμερον, τῶν ἱερέων  
Πραμάντων.

*Διευθ. Καρ. 27/ἔμωγ*

## ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΤΩΝ ΙΕΡΕΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΟΓΗΡΩΝ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΕΛΙΣΣΟΥΡΓΩΝ ΤΕΩΣ ΔΗΜΟΥ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ

- 1) Παπαναστάσης Γρίβας ἢ Καλιμάνης ἐχειροτονήθη τὸ 1828
- 2) Κωνσταντῖνος Παπαθανάσης 1829
- 3) Παπαδημήτρης Τίλας 1850





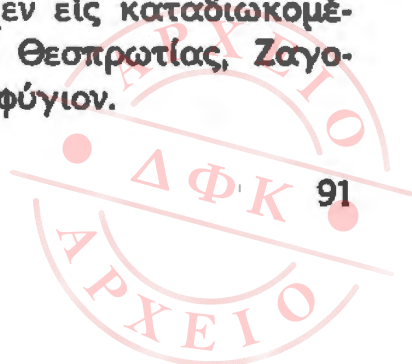
4)	Παπαγιάννης Οικονόμου	»	1856
5)	Παπανικόλας Σουβλής	»	1870
6)	Παπανικόλας Μπανιάς	»	1871
7)	Παπαγιώργης Τσιόρος	»	1874
8)	Παπανικόλας Πέμπας	»	1875
9)	Παπαθασίλης Τρομπάκης	»	1878
10)	Παπαδημήτρης Σταμάτης	»	1879
11)	Παπαχρίστος Σταύρου	»	ζ889
12)	Ίωάννης Καραγιάννης	»	1890
13)	Σταύρος Παπαχρίστου	»	1910
14)	Άρσένιος Φελέκης Μοναχός	»	1909
15)	Κωνσταντίνος Καραγιάννης	»	1921
16)	Κωνσταντίνος Παπαχρίστου	»	1931
17)	Παπανικόλαος Φρόσης	»	1895
18)	Παχώμιος Μαστρογιάννης	»	1840
19)	Νεόφυτος Άθανασιάδης	»	1880
20)	Σταύρος Κοντόθας	»	1933
21)	Κωνσταντίνος Γιώτης	»	1951
22)	Ίάκωβος Γιώτης	»	1953



# ΧΡΗΣΤΟΙ

## Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΠΟΥ ΗΤΑΝ ΚΟΙΤΙΔΑ ΤΩΝ ΠΡΟΓΟΝΩΝ ΜΑΣ

Πρὶν ἀκόμη κατωκηθῆ ὁ χώρος αὐτός πού εἶναι τὸ σημερινὸ χωρίον Πράμαντα, πέριξ αὐτοῦ εἶχον δημιουργηθῆ διάφοροι οικισμοὶ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς Ἀλεξανδρινούς χρόνους, ὅπως τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καὶ ἄλλοι ἀργότερα. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς πού ἐξελίχθη, ἰδίως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453 μ.Χ.) εἰς σωστὴν μεγάλην διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πολιτείαν ἦσαν οἱ Χρηστοί. Τὰ σύνορά των ἤρχιζαν ἀπὸ τὸν παραπόταμον τῶν Καλαρρυτῶν, ἔπειτα ἀπὸ τὴν θέσιν Φαρμάκη (πιὸ ἐπάνω ἀπὸ τὸ σημερινὸ χωριὸ τῶν Χρηστῶν) περιέκλειον ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μπόρσιας (Μπορσέτας), τὴν συνοικίαν Κλήμα, τῶν Μελισσουργῶν, ἓνα συνοικισμόν παλαιὸν τῶν Μελισσουργῶν, ἀνατολικῶς τῆς Ράχης Μεγάλης, πού δὲν σώζεται σήμερα, ἔπειτα τοὺς Κήπους, τὸ παλαιὸ Μοναστήρι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὄλον τὸν Τσόπελα, τὴν Φτέρη, Βρύση Κουτσοῦ, Γιαννηριζέϊκα, Τραγουδαρέϊκα, Σφίντζο, μέχρι τοῦ Ἀηλιᾶ τοῦ Κάτω Μαχαλαῖ, τὸ Λαδικό, ἔπειτα τὸ σύνορο κατήρχετο τὴν Λαγκαδιὰ καὶ πάλιν ἀνέβαινε πρὸς δυσμὰς διὰ νὰ περικλείσῃ τὰ Παληόριγγα, τὰ Λαμπρέϊκα, Λασπέϊκα, Τολουδαίϊκα, Μπινέλια διὰ νὰ κατέλθῃ πάλιν ἀπὸ τὸν δρομίσκον πού εἶναι πίσω ἀπὸ τὰ Παληόριγγα καὶ καταλήξει στὸ ποτάμι κοντὰ στὸ Μιχαλίτσι. Εἰς τὴν Μπόρτσια ὑπῆρχον μεγάλα πυκνὰ δάση καὶ εἰς ὠρισμένα ἐπίπεδα μέρη ἐδημιουργοῦντο γόνιμα ἐδάφη πρὸς καλλιέργειαν. Εἰς τὴν πολιτείαν αὐτὴν εὕρισκον καταφύγιον ὅσοι καταδιωκόμενοι ἀπὸ τοὺς Ἀλθανοὺς καὶ τοὺς Βουλγάρους κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς των πρὸς νότον ἠναγκάζοντο νὰ ἐκπατριθοῦν καὶ νὰ ζητήσουν ἀσφαλέστερον μέρος διὰ τὴν διαμονὴν των. Ἡ πολιτεία τῶν Χρηστῶν εἰς ὅλην τὴν μεγάλην τῆς ἑκτασιν πού περιγράφομε, λόγω τῶν ἀποκρήμνων μερῶν τῆς καὶ τῶν πυκνῶν δασῶν τῆς, παρεῖχεν εἰς καταδιωκόμενους χριστιανοὺς Ἑλληνας τῆς Ἀλθανίας, Θεσπρωτίας, Ζαγορίου καὶ Μακεδονίας ἀκόμη, ἀσφαλὲς καταφύγιον.



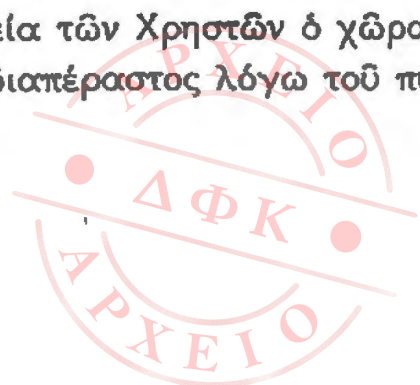


“Ετσι ή Πολιτεία τῶν Χρηστῶν ἀπὸ τὸ 1100 μ.Χ. ποὺ ἤρχισαν αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν θαρθάρων μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἁλῆ Πασᾶ, ἀπέκτησε ἐνδιαφέρον δι’ ἐκείνους ποὺ ἐκινδύνευον εἰς τὰς πατρίδας των... “Ετσι ἔφθασε νὰ ἀριθμῆ περὶ τὰς 1200 οἰκογενεῖας διεσπαρμέναι εἰς ὄλην τὴν ἀνωτέρω ἔκτασιν. Ὁ πυρὴν τῆς πολιτείας αὐτῆς, ἐκ τῶν παλαιῶν γηγενῶν κατοίκων ἦτο ἡ σημερινὴ περιοχή τῆς Μπόρτσιας ποὺ λέγεται Τατσέϊκα καὶ Πολυζέϊκα. Εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν τοῦ συνοικισμοῦ Χρηστῶν, ἦτο κτισμένον τὸ Μοναστήρι τῆς Βίλιζας, μετόχιον ἄλλης Μονῆς, τοῦ Ἁγίου Ὀρους, καὶ πέριξ αὐτοῦ πλούσια χωράφια εἰς μεγάλη ἔκτασιν.

Εἰς μίαν ἐποχὴν μετὰ τὸ 1500 μ.Χ. ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν Βίλιζα τὰ Σλαβοαλβανικὰ φύλα ὑπὸ τὸν Μιχαήλωφ, τὸ μὲν Μοναστήρι κατέκαυσαν τοὺς δὲ κατοίκους ποὺ ἤθελαν νὰ ἀντισταθοῦν ὅταν τοὺς συνέλαβον κατέσφαξαν. Ὅταν ἀργότερα οἱ ἐπιδρομεῖς ἀπεσύρθησαν, οἱ Καλόγηροι τοῦ Μοναστηριοῦ, ὅσοι διέφυγαν τὴν σφαγὴν, ἔκτισαν τὸ Μοναστήρι ψηλότερα εἰς τὴν θέσιν ὅπου καὶ σήμερα θρίσκεται. Ἐκεῖ μετέφεραν τοὺς διασωθέντας θησαυροὺς, τὴν βιβλιοθήκην τῆς Μονῆς καὶ μίαν θαυματουργὸν εἰκόνα τῆς Παναγίας. Ἐπειδὴ τὸ Μοναστήρι ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν παλαιάν του θέσιν, οἱ Καλόγηροι ἤρχισαν νὰ πωλοῦν ἢ ἀρχικῶς νὰ ἐνοικιάζουσαν τεμάχια τῶν ἀγρῶν των, ὅπου ἐγκατεστάθησαν πολλαὶ τῶν πέριξ οἰκογενειῶν ἐκ διαφόρων συνοικισμῶν τῆς μεγάλης πολιτείας καὶ ἀπετέλεσαν σιγὰ - σιγὰ τὸν σημερινὸν συνοικισμόν. «Χρηστοὶ» ἢ «Μετόχι», ἐκ τῆς παλαιᾶς θέσεως τῆς Μονῆς. Μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ συγκεντρωμένου πλέον συνοικισμοῦ τῶν Χρηστῶν, οἱ ἄλλοι συνοικισμοὶ ἀπέκτησαν ἴδιαν αὐτοτέλειαν, Τσόπελα, Κῆποι, Μπόρτσια, εἰς τοὺς ὁποίους πάλιν συνεχίζετο ἡ καταφυγὴ νέων οἰκογενειῶν ἐκ βορείου Ἡπείρου ἐκ τῶν Ἀλβανικῶν διωγμῶν κατὰ τὴν περίοδον τοῦ 1600 ἕως 1700.

Ἄλλαι μικρότεραι συνοικίαι, ἐξ ἐκείνων ποὺ κατοικοῦνται ὑπὸ οἰκογενειῶν μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα ἀπέκτησαν ἴδιαν ὀνομασίαν, Τζαχρηστέϊκα, Λαμπρέϊκα, Τολούδαϊκα, Λασπέϊκα, Βαϊτσέϊκα, Γιωτέϊκα, Καρβελέϊκα, Τσακτσιρέϊκα, Πολυζέϊκα, Τατσέϊκα, Τραγουδαρέϊκα, Ριζέϊκα κλπ.

Ὅταν ἤκμαζε ἡ μεγάλη πολιτεία τῶν Χρηστῶν ὁ χώρος τοῦ σημερινοῦ χωρίου Πράμαντα ἦτο ἀδιαπέραστος λόγῳ τοῦ πυκνοῦ δάσους, ποὺ τὸν ἐκάλυπτε.



Πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἤρχισε νὰ δημιουργεῖται ὁ πυρὴν τοῦ χωριοῦ Πράμαντα. Τὸ Βυζαντινὸν Κράτος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ἀνίσχυρον νὰ προστατεύσῃ τὰς ἀπομεμάκρυσμένας ἐπαρχίας καὶ ἔτσι Ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι εὐκατάστατοι ἀπὸ τὰ βάρη τῆς Ἠπείρου γιὰ νὰ ἀποφύγουν τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰς πιέσεις ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὰ μέρη ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα Ἀλθανοκρατοῦντο καὶ κατέφευγον εἰς τὰ μέρη μας, φύσει ἀπρόσιτα καὶ μακρὰν ἀπὸ τὰς θάσεις τῶν τουρκαλθανῶν. Ἔτσι ἐστήθησαν πρὸ τοῦ 15ου αἰῶνος αἱ πρῶτες καλύβες εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἁγίας Κυριακῆς μέχρι τῆς θέσεως ὅπου σήμερον ἡ καλύβα τοῦ Μέγκα καὶ κατωφερίζει ὁ δρόμος διὰ νὰ περάσῃ τὸν χεῖμαρρο πρὸς τὰ Παληόριγγα. Ὀλίγες οἰκογένειες κατ' ἀρχὴν ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τοῦ νέου χωριοῦ καὶ τὰ πρῶτα χρόνια ὠνομάσθη «Σελιό» ἀπὸ τὰ ἄλθανικὰ ποὺ σημαίνει χωριό, καὶ σήμερον τὸ κάτω μέρος λέγεται «Σελιό».

Τὰ ζῶα τῶν Χρηστῶν καὶ τῶν ἄλλων συνοικισμῶν, ἀνεζήτησαν καθημερινῶς τὴν τροφὴν τῶν εἰς τὴν δασώδη τότε περιοχὴν τοῦ Κάτω Μαχαλαῖ μέχρι τὶς πέντε θρύσες. Καὶ ἦτο ἡ περιοχὴ μόνιμο κατοικιὸν τῶν ζῶων κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας. Γνωστὸν εἶναι ὅτι στὸ χωριό μας τὰ ζῶα λέγονταν Πράματα καὶ οἱ κάτοικοι πήγαιναν στὰ πράματα, δηλαδὴ στὰ ζῶα τους. Ἔτσι ἔμεινε ἡ ὀνομασία τοῦ χωριοῦ Πράματα καὶ μετὰ ἀπόφασιν τοῦ Δημαρχείου Πραμάτων προσετέθη τὸ «ν» διὰ νὰ γίνῃ ἡ ὀνομασία εὐκολοπρόφερτη «Πράμαντα».

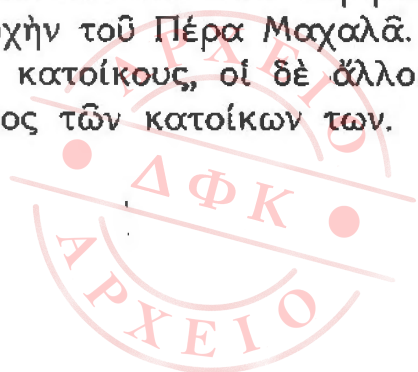
Αἱ οἰκογένειες αὐτὲς ποὺ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ τέρμα τοῦ Κάτω Μαχαλαῖ προήρχοντο ἀπὸ τὸ Σούλι, ἀπὸ τὴν Χειμάρρα, Ἀργυρόκαστρο, καὶ ἄλλας περιοχάς, κυρίως τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ τῆς Πάργας οἱ Μπεκαῖοι — Ριναῖοι, ἀπὸ τὸ Σούλι — οἱ Μαραῖοι ἀπὸ τὴν Χειμάρρα κλπ. Παραλλήλως καὶ ἄλλες οἰκογένειες ἀπὸ τὰς ἰδίας περιοχάς τῆς Ἠπείρου ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν μεγάλην καὶ ἀκμάζουσαν περιοχὴν τῶν Χρηστῶν. Αἱ οἰκογένειες Κονταξῆ ἀπὸ τὸ Σούλι, ἐγκαθίσταντο εἰς τοὺς Κήπους, οἱ οἰκογένειες Γκόγκου ἀπὸ τὸ Σούλι εἰς τὴν περιοχὴν ὀλίγον κάτωθι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἡ οἰκογένεια τοῦ Σαρακατσάνου κτηνοτρόφου Στέργιου Καρατζένη εἰς τοὺς Κήπους, αἱ οἰκογένειαι τῶν Γεωργακαίων τοῦ Κάτω Μαχαλαῖ εἰς τὸ Μπαμπίκη - Μπάρσιας, ἔναντι Εὐαγγελιστρίας, αἱ οἰκογένειαι τῶν Θυμαίων εἰς τὰ Γρηγόρια τοῦ Τσόπελα, οἱ Γιωταῖοι ξένοι καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Οἱ Τσακτσιραῖοι οἵτινες ἐγκατε-



στάθησαν κατ' ἀρχὴν εἰς Μελισσουργοὺς κατῆλθον ἔπειτα πρὸς τὸν Τσόπελα καὶ ἕνας κλάδος αὐτῶν κατῆλθε εἰς Ἄρταν τὸν ὁποῖον ἀποτελοῦν σήμερον οἱ Τσακτσιραῖοι Ἄρτης. Ἄλλοι καταδιωκόμενοι Ἕλληνες ἦσαν οἱ Βαϊτσαῖοι ποὺ κατέλαβον τὸ Λαδικό, λέγουν ὅτι αὐτοὶ κατῆλθον ἀπὸ τὴν Σερβίαν. Οἱ Τραγουδαραῖοι ποὺ κατέλαβον τὴν Κατζάλαν ἦσαν ἀπὸ τοὺς παλαιούς κατοίκους τῶν Χρηστῶν λεγόντανε «Ἄντωναῖοι», κάτωθι τοῦ οἰκισμοῦ των ὑπάρχουν σημάδια παλαιᾶς Ἐκκλησίας «Ἅγιος Ἄντωνιος». Οἱ Λαμπραῖοι ποὺ κατέλαβον τὰ χαμηλότερα τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ μέρη, Παληόριγγα, Ἅγιου Δημητρίου, Μπινέλια κλπ. Εἰς πρῶτον στάδιον οἱ καταδιωκόμενοι ἐγκαθίσταντο εἰς τὴν μεγάλην περιοχὴν τῶν Χρηστῶν, καὶ ἔπειτα κατὰ περιόδους ἤρχισαν νὰ εἰσέρχονται εἰς τὸ σημερινὸ χωριό. Μεγαλυτέρα μετακινήσεις πρὸς τὸ χωριό σημειώνεται ἀπὸ τὸ 1700 — 1750. Τότε ἐγκαθίστανται στὸ χωριό οἱ Κονταξαῖοι (1907 — ὅτε ἐκτίσθη καὶ τὸ σήμερον σωζόμενον σπίτι των.) Οἱ Καρατζαναῖοι εἰς τὸν ἐπάνω Μαχαλᾶ, οἱ Σουλιῶτες Ρουκαῖοι εἰς τὸν ἐπάνω Μαχαλᾶ, οἱ Γκογκαῖοι εἰς τὴν περιοχὴν «πέντε Βρύσες», οἱ Τζαχρησταῖοι εἰς τὸν ἐπάνω Μαχαλᾶ. Ἀργότερα οἱ Λαμπραῖοι εἰς τὸν Κάτω Μαχαλᾶ καὶ ἄλλοι εἰς τὴν περιοχὴν Τζανέλη. Οἱ Γεωργακαῖοι εἰς Κάτω Μαχαλᾶ κλπ.



Ἔτσι εἰς τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος οἱ Χρηστοὶ χάνουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ των, ποὺ ἀποτελεῖ ἔκτοτε τὸν πληθυσμὸν τῶν Πραμάντων. Παραλλήλως μὲ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν πρώτων οἰκογενειῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἁγίας Κυριακῆς, ἤρχισαν ἀρκετὲς οἰκογένειες τῶν πρὸς δυσμὰς συνοικισμῶν, Φράξο - Λεβένιτσα κλπ., αὐτὲς ὅλες ντόπιες, νὰ μετακινουῦνται ἀπὸ τοὺς συνοικισμοὺς των καὶ νὰ ἐγκαθίστανται εἰς τὴν περιοχὴν Τζανέλη τοῦ πέρα Μαχαλᾶ. Ἡ μεγάλη οἰκογένεια τῶν Χρυσαίων, ἀπὸ τὰ συγγενά, τῶν Σταμαίων ἀπὸ τὸ Φράξο, τῶν Σταυραίων ἀπὸ τὴ Ντρεβίστα, οἱ Μαργαραῖοι ἀπὸ τὸ Φράξο καὶ τὰ συγγενά, ὁ Ἐξαρχος ἀπὸ τὰ Συγγενά καὶ ἄλλοι. Αἱ οἰκογένειες αὐτὲς ἀποτέλεσαν νέον πυρῆνα συνέχεια μὲ τὸν πρῶτον, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Πέρα Μαχαλᾶ. Ἔτσι τὰ Συγγενά ἀπεγυμνώθησαν ἀπὸ κατοίκους, οἱ δὲ ἄλλοι οἰκισμοὶ ἔχασαν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κατοίκων των.





Κατὰ τὸν 18ον — 19ον αἰῶνα καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἑλληνο-Πασᾶ ἤρχισαν νὰ κατακλύζουσι τὴν περιοχὴν διάφορες κτηνοτροφικὲς οἰκογένειαι, καταδιωκόμενοι — καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ ἄκρα τοῦ χωριοῦ, γύρω στὴν Παναγία μέχρι Βρύση - Γομάρα, Σιαπλουρέϊκα, Σκυλομοχαλᾶ κλπ. Κατήγοντο δὲ οἱ κτηνοτρόφοι αὐτοὶ ἀπὸ τὰ Ζαγόρια — Σούλι — Β. Ἡπειρο, ἄλλοι δὲ σκηνίτες — Σαρακατσαναῖοι. Ἡ σημερινὴ σύνθεσις τοῦ χωριοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ καταδιωκομένους Ἑλληνας Χριστιανούς τῆς λοιπῆς Ἡπείρου καὶ ἀπὸ αὐτόχθονας, Ἑλληνας παλαιούς κατοίκους τῶν οἰκισμῶν γύρω ἀπὸ τὸ χωριό. Οἱ Χρηστοὶ — παλαιὸς οἰκισμὸς — ὑπεδέχθησαν εἰς πρῶτον στάδιον τοὺς καταδιωκομένους Χριστιανούς, ἀπετέλεσαν τὸν προθάλαμον ποὺ ἤνοιξε τὴν πόρταν διὰ νὰ αὐξηθῆ ὁ πληθυσμὸς τοῦ χωριοῦ καὶ ἤρχισε νὰ σχηματίζεται εἰς τὴν Ἁγίαν Κυριακὴν ἀπὸ τοὺς καταδιωκομένους, καὶ εἰς τὴν Τζανέλη ἀπὸ ντόπιους τῶν συνοικισμῶν καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν σημερινὴν μεγάλην κωμόπολιν τῶν Πραμάντων.

Σήμερα οἱ μονίμως διαμένοντες εἰς τὸ χωριό, οἱ ἐγκατεστημένοι εἰς τὰ Ἰωάννινα - Ἄρτα - Βόνιτσα - Ἀμφιλοχίαν - Ἀγρίνιον - Ἀθήνας καὶ ἀλλαχοῦ Πραμαντιῶτες ὑπολογίζονται εἰς 8.500 ἄτομα.

Ὁ πυρὴν τοῦ Πέρα Μαχαλά, τῶν Πραμάντων ἀπετελέσθη κυρίως ἀπὸ τοὺς αὐτόχθονες κατοίκους τῶν συνοικισμῶν, Φράξος, Συγγένα, Λεβέντιστα, Κομματάκια, Τούρκα κ.λ.π. ποὺ ἦσαν ἀραιοκατωκοιμένοι εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Παναγίας. Ὁ πρῶτος συνοικισμὸς ὅστις διελύθη καὶ ὅσοι ἐκ τῶν κατοίκων ἀπέμειναν ἀπὸ τὰς διώξεις τοὺς πολέμους ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν περιοχὴν Τζανέλη τοῦ Πέρα Μαχαλά, ἦσαν τὰ Συγγενά. Αὐτοὶ διετήρησαν καὶ τὰ αἰθήματά των ποὺ εἶχαν εἰς τὸν πρῶτον συνοικισμὸν καὶ οἱ προγονοὶ των, μέχρι τινος ἐκράτησαν εἰς τὴν κατοχὴν των τὰ χωράφια των ἐκεῖ. — Αὐτὸ συμβαίνει μὲ τὴν οἰκογένειαν Ἐξαρχου, Παπαναστάση, Μάργαρη, Χρύση, Νούτσου καὶ ἄλλων. Ἄλλοι ἐπούλησαν πολλὰ χωράφια εἰς κατοίκους τῶν Κτιστάδων λόγω τῆς μακρυνῆς ἀποστάσεως.

Οἱ κάτοικοι τῶν συνοικισμῶν αὐτῶν ἐγκατασταθέντες εἰς τὸν Πέρα Μαχαλά εἶχον ἰδικούς των Ναοὺς διὰ νὰ ἐκκλησιάζονται, αὐτοὺς ποὺ εἶχαν ὅταν ἦσαν εἰς τοὺς συνοικισμοὺς των, τὴν Παναγία, τὸν Ἅγιον Βασίλειον, τὸν Ἀηλιά τοῦ Πέρα Μαχαλά, καὶ τὸν Ἅγιον Γεώργιον, τὸν ὁποῖον ἀνήγειραν ἅμα τῇ ἐγκατα-



στάσει των. Ήτο ὁ κυρίως ναός, ὁ Ναός τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Πέρα Μαχαλᾶ καὶ εἰς παλαιὰν εἰκόνα του κατὰ τὸ 1790 μνημονεύονται καὶ τὰ ὀνόματα τῶν χρηματισάντων τότε ἐπιτρόπων Περामαχαλιωτῶν Ἐξαρχου, Νούτσου κ.λ.π.

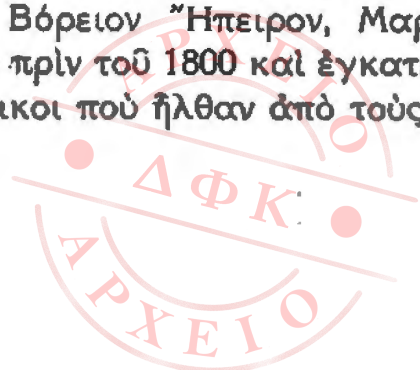
Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ ἔλαβε χώραν τοῦλάχιστον πρὸ πεντακοσίων ἐτῶν ἤρχισαν νὰ καταφθά-νουν εἰς τὰ Πράμαντα διάφορες κτηνοτροφικὲς οἰκογένειαι ἀπὸ τὰ θάθη τῆς Ἠπείρου, καταδιωκόμενες ἀπὸ τοὺς Ἀρβανίτες οἱ ὁποῖαι κατέλαβαν τὰ ἄκρα τοῦ Πέρα Μαχαλᾶ, ὅπως οἱ Τσιλιγι-αναῖοι, Κουφαῖοι, Νουτσαῖοι καὶ Σιαπιλαουραῖοι. Κλάδος τῶν τε-λευταίων ἐπροχώρησε ἔπειτα καὶ ἐγκαταστάθηκε εἰς τὸ Μπογια-τι τῆς Ἀττικῆς καὶ ἄλλος κλάδος εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ἄλλαι ἐπίσης κτηνοτροφικὲς οἰκογένειαι δεδομένου ὅτι οἱ κεντρικώτερες θέσεις τοῦ χωριοῦ εἶχαν καταληφθῆ ἑνωρίτερον, ἐγκαταστάθηκαν εἰς τὸν λεγόμενον Σκυλο - Μαχαλᾶ καὶ ἄλλαι εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Πάνω Μαχαλᾶ περὶ τὴν Γούρναν, ὅπως οἱ Γκουθαῖοι, οἰκογένειαι πολυπληθεῖς Καραδημαῖοι καὶ ἄλλοι. Εἰς δὲ τὸν Σκύλο - Μαχαλᾶ οἱ Τασινικαῖοι - Βαναῖοι - Κωσταν-καῖοι - Μολωναῖοι - Τατσαῖοι, πολλοὶ ἄνδρες τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν ἔλαβαν μέρος εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ὅπως θὰ γράψωμε ἀργότερα.

Ἡ πρὸς Δυσμᾶς τοῦ χωριοῦ συνοικισμοὶ διελύθησαν ἢ ἀραι-ώθησαν ὅταν ἀνεκαλύφθη, ὅτι μέσα εἰς τὴν δασώδη περιοχὴν τοῦ χωριοῦ Πραμάντων ὑπῆρχε πηγὴ μὲ πολὺ νερὸ «Ἡ Βρύση Με-γάλης» καὶ τότε ὅλοι ἤρχισαν νὰ πλησιάζουν.

Ἐστεροῦντο ἀρκετοῦ ὕδατος, ὅπως τὰ Συγγενά, ὁ Ἅγιος Βασίλειος, ἡ Ἁγία Μαρίνα καὶ αἱ Πηγαὶ τῆς Μεγάλης θρύσης, τῆς Τζανέλης τοὺς ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐγκατασταθοῦν στὸ χωριό. Ὅταν ἐξαιρέσεις τὰς οἰκογενείαις ποὺ ἔχουν κτηνοτροφι-κὴν προέλευσιν τὸ πλεῖστον σχεδὸν τῶν οἰκογενειῶν τοῦ Πέρα Μαχαλᾶ εἶναι αὐτόχθονες τῶν ὁποίων οἱ πρόγονοὶ των κατῶκουν τοὺς πρὸς δυσμᾶς συνοικισμοὺς.

Κάτι ἀνάλογον συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς κατοίκους τοῦ Κάτω Μαχαλᾶ, οἱ ὁποῖοι ἦλθαν ἀπὸ τοὺς Χρηστούς, Μπαμπίκι, Βαῖτσαί-ικα, Σφίτζο. Εἰς αὐτοὺς ὅμως προσετέθησαν εὐκατάστατοι οἰ-κογένειαι ποὺ καταδιωκόμεναι ἀπὸ τοὺς Τούρκους εἰς τὸ Σούλι, Μπεκαῖοι, Παπακωσταῖοι εἰς τὴν Βόρειον Ἠπειρον, Μαραῖοι, ἦλθαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς πολὺ πρὶν τοῦ 1800 καὶ ἐγκατεστά-θησαν εἰς αὐτόν. Ἄλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι ποὺ ἦλθαν ἀπὸ τοὺς συν-





συνοικισμούς μας πρὸ τοῦ 1500, ὅπως οἱ Βαϊτσαῖοι ἀργότερον οἱ Λαμπραῖοι, Γεωργακαῖοι, Τσιρκαῖοι κ.λ.π.

Ὁ Ἐπάνω - Μαχαλάς ἀφοῦ κατακτήθηκε πρῶτα ἀπὸ τὴν πλουσίαν οἰκογένειαν τῶν Λυτραίων εἰς θέση Ράχη - Βελούση, ἔπειτα κατέφθασαν οἱ Σουλιῶτες Μεγκαῖοι, Καρακωσταῖοι Γιαννικαῖοι, Ρουκαῖοι, Χυταῖοι.

Γύρω στὸ 1800 εἰσῆλθον στὸ χωριὸ ἀπὸ τοὺς συνοικισμοὺς ἰδίως Τσόπελα οἱ Τζαχρησταῖοι τῶν Κήπων, οἱ Καρατζεναῖοι μὲ τὸν γεννάρχη των Κτηνοτρόφον Στέργιον Καρατζένην ἐγκατεστάθησαν τὸ πρῶτον εἰς τοὺς Κήπους καὶ κατὰ τὸ 1800 εἰσῆλθον εἰς τὸ χωριὸ καὶ εἰς τὸν Ἐπάνω - Μαχαλά.

Ἐνας Κλάδος αὐτῶν ἠσχολήθη μὲ τὴν Μαστορικὴν καὶ εἶναι ἔργον τοῦ Χριστοῦ Καρατζένην τὸ ἀρχοντικὸν Χατζηγάκη στὸ Περτούλη πού ἀνηγέρθη πρὸ 100 ἐτῶν.

Ἡ οἰκογένεια Κονταξῆ καταδιωχθεῖσα εἰς τὸ Σούλι ἐγκαταστάθη κατ' ἀρχὰς γύρω στὸ 1700 εἰς τοὺς Κήπους καὶ κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν τοῦ περασμένου Αἰῶνος (1800 — 1810) εἰσῆλθεν εἰς Πράμαντα καὶ ἐγκατεστάθηκε πλησίον τῆς Βρύσης Μεγάλης.

Εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον ἐγκατεστάθη μία οἰκογένεια Γκόγκου καὶ ἐν συνεχείᾳ οἱ Παπαγεωργακαῖοι. Ὅπως ἔλεγε ἡ κατὰ τὸ 1895 ἀποβιώσασα σύζυγος τοῦ διδασκάλου Πραϊμάντων Ἰωάννου Κονταξῆ (προσπάππου τοῦ Χαριλάου Ἰ. Κονταξῆ) καὶ αἱ τρεῖς αὐταὶ οἰκογένειαι, Κονταξῆ Γκόγκου καὶ Παπαγεωργάκη εἶχον κοινὸν ἐπώνυμον Γκόγκου, ἔπειτα ἤλλαξε τῆς μιᾶς οἰκογενείας λόγω τῆς ἀπασχολήσεώς της εἰς τὴν κατασκευὴν κοντακίων ὄπλων, καὶ τῆς ἄλλης διότι ἕνας ἀπ' αὐτὴν ἔγινε παπᾶς, ὁ Παπαγεωργάκης τὸν ὁποῖον μνημονεύομεν εἰς τὸ χρονικὸν τῶν Παπάδων. Αὐτὸ μᾶς πληροφορεῖ ὁ ζῶν σήμερον Νικόλαος Τσάρας πού τὸ γνωρίζει ἀπὸ τὴν μάνα του κόρην τῆς Γιάννινας Κονταξῆ Διδασκάλου.

Οἱ ἄλλοι κάτοικοι Λεπίδι φαίνεται ὅτι προέρχονται οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς συνοικισμοὺς τῶν Πραϊμάντων.

Ἔτσι συμπεραίνομεν ὅτι ἡ Πύκνωσις τοῦ χωριοῦ Πράμαντα, ἔχει τὴν ἀρχὴν της εἰς τὰ πρὸ τοῦ 1500 μ.χ. χρόνια, ὅταν οἱ ἄγριοι διωγμοὶ ἐξαπολύθησαν εἰς τὴν Ἠπειρον ἀπὸ Σλαβικά καὶ Ἀλθβανικά φύλλα καὶ ἠνάγκαζον Ἕλληνας Χριστιανοὺς νὰ καταφύγουν εἰς μέρη δυσπρόσιτα καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τοὺς συνοικισμοὺς χρηστῶν, Μπόρσιας καὶ Τσόπελα, εἰς τὰ πρὸς Βορρᾶν τοῦ Ποταμοῦ Περιοχὰς τοῦ χωρίου.



Ὁ πληθυσμὸς τῶν συνοικισμῶν αὐτῶν ἦτο ἀραιωμένος καὶ ἔτσι ἠδυνήθησαν νὰ καταλάβουν καὶ ἀποκτήσουν ἐκτάσεις διὰ νὰ καλλιεργήσουν καὶ θοσκήσουν τὰ ὀλίγα ἀσφαλῶς ζῶα των. Ἐπειτα μαζί μὲ τοὺς αὐτόχθονας ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ σημερινὸν χωριό, τὸ ὁποῖον ἐξησφάλιζε ἀρκετὸ καὶ ἐξαιρετικὸ νερὸ Συνοψίζοντες τὰ ἀνωτέρω καταλήγουμε στὸ συμπέρασμα, οἱ πρῶτοι κάτοικοι ποὺ προχώρησαν εἰς τὸ σημερινὸ χωριὸ προήρχοντο ἀπὸ τὰς συνοικίας, Συγγενά, Τούρκα, Φράξο, Κομματάκια τὰ πρὸς δυσμὰς τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ καὶ ἀπετέλεσαν τὸν πρῶτον πυρῆνα εἰς τὸν πέρα - Μαχαλᾶ, γύρω ἀπὸ τὴν θρύση Τζανέλη καὶ Γομάρα. Ὅλοι δὲ αὐτόχθονες Σταμαῖοι, Γκογκακιάιοι, Μαργαράιοι, Μπαλτζωαῖοι, Σταυραῖοι, Ντεκουμαῖοι, Νουτσαῖοι, Μιαμαῖοι, Γκεσουλαῖοι, τὰ Ζερέλια καὶ ἄλλοι.

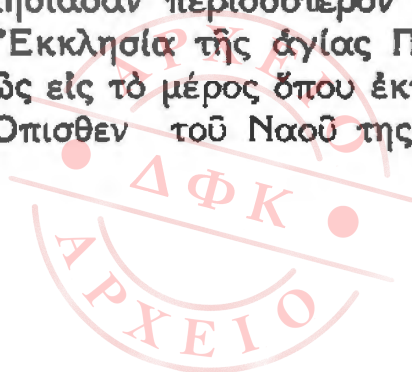
Τοῦτο πρέπει νὰ ἔλαθε χώραν σταδιακῶς πρὸ 300 — 500 ἐτῶν.

Εἰς τὴν Μετοίκισιν αὐτῶν ἐξηναγκάσθησαν ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν ἀρκετοῦ ὕδατος εἰς τοὺς συνοικισμοὺς των. Ἀπὸ σημεῖον αὐτὸ ἤρχισαν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου νὰ προχωροῦν πρὸς τὸ Κέντρον. Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθασαν ἄλλαι οἰκογένειαι Ἡπειρατικαὶ αἱ ὁποῖαι μὲ ἄλλας τῶν πρὸς βορρᾶν τῶν Πραμάντων συνοικισμῶν κατέλαβον τὸν κάτω - Μαχαλᾶ, ἰδίως τὴν περιοχὴν τῆς ἀγίας Κυριακῆς καὶ τὸ κατώτατον μέρος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ὠνόμασαν Σελιό, δηλαδὴ χωριὸ ὅπως λέγεται καὶ σήμερα ἢ περιοχὴ.

Οἱ πρῶτες καλύψεις λέγει ἡ παράδοση ἐστήθησαν περὶ τῆς ἀγίας Κυριακῆς. Οἱ Ρηναῖοι Σουλιῶτες, οἱ Μαράιοι Χειμαριῶτες, οἱ Μπεκάιοι, Παπακωσταῖοι. Σουλιῶτες ἦσαν μεταξὺ τῶν πρώτων ποὺ ἐγκαταστάθησαν στὸν κάτω - Μαχαλᾶ καὶ εἰς αὐτοὺς προσετέθησαν καὶ οἰκογένειαι ἐκ τῶν δυτικῶν συνοικιῶν Μαργαράιοι καὶ ἐκ τῶν βορεινῶν Γεροδημαῖοι, Τοδουλαῖοι, Λαμπραῖοι, Κουμπουραῖοι, Βαίτσαῖοι καὶ τέλος ἡ μεγάλη καὶ εὐπορος οἰκογένεια τῶν Ρηγκαίων.

Γύρω στὸ 1700 εἶχαν προχωρήσει ἀρκετὰ πρὸς τὸ Κέντρον ἐξ ὄλων τῶν πλευρῶν.

Ἀπεκαλύφθη ὅτι τὸ νερὸ ποὺ ἔτρεχε εἰς τὸν χεῖμαρρον τοῦ κάτω - Μαχαλᾶ εἶχε κάπου τὴν πηγὴν του μέσα εἰς τὸ πυκνὸν καὶ ἀδιαπέραστον δάσος. Τότε ἐπλησίασαν περισσότερο πρὸς αὐτὴν. Ἐγινε ἡ πλατεία, ἡ μικρὰ Ἐκκλησία τῆς ἀγίας Παρασκευῆς μὲ τὸ χαγιάτι της καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐκτίσθη ἀργότερα ὁ σημερινὸς Ναός της. Ὅπισθεν τοῦ Ναοῦ της εἶχε





κτισθή μικρό ἐκκλησάκι ὁ Ἅγιος Παντελεήμων καὶ ὁ περίξ αὐ-  
τοῦ χώρος ἐχρησιμοποιεῖτο ἕως τὸ 1895 περίπου ὡς Νεκροτα-  
φεῖον τοῦ χωριοῦ.

Γύρω στὰ 1700 μὲ 1750 παρουσιάζεται στὰ Πράμαντα ἄλ-  
λη μεγάλη οἰκογένεια τῶν Λυτραίων ποὺ ἔκτισε ἀργότερα τὸ  
ἀρχοντικὸ της εἰς τὴν θέσιν «Ράχη Βελούση», ὅπου καὶ σήμε-  
ρα σώζεται. Ἄγνωστο ὅμως ἀπὸ ποῦ ἦρθε στὸ χωριό. Πάντως  
τὰ χωράφια της εὐρίσκονται εἰς τὴν θέσιν «Στρικιά». Σὲ ἕνα  
ἀπὸ αὐτὰ λέγεται ὅτι εἶχε κρύψει τοὺς θησαυροὺς της ἡ ἀρ-  
χόντισσα Γιαννούλα Λύτρα, τὸν καιρὸ τῶν ἐπαναστάσεων κα-  
τὰ τῶν κατακτητῶν. Ἐκτοτε πολλοὶ Πραμαντιῶτες κατὰ  
καιροὺς, ἀκολουθοῦντες τὴν παράδοσιν, ἀνέσκαψαν τὸν ἀγρὸν  
της, ἰδίως ἐκεῖνον ποὺ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ δρόμο καὶ ποὺ ἀνέρ-  
χεται ἀπὸ τὸν «Σκυλομαχαλᾶ», τὴν πλαγιά τῆς Ράχης γιὰ νὰ  
γυρίσει πρὸς τὸν Σφίτζο, καὶ νὰ ἀνεύρουν τὸν θησαυρὸν, ἀλλ'  
εἰς μάτην ὅμως...

Εἰς τὴν ἄκρην τοῦ «Σκυλο-μαχαλᾶ», ἐγκατεστάθη μετὰ τὸ  
1800 ἡ οἰκογένεια Τσίκου, προερχόμενη ἀπὸ τὰ Τζούρτζα τῆς  
Θεσσαλίας, καὶ ἡ ὁποία ἀνέδειξε καλοὺς ἐμπόρους καὶ ἐπιστή-  
μονας.

Ἡ περιοχή τῆς Γούρνας κατοικήθηκε κυρίως ἀπὸ Σουλιώ-  
τας, Μεγκαίους, Καρακωσταίους, Ρουκαίους τοὺς αὐτόχθονες  
Γκουβελαίους τῆς ἀγίας Παρασκευῆς, τοὺς Τζαχρησταίους τῆς  
Μπόρσιας, τοὺς Βορλοκαίους τοῦ Τσάπελα τοὺς κτηνοτρόφους  
Γκουβαίους καὶ Καρατζεναίους ποὺ ἦλθαν ἀπὸ τοὺς Κήπους.

Εἰς τὴν ἔναντι τῆς Μεγάλης θρύσης πλαγιάν κατοικοῦσαν  
πολλοὶ κτηνοτροφικαὶ οἰκογένειαι μὲ τὸ ἐπώνυμον Χήρας. Νομί-  
ζομεν ὅτι αἱ οἰκογένειαι αὐταὶ κατάγονται ἀπὸ τὰ Παρασουλιώ-  
τικα χωριά.

Ὁ Σουλιώτης Ἀθανάσιος Χήρας ἦτο Στρατηγὸς τῆς Ἐπα-  
ναστάσεως τοῦ 1821.

*Δημ. Φ. Καρατζενῆ*

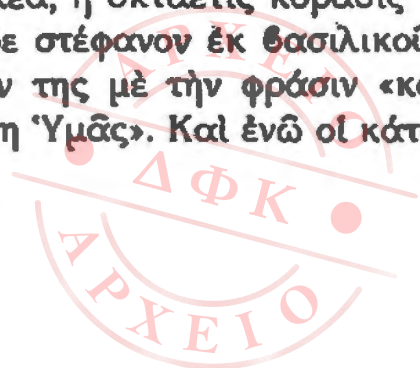


## Η ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ Α΄ ΕΙΣ ΤΑ ΠΡΑΜΑΝΤΑ (24η Σεπτεμβρίου 1881)

Εἰς ἐκτέλεσιν ἰδιαιτέρου πρωτοκόλλου τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου τοῦ ἔτους 1878, μεταξύ τῶν Μεγάλων δυνάμεων, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας παρεχωρεῖτο εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ διαμέρισμα τῆς Ἄρτης καὶ τῶν Τζουμέρκων ὡς καὶ ἡ Θεσσαλία.

Κατόπιν αὐτῆς τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σκαρλάτον Σουτσον τὴν μεσημβρίαν τῆς 24ης Ἰουνίου 1881 εἰσῆρχοντο εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἄρτης καὶ ἀκολουθῶς τμήματα αὐτῶν ἐπροχώρησαν καὶ κατέλαβον τὰ Τζουμέρκα καὶ Ραδοβύζι. Εἰς τὰ Πράμαντα ἐγκατεστάθη τάγμα Εὐζώνων ὑπὸ τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Μακρὴν. Τὸν Σεπτέμβριον ἰδίου ἔτους, ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Α΄ ἐπεσκέπτετο τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν πόλιν τῆς Ἄρτης ἐκ τῆς ὁποίας τὴν 21ην Σεπτεμβρίου ἀνεχώρει συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς ἀκολουθίας του, τοῦ Μητροπολίτου Ἄρτης Σεραφείμ Ξενοπούλου καὶ τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου Ἐπ. Λουριώτη, πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς ἐπαρχίας Τζουμέρκων. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχε διαταχθῆ ὁ μηχανικὸς τοῦ Δημοσίου Ἐσλιν, διὰ συνεργείων νὰ διορθώσῃ τὴν ὁδὸν ἀπὸ Ἄρτης μέχρι Πραμάντων καὶ Καλαρρυτῶν ἐκ τῆς ὁποίας θὰ διήρχετο ὁ Βασιλεὺς. Οὕτω τὴν πρωΐαν τῆς 24ης Σεπτεμβρίου ὁ Βασιλεὺς ἔφθανε εἰς τὰ Ἄγναντα καὶ περὶ ὥραν 12ην εἰς θέλιν Παναγία ὅπου καὶ ἡ εἴσοδος τοῦ χωρίου. Ἐκεῖ ἀπὸ πρωΐας εἶχον συγκεντρωθῆ ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου, ἱεροφορημένοι ἱερεῖς, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται τοῦ τάγματος διὰ τὴν ἀπόδοσιν τιμῶν καὶ ἀνέμενον τὸν Βασιλέα.

Μόλις ἐφάνη ὁ Βασιλεὺς εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Παναγίας ὅλο ἐκεῖνο τὸ πλήθος, τὸ ὁποῖον ἀνέμενε τὴν ἡμέραν ἐκείνην, αὐτὸ καὶ οἱ πατέρες του ἐπὶ τέσσαρες αἰῶνες, ἐξέσπασε εἰς ζητωκραυγὰς καὶ χειροκροτήματα. Ὁ κώδων τῆς ἐκκλησίας ἀδιακόπως ἀπὸ πρωΐας ἀνήγγειλε τὸ ἐπίσημον καὶ χαρμόσουν γεγονός. Τότε ἐπλησίασε τὸν φθάσαντα Βασιλέα, ἡ ὀκταέτις κορασις Ἑλένη Κων. Σκάρλου καὶ τοῦ προσέφερε στέφανον ἐκ βασιλικοῦ τοῦ θουνοῦ συνοδεύσασα τὴν προσφορὰν τῆς μετὰ τὴν φράσιν «καλῶς ἤλθατε Βασιλεῦ ὁ θεὸς νὰ διαφυλάττῃ Ὑμᾶς». Καὶ ἐνῶ οἱ κάτοικοι





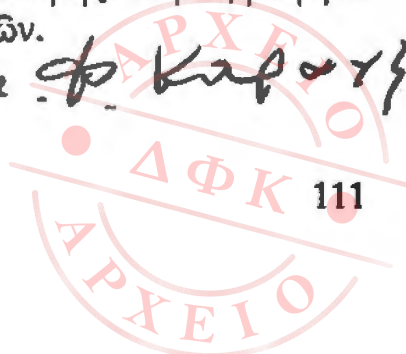
ἐξηκολούθουν ζητωκραυγάζοντες ὁ ἀδελφὸς τῆς ἀνωτέρω κορασί-  
δος, Ἰατρὸς Δημ. Κων. Σκάρλος ἔλαθεν τὸν λόγον καὶ προσεφώνη-  
σε καὶ αὐτὸς ὡς ἀκολούθως τὸν Βασιλέα. «Καὶ οἱ ὑπὸ τὰ Κεϊμέρια  
καὶ γηραιὸν Πίνδον οἰκοῦντες τοὺς θράχους τούτους προτιμήσαν-  
τες μᾶλλον, ἢ τὸ μετὰ τῶν θαρβάρων καὶ ἀλλοπίστων ζῆν καὶ προ-  
αιωνίως ποθοῦντες τὴν μετὰ τῆς μητρὸς των Ἑλλάδος ἔνωσιν, κα-  
τὰ τὴν σήμερον ἡμέραν, θαθέως συγκεκινημένοι, ἄσμενοι ὑποδέ-  
χονται τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα, ἧς ἡ ἀκάματος πρόνοια τῆ  
ἀρωγῇ τοῦ Ὑψίστου τὸ μέγα τῆς ἀπελευθερώσεως των ἔργον ἐ-  
πετέλεσε καὶ ὑπὸ τὴν σεπτὴν καὶ μεγάτιμον αἰγίδα τῆς Υ.Μ. κατέ-  
ταξε. Προσφέρουσαι σὺν ἐμοὶ Μεγαλειότατε τὴν ἀπειρον ἡμῶν εὐ-  
γνωμοσύνην διὰ τὴν πατρικὴν Ὑμῶν μέριμναν ἣν καταβάλατε ὑ-  
πὲρ τῶν ἀρτιγεγεννημένων ὑπηκόων Σας, ὅπως ἐκ τοῦ σύνεγγυς  
ἐπιθεωρήσετε τὸν τόπον τοῦτον οὐτινος τὰ μειονεκτήματα πολλὰ  
ἔτι εἰσὶν λείψανα τῆς πολυετοῦς καὶ πολυστενάκτου δουλείας. Ἄ-  
πορροῦντες δὲ νὰ ἐκφράσωμεν ὅτι σήμερον αἱ καρδίαι ἡμῶν αἰ-  
σθάνονται δεόμεθα τοῦ Ὑψίστου, ὅπως σκέπη καὶ διαφυλάττει  
τὴν Α.Μ. εὐωδεῖ δὲ καὶ κρατεῶνη σύμπαν τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος».  
«Ζήτω ὁ Βασιλεὺς, Ζήτω τὸ Ἔθνος».

Ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸ τέλος ἐπανέλαβε πολλάκις τὸ «εὐχαριστῶ»  
προσθέσας «χαίρω ὅτι μετὰ τοσοῦτων ἐτῶν δουλείαν εὕρισκω  
ἀκμαῖον Ἑλληνικὸν λαόν». Ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ τοῦ  
πλήθους ἐπορεύθη πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰατροῦ Σκάρλου ὅπου καὶ  
κατέλυσε.

Κατὰ ἀκολουθοῦντα τὸν Βασιλέα, ἀνταποκριτὴν Ἀθηναϊκῆς  
Ἐφημερίδος, ἐντελεστάτη ὑπῆρξεν ἡ διακόσμησις τῆς οἰκίας τοῦ  
Ἰατροῦ Σκάρλου, δι' ἐγχωρίων ὑφασμάτων, στεφάνων ἐκ δάφνης  
καὶ ἐπιγραφῶν. Τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων εἶχε συγκεντρωθῆ  
εἰς τὸ μεγάλο λιθόστρωτο προαύλιον τῆς οἰκίας τοῦ Ἰατροῦ (σῆ-  
μερον οἰκία Β. Καρθέλα) καὶ ἐπευφήμει συνεχῶς τὸν Βασιλέα.  
Εἰς μίαν στιγμὴν ὁ Βασιλεὺς ἐξῆλθε τῆς οἰκίας καὶ κατῆλθεν τὴν  
ἐξωτερικὴν κλίμακα τῆς οἰκίας καὶ συνεζήτησε εἰς οἰκεῖον ὕφος  
μετὰ τῶν συγκεντρωθέντων κατοίκων. Ἀφοῦ ἀκολούθως ἐγευμα-  
τίσε ἀνεχώρησε περὶ ὥραν 2αν μεσημβρινὴν διὰ Καλαρρύτες.

Περὶ τῆς ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς τῶν Πραμάντων, ὁ Διοικη-  
τοῦ ἐκεῖ τάγματος, ἀντισυνταγματάρχης Μακρῆς ἐτηλεγράφησε  
ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν.

Δημ. φ. Καρθέλας

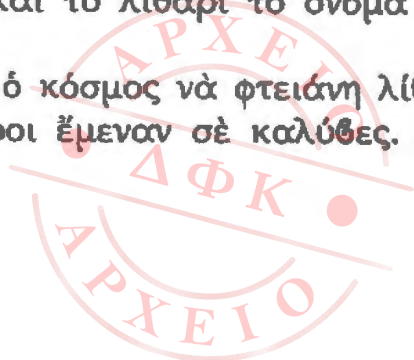


## ΤΟ ΛΙΘΑΡΙ ΤΟΥ ΓΚΙΩΝΗ

Ήταν ένα μαύρο σκληρό λιθάρι καθισμένο στο ανάρραχο ὅπως θγαίνομε ἀπὸ τὸν παλιὸ δρόμο τοῦ Σκυλομαχαλαῖ γιὰ νὰ πᾶμε πρὸς τὴ Φέρρη, καὶ στὸ σημεῖο ὅπου καὶ σήμερα κατεβαίνει ἕνα δρομάκι — σύρμα — ἀπὸ τὴν Γούρνα τοῦ Πάνω - Μαχαλαῖ. Ἐδῶ καὶ διακόσια χρόνια, ὀλόκληρο τότε στὴ μέση τοῦ δρόμου, τὸ ὕψος του ἔφθανε τὰ 20 - 30 μέτρα καὶ ἄλλα τόσα ἢ περίμετρος του. Τὰ θράδουα σὰν προχωροῦσε λίγο ἢ νύχτα, στὴ κορυφὴ του, τακτικά, ἐδέχετο ἕναν μαυροφορημένο μικρὸ ἐπισκέπτη πὺ μὲ τὴν θλιθερὴ φωνὴ του ἐτάρασσε τὴ σιγὴ πὺ ἀπλώνονταν στὴν περιοχὴ. Γκιών, Γκιών... καὶ συνέχεια ὡς τὰ μεσάνυχτα. Οἱ ἀργοπορημένοι διαβάτες, ὅσο ἐπλησίαζαν τὸ διάσελο, τόσο κρατοῦσαν τὴν ἀναπνοὴ των γιὰ νὰ μὴ διακόψουν τὸ κλάμα τοῦ πουλιοῦ καὶ φρόντιζαν νὰ περάσουν καὶ ἀπομακρυνθοῦν γρήγορα. Τὰ ἴδια καὶ ὁ Τσοπελιώτης πὺ εἶχε πάει στὸ χωριὸ γιὰ δουλειὰ καὶ ἀνοίξε κουβέντα στὰ μαγαζιά — στὶς καμάρες — καὶ ὁ ζευγίτης πὺ εἶχε ἀργήσει στὸ ὄργωμα, πέρα στὴ Φτέρη, κεντοῦσε ὅταν ἔφθανε στὸ μεγάλο λιθάρι μὲ τὴν φκιέντρα τὰ θόδια, τὸ ζευγάρι του, γιὰ νὰ ἀνοίξουν τὰ πόδια των. Ἀλλὰ καὶ ἡ γυναῖκα, πὺ ὄλη τὴν ἡμέρα τὴν ἔκαψε ὁ ἥλιος καὶ τὴν πῆρε ἡ νύχτα στὸ χωράφι, περνάει τὴ ράχη φορτωμένη μὲ τὸ ζαλίκι της, πίσω τὴ γίδα της καὶ μὲ τὸ ἕνα χέρι κρατῶντας τὸ παιδί της καὶ θιάζεται καὶ αὐτὴ νὰ φθάσῃ στὸ σπίτι της, ἐνῶ ψηλά στὴν κορυφὴ τοῦ λιθαριοῦ, λυπητερά, μονότονα, ἀκούεται, νὰ χτυπάῃ τῆς νύχτας τὴν σιωπὴ, ἡ φωνὴ τοῦ μαύρου πουλιοῦ, τοῦ γκιών...

— Τὶ εἶναι αὐτὸ ρωτᾶει τὸ μικρὸ παιδί τὴ μάνα του. Περπάτα παιδί μου καὶ θὰ σοῦ εἰπῶ. — Αὐτὸ πὺ φωνάζει γκιών, γκιών, εἶναι ἕνα πουλί πὺ τὴν ἡμέρα εἶναι κρυμμένο καὶ θγαίνει μόνο τις νύχτες. Πρῶτα ἦτο ἄνθρωπος καὶ σκότωσε τὸν ἀδελφὸ του, ἔπειτα μετάνοιωσε καὶ παρεκάλεσε τὸν Θεὸ νὰ τὸν κἀνῃ πουλί καὶ τώρα κλαίει καὶ ζητᾶει τὸν ἀδελφὸ του Γκιώνη. Γκιών, Γκιών ἀκούεται τώρα μακρύτερα. Χρόνια καὶ χρόνια, θεβαιοῖ ἡ παράδοσις, κάθε θράδου, μόλις προχωροῦσε ἡ νύχτα ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ λιθαριοῦ, ἀκούονταν ρυθμικὴ ἢ ἀπελπισμένη φωνὴ τοῦ πουλιοῦ. Γκιών γκιών... Ἔτσι πῆρε καὶ τὸ λιθάρι τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκέπτη του.

Μὲ τὸν καιρὸ στὸ χωριὸ ἄρχισε ὁ κόσμος νὰ φτειάνῃ λίθινα σπίτια, γιὰτι ἕως τότε οἱ περισσότεροι ἔμεναν σὲ καλύβες. Καὶ







Χωριανές γυναίκες στο πλέξιμο και στο... κουτασιμπολιό

τότε όλα τὰ άγγουνάρια τῶν σπιτιῶν πού γίνονταν στήν Γκούρνα, στο Λεπίδι, στον Ἐπάνω Μαχαλαῖ και στον κάτω άκόμη, στη Ράχη Βελούση, κόβονταν με φουρνέλλα άπό τό κορμί του λιθαριου του Γκιώνη. Τά χρόνια περνούσαν και τό λιθάρι έμίκραινε, έμίκραινε συνεχῶς. Ἐδῶ και 50 — 60 χρόνια τό θυμάμαι, είχε τότε ύψος 10 — 15 μέτρα και άλλα τόσα περίμετρο. Ἄλλά τὰ άγγουνάρια στο χωριό δέν έτελείωναν και έτσι σήμερα στη θέση εκείνη πού οί άργοπορημένοι διαβάτες, όταν περνούσαν έκοβαν τήν άνάσα τους για να μη διακόψουν τό νυχτερινό κλάμα του πουλιου δέν ύπάρχει τίποτε πού να μαρτυρή κάτι άπό τή ζωή του «λιθαριου Γκιώνη». Τό όνομα όμως τό κράτησε ή θέση — τό διάσελο — χωρίς λιθάρι, χωρίς πουλι και κλάμα γκιών, γκιών...

*Δημ. Φ. Καρατζίνης*



## ΣΤΟΝ ΕΛΑΤΟ ΤΟΝ ΤΡΑΝΟ

Πέρα στο Ίσιωμα, στη Φτέρη, 150 — 200 μέτρα πριν φθάσωμε στην σάρα που είναι κοντά στο Μοναστήρι της Ἁγίας Παρασκευῆς εἶχε σηκώσει τὸ πελώριο κορμί του. Γύρω του πολλά ἄλλα πυκνά ἔλατα, μέτρια καὶ ψηλά ἐκάλυπταν τὴν Φτέρη, μὰ αὐτὸς ἀγέρωχος, χοντρός καὶ ψηλὸς πολὺ ἐπάνω ἀπὸ τὰ ἄλλα ἦταν τὸ καμάρι των, ἡ περηφάνεια των.

Χοντρά κλωνάρια ξέβγαιναν ἀπὸ τὸ κορμί του καὶ τεντώνονταν μακρὰ στὰ πλάγια του, καλύπτοντας προστατευτικὰ τις κορυφές τῶν διπλανῶν του. Καὶ ὅσο ἡ κορυφή αὐτοῦ ἀνέβαινε πρὸς τὸν οὐρανό, τόσο ἐφαίνετο πὼς ἐμίκρανε τὸ ἀνάστημα τῶν ἄλλων ψηλῶν καὶ αὐτῶν ἐλατιῶν. Λές καὶ τὸν εἶχε στήσει ἐκεῖ ὁ Θεός, ὀλόρθον, ψηλὸν γιὰ νὰ κυβερνάει τὴν Φτέρη. Χαμηλά, στὸ πλευρό του, εἶχε πεταχθῆ ἓνα ἀδελφί του ποὺ ψήλωνε καὶ αὐτὸ δίπλα στὸ μεγάλο ἀνάστημά του. Εἶχε καὶ αὐτὸ κλωνάρια καὶ χόνδραινε περισσότερο. Ἄλλὰ εἶχε καὶ ἓναν ἄλλο ἀδερφό ποὺ εἶχε ξεπεταχθῆ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τις μεγάλες ρίζες του, κοντά του, καὶ προχωροῦσε καὶ ἀνέβαινε καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ἀστέρια γιὰ νὰ τὸν φθάση, ἀλλὰ πάντα ἔμενε πιὸ κάτω ἀπὸ τὴν κορυφή του. Τὸν βαθὺ ἴσκιο του, τὸν ἐμοίραζε στὰ γύρω χωράφια καὶ ἦταν τόσο μακρὺς καὶ πλατὺς ποὺ ἔφθανε νὰ δώσῃ τὴν δροσιά, τὸ καλοκαίρι στοὺς ἐργαζομένους ἐκεῖ γεωργούς καὶ νὰ σταλίσουν ὀλόκληρα κοπάδια. Πᾶνε πολλὰ χρόνια ποὺ βασιλεue ἀτάραχα στὴ Φτέρη· Ἔπειτα τὸ χωριὸ πλήθυνε καὶ τὸ τσεκούρι ἄρχισε νὰ ἀραιώνει τοὺς γύρω μικροὺς συντρόφους του. Αὐτοῦ ὅμως, δὲν μποροῦσε νὰ τοῦ θάλλῃ χέρι. Σιγὰ - σιγὰ ἔμεινε μόνος του, πάντα ὅμως ἀγέραστος καὶ περήφανος ἐκεῖ στὴ Φτέρη, στὸν Ἐλατο τὸν τρανὸ ὅπως τὸν ἔλεγαν.

Ἡ μοῖρα ὅμως δὲν τὸν ἀφήκε καὶ τὸν φθόνησε γιὰτὶ ἔμεινε ἄτρωτος ἀπὸ τὴν ζήλεια τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι μιὰ θροχερὴ ἄνοιξι, πᾶνε 60 - 70 χρόνια μιὰ δυνατὴ ἀστραπή καὶ μιὰ δυνατὴ θροντὴ ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ συνοδεύουν τὸ κτύπημα ἑνὸς Μεγάλου, τὸν κτύπησε κατακόρυφα, τοῦ ἔσχισε ὡς κάτω τὸ κορμί του καὶ ἔτσι θανάσιμα τραυματισμένο τὸν παρέδωσε στὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων. Τὸ τσεκούρι ἔβγαλε πρῶτα τις παχὲς φλοῦδες ἀπὸ τὸ κορμί του καὶ ἔπειτα ἄρχισε νὰ σκάθῃ τις σάρκες του, ὥσπου μιὰ μέρα, συνέχεια χρόνια αὐτό, ἐπέτυχε νὰ γονατίσῃ καὶ ἔξαφανίσῃ τὸν γίγαντα τῆς Φτέρης τὸν Ἐλατο τὸν τρανὸ.

Διευτ. Φ. Καβατζίνης



## Ο ΤΣΕΛΙΓΚΑΣ ΣΙΑΠΛΑΟΥΡΑΣ

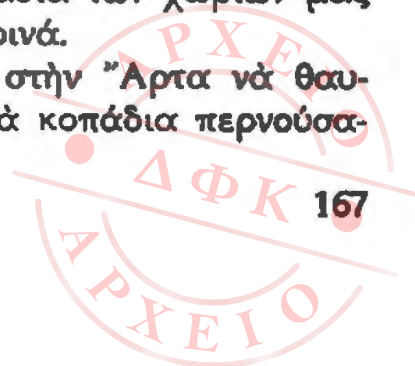
Ἡ ἱστορία πού θά σᾶς διηγηθοῦμε συνέβη γύρω στά 1800 κατά τούς χρόνους τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Εἴκοσι - τριάντα χρόνια ἀπό τόν χρόνον αὐτόν ζοῦσε στή Μουτσιάρα, χωριό ὀρεινὸ τῶν Τρικάλων ἕνας πλούσιος γαιοκτῆμων, ὁ Τρίχας ἢ Τριχάτος. Εἶχε στήν κατοχή του πολλά μαντριά, Νταλά, Στουρνάρι, Καταφύγι, Φτέρσα καλή, Νεράϊδα, τὰ ὁποῖα ἐνοικίαζε στοὺς κτηνοτρόφους τῶν Πραμάντων καὶ Μελισσουργῶν. Εἶχε καὶ μιὰ κόρη μονάκριβη, ὀμορφή πού τὴ λέγανε νεράϊδα. Καὶ πού ἦτανε πραγματικὴ νεράϊδα καὶ γιὰ τὸ χατήρι τῆς ὠνόμασε τὸ καλλίτερο μαντρί Νεράϊδα, ὅπως λέγεται καὶ σήμερα καὶ ἀνήκει στήν Κοινότητα Μελισσουργῶν. Στά μαντριά ἔβασκε καὶ ὁ μεγάλος τσελιγκας ἀπὸ τούς Μελισσουργοὺς Μάμαλης, τὰ κοπάδια του καὶ εἶχε πέντε χιλιάδες πρόβατα.

Ἐνα καλοκαίρι τὸ παιδί τοῦ Μάμαλη, ὁ Γεωργάκης, νέος καὶ ὠραῖος, κατέβηκε ἀπὸ τὰ μαντριά στοὺς πανηγύρι τῆς Μουτσιάρας καὶ γλέντησε καὶ χόρευε. Τὸν εἶδε ἡ Νεράϊδα καὶ τὸν ἐρωτεύτηκε, τὸ εἶπε στὸν πατέρα τῆς κι' ἐκεῖνος συνεφώνησε. Συναντήθηκε ἔπειτα μὲ τὸν Μάμαλη καὶ δὲν ἄργησε νὰ γίνῃ ὁ γάμος. Μετὰ ἀπὸ λίγα χρόνια πέθανε ὁ Τριχάτος καὶ τὸν ἐκληρονόμησε ὁ γαμπρός του Μάμαλης. Ἀπέκτησε μὲ τὴν Νεράϊδα ἀρκετὰ ἀγόρια καὶ κορίτσια, καὶ τὸ ἕνα του κορίτσι ἦρθε σὲ ἡλικία, ὀμορφο κ' αὐτὸ σὰν τὴ μάνα του καὶ φρόντιζε σὲ ποιὸν νὰ τὸ δώσῃ.

Τὸν χειμῶνα ὁ Μάμαλης παρεχέιμαζε στήν περιφέρεια Λεπενου Ἀκαρνανίας, ὅπου παλαιότερα καὶ ὁ Μακρυγιάννης πατέρας τοῦ Κατσαντώνη ἀπὸ τὸ Βισταθέτσι μὲ τὰ πρόβατά του. Ἐκεῖ γεννήθηκε καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κατσαντώνη ὁ «Λεπενιώτης», πῆρε τὸ ὄνομα τῆς Λεπενου.

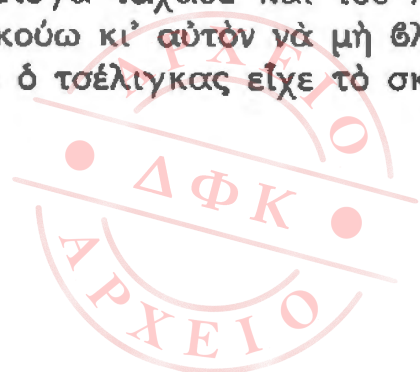
Κοντὰ στή Λεπενου ἔβασκε τὰ πρόβατα καὶ ὁ μεγαλοτσελιγκας ἐκ Πραμάντων Σιαπλαούρας μὲ 6.000 πρόβατα. Ἦτο καὶ αὐτὸς νέος, ὠραῖος, ἔτοιμος γιὰ παντρεία. Ὁ Μάμαλης ἐσκέφθη νὰ τὸν κάνει γαμπρό, καὶ κατόπιν συνεννοήσεων ὁ Σιαπλαούρας παντρεύτηκε τὴν κόρη τοῦ Μάμαλη καὶ πῆρε προῖκα τὰ μαντριά Νταλά καὶ Στουρνάρι. Τὰ δυὸ μεγάλα τσελιγκάτα τὴν ἀνοιξη ἀνέβαιναν μαζί στά θερινὰ λειβάδια τῶν χωριῶν μας καὶ τὸ φθινόπωρο πάλι μαζί γιὰ τὰ χειμερινά.

Κάθε ἀνοιξὴ ἔβγαине ὄλος ὁ κόσμος στήν Ἄρτα νὰ θαυμάσῃ τὸ θιὸ τοῦ Σιαπλαούρα, γιὰτὶ τότε τὰ κοπάδια περνοῦσα-



νε μέσα από την Άρτα - Γέφυρα προς Κομπτζάδες. Μπροστά τὰ κοπάδια τοῦ Μάμαλη καὶ συνέχεια τοῦ Σιαπλαούρα. Ὁ δεύτερος εἶχε μπροστινὴ τῶν κοπαδιῶν του 200 γίδες σιούτες μαλτέζες, ἔπειτα τὰ κοπάδια του χῶρια τὸ κάθε σημάδι, ἀκολουθοῦσανε μουλάρια, ἄλογα καθάλας, οἰκογένειες καὶ τελευταῖος ὁ τσέλιγκας Σιαπλαούρας καθάλα σὲ κεντητὴ σέλα φρουρούμενος ἀπὸ πρωτοπαλλήκαρα. Κοντὰ στὶς Κομπτζάδες κατεβαίνανε ἀπὸ τὰ ἄλογα, ἀλλάζανε φορεσιῆς καὶ ἀρμάτες γιὰ νὰ μὴ γνωρίζονται στὸ δρόμο μέχρι τὴν Πλάκα γιὰτὶ κινδύνευαν ἀπὸ ληστὲς καὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Μιὰν ἀνοιξη στὴν θέση Κιάφα μεταξὺ Μπρένιστας καὶ Πιστιανῶν ἐκάθησε ὁ νεοφερμένος Τούρκος σταθμάρχης τῆς ἐκεῖ Φρουρᾶς νὰ ἰδῆ τὰ τσελιγκάτα τῶν Τζουμέρκων καὶ νὰ ἰδῆ μὲ τὰ μάτια του τὸν τσέλιγκα Σιαπλαούρα καὶ τὸ Μάμαλη, αὐτὸν τὸν καιρὸ εἶχε τοποθετηθῆ στὴ φρουρὰ αὐτῆ, καὶ ἡ περιέργειά του νὰ γνώριση τοὺς μεγαλοτσελιγκάδες, ὀνομαστοὺς στὴν Ἡπειρο καὶ πολὺ πέραν αὐτῆς, τὸν κάρφωσε στὸ διάσελο τῆς Κιάφας γιὰ νὰ ἰδῆ τί ἄνθρωποι εἶναι αὐτοί. Ἦτο ἄλλωστε καὶ συνήθεια οἱ τσελιγκάδες νὰ ἀφήνουν στὰ Τουρκικὰ φυλάκια κἀνενα σφαχτό. Ὡρες ὀλόκληρες πέρασαν τὰ κοπάδια τοῦ Μάμαλη, μουλάρια, ἄλογα, πρόβατα, μὲ κουδούνια, κουδουνάκια, ἀγορασμένα στὴν Ἄρτα καὶ στὰ Γιάννενα, γίδια μὲ κυπριά ἀπὸ τὰ Τρίκαλα, καὶ ἀφοῦ πέρασε καὶ ὁ τελευταῖος, ἀρχισαν τὰ κοπάδια τοῦ Σιαπλαούρα πὺ θάδιζαν σημάδια - σημάδια. Χαλοῦσε ὁ κόσμος. Ὁ τοῦρκος ρωτοῦσε κάθε τόσο: «Τίνος εἶναι τὸ κοπάδι αὐτό;» Τοῦ Σιαπλαούρα τοῦ ἀπαντοῦσανε καὶ πάλιν τίνος εἶναι ... τίνος εἶναι αὐτὸ καὶ ἡ ἴδια ἀπάντησις. Καὶ ποῦ εἶναι αὐτὸ τὸ Σιαπλαούρα. Τελευταῖος τοῦ εἶπανε καὶ ἔκατσε ἐκεῖ νὰ ἰδῆ τὸν Τσέλιγγα. Ἀφοῦ πέρασαν ὅλην τὴν ἡμέρα τὰ κοπάδια, ἀκολουθοῦσε καὶ ἓνας ἄνδρας πὺ ἦτο καθάλα σ' ἓνα μουλάρι χωρὶς σαμάρι, καὶ εἶχε σάσμα ριγμένο στὸ μουλάρι γιὰ σαμάρι, καὶ κρατοῦσε ἓνα κουτάβι στὸ γυρισμένο φτερό ἀπὸ τὸ σακκάκι του, εἶχε γεννήσει ἢ σκύλα του στὸν ἀνήφορο τῆς Μπρένιστας καὶ κράτησε ἓνα σκυλάκι. Ὁ Σταθμάρχης τὸν ἐρωτᾷ. Δὲν μοῦ λὲς ποῦ εἶναι ὁ Σιαπλαούρας, πὺ ἔχω ἀπὸ τὸ πρωὶ καὶ τὸν περιμένω. Καὶ ὁ καθαλάρης τοῦ ἀπαντᾷ «ἐγὼ εἶμαι», ὁ Τούρκος πὺ περίμενε νὰ ἰδῆ κεντητὲς σέλες καὶ ἄλογα τᾶχασε καὶ τοῦ λέγει... «Πῶ τὸ ὄνομα Σιαπλαούρας ν' ἀκούω κι' αὐτὸν νὰ μὴ βλέπω». Ποῦ νὰ φαντασθῆ ὁ καῦμένος ὅτι ὁ τσέλιγκας εἶχε τὸ σκοπό του.





Μετά χρόνια μεγάλωσαν τὰ παιδιά τοῦ Σιαπλαούρα. Εἶχε καὶ μιὰ ὄμορφη κοπέλα ποὺ τὴν ἔλεγαν Γκόλφω. Μεγάλος ἔρωτας τῆς κοπέλλας αὐτῆς μὲ ἕνα πιστικὸν Πραμαντιώτη, τοῦ Σιαπλαούρα ποὺ τὸν ἔλεγαν Γιάννη. Τὴν εἶχε μαγέψει μὲ τὴ φλογέρα καὶ τὸ τραγούδι, καὶ παρὰ τὶς πρῶτες ἀντιρρήσεις τοῦ τσέλιγκα, ποὺ ἤθελε γαμπρὸ τσέλιγκα μ' αὐτοὺς ποὺ ἔβοσκαν τὰ κοπάδια τους στὴν Ἀκαρνανία, Ἀσπροποταμίτες, Τζουμερκιῶτες ἢ ἀπὸ τὰ Ζαγόρια, τὸν ἔκανε γαμπρὸ καὶ Τσέλιγκα.

Εἴμεθα στὰ χρόνια τοῦ 1800 — 1810. Ὁ Κατσαντώνης ποὺ ἀπὸ μικρὸς μεγάλωσε στὴν Λεπενοῦ, ἐσύχναζε καὶ τώρα στὰ γνωστὰ μέρη καὶ στὰ γνωστὰ πρόσωπα. Ἐκεῖ συνεδέθη καὶ μὲ τοὺς Μάμαλη - Σιαπλαούρα. Τὸ καλοκαίρι ποὺ ἀνέβαιναν στὰ βουνὰ οἱ δυὸ Τσελιγκάδες, πήγαινε καὶ ὁ Κατσαντώνης μὲ τὰ παληκάρια ἐκεῖ, τὸν τροφοδοτοῦσαν οἱ τσελιγκάδες, καὶ ὅταν τὸν κυνηγοῦσαν οἱ Τούρκοι, ἔπιανε τὴν τρύπα, ἀθέατη, πίσω ἀπὸ τὸ Μοναστήρι τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς Πραμάνεων, ποὺ ἀπὸ τότε πῆρε τὸ ὄνομά του «Τρύπα Κατσαντώνη». Μιὰ χρονιά κάτω στὰ χειμαδιά ὁ Κατσαντώνης ζήτησε φόρο ἀπὸ ὅλα τὰ τσελιγκάτα, γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐκεῖ ἔβοσκαν καὶ τὰ κοπάδια τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ ὑποχρέωσε καὶ αὐτὸν νὰ δώσῃ φόρον. Ὁ Ἀλῆ - πασᾶς θύμωσε ἀπ' αὐτὸ καὶ ζήτησε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ποὺ ἐπέβλεπε τὰ κοπάδια του, κάποιον Γιάγκον Ἀρβανιτόβλαχον νὰ τοῦ εἰπῆ «Ποῖοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποὺ φυλάνε τὸν Κατσαντώνη στὴν Λεπενοῦ. Ὁ Γιάγκος ἔδωσε τὰ ὀνόματα τοῦ Γεωργάκη Μάμαλη καὶ τοῦ γαμπροῦ τοῦ Σιαπλαούρα. Ὁ Ἀλῆς δὲν βράδυνε πολὺ, ἔστειλε ἄνθρώπους του Τουρκαλβανούς, διήρπασαν τὰ κοπάδια τοῦ Σιαπλαούρα καὶ Μάμαλη, δὲν ἄφησαν τίποτε, καὶ ὁ μὲν Σιαπλαούρας διέφυγε τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν τί ἀπέγινε. Τὸν Μάμαλη ὁμῶς τὸν πιάσανε, τὸν δέσανε σ' ἕνα μουλάρι καὶ τὸν μετέφεραν στὰ Γιάννενα, ὅπου ἐχάθη. Οἱ συγγενεῖς τοῦ Μάμαλη καὶ τὰ παιδιά του, Μαμαλαῖοι καὶ αὐτοί, κατῶρθωσαν νὰ περάσουν στὰ νησιά τοῦ Ἰονίου πελάγους καὶ νὰ σωθοῦν. Ὅταν ὕστερα ἀπὸ χρόνια ἐπέστρεψαν στοὺς Μελισουργοὺς πῆραν τὸ ὄνομα «Μπάρκας» ὅπως καὶ σήμερα οἱ ἀπόγονοί του, λέγονται, ἐκ τοῦ ὅτι ἐμπαρκάρισαν εἰς τὰ νησιά γιὰ νὰ σωθοῦν. Δὲν γνωρίζομε γιὰ τοὺς διασωθέντας τοῦ Σιαπλαούρα, ἀπογόνους τί ἀπέγιναν. Στὸ χωριὸ Λεπενοῦ οἱ κάτοικοι λένε ἀκόμη ὅταν φιλονικοῦν ἄνθρωποι «τσακῶνονται σὰν τὰ σκυλιὰ τοῦ Σιαπλαούρα». Ἦταν τέτοια

ἡ καταστροφή καὶ ἡ «Νίλα τοῦ Μάμαλη» ὥσπερ σώζεται καὶ τὸ  
κάτωθι λαϊκὸ τραγούδι:

— Τὰ τι χαμπέρια Γιάγκο μου,  
ἀπὸ τὰ πρόβατά μου;  
— Σκαέτια ἀφέντημ σῶφερα,  
ἀπὸ τὸν Λεπενιώτη  
Μᾶς ἔδεσαν, μᾶς σκλάθωσαν,  
μᾶς πήρανε τὸ θιό σου.  
— Τὸν Σουφαράπη φώναξε,  
κρυφὰ τὸν κουθεντιάζει:  
Πάρε τσεκούρες δίκοπες,  
σοφλιά - σιδηροσοφλιά  
καὶ νὰ τσακίσης γόνατα,  
νὰ πᾶς νὰ θάλς ἀγγίδες  
τὸ Μάμαλη δὲ ζωντανό,  
στά Γιάννενα νὰ φέρης.

*Διευ. φ. Καρατζενίης*





## ΟΙ ΑΓΩΓΙΑΤΕΣ

Ένα από τὰ κύρια καὶ παλαιώτερα ἐπαγγέλματα τῶν Πραμαντιωτῶν ἦτο καὶ τοῦ ἀγωγιάτου. Χρόνια οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ καὶ ἀπὸ μικροί, ἐδούλευαν τὸν δρόμον, χειμῶνα καλοκαίρι, μὲ βροχές καὶ μὲ χιόνια, μὲ ζέστες καὶ λιοπύρια. — Ψημένοι ἀπὸ τὸν ἥλιο τὸ καλοκαίρι, μούσκεμμα τὸν χειμῶνα ἀπὸ τὶς βροχές καὶ τὰ κρύα. — Σκυλίσια ζωὴ στὸ ὑπαιθρο κοντὰ στὰ μουλάρια τῶν.

Πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1940 ποὺ δὲν ὑπῆρχαν δρόμοι γιὰ τὰ ὄρεινὰ χωριά, οἱ ἀγωγιάτες τῶν Προμάντων ἔκαναν ὅλες τὶς μεταφορὲς ἀπὸ τὰς πόλεις πρὸς τὸ χωριὸ καὶ ταανάπαλιν. Μετέφεραν ὅλα τὰ τρόφιμα γιὰ τοὺς κατοίκους, μετέφερον τὴν ἄνοιξι οἰκογένειες γιὰ παραθερισμὸ καὶ τὸ φθινόπωρο τὶς ἐπανέφερον στὶς πόλεις. Ἐφθασε νὰ ἔχουν, πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 40, οἱ ἀγωγιάτες τῶν Προμάντων περὶ τὰ 900 μουλάρια. Ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἦσαν τῶν κτηνοτρόφων ποὺ ἔκαναν ἐπικουρικὰ καὶ τὸν ἀγωγιάτην. Ἀπὸ τὰ μουλάρια αὐτὰ ἕνας μικρὸς ἀριθμὸς 50 — 70 ἦσαν τῶν ἀγωγιάτῶν ποὺ ἔμειναν τὸν χειμῶνα στὸ χωριὸ καὶ μετέφερον τὰ τρόφιμα. Ἐφευγαν κάθε Τρίτην πρωτὶ ἀπὸ τὸ χωριὸ ἔφθαναν τὴν Τετάρτην τὸ βράδυ στὴν Ἄρταν, τὴν Πέμπτην ἐψώνιζαν καὶ ἔπειτα τὴν Παρασκευὴν τὸ πρωτὶ, πότε μὲ βροχὴ καὶ πότε μὲ κρῦο ἤνοιγαν τὸν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς γιὰ νὰ φθάσουν στὸ χωριὸ τὸ Σάββατο βράδυ καὶ τὴν Κυριακὴ τὸ πρωτὶ νὰ πουλήσουν τὰ ἐμπορεύματά των εἰς τὸ προαύλιον τῆς ἐκκλησίας. Καὶ ἀφοῦ τὴν Δευτέραν ἐξεκουράζονταν, τὴν Τρίτην ἤρχιζαν πάλιν τὸ δρομολόγιον. Οἱ ἀγωγιάτες αὐτοὶ εἶχαν καὶ ἰδικὰ των μαγαζιά, τὰ ὁποῖα ἐφωδίαζον μὲ διάφορα πράγματα ποὺ τὰ πωλοῦσαν τὶς ἄλλες ἡμέρες τῆς ἐβδομάδος αἱ γυναῖκες ἢ τὰ παιδιὰ των. Ποιὸς δὲν θυμᾶται, τὸν Βασίλη Νούτση, τὸν Νῆκον Μπούσην, τὸν Νῆκον Ἀρμίραν, τὸν Γιαννακούλη Παππαῖ, τὸν Χαράλαμπο Λάμπρη.

Ὅλοι μακαρίτες καὶ ἥρωες τοῦ χωριοῦ. Ἐπειτα τοὺς ζώντας Ἀθαν. Γεωργάκη, Σπύρον Βορλόκαν κλπ. Τὰ πιὸ πολλὰ μουλάρια τὰ εἶχαν οἱ ἀγωγιάτες (5 — 10 ὁ καθένας) ποὺ τὸν χειμῶνα κατέβαιναν στὸν Καρθασαρά καὶ λίγοι μέχρι τὸ Μπαχώρι, καὶ ἐκεῖ ὅλον τὸν χειμῶνα κουβαλοῦσαν ξύλα καὶ κάρβουνα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Ρίθιου γιὰ τὰ χωριά καὶ γιὰ τὰ καΐκια ποὺ ἐπλεύριζαν στὸν Καρθασαρά ἢ στὸν Ἀστακό.

Ἀνέβαιναν τὸν Μάϊον στὸ χωριὸ καὶ ἐπλημμύριζεν ὁ τόπος ἀπὸ μουλάρια. Καὶ ὅταν ἔκαναν, τότε ἀγωγή μὲ τὴν Ἄρταν,

τὸ Σάββατον τὸ ἀπόγευμα, ἔβλεπεσ ἕνα μακρὸν καραβάνι ποῦ ἔπιανε ὄλο τὸν δρόμο ἀπὸ τὰ Πράμαντα ἕως τὰ Ἄγνατα, δέκα ὀλόκληρα χιλιόμετρα. Ἐλεπε πολλές φορές τὸ σιτᾶρι στὸ χωριὸ καὶ τότε αὐτοὶ ἔφθαναν στὴ Βέροια, ἐφόρτωνον καὶ τὴν Κυριακὴ τὸ πρωῖ ἔφθανον στὴν πλατεῖα γιὰ νὰ προλάβουν τὸν κόσμον καὶ νὰ πωλήσουν. Ἐξ ἡμέρες, ὀλόκληρες, ταξίδι στὰ κατσάβραχα τῆς Πίνδου. Ἀπὸ τὸ πρωῖ τῆς Δευτέρας γιὰ νὰ ἐπιστρέψουν τὴν Κυριακὴ τὸ πρωῖ, καὶ ἔπειτα ὄλα αὐτὰ τὰ καραβάνια, ἀφοῦ περνοῦσε τὸ πανηγύρι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς κατέβαιναν γιὰ ἕνα ἢ ἐνάμισυ μῆνα στὴν περιφέρειαν τοῦ Ρίθιου διὰ νὰ μεταφέρουν στὴν Παραλία τὸ θελανίδι χρῆσιμο τότε διὰ τὴν θυρσοδεψία. Ἀπὸ τίς κακουχίες δὲν ἄντεχαν πολὺ καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς, πέθαιναν σὲ ἡλικία 50 — 60 ἐτῶν.

Κιρατζῆδες μὲ πολλὰ μουλάρια ποῦ ὄταν τὰ καντάριαζαν ἢ κανταρέλια των ἔπιανε δρόμο 60 — 70 μέτρα ἦταν, τότε, ὁ Γιώργος Βάνας, ὁ Ἀριστείδης Δημοθεόδωρος, οἱ Μολωνάιοι, ὁ Τασοῦλας Μπέλος, ὁ Γιαννακὸς Τζαχρήστας, ὁ Θεόδωρος Γκούβας, ὁ Γιάννης Τσίκος καὶ ἄλλοι.

Εἶχαν δὲ πολὺ γερὰ καὶ ἀντοχῆς μουλάρια. Ὁ Γιώργος Βάνας, προπολεμικῶς εἶχε ἀγοράσει στὴν Ναύπακτο ἕνα μουλᾶρι τοῦ 19.000 δρχ. ὅσο κόστιζε τὸ μισὸ αὐτοκίνητο καὶ ἕνα ἄλλο 14.000 δρχ. Σένα ἀπ' αὐτὰ τὰ μουλάρια εἶχε κρεμάσει ἕνα κύπρο 5½ ἀκάδων, ποῦ τὸν φυλάει σήμερα ὡς κειμήλιο ἢ οἰκογένειά τοῦ. Ὅταν ἤρχετο ἀπὸ τὰ Γιάννινα ὁ κύπρος αὐτὸς ἠκούετο στὸν Ἄη - Δημήτρη τῶν Πραμάντων καθὼς τὰ μουλάρια κατηφόριζαν ἀπέναντι στὸ χωριὸ Μιχαλήτσι.

Καὶ ἡ Σίβα τοῦ Βασιλῆ Γεωργάκη ποῦ ἀνέβασε στὸν ἀνήφορο τοῦ Τσιμόθου καὶ ἔφερε στὴν Πράμαντα φορτωμένη τὴ γεννήτρια μηχανὴ τοῦ ἀλευρομύλου του, θάρους πλέον τῶν 130 ὀκάδων.

Κουραστικὴ δουλειά. Φόρτωνε, ξεφόρτωνε, περιποίησις τῶν μουλαιῶν, τροφή, πότισμα, σαμάρωμα καὶ πάλι δρόμο. Ἐτσι κλονίζονταν ἡ υγεία των ἀπὸ τὴν κακουχία. Τὰ ἴδια καὶ οἱ ἀγωγιάτες, γείτονες ἀδελφοὶ Μελισουργιώτες. Τώρα ποῦ ἡ ρόδα ἐπάτησε τὸ χωριὸ, ἐχάθηκαν καὶ οἱ κιρατζῆδες. Ἐγλύτωσε ὁ κόσμος αὐτὸς ἀπὸ τὸ τυραννικὸ ἐπάγγελμα. Οἱ παληότεροι θὰ θυμοῦνται τὰ καραβάνια μὲ τὰ κυπριά τὰ μεγάλα ποῦ ὄταν ἔθβαιναν στὴν Παναγία ἠχολογοῦσε ὄλο τὸ χωριὸ, πολλοὶ δὲ ἀπὸ τὸν ἦχο, ἐγνώριζον καὶ τίνος ἀγωγιάτῃ τὰ μουλάρια μπῆκαν στὸ χωριὸ. Καὶ ἔπειτα στὸ ταξίδι, τὴν διανυκτέρευσι στὸ ὕπαιθρο κάτω ἀπὸ τὰ ἀστέρια καὶ τὸ μελαγχολικὸ τραγούδι τοῦ κιρατζῆ.



## ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ

Ὁ Περικλῆς ἔλεγε: Τὸ θέατρο εἶναι τὸ σχολεῖο τοῦ λαοῦ. Δὲν γνωρίζωμε ἂν ἐπέδρασε ἡ γιῶμη αὐτῆ στοὺς ὀργανωτῆς θεατρικῶν παραστάσεων στὸ χωριό μας, γνωρίζωμε ὁμως ὅτι τοῦτο ἐπιχειρήθηκε καὶ παλιώτερα ἀλλὰ καὶ πρόσφατα ἀπὸ τοὺς νέους τοῦ συνοικισμοῦ Τσόπελα μὲ τὴν βοήθεια καὶ καθοδήγησιν τοῦ δασκάλου κ. Δημητρίου Γιαννούλα. Μὲ μέσα πολὺ πενιχρά καὶ ἀδυναμίες τεράστιες στήθηκαν μέχρι τώρα τρεῖς παραστάσεις πού στέφθηκαν μὲ ἐπιτυχία. Οἱ ρόλοι ἐρμηνεύτηκαν ἀπὸ τοὺς νέους καὶ τίς νέες τοῦ συνοικισμοῦ. Στὴν προσπάθειαν αὐτῇ συμπαραστάθηκαν ὀλόψυχα καὶ οἱ κάτοικοι καὶ ἐνίσχυσαν ἠθικὰ κυρίως τοὺς ὀργανωτῆς. Ἡ προσπάθεια αὐτῆ εἶναι ἀξιέπαινη ὅπως ἀξιέπαινη εἶναι καὶ ἡ προσφορά τοῦ κ. Α. Χρύση γιὰ τὴ δημιουργίαν τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου στὸν Τσόπελα. Τίς δύο αὐτῆς εὐγενικῆς προσπάθειες πρέπει νὰ μιμηθοῦν καὶ ἄλλοι χωριανοί μας γιὰ νὰ δημιουργήσωμε μιὰ ἀξιοζήλευτη πνευματικὴ κίνησιν μὲ θεατρικῆς παραστάσεις, διαλέξεις, προβολές, καὶ ἄλλα μέσα, πού θὰ συντείνουσι εἰς τὴν ἐκπολιτιστικὴν ἀνοδὸν τοῦ ἐπιπέδου τῶν κατοίκων στὸ χωριό μας.

● Παλιότερα κατὰ τὰ χρόνια 1923 — 1924 μερικοὶ μαθηταὶ Γυμνασίου καὶ ἄλλοι ἀπόφοιτοι, κατήρτισαν ἐρασιτεχνικὸν θίασον καὶ εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωριοῦ, ἔστησαν σκηνὴν καὶ κάθε Κυριακὴ θράδου κατὰ τοὺς μῆνας Ἰουλίον — Αὐγουστον, ἔπαιζαν μὲ μεγάλη ἐπιτυχία θεατρικὰ ἔργα. Γιὰ καθίσματα ἔφτιαχναν καναπέδες μὲ σανίδια καὶ μαδέρια, καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς θεατῆς ἔφερναν καρέκλες ἀπὸ τὰ σπίτια των. Ἀνέβαζαν ἀποκλειστικὰ ἔργα τοῦ Περισιάδου, τὰ ὁποῖα καταλάβαιναν καλὰ καὶ ἀγαποῦσαν οἱ κάτοικοι, ὡς τὴν «Γκόλφω», «Τουρκοπούλα», «Ἐσμὲ», κ.ἄ.

Ἐλάμβανον μέρος ὁ ἀείμνηστος Σωτήριος Καρακώστας, τηλεγραφετῆς, ὡς κωμικὸς τοῦ ἔργου, ὁ Ἰωάννης Τσίκος, σπουδαστῆς τότε τῆς παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας ὡς πρωταγωνιστῆς, ὁ Ἰωάννης Γιαννικώστας σπουδαστῆς ταχυδρομικῆς σχολῆς, ὁ Δημ. Φ. Καρατζένης, μαθητῆς, ὁ Χαρίλαος Γκεσοῦλης μαθητῆς, πάντοτε εἰς ρόλον γραίας, ὁ μακαρίτης Σπύρος Τσαντούκλας, ὁ ὁποῖος εἶχε καὶ ἀέρα στὸ παίξιμο, διότι ὡς στρατιώτης ἔπαιζε διάφορους ρόλους εἰς τὸ Στρατιωτικὸν Θέατρον Ἰωαννίνων, ὁ Κώστας Ἀθ. Κονταξῆς καὶ ἄλλοι πού δὲν θυμᾶμαι. Τὸν ρόλον τῆς πρωταγωνιστρίας ὑπεδύετο πάντοτε μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν ὁ Χα-



Χορός μετά την παράσταση του Θεάτρου ΤΣΟΠΕΛΑ

ρίλαος Μέγκας. Ήτο τοιαύτη ή κοσμοσυρροή από άνδρες και γυναίκες πάσης τάξεως, ώστε για πολλά χρόνια ξμεινε ή προπάθεια εκείνη τών νέων του χωριού μας, ως ωραία ανάμνησις.

Τόν κόσμο συνεκέντρωνε ιδίως ή έπιτυχής εμφάνισις του μακαρίτη Σωτηρίου Καρακώστα ως πρωταγωνιστού κωμικού, του Χαριλάου Γκεσούλη ως γραίας, του Χαριλάου Μέγκα ως ωραίας πρωταγωνίστριας και Τσαντούκλα - Τσίκου ως πρωταγωνιστών.

Πέρασαν από τότε 50 χρόνια μιιά ζωή όλόκληρη, και όσοι ζούν θυμούνται με τι έπιτυχίαν ήρμήνευον οί άνωτέρω τούς ρόλους των.

Τό εισιτήριον ήτο 2.50 δραχμές. Άφαιρούντο τά ξεοδα που είχε ή παράσταση και από τά υπόλοιπα ήγοράζοντο μερικά πακέττα τσιγάρα «Καραθασίλη συρταρωτά γλυκόπιστα» και έδίδοντο — από ένα πακέττο — εις τούς λαμβάνοντας μέρος. Ένα όλόκληρο πακέτο τσιγάρα, έκανε έντύπωσι τότε, γιατί ήσαν όλοι μαθηταί.

Ένα καλοκαίρι, ξαναπήγαμε στή Πράμαντα, μαθηταί και απόφοιτοι, αλλά δέν βρήκαμε τόν Σωτήρη Καρακώστα, τήν ψυχή του Όμίλου. Η φυματίωσις τόν είχε στείλει γρήγορα στόν τάφο, και να λογαριάζεις ότι δέν ήτο περισσότερο από 22 χρόνων.

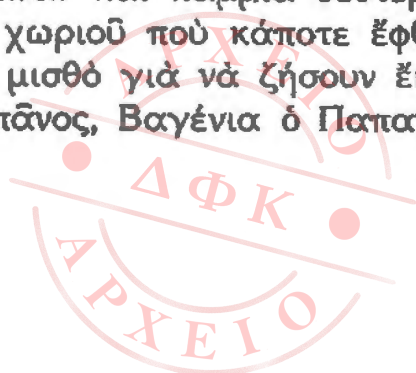




## ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΩΝ ΛΑΜΠΡΑΙΩΝ

Φτώχεια με τὸ σακκὶ εἶχαν οἱ παλαιοὶ χωριανοὶ μας. Λίγα χωράφια ὁ καθένας στὴ Φτέρη, στὸ Μάγγανο, στὸ Μαρκόπουλο ἢ κάτω χαμηλὰ ἀπὸ τὸ χωριό, ὅλα ξερικὰ καὶ περίμεναν ἀπ' αὐτὰ νὰ ζήσουν οἰκογένειες καὶ νὰ μεγαλώσουν παιδιά. Καὶ ἂν τύχαινε νὰ μὴ θρέξη θερτὴ τότε ἀλοίμονον.

Καμμιά οἰκογένεια δὲν ἔκανε ἀπὸ τὰ χωράφια ψωμί, παραπάνω ἀπὸ 5 — 6 μῆνες. Γιαυτό ἔκαναν καὶ καμμιά δευτερεύουσα δουλειά. Καὶ οἱ παππάδες τοῦ χωριοῦ ποὺ κάποτε ἔφθασαν τὸν ἀριθμὸν 11 χωρὶς νὰ παίρνουν μισθὸ γιὰ νὰ ζήσουν ἔκαναν καὶ ἄλλες δουλειές, κάπες ὁ Παπαπᾶνος, Βαγένια ὁ Παπαγεώργης Παπαχρίστου κ.λ.π.



Ἔτσι καὶ οἱ ἄλλοι χωριανοί, δούλευαν μαστόροι ἐκεῖ γύρω, μεταφορῆς μὲ κανένα ζῶο, μπαλωματίδες καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὁ Χρῆστος Λάμπρης πατέρας τοῦ Προέδρου τῆς Ἀδελφότητος, ἔφκισανε κατὰ τὸ φθινόπωρο καμμιὰ κάπα τῶν θλαχῶν καὶ ἔπειτα τὸ χειμῶνα ἀνάπαυση. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ ἀδελφός του ὁ Γιάννης μπάλωνε κανένα τσαρούχι ὅταν ἄρχιζαν οἱ βροχές καὶ ὕστερα ξέβγαζε τὰ ρεβένια στὴ Ράχη στὸ Ἀηλιά. Ἀλλὰ τὰ πράματα δὲν μπαλώνονταν μὲ αὐτά. Ἐσκέφθησαν νὰ ἀνοίξουν καμμιὰ πόρτα μαγαζί, νὰ ράθουν, νὰ μπαλώνουν καὶ νὰ φκιάνουν κανέναν καφέ κυρίως τὴν Κυριακή.

Ὁ Χρῆστος Λάμπρης νοίκιασε γι' αὐτὸ μιὰ ξύλινη παράγκα τῆς Ἐκκλησίας στὴ πλατεῖα τοῦ χωριοῦ καὶ ὁ Γιάννης Λάμπρης ἀνοίξε τὸ δικό του ἀπὸ κάτω. Ἐκεῖ ἔρραθαν ἢ μπάλωναν, ἔφκισαν καὶ κανέναν καφέ, ἀλλὰ τὰ πράγματα στὸ χειρότερο. Τὸ ψωμί ἔλειπε στὸ σπίτι. Εἶχαν καὶ γυναῖκες καρποφόρες γιὰ ἓνα λόχο παιδιὰ ὁ καθένας. — Τὸ θερτὴ καὶ τὸν Ἀλωνάρι τὰ μάτια των καρφώνονταν στὴν Κορφή τῆς Στρογγούλας μήπως καθήσῃ κανένα σύγνεφο γιὰ νὰ φέρῃ βροχὴ καὶ προλάβει τὶς ρόκες στὴ Ράχη στὸ Μαρκόπουλο. Ἐρχονταν καὶ ὁ Γιάννης ἀπὸ τὸ μαγαζί νὰ ἰδῇ τὸ σύγνεφο. Ὁ Μῆτρος Ρίνης παλιότερα αὐτὸς ἔλεγε τὴν γνώμη του ἂν ὁ καιρὸς πάει γιὰ βροχὴ. Εἶχε καὶ αὐτὸς χωράφι στὸ Μάγγανο πιὸ ἀπάνω ἀπὸ τὸ χωράφι τοῦ Φῶτη Καρατζένη. Τὸ 1918 ἔφτασε τὸ μαχαίρι στὸ κόκκαλο. Οὔτε βροχὴ οὔτε δουλειὰ στὰ καφενεῖα. Τὶς ρόκες τὶς ἔκοψαν ἀπὸ ρίζα γιὰ καλαμποκιές.

Εἶχαμε τότε καὶ τὸν ἀποκλεισμὸ τῶν συμμάχων καὶ ἡ πείνα θέριζε τὸν κόσμο. Οἱ Λαμπραῖοι μας, ἀνησύχησαν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ γιατί εἶχαν μεγάλες φαμίλιες καὶ ἐσκέφθησαν νὰ ταξιδεύσουν γιὰ δουλειά. Εἶχαν περάσει τὰ πενήντα καὶ οἱ δυὸ καὶ δὲν εἶχαν ἀπομακρυνθῆ οὔτε ἓνα θράδυ ἀπὸ τὸ χωριό, φυσικὰ καὶ ἀπὸ τὶς γυναῖκες. Πῶς ὅμως νὰ τὸ ἀποφασίσουν πὺ ἐχρειάζετο ἡρωϊκὴ προσπάθεια;

Πάντως ἀπὸ τὴν πίεση τῶν πραγμάτων πῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ πᾶνε στὸ χωριὸ Στάνου τοῦ Καρθασαρά νὰ ράψουν καὶ μπαλώσουν τσαρούχια ἐκεῖ τὸν χειμῶνα. Τοὺς τὸ συνέστησαν τὸ χωριὸ μερικοὶ μαστόροι πὺ δούλεψαν ἐκεῖ. Ἔτσι κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ χρόνου ἐκείνου ὀρίσθηκε ἡ ἡμέρα ἀναχωρήσεως καὶ τὸ ἔμαθαν καὶ οἱ συγγενεῖς. Ὁ θρῆνος στὰ Λαμπρέικα εἶχε ἀρχίσει. Ζωντανὸς χωρισμός, τῶν ἀνδρῶν ἀπὸ τὶς οἰκογένειες καὶ τὶς γυναῖκες των.



Οί συγγενεῖς ἀπὸ νύχτα τὴν ἡμέρα ἐκείνη ξημέρωσαν στὴ πόρτα τῶν Λαμπραίων. Συγκίνηση, κλάματα, ἐτοιμασίες. Μόλις ἔφεξε ἤλθε καὶ ὁ ἀγωγιότης. Φόρτωσε ἀπὸ τὸ δεξιὸ μέρος τοῦ μουλαριοῦ τὴν Ραφτομηχανὴ τοῦ Χρίστου καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ κασελάκι μὲ τὰ τσαγκαροτσούφλια τοῦ Γιάννη καὶ σὲ λίγο ἄρχισε ἡ συνοδεία νὰ προχωρῇ πρὸς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ. Εἴμαστε ὅλοι βωθοὶ καὶ ἀμίλητοι καὶ ὁ μόνος ὁ κρότος ποὺ ἔκαναν τὰ τσαρούχια μας στὸ καλντερίμι τοῦ Κάτω Μαχαλᾶ ἀκούονταν. Λὲς καὶ πηγαίναμε σὲ κηδεῖα.

Σὲ λίγο φθάσαμε στὴ πλατεῖα. Ὁ Γιάννης Λάμπρης κύτταξε γιὰ μιὰ στιγμή τὴν πόρτα ἀπὸ τὸ μαγαζί του ποὺ ἦταν κλεισμένη. Δὲν θαστάχτηκε, ἔτρεξε, τὴν κούνισε δυὸ - τρεῖς φορές γιὰ νὰ βεβαιωθῇ ὅτι ἦταν ἀσφαλισμένη, γύρισε στὴ Γιάννινα καὶ μόλις πρόλαβε νὰ πῆ στὴ Γιάννινα — τὸ νοῦ σου στὸ μαγαζί — καὶ κόμπιασε τὸ λαρύγγι του. Ἡ γυναῖκα του ἔνευσε μὲ τὸ κεφάλι. Προχωρήσαμε στὴ πλατεῖα ἄλλη ἐκεῖ συγκίνηση. Ὁ Χρῖστος Λάμπρης ἔρριξε μιὰ θολὴ ματιὰ στὴ μπαράγκα του, ἐχάιδεψε μὲ τὸ βλέμμα του τὶς καμάρες καὶ τοῦ θούρκωσαν τὰ μάτια. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε καιρὸς γιὰ καθυστέρηση. Ὁ ἀγωγιότης προχωροῦσε. Τὸ θράδυ ἔπρεπε νὰ φθάσῃ στὸ Κρυονέρι. Προχωρούσαμε - προχωρούσαμε, τὰ κεφάλια σκυμμένα, μιλιὰ καμμιὰ. — Κάπου ἐκεῖ στοῦ Κοντοδήμου στὸ Πέρα Μαχαλᾶ ἔγινε τὸ πρῶτο σταμάτημα. Τὰ παιδιὰ ἔπρεπε νὰ ἀποχαιρετίσουν τοὺς μοιραίους ταξιδιώτας γιὰτὶ θὰ πῆγαιναν σχολεῖον, καὶ ἔπειτα οἱ μεγάλοι προχώρησαν. Μπροστὰ τὸ μουλάρη, ἔπειτα ὁ ἀγωγιότης, οἱ ταξιδιώτες καὶ κοντὰ οἱ θλιμμένοι συγγενεῖς. Ὅλοι ἄφωνοι. — Σὲ λίγο φθάσαμε στὴ Ράχη τοῦ Χρύση πίσω ἀπὸ τὴν Τσουλμεριά. Ἐκεῖ θὰ χωριζόμαστε. Σταθήκαμε, κλᾶψε ὁ ἕνας κλᾶψε ὁ ἄλλος καὶ μιλιὰ κανέναν. Ἦταν ἀδύνατο νὰ θγῆ φωνὴ ἀπὸ τὸ λαρύγγι. Τέλος χωρίσαμε. Οἱ ταξιδιώτες πῆραν τὸν δρόμο τοῦ ταξιδιοῦ. Τοὺς παρακολουθήσαμε στὴ μεγάλη καμπύλη τοῦ δρόμου καὶ ὅσο προχωροῦσαν ὅλον μικραῖναν - μικραῖναν ὅσο χάθηκαν στὴ στροφή τῆς Ἀνεμότρυπας. Σκληρὸς ἀποχωρισμὸς τοῦ χωριοῦ, τὸ πρῶτο ταξίδι τῶν Λαμπραίων, ὅπως τὸ εἶδαμε.

Δημ. Φ. Καρ. αὐτῶν



## Ο ΠΑΛΑΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΜΑΣ

Πολύ λίγα τὰ τσελιγκάτα τὰ παλαιά χρόνια στὸ χωριό μας. Οἱ πολλοὶ κτηνοτρόφοι (Βλάχοι) λίγες προβατίνες ἀπὸ σαράντα μέχρι ἑκατό. Τὸ γάλα καὶ τ' ἄρνιά φθάνανε δὲ φθάνανε γιὰ νὰ ξεπληρώσουν τὸν ἀφέντη τοῦ λειβαδιοῦ τὸν Ἀπρίλη μένανε σ' αὐτοὺς εἴκοσι - τριάντα μέρες νὰ κάνουν τὸ κουμάντο γιὰ τὰ Βουνά.

Αὐτὴ ἦτανε ἡ ἀπολαβὴ τους.

Γι' αὐτὸ δούλευαν οἱ γυναῖκες στὰ ξύλα — λάχανα δεμάτια καπνοῦ καὶ ἄλλες δουλειές, οἱ δὲ ἄνδρες στὶς ἀσβεσταρίες, κάρθουνα καὶ ἀγώγια μὲ τὰ δυὸ τρία μουλάρια ποὺ εἶχαν οἱ κάθε φαμίλια. Τὰ μαλλιά ἀπὸ τὰ πρόβατα τὰ κουβαλοῦσανε στὸ χωριὸ καὶ τὰ δούλευαν οἱ γυναῖκες στὸν ἀργαλειὸ καὶ φκιάνανε ὕφαντὰ νὰ τὰ πουλήσουν τὸ χινόπωρο στὰ παζάρια "Ἄρτας — Φιλιππιάδας - Καρθασαρά. Πολὺ τυρρανικὴ καὶ μαρτυρικὴ ζωὴ —περίσσεια — ἀγώνα γιὰ ν' ἀναστήσουν καὶ μεγαλώσουν τὰ παιδιὰ καὶ μετὰ τὴν τρίτη - τετάρτη Δημοτικῆ τὰ παίρνανε κοντὰ τους γιὰ βοηθίό.

Μὲ τὰ λίγα περισεύματα περνούσανε δυὸ - τρεῖς βδομάδες κι' ἔπειτα θερεσέ στὸν Μπακάλη - Χασάπη - Τσαρουχά - Ράφτη.

Τὸ λίγο γάλα τοῦ καλοκαιριοῦ ἔφθανε δὲν ἔφθανε γιὰ νὰ πληρωθοῦν τὰ ἐντάλματα γιὰ τὰ χρέη τῶν λειβαδιῶν καὶ ἀγροζημιῶν. «Ἡ Στενότητα τῶν λειβαδιῶν τοὺς ἔκανε ἀζαπιάρηδες».

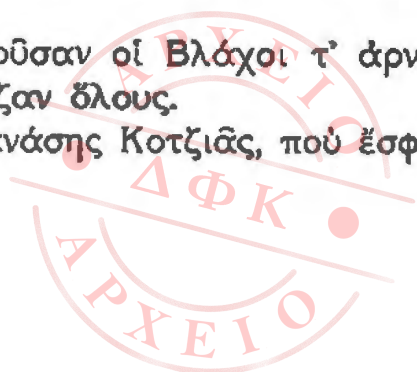
"Ἐδιναν στοὺς παραπάνω ἀπέναντι τῶν λογαριασμῶν ἀπὸ τὰ ἔσοδα τοῦ καλοκαιριοῦ «Μεταφορὰ θελανιδιῶν στὸ Ρίθιο καὶ ἀγώγια ἀπὸ τὴ Θεσσαλία — "Ἄρτα — Γιάννινα».

Φεύγανε τὸ Χινόπωρο καταχρεωμένοι στὰ μαγαζιά τοῦ χωριοῦ.

Πῶς νὰ περιμένανε ὅμως καὶ οἱ Μαγαζάτορες τοῦ χωριοῦ νὰ πληρωθοῦν τὸν ἄλλο χρόνο ποὺ θὰ ξαναγύριζαν; Μήπως εἶχανε κι' αὐτοὶ μεγάλα καπετάλια. "Ἐτσι μετὰ τὰ Χριστούγεννα ξεκίναγαν κι' αὐτοὶ — μὲ τὰ δευτέρια — γιὰ τὰ χειμαδιὰ νὰ θροῦν τοὺς κτηνοτρόφους καὶ λιγοστοὺς μαστόρους, κάτι νὰ πάρουν ἀπέναντι τοῦ λογαριασμοῦ.

"Υπελόγιζαν τὴν ἐποχὴ ποὺ πουλοῦσαν οἱ Βλάχοι τ' ἄρνιά καὶ ἀπὸ καλύθα σὲ καλύθα τοὺς γύριζαν ὄλους.

"Ἐτσι στὰ 1900 ξεκίνησε καὶ ὁ Θανάσης Κοτζιάς, ποὺ ἔσφα-





ζε κάθε Κυριακή ένα - ζήτημα - δυό σφάγεια, για τὰ χειμαδιά κ' ἐκεῖ πού ξεχειμάζαν οἱ περισσότεροὶ χρεωφυλέτες του.

Ἔφτασε ἕνα βράδυ γιὰ νὰ διανυκτερεύσῃ ἔξω ἀπὸ τὴν Λευκάδα, στὸ κονάκι τοῦ μπατσανάκη του Χρήστου Λούκα - Μολώνη, εἶχαν παντρευθεῖ καὶ οἱ δύο Κοπέλλες τοῦ Κώστα Χρύση, πού κάθονταν λίγο κάτω ἀπὸ τὸν δρόμο στὴν Παναγιά τοῦ χωριοῦ.

Ὁ Κοτζιάς εἶχε πάρει τὴν Τσεβὴ καὶ ὁ Μολώνης τὴν Ρίνα.

Τὸ βράδυ στὴν Καλύβα φάγανε κ' ἤπιανε πολὺ λευκαδίτικο κρασί.

Τὸν ρώτησαν γιὰ ὄλα τὰ νέα τοῦ χωριοῦ καὶ γιὰ τὰ καθέκαστα, καὶ ἡ Ρίνα — πολὺ ἀθῶα γυναίκα τοῦ παλαιοῦ καιροῦ -- ἀνοιξε κουθέντα μὲ τὸν Γαμπρό της.

— Τι κάνει ἡ Τσιβὴ;

— Καλὰ εἶναι σὲ χαιρετάει.

— Οἱ δικοὶ μας στὴν Παναγία;

— Ὅχι ὄλοι καλά.

— Τι μωρὲ Νάσιο μου;

— Ὁ πατέρας σου.

— Τι;

— Πέθανε, γι' αὐτὸ πέρασα ἀπ' ἐδῶ νὰ σᾶς τοῦ πῶ.

— Τι λές μωρὲ Νάσιο, Θεὸς σχωρέσ' τον κι' ἔβαλε τὰ κλάματα, Θεὸς σχωρέσ' τὴν ψυχούλα του, πῶς τῶπαθε;

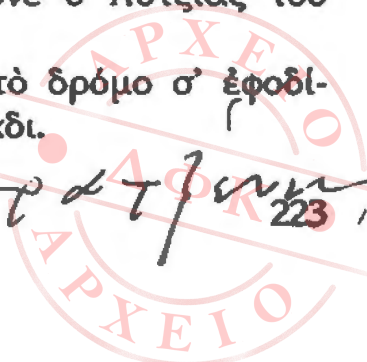
Γιὰ κεῖ πού κάθονταν μὲ τὰ γίδια στὴν πλαγιά ἀποκοιμήθηκε καὶ δὲν ξαναξύπνησε. Κ' ὄχι μονάχα αὐτὸ Ρίνα, ὁ Πατέρας σου κ' πεθερός μου ἀγίασε κι' ὄλας. Ναὶ ἀγίασε κ' ὄχι μονάχα αὐτὸ, κάθε βράδυ μόλις νυχτώσει, πίσω στὴν Μπιστούρα ἀνάθει ὁ Θεὸς ἕνα καντηλάκι καὶ καίει ὄλη τὴν νύχτα γιὰ τὸν Ἅγιο. Σταυροκοπήθηκε, ἔκανε τὸ Σταυρό της ἡ Ρίνα, κρυφογέλασε ὁ Μολώνης. Ἄμ' ἦταν καλὸς ἄνθρωπος. Κάθε ἀνοιξη ἀνέβαινε στὴ στράτα ἐπάνω καὶ μοίραζε στοὺς διαθάτες ξυνόγαλο γιὰ τὴν ψυχὴ του.

Κοιμήθηκαν τὸ βράδυ καὶ ἡ Ρίνα τὸ πρωὶ ζήτησε ἀπὸ τὸν ἄνδρα της χρήματα καὶ πῆγε στὴ Λευκάδα καὶ ψώνησε Λαμπάδες - Πρόσφορα - ἄναμα καὶ λάδι, τᾶδωσε στὸ γαμπρό της γιὰ νὰ προσφέρῃ στὸν Ἅγιο Πατέρα της.

Σὲ λίγο χαιρετίσθηκαν κ' ὅταν ξεμάκρυνε ὁ Κοτζιάς τοῦ φώναξε ὁ μπατσανάκης του ὁ Μολώνης.

Ἔωρα καλὴ Θανάση, ἄει στὸ καλὸ, γιὰ τὸ δρόμο σ' ἐφοδίασε ἡ κουινιάδα σου ἀπὸ ψωμί — κρασί — λάδι.

Δημ. Φ. Καρατζάνης



## Ο ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΣ

Κυρτωμένο σώμα από τὰ πολλά χρόνια καὶ ἀπὸ τὴν πολλή σκληρὴ δουλειὰ στὰ χωράφια. Μαῦρο πολὺ μαῦρο πρόσωπο καὶ μαυρότερα μάτια ποὺ ἔπαιζαν ζωηρὰ θαθεῖα μέσα στὶς κόγχες του. Σὲ μαγαζὶ δὲν κάθονταν, ὀλιγομίλητος, ἔβγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι του, στὸν Κάτω Μαχαλᾶ καὶ τραβοῦσε γραμμὴ πρὸς τὴν Ἐκκλησιά, κι' ὅταν τελείωνε ξαναγύριζε στὸ σπίτι. Κι' ὅταν δὲν ἦτανε γιορτὴ — Κυριακὴ καὶ δὲν εἶχε καμμιά θάπτιση — εὐχέλαιο — διάβασμα, μὲ ἄργο - ἄργο θάδισμα καὶ μὲ τὸ παπαδίστικο μαῦρο τροβὰ στὴν πλάτη, πηγáινε στὰ χωράφια του νὰ ἐργασθῆ — δὲν εἶχανε τότε μισθοὺς κλπ. — καὶ δούλευε σκληρὰ χρόνια πολλά, πότε στὰ χωράφια του πάνω ἀπὸ τὴ «Σκάλλα» στ' ἄλωνι τοῦ Παπανικόλα κι' ἄλλοτε κάτω στὴν Τούρκα στὰ κτήματα τῆς Βάσω Μότσου. Δὲν τὸν ἀπασχολοῦσαν πολὰ πράγματα, οὔτε συζητήσεις — κουτσομπολιὰ, πιστά κλπ. «Ἐκκλησιὰ - χωράφια».

Μ' ἐκεῖνα τὰ λίγα γράμματα τὰ ἔβγαζε πέρα καὶ σωστὰ τὰ ἱερατικά του καθήκοντα. Τὰ ράσα του ἀπὸ μάλλινο ὕφασμα ἀργαλίσιο, ἦταν τὰ ἴδια χειμῶνα - καλοκαίρι, κι' ὅταν ἦ ζέστη τοῦ καλοκαιριοῦ τὰ ἔκανε θαρύτερα τότε τὰ γύριζε στὸν ἕνα ὦμο του. Ὁ Παπανικόλας — Μάργαρης ἦτανε ὁ παπᾶς τοῦ Κάτω Μαχαλᾶ, καὶ τὸν εἶχε τὸν Μαχαλᾶ κάπου 65 χρόνια στὴν ἐνορία του. Ὅταν πηγáινε γιὰ ἐξωκλήσι τὸν ἔβλεπε στοὸ δρόμο νὰ ψελίζουν τὰ χεῖλια του, λένε ὅτι ἔλεγε στοὸ δρόμο γράμματα καὶ ψαλμούς τῆς λειτουργίας γιὰ νὰ συνεχίση στοὸ ἐξωκλήσι τὰ ὑπόλοιπα γιὰ νὰ τελειώση γρήγορα γιὰτὶ μετὰ τὸν περίμενε τὸ χωράφι. Κάτω Μαχαλᾶς καὶ Παπανικόλας ἦτανε ταυτόσημα. Κάποτε ἦ γριὰ Ρίνενα πῆγε γιὰ μάρτυρας στοὸ Δικαστήριον στὴν Ἄρτα. Ἄφοῦ ὁ πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου τῆς πῆρε τὴν ταυτότητα ἔπειτα τὴ ρώτησε «ποῦ κάθεσε, πόσο χρονῶν εἶσαι;» κι' αὐτὴ αὐθόρμητα εἶπε «κάθομαι ἀπὸ τὴν Ἄη - Κυριακὴ καὶ Ἄχπᾶν ἀπὸ τὸ σπίτι τ' ἀφέντη Παπανικόλα, καὶ τόχω τὰ χρονάκια μου, μεγαλύτερη δέκα χρόνια ἀπὸ τὸ Μῆτρο Ρίνη».

Λέγανε καὶ πίστευαν οἱ χωριανοὶ ὅτι ὁ Παπανικόλας εἶχε μάτι. Εἶναι ἀλήθεια, πῶς παρὰ τὰ χρόνια του, εἶχε μάτι σγουρό, μαῦρο σὰν ἔληά μέσα θαθεῖα στὶς κοκκαλένιες κόγχες του, ποὺ ὅταν γύριζε δεξιὰ - ἀριστερὰ κάρφωνε. Γυναῖκες σ' ἄλλη ἀράδα ἀπέφευγαν νὰ τὸν συναντήσουν στοὸ δρόμο κι' ὅταν τὸν ἔβλεπαν φρόντιζαν ν' ἀλλάξουν δρόμο γρήγορα.



Ὡς φαίνεται κάποια ἀγκαστρωμένη γυναίκα ἀπέβαλλε, προφανῶς ἀπὸ ἄλλη αἰτία καὶ θὰ τὸ ἀπέδωσαν στὴ πρωινὴ συνάντηση ποὺ εἶχε στὸ δρόμο μὲ τὸν Παπανικόλα. Κι' ἐμεῖς τότε παιδιὰ, γυρίζοντας μὲ τὶς γίδες ἀπὸ τὴ βοσκὴ, ἂν τύχαινε νὰ τὸν βροῦμε στὸ δρόμο μας, φροντίζαμε νὰ σκεπάσουμε τὶς γίδες μὲ τὸ σῶμα μας γιὰ νὰ μὴν εἰδῇ τὰ μεγάλα μαστάρια τους καὶ τὶς ματιάση.

Δὲν εἶχε διαφορὲς ποτὲ στὴ ζωὴ του μὲ τοὺς χωριανούς. Ἀθῶος, τῶξερε καὶ αὐτὸς τὸ μάτι του καὶ τὸν ἔβλεπε πάντοτε νὰ φύνη κάθε ζωντανὸ ποὺ ἔβρισκε μπροστὰ του «φτοῦ, φτοῦ».

Μεγάλο πρᾶγμα στὸ χωριὸ ἢ προκατάληψη.

Τὸ 1937 πέθανε ὁ Παπανικόλας σὲ βαθειὰ γεράματα, 97 χρονῶν.

Δ. Μ. Καρατζάνης



## ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΩΝ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ

### 1. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΝ.

“Όταν οί πρόγονοι τῶν σημερινῶν Πραμαντιωτῶν ἐγκατεστάθησαν στό σημερινὸ χωριὸ καὶ ζοῦσαν κοντὰ στὰ χωράφια τους καὶ ἔπαιρναν τὸ ψωμί τους ἀπὸ αὐτά, πῆραν καὶ ὅλες οἱ περιοχὲς τὴν ὀνομασίαν τους, πού ἦταν σχετικὴ μὲ τὸν καλλιεργητῆ των ἢ μὲ τὴν μορφήν τῶν θέσεών των.

Ἄρχιζομεν ἀπὸ τὴν περιοχὴν τοῦ Μαρκοπούλου:

“Όλες οἱ ὀνομασίαι τῶν διαφόρων θέσεών του εἶναι ἑλληνικὲς. Τοῦτο συμβαίνει διότι οἱ ἐγκατασταθέντες εἰς τὸ χωριὸ, τελευταῖα, εἰσῆλθον καὶ ἐκαλλιέργησαν εἰς τὸ πυκνὸν τότε δάσος τοῦ Μαρκοπούλου, ἀφοῦ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν περιοχὴν μας οἱ ξένοι ἐπιδρομεῖς Ἀρβανίτες καὶ Σλαῦοι καὶ οἱ ἐκ Βορείου Ἡπείρου ἀποικοὶ συμπατριῶτες μας εἶχον ἀποβάλλει τὰ Ἀρβανίτικὰ των.

Τοῦτο δὲν συμβαίνει μὲ τὰς ὀνομασίας τῶν ἄλλων, χαμηλοτέρων τοῦ χωριοῦ περιοχῶν, πού κατελήφθησαν καὶ καλλιεργήθησαν πολὺ παλαιότερα ἀπὸ τὸ Μαρκόπουλο καὶ φέρουν καὶ σήμερα ἀκόμη ξενικὰ ὀνόματα, ὅπως Ἀρβανίτικα, Τούρκικα ἢ Σλαύικα. Οἱ ἐπιδρομεῖς ἐπροτίμησαν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰς περιοχὰς πού ἦσαν εὐκολοπλησίαστες, δηλαδὴ εἰς τὰ κράσπεδα καὶ τὰ πλευρὰ τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ. Μαζὶ δὲ μ’ αὐτοὺς ἦσαν καὶ Ἕλληνες πού χάριν ἀσφαλείας ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς των, Σούλι, Τσαμουργιά, Βόρειο Ἡπειρο κλπ. πού ἦσαν Ἀρβανιτοκρατούμενοι καὶ βοήθησαν καὶ αὐτοί, μὲ τὴν διάλεκτον πού ἤξεραν νὰ δοθοῦν ξένες ὀνομασίαι—τοπωνύμια.

Μ α ρ κ ό π ο υ λ ο ν. Ἀπέραντον πυκνὸν καὶ ἐκτεταμένον δάσος ἀνωθεν τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ Πραμάντων. Ἀπὸ τὸ μεγάλο μῆκος του ὀνομάσθη ἀρχικῶς Μακρόπουλο καὶ σιγὰ-σιγὰ χάριν εὐφωνίας Μαρκόπουλο. Ἐκαλλιιεργήθη ἀργότερον ἀφοῦ οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ηὔξηθησαν καὶ ἦτο ἀδύνατον αἱ καλλιεργήσιμοι περιοχαί, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὡς καὶ κάτω τῶν Πραμάντων νὰ διαθρέφουν τὸν πληθυσμόν. Εἰς τὴν ἀνάγκην αὐτὴν μπῆκαν εἰς τὸ Μαρκόπουλο καὶ ἀφοῦ ἐξεχέρσωσαν διάφορα τμήματα, ἤρχισαν τὴν καλλιέργειάν των. Σήμερον ἔχει ἀναδα-



σωθῆ, σταμάτησε ἡ καλλιέργειά του καὶ τείνει νὰ λάθῃ τὴν ἀρχικὴν του μορφὴν ὡς δάσος ἀδιαπέραστον.

**Λεπίδι.** Λέγεται ἡ ἄνω συνοικία τοῦ χωριοῦ ποῦ εἶναι συνέχεια μὲ τὸ Μαρκόπουλον καὶ φθάνει μέχρι τὸ δρόμο Καρατζένη—Κονταξείικα λόγω τῆς ἀνηφόρας (σὰν λεπίδα).

**Σκάλα.** Εἶναι ἡ γνωστὴ πηγὴ ἐκ τῆς ὁποίας ὑδρεύεται σήμερα τὸ χωριό. Λέγεται Σκάλα γιατί εἶναι τὸ πρῶτο πάτημα (βαθμίδα) γιὰ νὰ ἀνεβοῦμε πρὸς τὴν περιοχὴ τοῦ Μαρκόπουλου.

**Λάκκα τοῦ Μπλέτσου.** Εἶναι τὰ δύο πεζούλια (Ρεβένια) ἐπάνω ἀπὸ τὴν πηγὴ «Σκάλας». Εἶναι μιὰ Λάκκα ἀκαλλιέργητη ἀπὸ ἑκατονταετίας.

**Ἄλώνι τοῦ Παπανικόλα.** Προχωρώντας πρὸς τὸ Μαρκόπουλο ἦτο τὸ χωράφι τοῦ Παπανικόλα Μαργάρη καὶ στὴν κορυφὴ τὸ ἄλώνι του, ἀπὸ τὸ ὁποῖον πῆρε καὶ τὸ ὄνομα ἡ περιοχὴ.

**Βρύση τοῦ Μαρκόπουλου.** Περίπου 200 μ. πέρα ἀπὸ τὸ ἄλώνι εἶναι ἡ βρύση τοῦ Μαρκόπουλου τὴν ὁποίαν ἡ Δασικὴ ὑπηρεσία τὴν ἀνακατασκεύασε. Κάτωθεν δὲ αὐτῆς οἱ σπηλιές τοῦ Μαρκόπουλου (Μπιστοῦρες).

**Κερασιά.** Λέγεται ἡ περιοχὴ ὅπου ὑπάρχει μιὰ ὑπερῆρος ἀγρία κερασιά, ὀλίγον ἄνωθεν τῆς παλαιᾶς στρατᾶς τῶν Μελισσουργιτῶν στὴν καρδιά τοῦ Μαρκόπουλου.

**Βρύση τοῦ Κοντοδήμα.** Ὅλιγον ἀριστερὰ τῆς Κερασιᾶς, σ' ἓνα μικρὸ ξηρόρεμα ὑπάρχει ἡ λεγομένη Βρύση τοῦ Κοντοδήμα, διότι εὐρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴ του.

**Ἐλατος τοῦ Κοντοδήμα.** Εἰς ἐλαχίστην ἀπὸ στασιν ἀπὸ τῆ βρύση εἶναι καὶ σήμερα πανύψηλος γηραλαῖος ἔλατος, στὴν ἀκρὴ τῶν χωραφιῶν τοῦ Κοντοδήμα.

**Λεύκα.** Δεξιὰ τῆς κερασιᾶς καὶ πρὸς τὸν αὐχένα ποῦ κατέρχεται ἀπὸ τῆ Στρογγούλα ὑπῆρχε παλιὰ μιὰ Λεύκα καὶ γι' αὐτό, ὅπως λένε, ἡ θέσις ἐκείνη πῆρε καὶ τ' ὄνομά του.

**Κραγιές.** Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τῆς κατερχομένης κορυφογραμμῆς, πρὸς τὴν Σβάρα, ἡ τοποθεσία λέγεται «Κραγιές». Ἦταν κάποτε λίγες Κραγιές ποῦ ἔδωσαν τὸ ὄνομά τους στὴν περιοχὴ.

Σ τ ο ũ Φ λ ῶ ρ ο υ . Ψηλότερα ἀπὸ τὴ Λεύκα, στοὺς πρόποδας τῆς στρογγούλας ἀπὸ τὸ χωράφι ἐνὸς Φλώρου ποῦ ἦταν ἐκεῖ, πῆρε ἡ θέσις καὶ τ' ὄνομά του.

Ν η σ ῖ τ ῆ ς Σ α κ κ ο ũ ς . Ἀριστερὰ τοῦ Ἀλωνιοῦ τοῦ Παπανικόλα, ὅπως ἀνεβαίνουμε, καὶ σὲ ἀπόσταση ἕως 300 μέτρα ἀπὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς ποῦ κατέρχεται ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ Παλαιοληᾶ, δημιουργεῖται νησίδα ὅπου τὸ χωράφι τῆς Σακκοῦς, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ὁποίας πῆρε τὸ ὄνομα ἢ περιοχὴ.

Σήμερα τὸ Μαρκόπουλο ἔχει ἀναδασωθεῖ καὶ δύσκολα, ἂν μὴ ἀδύνατον, θρῖσκεις σύνορα τῶν χωραφιῶν καὶ τῶν θέσεων.

Τ ζ ο υ ρ ᾶ κ α . Ἀριστερὰ καὶ βορειοανατολικά τοῦ Μαρκόπουλου ἐκτείνεται ἡ περιοχὴ Τζουράκα. Ἀπότομος ἐν πολλοῖς, ἀρχίζουσα ἀπὸ τὴν θέση Λεπίδι καὶ καταλήγει ψηλὰ στὸν Ἀγιο-Λιᾶ. Τζόρα λένε στὸ χωριὸ τὸ χονδρὸ καὶ μακρὸ ραβδί μὲ σκληροὺς κόμπους. Ἀπότομος καὶ τραχεῖα εἶναι ἡ περιοχὴ τῆς Τζουράκα ποῦ κάθεται καὶ πιάνει τὴν ἀνάσσα τοῦ χωριοῦ. Λέγουν στὰ χωριά γιὰ τὸ χονδροκέφαλο ὅτι ἔχει τὸ κεφάλι «Τζουράκα», τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι ἡ περιοχὴ πῆρε τὴν ὀνομασίαν τοῦ ροβδιοῦ «τζόρα», καὶ σκληρὴ καὶ ἀπότομη ὅπως εἶναι καὶ αὐτὴ τὴν εἶπαν «τζουράκα».

Γ κ ο ρ τ ζ ι ᾶ . Μόλις τελειώνει ἡ ἀπότομος ἀνηφοριὰ τοῦ δρόμου Λεπίδι, συναντοῦμε τὴ θέσι «Γκορτζιά». Στὰ παλιὰ χρόνια ἦταν ἐκεῖ μιὰ μεγάλη ξερὴ γκορτζιά (ἀγριαχλαδιά) ποῦ ἔδωσε τὴν ὀνομασίαν της στὴ θέσι αὐτή.

Γ ο υ ρ ν ο ũ λ ε ς . Προχωροῦμε πρὸς τὰ ἄνω καὶ συναντᾶμε εἰς ἀπόστασιν 400 - 500 μέτρων τὴν θέσιν Γουρνοῦλες. Ὑπάρχουν ἐκεῖ 3 - 4 γουρνοῦλες καὶ ἀναβλύζουν νερό καὶ τὸ ὁποῖο χρησίμευε διὰ τοὺς στρατοκόπους καὶ γιὰ τὰ πρόβατα ποῦ στάλιζαν τὰ καλοκαίρια στὰ θακούφικα ἔλατα τοῦ Ἀ - Λιᾶ.

Ἀ η - Λ ι ᾶ ς . Ἀπὸ τὴς Γουρνοῦλες 100 μὲ 150 μέτρα πρὸς τὰ ἄνω εἶναι τὸ ἐρειπωμένο σήμερα ἐκκλησάκι τοῦ Ἀη - Λιᾶ, τοῦ Πάνω Μαχαλά. Τὸ εἶχε χτίσει πρὸ 100 περίπου χρόνων ὁ Παπαγιώργης Κοντοδήμας, ποῦ εἶχε τὰ χωράφια του πιὸ κάτω. Στὴν ἴδια περίπου κορυφογραμμὴ καὶ εἰς τὴν ἄλλη ἄκρην τῆς, πρὸς νότον, ὑπῆρχε πρότερον κι' ἄλλο ἐκκλησάκι τοῦ Ἀη - Λιᾶ. Τὸ εἶχαν χτίσει πρὸ τινῶν ἑκατοντάδων χρόνων οἱ Πραμαντιῶτες, ὅταν εἶχαν τὴς καλύβες τους χαμηλὰ στὴν Φτέ-



ρη, πρὶν ἔρθουν καὶ κατοικήσουν στὸ σημερινὸ χωριό. Ἐγνωστον πρὸ πόσων χρόνων, ὀλόκληρη ἡ ράχη μὲ τὸ ἐκκλησάκι μαζί κατέρρευσε πρὸς δυσμὰς καὶ θρῖσκει κανεὶς καὶ σήμερα πλάκες ἀπὸ τὴ στέγη τῆς καὶ κανένα λαξευμένο λιθάρι. Εἰς ἀντικατάστασιν τῆς ἐκκλησιᾶς αὐτῆς χτίσθηκε, πρὸ 100 περίπου χρόνων, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν καὶ εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς ράχης, ὁ σημερινὸς ἐρειπωμένος Ἁγ - Λιαῖς.

**Γκορτζιά τοῦ Τσίκου.** Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἁγ - Λιαῖ καὶ λίγο κάτω αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ θέσις «Γκορτζιά τοῦ Χρήστου Τσίκου.»

**Ράχη τοῦ Γιάννη Λάμπρη.** Καθὼς προχωροῦμε πρὸς νότον καὶ ἀφοῦ περάσουμε ἕναν αὐχένα, πού ἀφήνει δεξιὰ τὸ Μακρόπουλο, εἰσερχόμεθα εἰς ἄλλην περιοχὴν πού σύνορό τῆς ἔχει τὸ δάσος. Ἡ περιοχὴ αὐτὴ λέγεται ἡ «Ράχη τοῦ Γιάννη Λάμπρη».

**Στρεβίλα.** Στὴν ἀρχὴ, πρὸς τὰ δεξιὰ, ἀφήνουμε τὴ Ράχη τοῦ Χρήστου Λάμπρη καὶ περνᾶμε τὸν παλιὸ δρόμο τῶν Μελισσουργῶν καὶ εἰς ἀπόστασιν 800 - 1000 περίπου μέτρων συναντᾶμε τὴ Βρύση Μπέκα.

Τὴ βρύση τοῦ Μπέκα τὴν εἶχε χτίσει ὁ ἐργολάβος Κώστας Μπέκας, πατέρας τοῦ Δημάρχου Πραμάντων Ν. Μπέκα.

**Ἰσιωμα.** Πιο πάνω ἀπὸ τὴ βρύση Μπέκα καὶ κάτω τοῦ ὄρεινοῦ ὄγκου τῆς Στρογκούλας, ὑπάρχει μικρὴ πεδιάδα. Ἡ θέσις αὐτὴ λέγεται «Ἰσιωμα».

**Μάγκανο.** Εἶναι ἡ γυμνὴ ἔκτασις πού συνορεύει μὲ τὸ δάσος τοῦ Μαρκόπουλου καὶ τὴν κατερχομένην κορυφογραμμὴν, μὲ τὸ δρόμο τῶν Μελισσουργῶν καὶ τὴ βρύση Μπέκα καὶ μέχρι τὰ ριζὰ τῆς Στρογκούλας. Μάγκανο σημαίνει μηχανήμα, ἐγκατεστημένον γιὰ νὰ ἐργάζεται τὴν παραγωγὴν ἢ ἐπεξεργασίαν κάποιου εἶδους οἰκιακῆς χρήσεως, ὅπως εἶναι τὸ λινάρι. Τὸ πιθανότερο εἶναι ὅτι τοὺς παλινοὺς κατοικοὺς τῆς Φτέρης, πού μένανε στὶς καλύβες τους, κτυποῦσε ὁ δυνατὸς ἀρῆας πού κατέβαινε ἀπὸ τὴ Στρογκούλα. Ὑπόφεραν πολὺ ἀπὸ τὸ δάρσιμο τοῦ ἀνέμου αὐτοῦ οἱ πρόγονοί μας. «Ἐχομε δυνατὸ κρῦο σήμερα, λέγανε. Τὶ νὰ κάνουμε, ἄρχισε καὶ δουλεύει τὸ μάγκανο». Ἔτσι ἔμεινε ἡ ὀνομασίαν «Μάγκανο».

**Στρογκούλα.** Εἶναι ὀλόκληρος ὁ ὄγκος τοῦ βου-

νοῦ ποῦ πῆρε τὴν ὀνομασία του ἀπὸ τὴν στρούγκα ποῦ ἦταν ἀνέκαθεν σὲ μιὰ μικρὴ ὀμαλὴ ἐπιφάνεια στὸ μέσο τοῦ ὕψους της. Λόγω δὲ τῆς ἀποκρήμνου ἐπιφανείας της μόνο μικρὸς ἀριθμὸς προβάτων δύναται νὰ βοσκήσῃ κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνες, γι' αὐτὸ λέγεται καὶ «Στρογκούλα», μικρὴ στρούγκα, στάνη. Κατ' ἄλλους, διὰ τὸ στρογγυλὸν τοῦ ὄγκου της.

**Σύρμα τῆς Κερασιᾶς.** Ἀπὸ τὴν θέσιν τῆς Στρούγκας - Στάνης, ὑπάρχει μικρὸ μονοπάτι ποῦ διασχίζει τὰ πλευρὰ τῆς Στρογκούλας, καὶ συναντᾷ πηγὴν ἀρκετοῦ ὕδατος, στὸ Πραμαντιώτικο μέρος καὶ προχωρεῖ ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἐπικίνδυνον τὸ πέρασμα πρὸς τὰ Μελισσουργιώτικα Παφίλια. Αὐτὸ τὸ μονοπάτι λέγεται «σύρμα τῆς Κερασιᾶς».

**Φτέρη.** Λέγεται «Φτέρη» ἡ περιοχὴ διότι ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ χωράφια, ἔλατα, κέδρους, ὀργιάζει ἡ θλάσπη τῆς φτέρης. Ἐξερχόμενοι ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰ τῶν Πραμάντων καὶ ἀκολουθοῦντες τὸν δρόμον πρὸς Μελισσουργοὺς συναντᾶμε διαφόρους θέσεις μὲ τὰς ἐξῆς ὀνομασίας.

**Λιθάρι τοῦ Γκιώνη.** Ἦτο ἓνας ὀγκόλιθος ὕψους ἄνω τῶν 30 μέτρων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος. Ἀπὸ τὸν ὄγκο του ἔβγαζαν τὰ ἀγκωνάρια γιὰ τὰ σπίτια τους οἱ Πραμαντιῶτες, ἀργότερα δὲ γιὰ τὰ Δασικὰ ἔργα καὶ γιὰ τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο καὶ σήμερα δὲν ὑπάρχει ἴχνος ἀπὸ αὐτὸν. Βρισκόταν στὸν αὐχένα ἀπ' ὅπου ἀρχίζει ἡ ὀμαλότης τοῦ δρόμου.

**Βρύση Κουτσοῦ.** Περί τὰ 500 μέτρα πέραν τῆς τοποθεσίας τοῦ Γκιώνη, καταμεσῆς στὸ δρόμον, ὑπῆρχε μιὰ θρύση πλάϊ τοῦ ρέματος ποῦ κατέρχεται ἀπὸ τὸν Ἄη - Λιᾶ. Λέγεται ἀπὸ τοὺς παλινοὺς κατοικοὺς τοῦ χωριοῦ ὅτι τὴν νύχτα ἔβλεπαν οἱ διαβάτες, κατὰ περιόδους, τὸ φάντασμα ἑνὸς κουτσοῦ, νὰ περιφέρεται κοντὰ στὴ θρύση.

**Ἐλατος τρανός.** Ἄλλα 600 περίπου μέτρα πέρα ἀπὸ τὴ θρύση, ὑψοῦτο ἓνα θεριακωμένος ἔλατος, ψηλὸς, χονδρὸς, ποῦ τὸ ἀνάστημά του φάνταζε ἀπὸ πολὺ μακρὰ. Ἡ θέσις αὐτὴ πῆρε τὴν ὀνομασίαν «Στὸν ἔλατο τὸν τρανό». Ὁ ἔλατος αὐτὸς σήμερα δὲν ὑπάρχει. Τὸν γκρέμισε ἓνας κεραυνὸς καὶ τὸν ἀποτέλειωσε τὸ τσεκούρο.

**Ἄγια Παρασκευῆ.** 600 μὲ 700 μέτρα πέρα ἀπὸ τὴν θέσιν αὐτὴν εἶναι κτισμένο τὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.





Γ κ ο υ β ε λ έ ι κ α. Προχωρώντας πρὸς Μελισσουργούς συναντᾶμε τὴν θέσιν «Γκουβελείκα», ἔναντι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Ἡ θέσις καὶ τὸ νερὸ ποῦ θγαίνει στὴ θέσι αὐτὴ κρατοῦν τὸ ὄνομα ἀφ' ὅτου οἱ οἰκογένειες τῶν Γκουβελαιῶν πρὶν μποῦν στὸ χωριὸ εἶχαν κατοικήσει στὸ μέρος αὐτό.

Μ ν ῆ μ α τ ο ὺ Π λ ά κ α. Πλησίον τῆς ἄνω τοποθεσίας καὶ εἰς τὴν πρώτην στροφὴν, μόλις περνοῦμε τὸ ρέμα ἢ θέσις αὐτὴ λέγεται «Στὸ μνήμα τοῦ Πλάκα». Πρὸ ἑκατὸ ἐτῶν εἶχαν σκοτώσει στὴ θέση αὐτὴ ἕναν Πλάκα καὶ ἔκτοτε ἡ τοποθεσία αὐτὴ πῆρε τὸ ὄνομά του.

Ρ ά χ η μ ε γ ά λ η. Προχωρώντας φτάνουμε στὴ θέση «Ράχη μεγάλη». Εἶναι μιὰ κορυφογραμμὴ ποῦ ἔρχεται κατ' εὐθεσίαν ἀπὸ τὸ θουνὸ τῆς Στρογκούλας καὶ φθάνει στὸ ποτάμι. Ἀπὸ τὴν θέσιν αὐτὴν φαίνονται τὰ πρῶτα σπίτια τῶν Μελισσουργῶν.

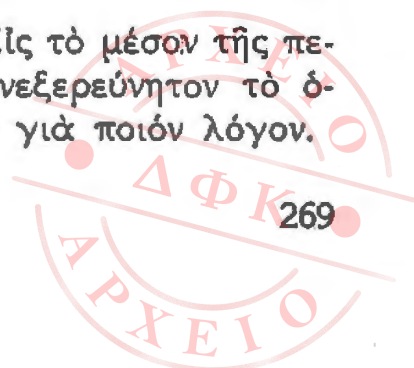
Τ ρ ύ π α Κ α τ σ α ν τ ὶ ν η. Μηλὰ πρὸς τὴν Στρογκούλα, στίς πλευρὲς τῆς ὁποίας ὑπάρχει σπήλαιον τοῦ ὁποίου ἡ εἴσοδος εἶναι δυσδιάκριτος. Εἰς αὐτὴν τὴν τρύπα, λέγουν οἱ παλαιότεροι ἐκρύπτετο ὁ Κατσαντώνης, περιθαλπούμενος ἀπὸ μεγαλοτσέλιγκα τῶν Μελισσουργῶν, ὀνόματι Μάμαλη, καὶ ἀπὸ τὸν γαμπρό του, τὸν μεγάλο τσέλιγκα Σιαπλαούρα. Ὅταν δὲ τὰ τούρκικα ἀποσπάσματα τὸν περιέσφυγαν, τότε περνοῦσε τὸ ποτάμι καὶ κρυβόταν εἰς τὴν περιοχὴν Μπόρσια - Ταστέικα - Τζαχρηστέικα.

Ἡ φίλια του μὲ τὸν Μάμαλη — Σιαπλαούρα συνετέλεσε εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν ἀνωτέρω ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶ (Ἡ νίλα τοῦ Μάμαλη).

Κ ῆ π ο ι. Κάτωθεν τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ πρὸς τὸ Μελισσογιώτικο ποτάμι, ἡ περιοχὴ ὀνομάζεται «Κῆποι».

Εἶχε ἀρκετὰ νερὰ ἡ περιοχὴ, ἀπὸ τὸ Μοναστήρι καὶ ἀπὸ τὴν θέσιν Γκουβελείκα καὶ πιὸ κάτω ἀπὸ τὸ ποτάμι. Καλλιεργούσαν λαχανικὰ - κηπευτικὰ καὶ ἔτσι ὀνομάσθηκε «Κῆποι». Ἐκεῖ τὸ πρῶτον εἶχον ἐγκατασταθῆ αἱ οἰκογένειαι τῶν Κονταξάων, ὁ Στέργιος Καρατζένης καὶ ἄλλοι.

Τ ρ ύ π α τ ῆ ς Ἀ ν τ ὶ ν ι ν α ς. Εἰς τὸ μέσον τῆς περιοχῆς τῶν Κήπων, ὑπάρχει ἕνα σπήλαιο ἀνεξερεῦνητον τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ὡς ἄνω ὀνομασίαν, ἄγνωστον γιὰ ποιὸν λόγον.



Σ ι ω ζ έ ι κ α. Μετά τούς Κήπους υπάρχει ή περιοχή Σιωζέϊκα τήν όποϊαν κατοικοῦν καί σήμερα αϊ οικογένειαϊ τών Σιωζαίων (Σιώζου).

Τ σ ό π ε λ α ς. Γενικωτέρα όνομασία τής περιοχῆς πού εκτείνεται εις τήν πλαγιάν τής άριστερῆς όχθης του ποταμου Μελισσιουργιώτικου, από τούς Κήπους μέχρι Χρηστών.

Γ κ ο υ σ έ λ α. Είναι μιá πηγή εις τήν πλαγιάν τής περιοχῆς κάτωθεν του σημερινου οικισμού τών Τσοπελιωτών, ή λέξις είναι σλαυική. Άλλη πηγή στο χωριό όνομάζεται Κούσλιο.

Τ σ α κ τ σ η ρ έ ι κ α. Περιοχή χαμηλά στο ποτάμι που είχαν υδρόμυλους, κατά μήκος του ποταμου, αϊ οικογένειαϊ με τó έπωνυμον Τσακσήρα.

Λ ό γ γ ο ς Β ο ρ λ ό κ α. Θέσις προς βορράν καί πλησίον του νέου οικισμού Τσόπελα, ιδιοκτησία τής οικογενείας Βορλόκα, όπου τó πρώτον κατοίκησε ή οικογένεια αυτή.

Π α λ η ό σ τ α ν η. Χαμηλά προς τó μεγάλο Λαγκάδι κείται ή θέσις Παληόστανη.

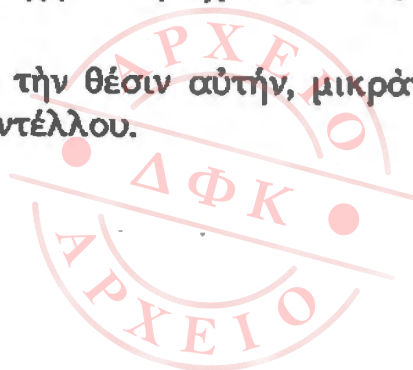
Ά γ ι ο ς Κ ω ν σ τ α ν τ ί ν ο ς. Περιοχή όπου ή όμωυμος έκκλησία.

Ά γ ι ο ς Ν ι κ ό λ α ο ς. Θέσις τήν όποϊαν συναντοῦμεν μεταβαίνοντες εις τόν Άγιον Κωννον, από τήν Πράμαντα, καί ή όποϊα κατοικείτο παλαιότερον από άρκετάς οικογενείας, Γιαννηριζαίων κ.λ.π., με ίδιον σχολείον, που τώρα έχει έρημωθει, καταργηθέντος καί του σχολείου.

Γ ρ η γ ό ρ ι α. Προχωροῦντες από τήν θέσιν Άγιου Νικολάου, καί άριστερά του Ναου Άγιος Κωνσταντίνος, συναντοῦμε τήν θέσιν Γρηγόρια καί προδ αυτής τήν θέσιν ΓΙΩΤΕΪΚΑ, τήν όποϊαν κατοικοῦσαν μερικαί οικογένειαϊ με τó έπωνυμον Γιώτης.

Κ α ρ θ ε λ έ ι κ α. Χαμηλότερα από τάς δύο τελευταίας θέσεις, ή περιοχή όνομάζεται Καρβελείκα, τήν κατοικοῦσαν άρκεταί οικογένειαϊ Καρβέλα, που εξεμεταλλεύονταν καί υδρόμυλον κοντά στο ποτάμι. Τώρα ή περιοχή αυτή έχει τελείως έρημωθῆ.

Μ α ν τ ε λ έ ι κ α. Μετά από τήν θέσιν αυτήν, μικράν περιοχήν κατοικοῦσαν οικογένειαϊ Μαντέλλου.





**Π α λ η ό μ υ λ ο ς.** Πρὸς βορρᾶν τῆς ἀνωτέρω θέσεως, ἡ περιοχή ὀνομάζεται Παληόμυλος καὶ κεῖται, εἰς τὸ σημεῖον ὅπου σμίγουν τὸ ποτάμι ἀπὸ τοὺς Μελισσοουργοὺς καὶ ὁ χεῖμαρρος ποῦ κατέρχεται ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ χωριοῦ Πράμαντα.

**Μ π ό ρ σ ι α ἢ Μπορσέτα.** Λέγεται ἡ ἀπότομος περιοχή ποῦ ἐκτείνεται ἀνωθεν τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Μελισσοουργιώτικο, ἀπὸ χαμηλὰ τοῦ ποταμοῦ μέχρι τῆς Ράχης τοῦ Βουνοῦ.

**Τ ζ α χ ρ η σ τ έ ι κ α.** Περιοχὴ ἔναντι τῆς περιοχῆς Κήπων ὅπου κατοικοῦν καὶ σήμερον οἰκογένειαι Τζαχρήστου.

**Γ ρ ί θ α** Λέγεται περιοχή ὑψηλὰ πρὸς τὴν Ράχην τοῦ Βουνοῦ ποῦ ἐχρησίμευε διὰ βοσκὴν ζώων, εἶναι δὲ πολὺ ἀπότομος.

**Κ α τ α φ υ γ ή.** Εἶναι ἡ περιοχή γιὰ λειθάδι εἰς τὴν καρυφὴν τῆς ὄροσειρᾶς καὶ ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν Μπόρσια.

**Ε ὕ α γ γ ε λ ί ο τ ρ ι α.** Εἶναι ἡ περιοχή ὅπου καὶ σήμερον τὸ ἐξωκκλήσι Εὐαγγελίστρια.

**Μ π α μ π ί κ ι.** Ἀριστερὰ τῆς ἀνωτέρω ἐκκλησίας, ἡ περιοχή λέγεται Μπαμπίκι, τὴν κατοικοῦσαν οἰκογένειαι Τάτση.

**Π ο λ υ ζ έ ι κ α.** Πρὸς τὴν πλευρὰν τῆς Εὐαγγελιστρίας ἡ περιοχή λέγεται Πολυζέϊκα, τὴν κατοικοῦσαν οἱ Πολυζαῖοι τῶν Πραμάντων.

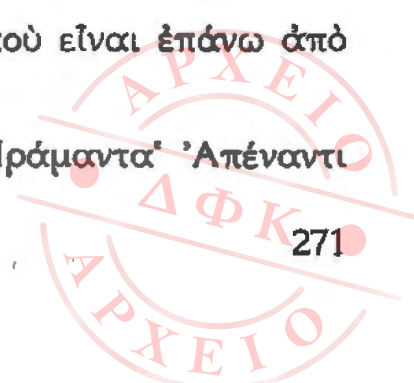
**Ρ ά χ η Π ο λ ύ ζ ο υ.** Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ Πολυζέϊκα καὶ τὰ Τατσέϊκα κατέρχεται κορυφογραμμὴ ποῦ φέρει τὴν ὀνομασίαν Ράχη Πολύζου.

**Ψ ω ρ ο λ ί θ ι.** Ἀνωθεν τῆς περιοχῆς Τατσέϊκα, ἡ θέσις λέγεται Ψωρολίθι.

**Π α λ η ο υ ρ ι ά.** Ἄλλη θέσις ποῦ εἶναι πρὸ ἐπάνω ἀπὸ τὰ Τατσέϊκα λέγεται Παληουργιά.

**Π ρ ι ό ν ι — Σ τ α υ ρ ό ς.** Περιοχὴ ποῦ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὰ Πολυζέϊκα πρὸς τὴν Ράχην τοῦ Βουνοῦ.

**Σ τ ρ ί κ ο υ.** Ἐπανερχόμεθα στὴν Πράμαντα Ἀπέναντι



Β.Α. τοῦ χωριοῦ ὄλη ἢ πλαγιά λέγεται Στρίκου. Ἀρχίζει ἀπὸ ψηλά ὅπου τὸ Παλιὸ Ἀμπέλι τοῦ Τσίκου καὶ καταλήγει στὸ δρόμο ποὺ προχωρεῖ ἀπὸ τὸν Ἅγιον Νικόλαον τοῦ χωριοῦ πρὸς τὸ Λαδικό. Εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν ὑπῆρχον ἀμπέλια παλαιῶν οικογενειῶν τῶν Πραμάντων Λυτραίων, Τσιρκαίων, Τολαίων, Τσιρκαίων.

Σ φ ί ν τ ζ ο ς. Εἰς τὴν ὀπίσθιαν πλευρὰν τοῦ Στρίκου ἦτο ἡ περιοχὴ Σφίντζος τὴν κατοικοῦσαν ὀλίγαι οἰκογένειαι.

Ρ ο γ κ ό ζ η. Στὴν περιοχὴ Σφίτζου εἶναι καὶ ἡ θρύση Ρογκόζου. Εἶναι λέξις Σλάβικη καὶ ἐδόθη στὴν Βρύση γιατί ἐκεῖ φύεται καὶ σήμερα ἓνα εἶδος φυτοῦ θαμνώδους καὶ κατεσκευάζον καλὰς καὶ στερεὰς ψάθες. Τὸ φυτὸν αὐτὸ λέγεται Ρογκούζου.

Κ α ψ ά λ α. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν καὶ ἀριστερὰ τοῦ Σφίντζου κεῖται ἡ περιοχὴ Καψάλα ἢ Τραγουδαρέϊκα. Ἦσαν ἐκεῖ ἀρκετὰς οἰκογένειαι ποὺ ἔδωσαν στὴν περιοχὴν τὸ ὄνομα τοῦ ἐπωνύμου των Τραγουδαρέϊκα. Σήμερα ἔχει ἐγκαταλειφθῆ ἡ περιοχὴ ἀπὸ τοὺς κατοίκους.

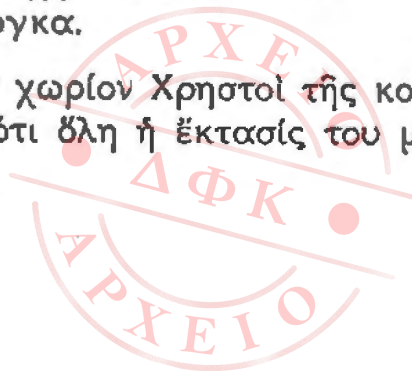
Λ α δ ι κ ό — Β α ῖ τ σ έ ῖ κ α. Περιοχὴ ποὺ τὴν κατοικοῦσαν πολλὰς οἰκογένειαι μὲ τὸ ἴδιο ἐπώνυμον. Βαΐτσης. Ἐξ αὐτῶν ἄλλες κατώκησαν στὸ χωριό, ἄλλες στὴν Ἄρταν καὶ ἄλλες στὴν Ἀθήνα. Ἦσχοιοῦντο μὲ τὰς οἰκοδομὰς καὶ ἀπέβησαν πολὺ καλοὶ κτίσται. Σήμερον τὰ σπιτία των ἔχουν σχεδὸν ἐγκαταλειφθῆ. Κεῖται ἡ θέσις αὐτὴ κάτωθεν τοῦ Ἀηλιᾶ τοῦ κάτω μαχαλαῶ.

Ἄ η λ ι ᾶ ς. Θέσις ὅπου τὸ ὀμώνυμον ἐκκλησιάκι τοῦ Κάτω Μαχαλαῶ.

Γ κ ε μ α ν ί. Λέγεται ἓνο τμήμα τῆς ὁδοῦ κάτωθεν τοῦ Ἀηλιᾶ καὶ ἐκ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὰ Βαϊτσέϊκα τὸ ὁποῖον διέρχεται ἀπὸ μίαν ἀπόκρημνον κατωφέρειαν τοῦ ἐδάφους. Στενωπὸς ἐπικίνδυνος κατὰ τὴν διάβασιν. Ἔχουν κατὰ τὸ παρελθὸν κρημνισθῆ γυναῖκες ποὺ διήρχοντο μὲ ζαλίκι (φορτωμένες ξύλα κτλ.).

Κ ρ ε μ α σ τ ά. Λέγεται ἡ περιοχὴ ποὺ εἶναι κάτωθεν τῆς γκρεμίνας ἀπέναντι ἀπὸ τὰ Παλιόρογκα.

Μ ε τ ό χ ι. Εἶναι τὸ σημερινὸν χωρίον Χρηστοῖ τῆς κοινότητος Πραμάντων. Λέγεται μετόχι διότι ὄλη ἡ ἔκτασις του μαζί





μέ την ἐκκλησίαν τοῦ νεκροταφείου του «Ἁγία Παρασκευή», ἦτο μετόχι τῆς Ι. Μονῆς Βύλιζας. Ὄταν κατεστράφη τὸ Μοναστήρι ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους πρὸ 500 ἐτῶν οἱ Καλόγηροι πρὸς ἀσφάλειαν τῶν κειμηλίων τῆς Μονῆς ἔκτισαν τὸ Μοναστήρι ὑψηλότερα πρὸς τὸ ματσούκι καὶ ἔτσι ἡ περιοχή τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ μαζί με τὴν ἐκκλησίαν ἀπετέλεσαν Μετόχιόν του. Ἔτσι ἐλέγετο ἡ τελευταία ὄτε ὠνομάσθηκε Χρηστοί.

**Κ α ν δ Ὑ λ ι.** Λέγεται ἡ τοποθεσία πιὸ πάνω ἀπὸ τὸ ἐκκλησάκι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

**Κ α λ ο γ ε ρ ά κ ι.** Ἄλλη τοποθεσία πιὸ ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἄνω θέσιν καὶ πρὸς τὰ Τατσείκα.

**Ἁ γ ι ο ς Δ η μ ῆ τ ρ ι ο ς.** Περιοχὴ ἄνωθεν τῶν Χρηστῶν καὶ δεξιὰ τοῦ δρόμου ποὺ ὀδηγεῖ στὸ Ματσούκι.

**Π α λ η ὀ Κ α τ ζ ο Ὑ ν η.** Τοποθεσία δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Μελισσουργιτικοῦ καὶ κοντὰ στὴν γέφυρα Χρηστῶν.

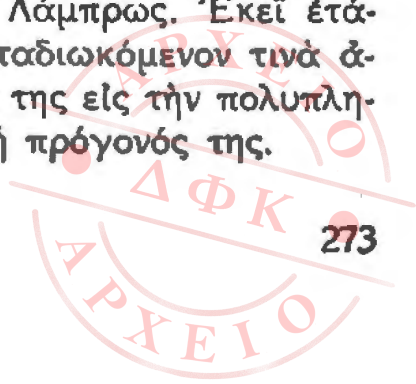
**Π α λ η ὀ ρ ο γ κ α.** Ἀπέναντι ἀπὸ τὰ τελευταία σπίτια τοῦ Κάτω Μαχαλαῖ εἶναι ἡ τοποθεσία Παληόρογκα. Ἐκεῖ ἦλθε καὶ κατώκησε ἐδῶ καὶ πολὰ χρόνια ἕνας κλάδος τῆς πολυπληθοῦς οἰκογενείας τῶν Λαμπραίων ἀπὸ τὸν πρῶτον οἰκισμὸν των, τὰ Λαμπρέϊκα. Σήμερον οὐδεμία οἰκογένεια κατοικεῖ. Ὁ κλάδος αὐτὸς ἔχει ἐγκατασταθεῖ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ Ἰωάννινα.

**Π α λ η ο π ο Ὑ ρ ν α ρ ο.** Ἀκολουθώντας τὸν δρόμον πρὸς Χρηστοὺς εἰς ἀπόστασιν 600 μέτρων ἀπὸ τὰ Παληόρογκα εἶναι ἡ θέσις Παληοπούρναρο.

**Τ ρ ί α.** Ἐ λ ά τ ι α. Εἰς τὸ σημεῖον ὅπου χωρίζεται παλαιὰ ἡμιονικὴ ὁδὸς ἀπὸ τὸν δρόμον πρὸς Χρηστοὺς, ἡ θέσις λέγεται τρία ἐλάτια.

**Μ π ι ν έ λ ι α.** Μετὰ ἀπὸ τὰ τρία ἐλάτια καὶ ἀριστερὰ τοῦ δρόμου πρὸς Χρηστοὺς ἡ πλαγιά πρὸς τὸν ποταμὸν λέγεται Μπνέλια ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀμπέλια ποὺ ἦσαν ἐκεῖ τῶν κατοίκων τῶν συνοικισμῶν πρὶν ἐγκαταλειφθῆ ἡ περιοχή.

**Μ ν ῆ μ α τ ῆ ς Λ ά μ π ρ ω ς.** Προχωρώντας τὸν ἴδιον δρόμον ἕνα σημεῖο λέγεται τὸ Μνῆμα τῆς Λάμπρωσ. Ἐκεῖ ἐτάφη μιὰ Μετοχίτισσα ποὺ πῆρε σύζυγον καταδιωκόμενον τινὰ ἀπὸ τὴν Ἀλθανίαν καὶ ἔδωσε αὐτῇ τὸ ὄνομά της εἰς τὴν πολυπληθῆ οἰκογένειαν τῶν Λαμπραίων καὶ εἶναι ἡ πρόγονός της.



Λ α μ π ρ έ ι κ α. Χαμηλότερα πρὸς τὸ ποτάμι ἢ περιοχή λέγεται καὶ σήμερα Λαμπρέϊκα. Ἐκεῖ τὸ πρῶτον κατώκησαν τὰ τέκνα καὶ οἱ ἀπόγονοι τῆς Λάμπρως.

Κ ο μ π ο υ ρ έ ι κ α. Κοντὰ πρὸς τὴν κορυφογραμμὴν καὶ ἀριστερὰ τοῦ δρόμου πρὸς Χρηστοὺς εἶναι τὰ Κομπουρέϊκα θέσις ὅπου κατοικοῦσαν οἱ Δημοθεοδωραῖοι ἢ Κομπουραῖοι πρὶν μπουὶν στὴν Πράμαντα.

Λ α σ π έ ι κ α. Στὴν συνέχεια εἶναι ἡ τοποθεσία ὅπου κατοικοῦσαν οἱ Τσακουμαῖοι πρὶν ἐγκατασταθοῦν ὀλίγοι οἰκογένειαι τῶν Λασπαίων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τώρα ἐγκατασταθῆ στὴν Ἄρταν.

Ν α κ έ ι κ α. Εἶναι ἡ ἐν συνεχεία θέσις εἰς τὴν ὁποίαν κατώκουν οἰκογένειαι τῶν Νακαίων, αἱ ὁποῖαι τώρα εἶναι ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν Ἄρταν καὶ Ἀμφιλοχίαν.

Κ ε φ α λ έ ι κ α. Θέσις ἀριστερὰ τοῦ ἰδίου δρόμου καὶ πρὸ τῆς θέσεως Λαμπρέϊκα, πού πῆρε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὸ ἐπώνυμον τῶν Κεφαλαίων πού τὴν κατοικοῦσαν πρὶν ἐγκατασταθοῦν στὴν Πράμαντα.

Κ ρ ύ α Β ρ ύ σ η. Μεταξὺ τῆς θέσεως Κεφαλέϊκα καὶ τῆς κάτωθεν αὐτῆς Τσακουμέϊκα ὑπάρχει ἡ Κρύα Βρύση.

Τ σ α κ ο υ μ έ ι κ α. Κάτωθεν ἀπὸ τὰ Κεφαλέϊκα καὶ παραπλεύρως τῆς θέσεως Λαμπρέϊκα ὑπάρχει περιοχή πού κατοικοῦσαν οἱ Τσακουμαῖοι πρὶν ἐγκατασταθοῦν στὴν Πράμαντα. Τώρα διαμένουν εἰς Ἰωάννινα καὶ Ἄρταν.

Τ ο δ ο υ λ έ ι κ α. Ἀριστερὰ τοῦ ἰδίου δρόμου πρὸς Χρηστοὺς καὶ ἐν συνεχεία τῶν προηγουμένων θέσεων εἶναι ἡ τοποθεσία Τουδουλέϊκα. Ἐκεῖ τὸ πρῶτον ἐγκατεστάθησαν αἱ οἰκογένειαι Τόδουλοι. Σήμερον κατοικοῦν εἰς Πράμαντα, Ἄρταν, Ἰωάννινα καὶ Ἀθήνας.

Μ π ρ ο ύ σ κ α Β ρ ύ σ η. Λέγεται ἡ βρύση πού εὑρίσκεται στὴν πλαγιά μεταξὺ Κεφαλέϊκα καὶ Λαμπρέϊκα.

Κ α θ ο ύ ρ ι α. Θέσις πού εὑρίσκεται συνέχεια ἀπὸ τὴν τοποθεσία Νακέϊκα.

Ἄ γ ί α Τ ρ ι ά ς. Μετὰ τὰ Τουδουλέϊκα ἡ τοποθεσία λέγεται Ἄγία Τριάς ἀπὸ τὸ ὀμώνυμον ἐκκλησάκι.





**Μπουτζέϊκα.** Μία περιοχή από την περιφέρεια Ἀγίας Τριάδος, λέγεται Μπουτζέϊκα ὅπου κατοικοῦσαν οἱ Μπουτζαῖοι. Μένουν ἀκόμα ἐκεῖ δυὸ τρεῖς οἰκογένειαι.

**Σιάτινα.** Θέσις ποῦ εὑρίσκεται κάτωθεν τῆς περιοχῆς τῶν Μπουτζαίων.

**Πίτσαλα.** Λέγεται ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν περιοχή τῶν Μπουτζαίων.

**Ντούναθο.** Εἶναι τὸ δάσος διὰ τοῦ ὁποίου διέρχεται ἡ ὁδὸς πρὸς Χρηστοὺς καὶ στὸ τέλος αὐτῆς, εἶναι δάσος δρυῶν καὶ πῆρε ὀνομασίαν τὴν ἴδιαν μὲ τὸν Δούναθιν ποταμόν. Τὴν ἔδωσαν οἱ διελθόντες ἀπὸ τὴν περιοχήν Σλαῦοι. Ἦτο δάσος πυκνὸν καὶ ὁ δρόμος δι' αὐτοῦ ἐλικοειδῆς.

**Σαρμανίτσες.** Θέσις εἰς τὸ τέλος τοῦ δάσους πρὸς τὸν ποταμόν.

**Λυκεύκη.** Μικρὰ τοποθεσία κάτωθεν ἀπὸ τὴς Σαρμανίτσες πρὸς τοὺς Χρηστοὺς.

**Γεροδημέϊκα.** Πρὶν εἰσθάλομεν εἰς τὸ δάσος τοῦ Ντούναθο ὑπάρχει ἡ περιοχή Γεροδημέϊκα. Κατοικοῦσαν οἱ Γεροδημαῖοι πρὶν ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν Πράμαντα δι' Ἀρταν, Ἀμφιλοχίαν καὶ Ἀθήνας. Σήμερον μία οἰκογένεια μόνον διαμένει.

**Βρύση Τσακτσήρα.** Ὅπως κατέρχεται ὁ δρόμος πρὸς Χρηστοὺς, εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ Βρύση Τσακτσήρα.

**Ἅγιος Δημήτριος.** Πρὸς δυσμὰς καὶ ἔναντι τῶν Πραμάντων ὑπάρχει ἡ τοποθεσία Ἅγιος Δημήτριος ἐκ τοῦ ἐκεῖ ἐξωκκλησίου τοῦ Ἁγίου.

**Μουλκέρα.** Ὀλίγον πρὶν φθάσωμεν εἰς τὸ ἀνωτέρω ἐκκλησιάκι ἡ περιοχή λέγεται Μουλκέρα καὶ συνορεύει μὲ τὰ Παληόρογκα.

**Λαγοχέστρα.** Θέσις μικρὰ μεταξὺ Μουλκέρας καὶ Παληόρογκα.

**Κόνισμα τοῦ Γύφτου.** Εἶναι ἓνα εἰκόνισμα παλαιὸ στὸ μονομάτι ποῦ στρίθει γιὰ τὴ Ντρεπίτζα ἀπὸ τὸν δρόμο ποῦ πάει γιὰ τὸ ἐκκλησιάκι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Λάκκα τοῦ Μάνθου. Πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ Κόνισμα τοποθεσία μετετράπη εἰς γήπεδον ποδοσφαιρικό. Αὕτη λέγεται Λάκκα τοῦ Μάνθου.

Ἀνήλια. Ὁπισθεν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ ποταμοῦ ἡ θέσις λέγεται Ἀνήλια καὶ εἶναι ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὸ ἐκκλησάκι.

Μποτσέϊκα. Τοποθεσία κάτω ἀπὸ τὰ Ἀνήλια ὅπου κατοικοῦσαν οἱ Μποτσαῖοι πρὶν ἐγκατασταθοῦν στὸ χωριό, Ἄρταν καὶ Ἀθήνας. Δεξιὰ αὐτῆς προχωρεῖ δρόμος πρὸς τὴν συνοικίαν τῶν Κομπουραίων.

Ντρεβίζντα. Ἀπὸ τὸ Κόνισμα τοῦ Γύφτου κατέρχεται ἀτραπὸς πρὸς τὴν περιοχὴν, γόνιμου, κατὰ πλεῖστον ποτιστικὴν ποὺ πῆρε τὸ Σλαβικὸν ὄνομα Ντρεβίζντα. Εἰς αὐτὴν τὸ πρῶτον κατώκησε ὁ γενάρχης τῶν Γιαννακαίων ποὺ ἐλέγετο Δῆμος ἀπὸ τὸ Ζαγόρι.

Κλεφτοβρύση. Πρὶν φθάσωμεν εἰς τὸ κέντρον τῆς Ντρεβίζντας συναντῶμεν τὴν Βρύσην μὲ τὴν ἄνω ὀνομασίαν.

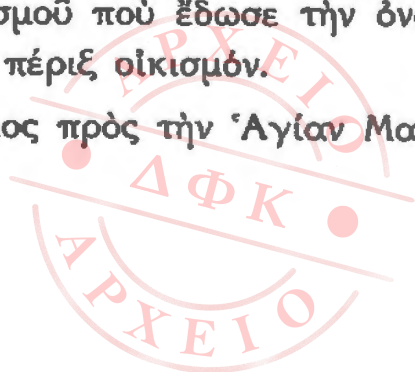
Σταυρέϊκα. Βαδίζοντες τὴν Ἀτραπὸν πρὸς Ντρεβίζντα, δεξιὰ μας εἶναι ἡ περιοχὴ τῶν Σταυραίων. Ἐκεῖ κατοικοῦσαν μέχρι τελευταῖα οἱ Σταυραῖοι, τώρα ἐγκαταστάθηκαν στὸ χωριὸ καὶ ἄλλοι στὴν Ἄρτα καὶ τὸ Κομπότι.

Παναγιά. Εἶναι ἡ θέσις ὅπου ἡ παλαιὰ ἐκκλησία τῆς Παναγίας, ψηλὰ εἰς τὸν λόφον πρὸς δυσμὰς τοῦ χωριοῦ. Ἡ ἐκκλησία αὕτη ἐξυπηρετεῖ τοὺς χριστιανοὺς τῶν παλαιῶν συνοικισμῶν ποὺ ἦσαν εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς πρὶν συγκροτηθῆ τὸ χωριό, καὶ τῆς ὁποίας θὰ μνημονεύσωμεν κατωτέρω.

Τσουλμεριά. Ἡ βρύση ποὺ εἶναι πιὸ κάτω ἀπὸ τὴν Παναγίαν καὶ εἰς τὸν δρόμον ποὺ μπαίνει στὸ χωριὸ λέγεται Τσουλμεριά.

Ἁγία Μαρίνα. Κατηφορίζοντας τὸν δρόμον ἀπὸ τὴν θέσιν Τσουλμεριά καὶ εἰς ἀπόστασιν 1½ — 2 χιλιομέτρων συναντῶμεν τὴν θέσιν Ἁγίαν Μαρίναν καὶ τὸν συνοικισμόν τῆς. Ἦτο παλαιὰ ἐκκλησία τοῦ συνοικισμοῦ ποὺ ἔδωσε τὴν ὀνομασίαν εἰς τὴν τοποθεσίαν καὶ εἰς τὸν πέριξ οἰκισμόν.

Ράχη Νίκα. Ὁ δρομίσκος πρὸς τὴν Ἁγίαν Μαρίνα





ἀκολουθεῖ μίαν κατερχομένη ράχη τοῦ ἐδάφους. Αὐτὴ ἢ ράχη λέγεται Ράχη Νίκα.

Σ τ ρ ε τ ί ν α. Θέσις πού συναντῶμεν πρὶν ἀνεβῶμεν εἰς τὸ ὑψωματάκι ὅπου ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Μαρίνας. Ἡ θέσις αὐτὴ λέγεται καὶ Μιαμέϊκα καθόσον τὴν κατοικοῦσαν μόνον οἰκογένεια μετὰ τὸ ἐπώνυμον Μιάμης. Πολλὲς ἀπὸ αὐτὲς τώρα ἔχουν ἐγκατασταθῆ στὸ χωριὸ καὶ στὴν Ἄρτα.

Κ ο κ ο ρ δ α κ ι ά. Μία τοποθεσία πού συναντῶμεν, καθηφορίζοντας πρὶν τῆς Στρέτινας. Ἐκεῖ ὑπῆρχε καὶ Δημοτικὸν Σχολεῖον.

Ζ ε ρ έ λ ι α. Εἶναι μιὰ ράχη κάτωθεν τῆς Ἁγίας Μαρίνας, ὅπου κατοικοῦσαν οἰκογένεια ἀρκεταὶ φέρουσαι τὸ ἐπώνυμον Καλόγηρος. Ἐξ αὐτῶν ἄλλοι ἐγκατεστάθησαν στὸ χωριὸ ἄλλοι στὴν Ἄρτα καὶ τὰς Ἀθήνας.

Κ α ρ β έ λ ι α. Διπλανὴ ράχη ἀπὸ τὴν προηγουμένη λέγεται Καρθέλια.

Φ ρ ά ξ ο ς. Εἶναι ἡ γενικωτέρα ὀνομασία τῶν πέριξ τῆς Ἁγίας Μαρίνας οἰκισμῶν καὶ τοποθεσιῶν.

Γ έ φ υ ρ α Γ κ ό γ κ ο υ. Προχωρῶντας ἀπὸ τὸν Φράξον πρὸς τὸν ποταμὸν συναντῶμεν τὴν γέφυραν Γκόγκου.

Λ ά κ κ α τ ῆ ς Μ ό τ σ ι ν α ς. Εἶναι μιὰ κτηματικὴ περιοχὴ, παλαιότερον πολὺ ἀξιόλογος καὶ ἀποδοτικὴ ἀνήκουσαν ποτὲ εἰς μίαν γραίαν Μότσινα. Κεῖται ἀπέναντι ἀπὸ τὴν γέφυραν Γκόγκου καὶ ἔρχεται ἀντικρὺ πρὸς τὸν οἰκισμὸν Νακέϊκα.

Κ ο μ μ α τ ά κ ι α. Συνοικία κειμένη παρὰ τὴν θέσιν τῆς Ἁγίας Μαρίνας καὶ ἡ ὁποία κατοικεῖτο ἀπὸ οἰκογενείας μετὰ τὸ ἴδιον ἐπώνυμον. Ἡ περιοχὴ αὐτὴ εἶχε ὑποστῆ εἰς παλαιούς χρόνους κάποιαν καθίζησιν καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἔδαφος δὲν παρουσιάζει συνοχὴν.

Τ ο ύ ρ κ α. Εἶναι ἡ περιοχὴ παλαιοῦ οἰκισμοῦ ἔναντι τῆς γεφύρας Γκόγκου εἰς τὸν ὁποῖον περιλαμβάνεται καὶ ἡ προηγουμένη Λάκκα Μότσινας.

Ἄ γ ι ο ς Β α σ ί λ ε ι ο ς. Περιοχὴ κάτωθεν τῆς δημοσίας ὁδοῦ καὶ πρὸς δυσμὰς τῆς Παναγίας. Εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ὑπῆρχε παλαιὸς οἰκισμὸς ἐπὶ Ἀλεξανδρινῶν χρόνων ὁ ὁποῖος ἠρήμωσε.

Εἰς τὰ χωράφια κατὰ τὰς ἐκσκαφὰς ἀνευρίσκοντο πῆλινα ἀγγεῖα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα οἰκιακῆς χρήσεως. Ἡ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Συνοικισμοῦ Παναγιά ἦτο Ναὸς τῶν μεταγενεστέρων χρόνων τῶν οἰκισμῶν τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ὅταν ἀκόμη θέσις τοῦ χωριοῦ Πραμάντων ἦτο πυκνὸ καὶ ἀδιαπέραστον δάσος. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου εὐρέθη καὶ ἓνα τμῆμα Ἁρχαίου Ναοῦ τῶν προχριστιανικῶν χρόνων. Δυστυχῶς ἡ περιοχὴ μένει ἀνερεῦνητος ἀρχαιολογικῶς. Ἡ συνοικία αὐτὴ εἶχε ἐκτεταμένα σύνορα. Ἀπὸ τὸν Ἁγιον Δημήτριον, μέχρι τὸν ποταμὸν Καλαρρυτιώτικον, Γέφυρα Γκόγκου, κτήματα Βασίλη Μότσιου, κορυφογραμμὴ κτιστάδων, Ἀνεμότρυπα, σπίτι Μαυρίκη, Ἀηλιᾶ, Πέρα—Μαχαλᾶ, Παναγιά, Μπούγα. Περιέκλειε δὲ τὰς κατωκημένας περιοχὰς Ντρεβίζιντα, Σλαυρεῖκα, Ἁγιον Βασίλειον, Ἁγία Μαρίνα, Φράξον, Κομματάκια, Τούρκα, Λεθένιστα. Εἰδικῶς ἡ θέσις τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, γύρω ἀπὸ τὸν Ναόν, λέγεται καὶ Σουκήπια. Εἰς τὸν Λόφον τῆς Παναγίας ὅστις ἦτο καὶ Ἀκρόπολις τῆς ἡκμασάσης αὐτῆς πολιτείας ἀπεκαλύφθησαν τάφοι ἐπισημῶν ἀνδρῶν, ὡς καὶ ἀγαλματίδια κατὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν καὶ διάφοροι τάφοι κρύβονται εἰς τοὺς τοίχους.

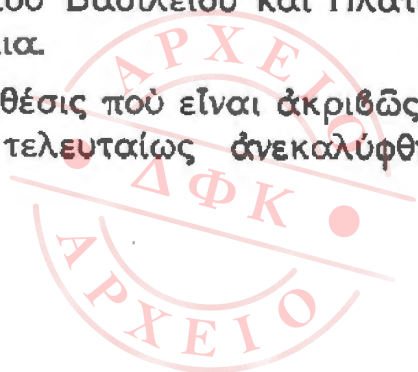
Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καὶ μέχρι 50ετίας εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν εἶχαν οἱ Πραμαντιῶται ἀμπέλια καὶ τοὺς κήπους των, ἰδίως ὅσοι εἶχον κάποιον δεσμὸν μὲ τὸν τόπον αὐτὸν καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀπεμακρύνθησαν.

Ἀπὸ ἐξέτασιν τῆς περιοχῆς φαίνεται ὅτι ἡ θέσις τῆς Παναγίας καὶ τοῦ παρακειμένου Ἀηλιᾶ ἦτο ἡ Ἀκρόπολις τῶν κατοίκων τῶν οἰκισμῶν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καὶ τῶν ἄλλων γειτονικῶν πρὸς αὐτόν.

**Πλατάνια τῆς Μαυρίκινας.** Λέγεται ἡ θέσις ὅπου καὶ σήμερα γηραιὰ πλατάνια θρίσκονται κάτωθεν τῆς δημοσίας ὁδοῦ καὶ εἰς μίαν ἀπόστασιν ἑνὸς χιλιομέτρου ἀπὸ τὴν Τσουλμεριά. Ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ καὶ εἰς τὸ ὕψος τῆς κατωφερείας πάνω ἀπὸ τὰ πλατάνια, διέμενε μία οἰκογένεια Μαυρίκη, μοναδικὴ στὴν περιοχὴ, ἡ ὁποία πρὸ ἐτῶν ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ἄρταν.

**Γκουλέμια.** Μεταξὺ Ἁγίου Βασιλείου καὶ Πλατάνια Μαυρίκινας ἡ θέσις λέγεται Γκουλέμια.

**Ἀνεμότρυπα.** Λέγεται ἡ θέσις ποῦ εἶναι ἀκριβῶς κάτωθεν τῆς δημοσίας ὁδοῦ καὶ ὅπου τελευταίως ἀνεκαλύφθη τὸ





Σπήλαιον Πραμάντων εἰς ἀπόστασιν τετρακοσίων μέτρων ἀπὸ τὰ Πλατάνια τῆς Μαυρίκαινας.

Λεβένιστα. Παλαιὸς συνοικισμὸς ποῦ κατοικεῖται καὶ σήμερον κάτωθεν καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς Ἀνεμότρυπας.

Ἅγιος Χριστόφορος. Θέσις ποῦ εὑρίσκεται ἔναντι τῆς Λεβένιστας ὅπου καὶ τὸ ὁμώνυμον μικρὸ ἐκκλησάκι.

Χάνι Χρύση. Προχωρώντας τὸν δρόμον πρὸς Ἄγναντα συναντῶμεν τὴν θέσιν Χάνι τοῦ Χρύση. Ὑπῆρχε παλαιότερα Χάνι ὅπου διενυκτέρευαν οἱ ἀγωγιᾶτες καὶ ὅπου ὑπῆρχε συνοικισμὸς τῆς οἰκογενείας τῶν Χρυσαίων, πρὶν οὗτοι ἐγκατασταθῶν εἰς τὸ χωριό, εἰς τὴν Παναγίαν (Ἅγιον Βασίλειον) τὴν Ἄρταν καὶ τὰς Ἀθήνας.

Παληοαηλιᾶς. Ἄνω τῆς ἀνωτέρω θέσεως ὑπάρχουν καὶ σήμερον ἐρείπια τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀηλιᾶ ποῦ εἶχεν ἀνεγερθῆ πρὸ ἑκατοντάδων ἐτῶν ὅταν ὁ συνοικισμὸς τῶν συγγενῶν ἤκμαζε.

Συγγενά. Εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ἤκμασε πρὶν ἀκόμη οἰκισθῆ τὸ χωριὸν Πράμαντα ἀλλὰ καὶ τοὺς προχριστιανικοὺς χρόνους οἰκισμὸς πολλῶν οἰκογενειῶν, κατ' ἀρχὰς συγγενῶν, ἐξ οὗ κα Συγγενά, καὶ ὁ ὁποῖος ἀπετέλει τὸν πολυπληθέστερον οἰκισμὸν τῆς περιοχῆς.

Ἄπ' αὐτὸν εἰσῆλθον πολλαὶ οἰκογένειαι εἰς τὴν θέσιν ὅπου τὸ χωριὸν, σήμερον, Πράμαντα, καὶ ἀπετέλεσαν σχεδὸν τὸν πυρῆνα τους. Αἱ οἰκογένειαι τοῦ οἰκισμοῦ αὐτοῦ ἐγκατεστάθησαν κυρίως εἰς τὸν Πέρα Μαχαλαῖ. Τοῦ οἰκισμοῦ αὐτοῦ ἐκκλησία ἦτο ὁ Παληαηλιᾶς, κύριος δὲ Ναὸς ὁ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Σύνορα τοῦ Συνοικισμοῦ αὐτοῦ ἦσαν ἡ Ἀνεμότρυπα, τὸ ἄκρον τοῦ χωριοῦ Κουσοβίστα (Κτιστάδες) ἡ Τουρκικὴ Κούλια, ἡ θέσις Σταυρός, ὁ Λόγγος Βορλόκα, ἡ Σβάρα, ἡ Λεύκα, Σπίτι Μαυρίκη, Κολοκυθιά, Ἀνεμότρωπα.

Περιέκλειε δὲ τὰς κατωκοιμένας περιοχὰς Συγγενά, Ὁβρόν, Θανασέϊκα, Κολοκυθιά.

Βρύση τοῦ Ἐξάρχου. Λέγεται ἡ θέσις ὅπου τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν οἰκογένεια Ἐξάρχου χωράφια πέριξ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Κουρίτος. Σημαίνει σκάφη ὅπου ταῖζουν σκυλιὰ καὶ ἄλλα ζῶα. Ἐδῶ λέγεται τὸ ξηρολάγκαδο ποῦ περνάει κάτωθεν

τῆς Βρύσης τοῦ Ἐξαρχοῦ καὶ κατευθύνεται πρὸς τὸ χωρίον Κτιστάδες.

**Λόγγος τοῦ Βουρλόκα.** Λέγεται τὸ δάσος ἐξ ἐλάτης ποῦ εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 300—400 μέτρων ἀπὸ τὸν Ἅγιον Δημήτριον τῶν Συγγενῶν καὶ ἀνήκεν παλιότερον εἰς τὴν οἰκογένεια Βουρλόκα τῶν Πραμάντων. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ἀρχίζει ἡ περιοχὴ τῶν Ἀγνάντων.

**Ἀηλιᾶς τοῦ Πέρα Μαχαλαῖ.** Εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ ὑψώματος τῆς Παναγίας εἶναι τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Ἀηλιᾶ ἐξυπηρέτει κυρίως, παλαιότερον τοὺς κατοίκους τῶν οικισμῶν τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Παναγιάς.

**Λιθάρι Δραγότι.** Εἰς τὸ πρὸς νότον ἄκρον τῆς κορυφογραμμῆς ὅπου ὁ Ἀηλιᾶς τοῦ Πέρα Μαχαλαῖ ἦτο ἕνας ὀγκόλιθος χιλιάδων τόννων. Ὑστερα ἀπὸ διάθρωσιν τοῦ ἐδάφους, ὁ θράχος αὐτὸς ἀπεσπάσθη καὶ ἐκυλίσθη πρὸς τὰ κάτω ὅπου, ὅταν ἔπεσε μὲ τὸ θάρος ἕνα μέρος του, ἕνα μέρος ἐχώθη μέσα στὴ γῆ.

**Βαθύκαμπος.** Νοτιοδυτικὰ τῆς ἀνωτέρω θέσεως εἶναι μικρὸς κάμπος μὲ χωράφια τῶν κατοίκων.

**Βουλγαρέϊκα, ἢ Σταουρuléϊκα.** Προχωρῶντας μικρὰν ἀτραπὸν πρὸς Νότον συναντῶμεν τὰ παλαιὰ σπίτια τῶν Βουλγαραίων. Αἱ οἰκογένειαι αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν τώρα εἰς τὸ χωριό, στὴν Ἄρτα καὶ τὰ Γιάννενα.

**Χονδρομπούκα.** Πρὶν περάσωμεν τὴν κορυφογραμμὴν ποῦ κατέρχεται ἀπὸ τὴν Λεύκα, διὰ τὰ σπίτια τῶν Βουλγαραίων ἡ θέσις λέγεται Χονδρομπούκα.

**Ὁθορός.** Ἡ περιοχὴ μετὰ τὰ Βουλγαρέϊκα μέχρι τὰ ὄρια τῶν Ἀγνάντων λέγεται Ὁθορός. Ἦτο κάπου ἐκεῖ παλαιὰ κάτω ἀπὸ μίαν μικρὰν θρύσιν ἕνας ὄθορός.

**Κολοκυθιά.** Θέσις ποῦ εὑρίσκεται εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν καὶ συμπίπτει ἀνωθεν τῆς Ἀνεμότρυπας, ἐκεῖ κατῶκουν οἱ Φακιτσαῖοι ποῦ κατοικοῦν τώρα εἰς τὴν Ἄρτα καὶ τὴν Ἀμφιλοχίαν. Κατῶκουν ἐπίσης καὶ ὀλίγαι οἰκογένειαι Κονταξῆ.

**Σθάρα.** Ἀπὸ τὰς ὑπωρείας τῶν Τζουμέρκων μέχρι Συγγενῶν ὀρίων Ἀγνάντων, Χονδρομπούκας, Λεύκας ἡ περιοχὴ λέγεται Σθάρα. Λέγεται δὲ Σθάρα διότι εἰς μεγάλο πλάτος τοῦ βουνοῦ ὡς καὶ εἰς μῆκος εἰς τὸ κεφάλι τῆς περιοχῆς, ὑπάρχει σειρὰ ἀπὸ λιθάρια καὶ χαλίκια ποῦ σχηματίσθησαν ἀπὸ τὶς κατεβασιές τῶν χαραδρῶν τοῦ βουνοῦ καὶ καθὼς σβαρνίζονται τὰ λιθάρια ἀπὸ τὸ βουνὸ πρὸς τὰ κάτω ὅταν θρέχει.



## ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΝ ΕΞΑΓΟΡΑΣ ΤΩΝ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ

Ἄριθ. 223

Ἐν Πραμάντη καὶ ἐν τῷ Καταστήματι τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τῶν ἀρρένων κειμένω περὶ τὴν ἐνταῦθα πλατεία τῆς κωμολέως ἔνθα προσκληθεὶς μετέβην σήμερα τὴν ἐννάτην Αὐγούστου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ ἐννάτου (1889) ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 9 π.μ. ἐνώπιον ἐμοῦ τοῦ συμβολαιογραφοῦντος προέδρου Γραμματέως τοῦ Εἰρηνοδικείου Τζουμέρκων Κωνσταντίνου Δ. Ὑφαντῆ κατοικοεδρεύοντος ἐνταῦθα ἀναπληροῦντος τὸν ἀσθενοῦντα εἰρηνοδίκην Ἡλίαν Λαμπίρην συνεπεία τοῦ ὑπ' ἀριθ. 674 σημερινοῦ ἐγγράφου του πρὸς μέ, παρόντων καὶ τῶν πάσης νομίμου ἐξαιρέσεως ἀνεπιδέκτων μαρτύρων κ.κ. Δημητρίου Συμπεθέρου Νομαρχ. Συμβούλου κατοίκου Σχωρετσάνων καὶ Σπυρ. Οἰκονομίδου δημοδιδασκάλου κατοίκου ἐνταῦθα, ἐνηλίκων πολιτῶν Ἑλλήνων καὶ γνωστῶν μοι.

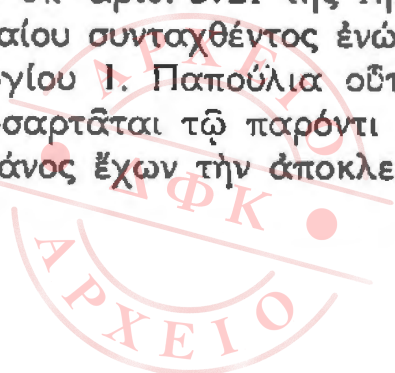
Ἐνεφανίσθησαν ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ Εὐάγγελος Χέλμης δικηγόρος κάτοικος Ἄρτης προσωρινῶς διαμένων ἐνταῦθα, ἀφ' ἑτέρου οἱ 1) Ἰωάννης Σταυρούλας, 2) Κων. Ντούλα Τραχανᾶς, 3) Ἰωάννης Νοῦτσος, 4) Ἀθαν. Ζώγας, 5) Κωνσταντῖνος Στάμος, 6) Χρήστος Μπόγδος, 7) Ἰωάννης Κ. Χρύσης 8) Χρ. Κ. Καλόγηρος 9) Γεώργ. Χρ. Μιάμης 10) Χρ. Μαργάρης, 11) Ντ. Τσιαντούκλας 12) Ἀλεξ. Β. Λάμπρης 13) Ἀπ. Παπακωνσταντῆς 14) Γεώργ. Χρ. Λάμπρης 15) Ἰω. Β. Κωστής 16) Ἰω. Θ. Νοῦτσος 17) Ἰω. Σπ. Τσιακούμης 18) Ἀθ. Π. Στάμος 19) Γεώργ. Β. Στάμος 20) Ἀθ. Νάκης 21) Β. Τόδουλος 22) Δ. Γ. Νασηπαπᾶς 23) Β. Δ. Γκογκάκης 24) Ἰωάν. Κωστής 25) Γ. Σμύρης 26) Ἀθ. Γκοτζιᾶς 27) Κων. Βούλγαρης 28) Ἀθ. Γκεσούλης 29) Παπαναστάσης Μαργάρης 30) Γεώργιος Ἱερεὺς Κοντοδήμας 31) Μῆτσος Ντούλα Γεροδήμος 32) Ἱερεὺς Νικόλ. Μαργάρης 33) Δημ. Ρίνης 34) Ντούλα Β. Ἀποστόλης 35) Ἰωάννης Νασηγκόγκος 36) Ντούλας Μπέκας 37) Δημ. Παπακωνσταντῆς 38) Ἀπόστ. Γιαννούλας 39) Ἰωάν. Παπαλέξης 40) Χρ. Ἀθ. Μητρογιώργος 41) Χρ. Λέτσιος 42) Δημ. Κ. Τσίρκας 43) Ἀπ. Μάρκος 44) Γεώργ. Δ. Τσίρκας 45) Χρ. Μάγειρος 46) Κων. Δ. Κονταξῆς 47) Χρ. Τζαχρήστας 48) Βασίλ. Βαΐτσης 49) Κων. Τσακτίρας 50) Δημ. Διαμάντης 51) Ἀθ. Σιώγου Τόλης 52) Δημ. Παληοχώρης 53) Δημ. Γ. Καρατζένης 54) Παπαγιώργης - Χριστοδῆμος 55) Γεώργ. Βορλόκας 56) Κώστας Ρούκης 57) Ἱερεὺς Γεώργ. Ζορμπᾶς 58) Ἱερεὺς Ἀθ. Ζορμπᾶς

59) Φώτης Βάνας 60) Ἰωάν. Χρ. Τσόκος 61) Χρ. Γ. Κωσταθόδωρος 62) Δημ. Γκούβελος 63) ἱερομόναχος Διονύσιος 64) Νικόλαος Μπέκας.

καὶ ἐκ τρίτου οἱ

1) Δημ. Σταυρούλας 2) Γεώργ. Κ. Τραχανᾶς 3) Νικ. Μπέκας 4) Ἰωάν. Κ. Χρύσης 5) Κων. Καντύλης 6) Ἱερεὺς Ἀν. Μάργαρης 7) Ἰωάννης Κώστας 8) Ἀθ. Τσιαντούκλας 9) Γεώργ. Β. Μάργαρης 10) Χρ. Κ. Πανταζῆς 11) Δημ. Β. Λάμπρης 12) Δημ. Αὐγέρης 13) Ἰωάννης Χαρίσης 14) Γεώργ. Β. Μιάμης 15) Ἰωάν. Ροντογιάννης 16) Ἀθ. Γ. Νοῦτσος 17) Γεώργ. Β., Πάτρας 18) Ἰωάν. Κ. Στάμος 19) Κ. Μήτρου Νάκας 20) Σπῦρος Τόδουλος 21) Κων. Δ. Κονταξῆς 22) Γεώργ. Ντούλα Γκογκάκης 24) Χρ. Γ. Γιαννάκης 24) Β. Ι. Γκογκάκης 25) Γ. Β. Κοντοδημος 26) Κ. Ι. Τσιακούμης 27) Δημ. Β. Κονταξῆς 28) Κων. Θεόδωρος 29) Βασ. Κ. Κοντοδημος 30) Εὐθ. Ἀπ. Γεροδημος 31) Βασ. Μάργαρης 32) Ἰωάν. Νασηγκόγκος 33) Ντούλας Γεροδημος 34) Δημ. Ρίνης 35) Γεώργ. Ι. Μπέκας 36) Δημ. Κοντοδημος 37) Δημ. Β. Γιαννούλας 38) Νικ. Παπαλέξης 39) Δ. Γ. Μητρογιώργος 40) Χρ. Τσουμάκος 41) Χρ. Κώτσης 42) Γεώργ. Κ. Μάρος, 43) Βασ. Δ. Τσίρκας, 44) Δ. Κ. Τσίρκας 45) Δ. Γ. Νασηπαπᾶς 46) Κων)νος Σακκᾶς 47) Ἰωάν. Μαντέλης 48) Γεώργ. Γκοτζιᾶς, 49) Γεώργιος Διαμάντης 50) Δημ. Παληοχώρης 51) Νίκος Θ. Μαγειριώτης 52) Γεώργ. Καρατζένης 53) Ἰωάννης Λώλης 54) Βασ. Γ. Μάργαρης 55) Ἱερεὺς Ἀθ. Ζορμπᾶς 56) Γάκης Γιώτη Ἀντώνης 57) Ἱερεὺς Ν. Μάργαρης 58) Ζαχ. Μολώνης 59) Κ. Τόλη Δημοτάσης 60) Χρ. Στυλ. Λέτσιος 61) Νικολ. Γκούβελος 62) Γεώργιος Γκούσης 63) Διονύσης Νοῦτσος 64) Ντούλα Δ. Στάμος, γεωργοκτηνοτρόφοι καὶ κάτοικοι Πραμάντης, ἄγνωστοί μοι τὴν ταυτότητα τῶν ὁποίων μοὶ ἐβεβαίωσαν οἱ Κων. Χριστογιώργος, κτηματίας κάτοικος Ραφταναίων καὶ Χρ. Τριανταφύλλου καφεπώλης κάτοικος Λαρίσης διαμένοντος ἐνταῦθα, ἐνήλικες πολίται Ἕλληνες γνωστοὶ τοῖς μάρτυσι καὶ ἄσχετοι πρὸς ἅπαντας πάσης συγγενείας καὶ μὴ ὑπαγόμενοι εἰς οὐδεμίαν τοῦ Νόμου ἐξαίρεσιν καὶ συνωμολόγησαν τὰ ἐξῆς, ἦτοι:

Ὁ μὲν πρῶτος Εὐάγγελος Χέλμης ἐνεργῶν ὡς πληρεξούσιος τοῦ Κων. Καραπάνου δυνάμει τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3721 τῆς 1ης Ἰουνίου ἐ. ἔτους πληρεξολυσίου συμβολαίου συνταχθέντος ἐνώπιον τοῦ Συμβολαιογράφου Ἀθηνῶν Γεωργίου Ι. Παπούλια οὗτινος ἀντίγραφον νομίμως κεκυρωμένον προσαρτᾶται τῷ παρόντι ἐδήλωσεν ὅτι ὁ ἐντολεὺς αὐτοῦ κ. Καραπάνος ἔχων τὴν ἀποκλειστι-



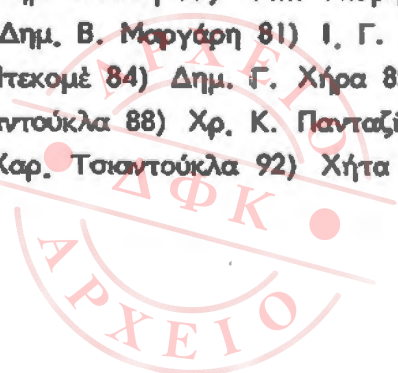


κήν καὶ ἀπόλυτον νομὴν καὶ κυριότητα αὐτοῦ ἐξ ἀγορᾶς παρὰ τοῦ Ἰβράμ Πασιᾶ Καρακεχαγιᾶ δυνάμει τοῦ ὑπ' ἀριθ. 122)12—739) τῆς 15 Σεπτεμβρίου π. ἔτους ἀγοραπωλησίας συμβολαίου συνταχθέντος ἐν τῷ Προξενικῷ Γραφείῳ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικῆς πρεσβείας νομίμως μεταγραφέντος ἐν τοῖς βιβλίοις Μεταγραφῶν τοῦ Δήμου Πραμάντης ἐν τόμῳ καὶ αὐξ. ἀριθ. 2120) χωρίον «ΠΡΑΜΑΝΤΑ» τοῦ ὁμωνύμου Δήμου ἐπαρχίας Τζουμέρκων τοῦ Νομοῦ Ἄρτης καὶ συνορευῶν γύρωθεν μὲ Στρογγούλα - Βελούση, σύνορα Πραμάντης, Ἰγνάντων καὶ Μελισουργῶν - πέτσα χωράφι καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἄκρην ἀπὸ τὸ χωράφι τοῦ Μελισουργιώτη Παπαλάμπρου Κουτρί ρεῦμα ποταμὸν Μελισουργῶν, Ρουσίδα, Στεφάνι, Γρίθα, ὅθεν γυρίζει τὸ ριζὸ εἰς τὸ Μοῦρτζο ρεῦμα καὶ ἐκεῖθεν ἐπάνω δεξιὰ εἰς τὰ λιθάρια τὰ μεγάλα, σύρμα κόκκινο στεφάνι, κοδέλα μεγάλη, Κουτσιλιᾶς ρεῦμα, φτεροσακκούλι, Ντίσα σκάλα, σύνορα Μουτσιάρα τοῦ ἀσπροποτάμου, Κακαρδίτσα, τέσσαρα σύνορα Πραμάντων, Μουτσιάρα, Γαρδίκι, Ματσούκι, Τροϊκί, Σύνορο Ματσούκι, καταφίκι, χίλια ἐξήντα πέντε πύργους Χασί Φαρμάκη, Λυκάλωνο, Καλογεράκια ὅθεν ὀλόραχα κατήφορο σύνορο Καλαρρυτῶν εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον ὅθεν πάλιν φθάνει εἰς τὴν συνένωσιν τῶν δύο ποταμῶν, σύνορα Δοβίζιανα, θρύση ἄκρη, Λάκον Παλαιογκουρτζιᾶς, σαρμανίτσες Ράχην Ντούναθο, χωράφι Μήτρου Τόδουλο, Κωτσιάκενας, ὑψηλὸν Ἰλῶνι, ρεῦμα Κρεβθατάκια, μύλων Λασπιᾶ, μαυρολάγκαδο, Σύνορο Σκλούπου καὶ Ραφταναίων ὅθεν γυρίζει δεξιὰ εἰς τὴν κορυφὴν μὲ λάκα Μπολέσια, σύνορον Κουσοβίστας, Μεγάλα πλατάνια, Νικόλα χωράφι, μέγα ρεῦμα, Ἰνεμότρυπα, Δερθεν - Δερθενί, εἰκόνισμα δοκίμι, Κουρίτου σύνορον Ἰγνάντων Ράχην Λυσίγκαν, Μπολοβίσι, θρυτόπι καὶ Στρογγούλα Βελούσι, ἄνευ ἐλαχίστης εὐθύνης τοῦ ἐντολέως του διὰ κακὴν τυχὸν περιγραφὴν τῶν ὀρίων ἢ τὸ μὴ ἀληθὲς αὐτῶν ὁσησδήποτε καὶ ἂν ἦ ἐκτάσεως μεθ' ἀπασῶν τῶν ἐν αὐτῷ οἰκιῶν τῆς περιοχῆς καὶ τῶν κήπων αὐτῶν καλλιεργουμένων καὶ καλλιεργησίμων γαιῶν, ἔαροθερινῶν καὶ χειμερινῶν βοσκῶν (Μουσιᾶ) τοῦ χωρίου τούτου, χερσώδους καὶ δασώδους μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀγρίων καὶ ἡμέρων δένδρων πωλεῖ, εὐχαρίστως πρὸς τοὺς δευτέρους συμβαλομένους ἦτοι πρὸς τοὺς ὡς ἀνωτέρω ἀναγράφονται ἀπάντων γεωργοκτηματιῶν καὶ κατοίκων Πραμάντων πλὴν τῶν Γούλα Πολύζου καὶ Δ. Λαμπρίδη ἐμπόρων καὶ κατοίκων Ἄρτης, Ἰθάν. Χ. Κοτζιᾶ κατοίκου Καλαρρυτῶν Γ. Θεοδωρῆ καὶ Χ. Δ. Μπριασοῦλη γεωργῶν κατοίκων Κουσοβίστας καὶ Μήτρου Γ. Κώστα κατοίκου Ἰα-

γνάντων ἀντὶ τιμήματος λιρῶν χρυσῶν Ὀθωμανικῶν τεσσάρων χιλιάδων καὶ διακοσίας ὄπερ θέλουσι πληρώσῃ πρὸς τὸν πωλητὴν Κ. Καραπάνον κάτοικον Ἄρτης ἐντὸς πέντε ἐτῶν καὶ εἰς πέντε ἐτησίαις δόσεις μετὰ τόκου 8% ἐτησίως ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ ποσοῦ ἀρχομένου τοῦ τόκου κατὰ συμφωνίαν τῶν συμβαλλομένων μερῶν ἀπὸ 1ης Ὀκτωβρίου τρ. ἔτους μέχρις ἐντελῶς ἐξοφλήσεως κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: ἡ μὲν πρώτη δόσις ἐκ λιρῶν 1500 πληρωθήσεται τῇ 1 Νοεμβρίου 1890 μετὰ τοῦ τόκου ὀλοκλήρου τοῦ τιμήματος ἀπὸ τῆς 1 Ὀκτωβρίου τρ. ἔτους μέχρι 1 Νοεμβρίου 1890, ἡ δευτέρα δόσις ἐκ λιρῶν 675 μετὰ τοῦ δεδουλευμένου τόκου ἐφ' ὄλου τοῦ ὑπολοιπομένου ποσοῦ πληρωθήσεται τὴν 1ην Νοεμβρίου 1891 ἡ τρίτη δόσις ἐκ λιρῶν 675 τὴν 1ην Νοεμβρίου 1892 ἡ τετάρτη δόσις ἐκ λιρῶν 675 τὴν 1 Νοεμβρίου 1893 καὶ ἡ πέμπτη τελευταία δόσις ἐκ λιρῶν 675 τὴν 1 Νοεμβρίου 1894.

### ΠΟΙΟΙ ΕΠΛΗΡΩΣΑΝ

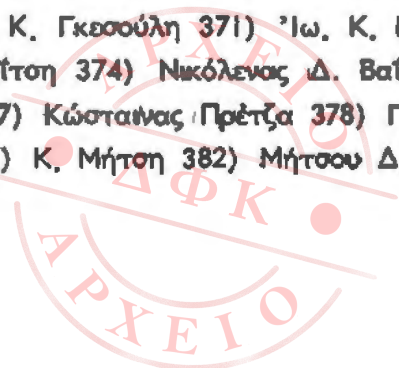
1) Γ. Κ. Τραχανᾶ 2) Ι. Δ. Μπαλτσώη 3) Χρ. Ἀναστ. Τραχανᾶ 4) Χρ. Κ. Τραχανᾶ 5) Ν. Ι. Μπαλτζώντας 6) Δ. Χρ. τΣαυρούλα 7) Ἀπ. Χρ. Σταυρούλα 8) Δημητράινας Βούλγαρη 9) Γ. Δ. Βούλγαρη 10) Κων. Πολυμέρου 11) Μήτριναις Ἀνδρεᾶ 12) Β. οΠλύζου 13) Δημ. Γ. Μάνθου 14) Κ. Α. Μάνθου 15) Κ. Χ. Γεωργάκη 16) Γεωργ. Χ. Γεωργάκη 17) Ντ. Δ. Κωστή 18) Ἰω. Δ. Κωστή 19) Κωνσταντίνου Κουφοῦ 20) Δημ. Κουφοῦ 21) Χρ. Κουφοῦ 22) Χρ. Δ. Κωστή 23) Γ. Χ. Πολύζου 24) Παν. Πολύζου 25) Ἀθ. Χρ. Λιανοῦ 26) Γιάνναινας Δ. Σιαπλαούρα 27) Ἀν. Λιανοῦ 28) Δ. Λιανοῦ 29) Ι. Δ. Λιανοῦ 30) Δημ. Ἀπ. Γκούβα 31) Ντούλα Στάμου 32) Γ. Ἀπ. Γκούβα 33) Χρ. Ἀπ. Γκούβα 34) Δημ. Π. Τσιλιγιάννη 35) Ἀν. Μπαλτσόη 36) Β. Ι. Θανάση 37) Αἰκατερίνη Β. Μαυρομάτη 38) Γεωργ. Ι. Θανάση 39) Γ. Χρ. Τσιλιγιάννη 40) Β. Χρ. Τσιλιγιάννη 41) Κων. Κοντύλη 42) Ἀθ. Κ. Σιαπλαούρα 43) Στ. Κωστή 44) Χρ. Ν. Βούλγαρη 45) Κ. Ι. Μητροπάνου 46) Χρ. Γ. Χρύση 47) Κ. Γ. Χρύση 48) Χρ. Ν. Χρύση 49) Κ. Ν. Χρύση 50) Ντούλα Μπούκη 51) Κων. Φώτη 52) Χρ. Φώτη 53) Γ. Κ. Λιόντου 54) Χρ. Β. Λιόντου 55) Κώστενας Τσιλιγιάννης 56) Σιόζου Πολύζου 57) Χρ. Ι. Χρύση 58) Β. Σιούλη 59) Χρ. Εὐθ. Χρύση 60) Χρ. Δ. Πέτσα 61) Σιόζου Πέτσα 62) Ἀθ. Ι. Μαυρικού 63) Ι. Χρ. Γκόγκου 64) Β. Καλογήρου 65) Γ. Α. Χήρα 66) Ι. Θ. Κωστή 68) Γιάννενας Κ. Καλογήρου 68) Γ. Χρ. Πέτσα 69) Χρ. Ἀγγ. Καλογήρου 70) Γ. Κ. Καλογήρου 71) Σπ. Φλούδα 72) Γ. Δ. Σιαπλαούρα 73) Σπ. Ν. Σιαπλαούρα 74) Ἀλεξ. Ν. Σιαπλαούρα 75) Β. Ν. Σιαπλαούρα 76) Σωτηρ. Κωστή 77) Ἀπ. Μιάμη 78) Βασιλαίνας Μπούση 79) Ἀλεξ. Ι. Μαργάρη 80) Δημ. Β. Μαργάρη 81) Ι. Γ. Μαργάρη 82) Ἀθ. Κ. Ντεκομές 83) Χρίσταινας Κ. Ντεκομέ 84) Δημ. Γ. Χήρα 85) Γ. Χρ. Μπούση 86) Ἀθ. Ι. Λιανοῦ 87) Χρ. Γ. Τσιαντούκλα 88) Χρ. Κ. Πανταζῆ 89) Νικ. Κραψίτη 90) Χρ. Κ. Τσιαντούκλα 91) Κ. Χαρ. Τσιαντούκλα 92) Χήτα Σια-





πλασούρα 93) Ίω. Γκόγκου 94) Χρ. Γ. Διαμάντη 95) Ίω. Χ. Ήξάρχου 96) Δημ.  
 Β. Λάμπρη 97) Γεωργίου Β. Λάμπρη 98) Ήθ. Χ. Λάμπρη ή Κεφάλια 99) Κ. Β.  
 Νικάκη 100) Ι. Δ. Καλογήρου 101) Κ. Χρ. Γκλιαδέρη 102) Β. Ι. Παπα 103) Νικολ.  
 Κωστή 104) Β. Κ. Κωστή 105) Δημ. Αύγέρου 106) Ν. Δ. Αύγέρου 107) Ι. Δ. Αύ-  
 γέρου 108) Δ. Ι. Αύγέρου 109) Ίω. Ήν. Τσιρογιάννη 110) Ήθ. Κ. Παπαθανάση  
 111) Ίω. Χρ. Κωστή 112) Ήπ. Χρ. Λάμπρη 113) Χρ. Δ. Λάμπρη 114) Ίω. Χα-  
 ρίση ή Τσιαντούκλα 115) Μήτρου Σταύρου 116) Κων. Δ. Σταύρου 117) Βάσιως Κ.  
 Μήτρου 118) Δ. Κ. Τσιαντή 119) Ν. Β. Μιάμη 120) Κ. Γ. Β. Μιάμη 121) Νικόλ.  
 Μιάμη 122) Χρ. Γ. Αύγέρου 123) Χρ. Νικόλη 124) Γεωργία Μήτρου Νούτσου  
 125) Κ. Κολιό Κόνιαρη 126) Ήθ. Κλήτση 127) Ήθ. Γιάννη Γιαννάκη 128) Γ. Γιαν-  
 νηγιαννάκη 129) Χρ. Κ. Φακίτσα 130) Ίω. Κ. Φακίτσα 131) Κ. Νικόλη 132) Γ.  
 Ήθ. Νούτση 133) Ίω. Ροντογιάννη 134) Κ. Σ. Τσιακούμη 135) Εύθ. Σ. Τσια-  
 κούμη 136) Ι. Κ. Νικόλη 137) Ήθ. Κ. Νούτσου 138) Ίω. Γ. Νούτσου 139) Χρ. Γ.  
 Στάμου 140) Γεώργινας Ι. Λιανού 141) Δημ. Π. Στάμου 142) Γ. Δημονούτση  
 143) Ι. Δημονούτση 144) Ντ. Δημονούτση 145) Χρ. Ντάκα 146) Β. Ήπ. Ντάκα  
 147) Γ. Β. Πάτρα 148) Χρ. Γιάννη Γιαννάκη 149) Ήθ. Β. Στάμου 150) Ήθ. Χρ.  
 Πολύζου 151) Κ. Φώτη 152) Κώσταινας Τσιλιγιάννης 153) Δημ. Νάκα 154) Κ. Δ.  
 Νάκα 155) Γ. Δ. Νάκα 156) Γ. Ίω. Στάμου 157) Γ. Ι. Χήτα 158) Ήθ. Χ. Κίτση  
 159) Δ. Ι. Κίτση 160) Παρασκευās Γ. Γιαννάκη 161) Γ. Ι. Φλούδα 162) Ήπ. Το-  
 δούλου 163) Δημ. Τοδούλου 164) Ήθ. Γκογκάκετας 165) Ντ. Γ. Λάμπρη 166) Δ.  
 Κ. Μπαλτσώη 167) Ήθ. Γ. Νάση - Παπα 168) Κ. Ντεκομέ 169) Χ. Β. Ντεκομέ  
 170) Ι. Β. Ντεκομέ 171) Γ. Β. Ντεκομέ 172) Θ. Σιαπλαιούρα 173) Γ. Γκογκάνη  
 174) Ντ. Γκογκάκη 175) Ι. Γ. Ήθ. Γκογκάκη 176) Γ. Ντ. Γκογκάκη 177) Γιώτη  
 178) Ι. Καραγκούνη 179) Ήπ. Νασηγιαννάκη 180) Χ. Α. Σιαπλαιούρα 181) Χρ. Γ.  
 Γιαννάκη 182) Ι. Κ. Γεωργογιαννάκη 183) Ίωάννου Μπότσιου 184) Ήθ. Μπότσιου  
 185) Ήναστ. Δ. Ήξάρχου 186) Δ. Θανάση 187) Ίω. Σμύρη 188) Κ. Γ. Ν. Σμύρη  
 189) Κ. Γ. Γιώργη 190) Ήθ. Χρ. Γιώργη 191) Β. Ζ. Γεωργάκη 192) Β. Ι. Γκογκά-  
 κη 193) Ήθ. Ι. Γκογκάκη 194) Χρ. Ν. Σμύρη 195) Δ. Ι. Γκογκάκη 196) Κ. Σεντε-  
 λή 197) Δ. Β. Πάτρα 198) Μ. Ρίζου Χρύση 199) Ν. Γ. Χρύση 200) Γ. Β. Κοντοδή-  
 μου 201) Χ. Κ. Βούλγαρη 202) Β. Βούλγαρη 203) Β. Πάτρα 204) Π. Βούλγαρη  
 205) Κ. Ι. Τσιακούμη 206) Χρ. Ι. Τσιακούμη 207) Ν. Πάτρα 208) Π. Πάτρα 209)  
 Χρ. Γκεσούλη 210) Ι. Β. Ήντώνη 211) Δ. Χ. Ρούμπου 212) Κ. Τζίμα 213) Εύαγ-  
 γελής Παπαθανάσης 214) Δ. Κονταξή 215) Γ. Θ. Νούτσου 216) Κ. Σκάρλου 217)  
 Δημ. Κ. Σκάρλου 218) Ήθ. Τσιάκου 219) Γ. Ι. Λασπιā 220) Ήθ. Χρ. Λασπιā  
 221) Δ. Χ. Μαλώνη 222) Κ. Θ. Νούτσου 223) Β. Κ. Κοντοδήμου 224) Γ. Κ. Κον-  
 τοδήμου 225) Εύσταθίου Χήρα 226) Δ. Χήρα 227) Γ. Ν. Χήρα 228) Ήλεξ. Ι. Χή-  
 ρα 229) Ίω. Χήρα 230) Χρ. Β. Κονταξή 231) Ίω. Β. Κονταξή 232) Κ. Δ. Λαγοῦ  
 233) Ήθ. Ντ. Γεροδήμου 234) Ίω. Ντ. Γεροδήμου 235) Εύθ. Γιαννηγιαννάκη  
 236) Γ. Ντ. Γεροδήμου 237) Σπ. Γ. Μαργάρη 238) Ήθ. Γ. Μαργάρη 239) Β. Γ.  
 Μαργάρη 240) Χρ. Ήθ. Τοδούλου 241) Κ. Λένη 242) Β. Κ. Λένη 243) Γ. Ήπ.

Γεροδήμου 244) Ίω. Γ. Πάνου 245) Γ. Ίω. Πάνου 246) Ίω. Χ. Θ. Πάνου 247)  
 Ντούλα Καρασήμα 248) Γιάννενας Κ. Ρίνη 249) ΎΑθ. Β. ΎΑποστόλη Γεροδήμου  
 250) Β. ΎΑπ. Γεροδήμου 251) Γ. Ι. Γεροδήμου 252) Ντ. Ι. Γεροδήμου 253) Δ.  
 Κώπση 254) Ίω. Γ. Πολύζου 255) Β. Κ. Νασηγκόγκου 256) Λ. Νασηγκόγκου  
 257) Εύαγ. Νασηγκόγκου 258) Μιχ. Νασηγκόγκου 259) ΎΑλέξω Τασούλα 260) ΎΑθ.  
 Παπαχρήστου 261) Θεοδώρηνας Παπαχρήστου 262) Πάνηνας Παπαχρήστου 263)  
 Γ. Δημοθεοδώρου 264) Δ. Δημοθεοδώρου 265) ΎΑθ. Χ. ακρβέλα 266) Κ. Γ. Καρ-  
 βέλα 267) Χρ. Γ. Καρβέλα 268) ΎΑθ. Νασηγκόγκου 269) Χρ. Κ. Μπέκα 270) Β.  
 Κ. Μπέκα 271) ΎΑθ. Σ.π. Τάτση 272) Δημ. Χρ. Τάτση 273) Βασίλεινας Μολώνη  
 274) Δ. Μέγκα 275) Γιάννενας Παπακώστα 276) Κ. Θωμά 277) Γ. Ν. Κοντοδήμα  
 278) Δ. Ν. Κοντοδήμα 279) Χρίστηνας Βαίτση 280) Γ. Κοκότου 281) Δ. Β. Γιαν-  
 νούλα 282) Γ. Β. Γιαννούλα 283) ΎΑθ. Κοκότου 284) Κ. Γ. Τσίρκα 285) Κ. Μή-  
 τσου Τσίρκα 286) Δ. Γ. Παπαλέξη 287) Ν. Γ. Παπαλέξη 288) Ντ. Γ. Γιαννούλα  
 289) Γιάννενας Γ. Τσίρκα 290) Βασίλεινας Γ. Τσίρκα 291) Ύω. ΎΑθ. Πανταζή 292)  
 Γ. ΎΑθ. Πανταζή 293) Γ. ΎΑθ. Μητρογιώργου 294) Β. ΎΑθ. Μητρογιώργου 295) Δ.  
 Γ. Μητρογιώργου 296) Κ. Γ. Μητρογιώργου 297) Γ. Β. Μητρογιώργου 298) ΎΑν.  
 Β. Μητρογιώργου 299) ΎΑθανάσσηνας Κ. ΎΑντώνη 300) Βασίλεινας Κ. ΎΑντώνη  
 301) Ύω. Χ. ΎΑντώνη 302) Γούλα Πολύζου 303) ΎΑθ. Κ. Βαγγελή 304) Χρ. Τσου-  
 μάκου 305) Δ. Ι. Τσίρκα 306) Χρ. Ι. Τσίρκα 307) Ύω. Δ. Σκάρλου 308) ΎΑθ.  
 Γιαννηρίζου 309) Γ. Γιαννηρίζου 310) Χρ. Ντ. Γκλιασέρη 311) Ύω. Γεωργαντώνη  
 312) Χρ. Ι. Κώπση 313) Ν. Παπαχρήστου 314) Γ. Παπαχρήστου 315) Δημ. Μά-  
 ρου 316) Χρ. Κ. Πολυμέρου 317) Γ. Κ. Μάρου 318) Γιάννενας Κ. Μάρου 319) Κ.  
 Γ. Δημήτρενας 320) Β. Δ. Τσίρκα 321) Ύω. Δ. Τσίρκα 322) Παπαθανάσσηνας  
 Τσίρκα 323) Χρ. Κ. Τσίρκα 324) Ύω. ΎΑφ. Ρατζοδήμου 325) Γεώργηνας Ι. Τσίρκα  
 326) Γ. Χρ. Καραγιάννη 327) Β. Κλαφούνη 328) Γ. Δ. Κίτση 329) Κ. Γ. Παπα-  
 κώστα 330) Γ. Χριστογεωργάκη 331) Β. Χρήστου Γεεωργάκη 332) Χρ. ΎΑν. Γε-  
 ωργάκη 333) Μήτρου Χρ. Γεωργάκη 334) Γ. ΎΑθ. Ρίγκα 335) ΎΑθ. Ν. Ρίγκα  
 336) ΎΕλένη Ι. Ρίγκα 337) Γιάννενας Παπαθεοδώρου 338) Δ. Χρ. Κωσταντή 339)  
 Γ. Χρ. Παπαλέξη 340) ΎΑθ. Β. Τσιώλη 341) ΎΑθ. Δ. Κονταξή 342) ΎΑναγν. Κον-  
 ταξή 343) Βασ. Γ. Κονταξή 344) Ύω. Μπίκα 345) Γ. Ι. Μπίκα 346) Ύω. Δ. Πα-  
 παγεωργάκη 347) Δ. Ν. Παπαγεωργάκη 348) Ντ. Παπαγεωργάκη 349) Ρ. ΎΑρτέ-  
 μη 350) ΎΑρ. Ι. Λώλη 351) Γιάννενα Δ. Ρίγκα 352) Ντ. Ύω. Καρβέλα 353) Βασ.  
 Δ. Τσααχρήστα 354) ΎΑθ. Δ. Τσααχρήστα 355) Ν. Ύω. Τσααχρήστα 356) Ζαχ.  
 Γκεσόλη 357) Κ. Δ. Ρίγκα 358) Χρ. Δ. Σακαῖ 359) Κ. Σακαῖ 360) Β. Μπίκα  
 361) Γιώργηνας Μητροτόλη 362) ΎΑπ. Μητροτόλη 363) Δ. Κ. Μητροτόλη 364)  
 Γ. Χρ. Μητροτόλη 365) ΎΑναγν. Βαίτση 366) Ύω. Μαντέλω 367) Γ. Μαντέλου  
 368) Κ. Μαντέλου 369) Γ. Κ. Γκεσούλη 370) Ν. Κ. Γκεσούλη 371) Ύω. Κ. Γκε-  
 σούλη 372) Β. Κ. Γκεσούλη 373) Ντούλα Δ. Βαίτση 374) Νικόληνας Δ. Βαίτση  
 375) Γ. Δ. Βαίτση 376) Χρίστηνας Κ. Τσιώλη 377) Κώσσηνας Πρέτσα 378) Γ. Ι.  
 Καρβέλα 379) Δ. Γ. Κόπανου 380) Γ. Μήτση 381) Κ. Μήτση 382) Μήτσου Δ. Β.





Κόπανου 383) 'Αθ. Κ. Κόπανου 384) Ντούλενας Γκλιαδάρη 385) Γιωτάκνας  
 Γκλιαθέρη 386) 'Ιω. Μήτσιου 387) Χρ. Τσιαξήρα 388) 'Ιω. Τσιαξήρα 389) 'Απ.  
 Κ. Τσώλη 390) Γ. Κ. Νικάκη 391) Βασίλενας Γκοτζιά 392) Χρ. Δ. Κοτζιάς 393)  
 Γ. Κοτσιᾶ 394) 'Αθ. Χρ. Κοτζιά 395) Χρ. Δ. Διαμάντη 396) Χρ. Κ. Διαμάντη  
 397) Γ. Γιαμάντη ἢ Ζήνιω 398) Γ. Νικόλη 399) Γιαννάκη Β. Ι. Καρδέλα 400) Γ.  
 'Αθ. Τζιαχρήστα 401) 'Ιω. Δ. Γκιόκα 402) 'Ιω. Νικόλη 403) Κ. Σιόζου Τόλη  
 404) Χρ. Β. Τσιώλη 405) Φ. Μεράτζα 406) Κώστα Θωδώρανας 407) 'Ιω. Κ.  
 Γκιόκα 408) 'Ιω. Γ. Γκιόκα 409) Χρ. Χαβέλα 410) Γεωργάκης Παλαιοχώρης 411)  
 Χρ. Κ. Τζιαχρήστα 412) 'Ιω. Κ. Τζιαχρήστα 413) 'Ιω. Γ. Σιοζιοτόλη 414) Ν.  
 Μαγειριώτη 415) Θ. Β. Τζαχρήστα 416) Χρ. 'Αθ. Τζαχρήστα 417) Δημ. Καρα-  
τζένη 418) Χρ. Καρατζένη 419) Δ. Κ. Καρατζένη 420) Γ. Κ. Καρατζένη 421) Κ.  
Ι. Καρατζένη 422) Κ. Β. Καρατζένη 423) 'Αθ. Κ. Καρατζένη 424) Γιάννενας Γ.  
Καρατζένη 425) 'Αθ. Χρ. Γκούδελου 426) Βασ. Χρ. Γκούδελου 427) Σπ. Χρ.  
Γκούδελου 428) 'Αθ. Δ. Καρατζένη 429) Ντ. Χρ. Μπαρμπούτη 430) 'Αθ. Σπ.  
 Γιούλη 431) Θεόδ. 'Ιω. Νταλάκου 432) Γάκνας Νταλάκου 433) Δημ. Γ. Μερά-  
 τζα 434) Γ. Κλαφούνη 435) Βασίλενας Κλαφούνη 436) Χρ. 'Ιω. Γιούλη 437) 'Απ.  
 'Ιω. Γιούλη 438) 'Ιω. Βορλόκα 439) Κ. Β. Τραγουδάρα 440) Γ. Β. Τραγουδάρα  
 441) Κ. Α. Τραγουδάδα 442) Λ. Τραγουδάρα 443) Ν. Δ. Τραγουδάρα 444) Ν.  
 Δ. Τραγουδάρα 445) 'Ιω. 'Απ. Καρδέλα 446) Γ. Ι. Καρδέλα 447) Γ. Ι. Ρούκη  
 448) Δ. Ρούκη 449) 'Αθ. Δ. Καραδήμα 450) Β. Σ. Καραδήμα 451) 'Ιω. Δ. Κα-  
 ρακώστα 452) Γ. Ζ. Καρακώστα 453) Κ. 'Αθ. Χριστογιαννάκη 454) Κώστενας  
 Γιαννάκη 455) 'Ιω. Χ. Καρακώστα 456) 'Αθ. Κραψίτη 457) Κ. Μέγγα 458) Χρ.  
 Μέγγα 459) Ο. Ζορμπᾶ 460) 'Αθ. Γ. Βαίτση 461) Δ. Κ. Γιώτη 462) 'Αθ. Κλα-  
 φούνη 463) Χρ. Κλαφούνη 464) Ν. Θ. Βάνα 465) Γ. 'Ιω. 'Αντώνη 466) Γ. Λώλη  
 467) Θ. Γκούδελου 468) Ν. Ρούκη 469) 'Ιω. Π. 'Αντώνη 470) Χρ. Σόφη ἢ Νάκα  
 471) 'Ιω. Α. Σμύρη 472) Κ. Τάτση 473) Νίκου Ν. Βάνα 474) 'Αθ. Ν. Βάνα 475)  
 Γ. Ν. Βάνα 476) Κ. Ν. Βάνα 477) Λουκᾶ Μολώνη 478) Ζ. Μολώνη 379) Σιόζου  
 Μολώνη 480) 'Απ. Μολώνη 481) Νάκα Μολώνη 482) Δ. Γιάννη Νίκου 483) 'Αθ.  
 Ι. Νίκου 484) Γρ. Κ. Νίκου 485) 'Ιω. Β. Τσίκου 486) Κ. Β. Τσίκου 487) Κ. Χρ.  
 Τσίκου 488) Γ. Β. Χάμου 489) 'Απ. Δημοτάτση 490) Τόλη Δημοτάτση 491) Δ.  
 Τόλη Δημοτάτση 492) Κ. Χάμου 493) Δ. Κωσταθόδωρου 494) Θ. Κωσταθόδωρου  
 495) 'Ιω. 'Αθ. Θόδωρου 496) Χρ. Στ. Λέτσου 497) Γεωργίου Χρ. Λέτσου 498)  
 Δ. Σ. Λέτσου 499) Κ. Χρ. Μπούση 500) Κ. Χρ. Ρατζοδήμου 501) Χρ. Ρατζοδή-  
 μου 502) 'Αθ. Ρατζοδήμου 503) Ν. Γκούδελου 504) 'Αθ. Γκούδελου 505) Γιάννε-  
 νας Γ. Γκούδελου 506) Χρ. Γ. Γκούδα 507) 'Αθ. Γ. Γκούδα 508) Δ. Γκούδα 509)  
 Κ. Γκούδα 510) Π. Γκούδα 511) Ι. Π. Γκούδα 512) Δ. Γκούδα 513) Θωμᾶ Ροντο-  
 γιάννη 514) Δ. Ροντογιάννη 515) Χρυσάνθου 'Ιερομονάχου 516) Χρ. Γ. Κωσταντή  
 517) 'Αλεξ. Παπαλέξη 518) 'Αθ. Χαϊδούλη 519) Δ. Λαμπρίδη 520) Β. Μητρογιαν-  
 νάκη 521) Χρ. 'Απ. Τσιάρας 522) 'Ιω. Τσιάρας 523) Εὐδοκία Τσιάρα 524) Γ. Χρ.  
 Γεώργενας 525) Χρ. Δ. Λασπιᾶ 526) Γ. Γκούση 527) Δ. Μπακιάρη 528) Χρ. Ντ.

Μπεκιάρη 529) Ίω. Ντ. Μπεκιάρη 530) Β. Ντ. Μπεκιάρη 531) Μαρίας Θ. Πάνου 532) Γεωργ. Β. Μπέκα 533) Βασ. Γιάννη Ρίζου 534) Β. Ι. Δ. Γούδελου 535) Γ. Ι. Κοτζιά 536) Γιαννούλας Ύαναγ. Λύτρα.



## ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΚΤΗΜΑΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Δημοσιεύομεν κατωτέρω μετάφρασιν κτηματικού Τουρκικού βιβλίου διὰ τὸ χωρίον Πράμαντα.

### ΧΩΡΙΟΝ ΠΡΑΜΑΝΤΑ

Μετάφρασις ἀντιγράφου Τουρκικού Κτηματικού βιβλίου τοῦ χωρίου Πραμάντων κειμένου ἐν τῷ Δήμῳ Τζουμέρκων τῆς Διοικήσεως Ἄρτης κεκρωμένου παρὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου (Μπιζλίσι—Ίδαρέ) τῆς Διοικήσεως Ἄρτης ὡς ἔπεται:

Ἐπειδὴ τὰ ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω ἀναγραφομένων πραγματικῶν ὀρίων κείμενα ἀγροτικά καὶ ἀστικά ἀκίνητα, ἦτοι πεντακόσiai τριάκοντα μία (531) οἰκίαι, ἐν (1) Μαγειρεῖον μετὰ κονακίου, ἑκατὸν εἴκοσι καλύβαι (120) ἐξήκοντα τέσσερες (64) ἀγροί, ἕνδεκα (11) ἄμπελοι, δύο (2) βοσκαί, ἦτοι ἐν ὄλῳ 729 τεμάχια συνολικῆς ἐκτάσεως δέκα πέντε χιλιάδων καὶ ἑκατὸν πενήκοντα ἑννεήκοντα δύο (1592) στρεμμάτων ἐξουσιοδοτούμενα παλαιόθεν παρὰ τῆς διευθύνσεως δημοσίων κτημάτων, κατεκυρώθησαν τελευταίως ἀντὶ γνωστοῦ τιμήματος ἐπ' ὄνοματι τοῦ κ. Γεωργίου Ζαρίφη, καὶ ἐπειδὴ κατὰ κανόνα πρὸς ἐνέργειαν καταγραφῆς καὶ ἀριθμήσεως πάντων τούτων ἀστικῶν τε καὶ ἀγροτικῶν, καὶ παραδόσεως πρὸς τὸν Νικολάκην Σιμιργιώτην, ἀντιπρόσωπον καὶ πληρεξούσιον τοῦ ἀγοραστοῦ Γ. Ζαρίφη διωρίσθη ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως δι' ὑψηλῆς Διαταγῆς τοῦ ὑποδιοικητοῦ ὁ ὑπάλληλος τίτλων (τοπιῶν) τῆς εἰρημένης ὑποδιοικήσεως Τεβφήνι ἐφένδης, παρῶν κατὰ τὴν ἐπιτόπιον μετὰβασιν ἡμῶν τῶν κατοίκων τοῦ εἰρημένου χωρίου, ἤρξατο ἡ ἐνέργεια καταγραφῆς καὶ περιγραφῆς ἀπασῶν τῶν ὡς ἄνω καλλιεργησίμων καὶ μὴ γαιῶν, οἰκιῶν καὶ λοιπῶν, καταρτισθέντος σχετικοῦ βιβλίου.





Συμφώνως ὄθεν πρὸς τὴν ἐνεργηθεῖσαν καταγραφὴν ἐγένετο ἡ μεταβίβασις ἐξουσίας, παράδοσις καὶ παραλαβὴ πάντων τῶν ἄνω ἀκινήτων εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ κ. Γ. Ζαρίφη κύριον Νικόλαον Σιμιργιώτην. Ἡμεῖς ὡσαύτως ὑπευθύνως δηλοῦμεν καὶ μαρτυροῦμεν, ὅτι ἡ παράδοσις ἐγένετο κατὰ κανόνα καὶ σύμφωνα μὲ τὸ καταρτισθὲν βιβλίον τοῦ εἰρημένου χωρίου δίχως νὰ γίνῃ ἀπόκρυψις εἰς θάρος τοῦ Δημοσίου ἢ θακουφικῆς περιουσίας. Εἰς ἔνδειξιν δὲ ὑπεγράφη τὸ παρὸν μαρτυρικόν.

Τῆ 17ῃ Ὀκτωβρίου 1296

1) Ὁ Μουχτάρης Κων)νος Θεοδωρῆ. 2) ὁ Δημογέρων Χριστάκης Λύτρας. 3) Ὁ Δημογέρων Ζαχαρῆς Ρουλιώτης. 4) Ὁ Δημογέρων Δημήτριος Καραγιάννης.

Διὰ τοῦτο τὸ παρὸν δεύτερον ἀντίγραφον ὅμοιον πρὸς τὸ φυλαττόμενον εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Κτηματολογίου Πρωτότυπον, ἐπιτηρούμενον παρὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου δοθῆ ὅπου δεῖ.

Τῆ 19ῃ Ὀκτωβρίου 1296

Ὁ Δοῦλος σας γραμματεὺς τίτλων (ταπίων) τῆς Διοικήσεως Ἄρτης — Τ.Σ. ὑπογραφή.

### Ἐ π ι κ ῶ ρ ο ι ς

Ἐπειδὴ προκύπτει ὅτι τὸ αὐτοκρατορικὸν κτῆμα ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἄρτης χωρίου ΠΡΑΜΑΝΤΑ ἐπώληθη δυνάμει αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος πρὸς τὸν κ. Ζαρίφην καὶ ἐπειδὴ συμφώνως πρὸς τὴν χρονολογίαν 3 Αὐγούστου ἔτους 1296 ὑψηλὴν Διαταγὴν τῆς Γενικῆς Διοικήσεως ὁ πληρεξούσιος τοῦ ἀγοραστοῦ κ. Νικόλαος Σιμιργιώτης μετὰ τοῦ γραμματέως τοῦ κτηματολογίου καὶ τῶν Δημογερόντων τοῦ εἰρημένου χωρίου μετέβησαν ἐπὶ τόπου καὶ προέβησαν εἰς τὴν καταμέτρησιν, καταγραφὴν καὶ καθορισμὸν τῶν ὁρίων τούτου, ὡς τοῦτο προκύπτει ἐκ τῶν ὑπογραφῶν τῶν Δημογερόντων τοῦ εἰρημένου χωρίου, διὰ ταῦτα συμφώνως πρὸς τὸ ἀνωτέρω ὑποσημείωμα τοῦ γραφείου μεταβολῶν ἐπικυροῦται τὸ παρὸν βιβλίον.

Τῆ 13 Δεκεμβρίου 1296

Τὸ παρὸν εἶναι σύμφωνον πρὸς τὸ πρωτότυπον.

Τῆ 24 Δεκεμβρίου 1296

(Τ.Σ.) Τ. Διοικητικοῦ Συμβουλίου Ἄρτης

## ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

1) Οικίαι με τὸ κονάκι	532	στρέμματα	533
2) Καλύβαι	120	στρέμματα	—
3) Ἄμπελοι	10	στρέμματα	233
4) Ἄγροϊ	64	στρέμματα	7.106
5) Βοσκαί	2	στρέμματα	7.200
	Σύνολον	729 στρέμματα	15.192
	Ἄξια τῶν ἄνω γρόσια 711.587 καὶ 1)2		

## ἌΛΛΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ

Ὡς πρὸς τὴν ἐξαγορὰν τοῦ χωριοῦ μας ἔγινε μέγας ἀγώνας τῶν χωριανῶν μας μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ν' ἀποδείξουνε ὅτι ἡ Πραμάντα δὲν ἦτανε τσιφλικί ἀλλὰ δὲν τὸ πετύχανε καὶ πληρώσανε εἰς Καραπάνον τὴν ἐξαγορὰν.

Δημοσιεύομεν ἀνταπόκρισιν τοῦ χωριανοῦ μας Κων)νου Ρατζοδήμου εἰς Ἀθηναϊκὴν ἔφημερίδα κατὰ τὸ 1881 ἐκθέτουσα τὴν ἀποψιν αὐτοῦ.

Ἀρχηγὸς τῆς μεγάλης ομάδος κατοίκων διὰ τὴν μὴ ἐξαγορὰν τοῦ χωριοῦ ἦτο ὁ Βασίλης Γεωργάκης. Τὸν ἐπολέμησαν ὁμως οἱ δυνατώτεροι ἀντίπαλοι καὶ ὑπεγράφη ἡ ἐξαγορά.

## ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Κύριε συντάκτα τῆς Ἐφημερίδος,

Ἐν τινι τελευταίῳ φύλλῳ των αἱ ἔφημερίδες Τηλέγραφος καὶ Ἡμερήσια Νέα ἐδημοσίευσαν ἐκτενῆ πραγματείαν τριῶν κατοίκων τῶν χωρίων Ἄρτης, ἀποκρούουσιν διὰ νομίμων πειστικῶν ἰσχυρισμῶν τὰς ἀξιώσεις τοῦ κ. Καραπάνου ἐπὶ τῶν κτημάτων τῶν κατοίκων κτηματιῶν τῆς Ἄρτης καὶ τῶν περιχώρων τῆς.

Ἐθεωρήσαμεν καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς ἀπαραίτητον καθῆκον, καθ' ὃ καταγόμενοι ἐκ τῶν χωρίων τῆς περιφερείας Τζουμέρκων τῆς διαιοδοσίας τῆς Ἄρτης, ἔχοντες ἅμα καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως ὑπόθεσιν, νὰ ὑψώσωμεν φωνὴν ὑπὲρ τῶν κλυδωνιζομένων δικαίων μας ἐνώπιον τοῦ διέποντος Συνταγματικοῦ πολιτεύματος, ἐπικαλεσθῶμεν δὲ τὴν ἀδέκαστον ἐπίθλεψιν τῆς Β. κυβερνήσεως, τὴν πατρικὴν καὶ φιλόνομον μέριμναν τοῦ Σ. ἡμῶν Ἄνακτος καὶ τὴν ἀδελφικὴν προσοχὴν τοῦ περιοδικοῦ τύπου καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ κοινοῦ, καὶ ἐσμὲν πεπεισμένοι ὅτι τὰ δικαιώματα ἡμῶν θ' ἀσφα-





λισθῶσιν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ νόμου, πᾶσα δὲ μηχανογραφία καὶ πλαστότης τῆ ἀρωγῇ τῶν νόμων θὰ μηδενισθῆ.

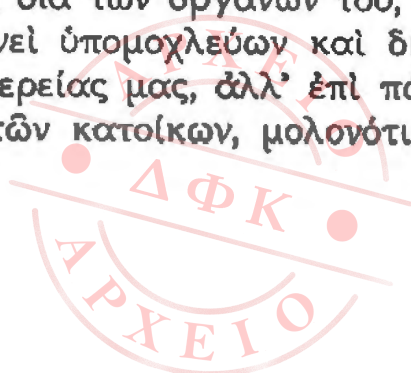
Ἐπὶ τῆς περιφερείας τῶν κοινοτήτων τῆς σειρᾶς τῶν Κημερίων (Τζουμέρκων) ἐπαρουσιάσθη ἀπὸ πέριου διὰ πατάγου (ἐπειδὴ τότε διετελοῦμεν ὑπὸ τὸν ὀθωμαν. ζυγὸν ἀναυδοί) ὡς ἐνοικιαστῆς τοῦ γεωμόρου ἢ ἰμόρου ὁ κ. Ζαρίφης διὰ τοῦ συνήθους ἐν Τουρκία δεσποτικοῦ ὕφους, διορίσας καθ' ἅπαντα τὰ χωρία ἐπιστάτας αὐστηροῦς, ἀπαιτητικούς καὶ ὑπεροπτικούς διὰ νὰ δεσμεύσῃ διὰ τοιούτων ὀργάνων του εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὸ πνεῦμα τῶν κατοίκων κτηματιῶν καὶ πνίξῃ τὴν φωνὴν των, οὕτω δὲ προβῆ καὶ εἰς τὴν βαθμιαίαν νόσφισιν τῶν δικαιωμάτων τῆς κυριότητος. Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ ἀρχῆθεν ἀκάμπτου αἰσθήματος τῶν κατοίκων, ὑπερασπιζομένων ἀείποτε τὰ ἐπὶ τῶν κτήσεών των δικαιώματα των θαρραλέως, καὶ εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν, ἄλλαι μὲν αἰ θουλαὶ τοῦ κ. Ζαρίφη, ἄλλως δ' εἶχε κελεύσει ἡ θεία πρόνοια καὶ ἐπῆλθεν ἡ σῴτειρα προσάρτησις. Εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἦσαν δεδομέναι ὁδηγίαι τῆς αὐστηρότητος ὥστε οἱ ἐπιστάται ἀπηγόρευον τὴν λήψιν καὶ μιᾶς ὀπώρας ἐκ τοῦ δένδρου ἀνευ τῆς ἀδείας τοῦ ἐπιστάτου· διανοεῖται δὲ ν' ἀκολουθήσῃ καὶ ἤδη τὴν αὐτὴν, ἣν καὶ ὅτι εἴμεθα ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν δυναστείαν, τακτικὴν, διὰ νὰ εἰκονίζεται κατὰ τύπον ἡ ἐπελθοῦσα ἡμῖν ἱερά Ἐλευθερία, διὰ τὴν ἀπονομὴν τῆς ὁποίας πολλοὶ ἐκ τῶν συνεπαρχιωτῶν μας ὡς καὶ ἄλλοι ὑπέστησαν ὀδυνηροὺς ἀγῶνας καὶ θυσίας παντοειδεῖς, καταστροφάς, ὡς καὶ ἐκπατρισμοὺς κλπ. ἐπικρατῆ δὲ πράγματι ἡ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐπάρματος δουλικὴ κατάστασις (ραγιαλίκι).

Ἄλλὰ ποῦ στηρίζει τὰς σκέψεις του εἰς τὰς ἐνεργείας ταύτας ὁ κ. Ζαρίφης; Ἴσως ἤδη προτάτῃ ὑπὲρ τῶν ἰσχυρισμῶν του τὰς συναφθεῖσας συμφωνίας καὶ ὄρους καὶ μετὰ τῆς ἐνεργησάσης τὴν ἐκμίσθωσιν ἀρχῆς· ἀγνοεῖ δὲ ὅτι ἡ ἀρχὴ ἐκείνη εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ἐνοικίαζε φόρους τμήματος ὄπερ μετὰ βραχὺ χρονικὸν διάστημα ἐξέφυγε τῶν χειρῶν τῆς ὀθωμ. δυναστείας καὶ δὲν τῆ ἔμελλε περὶ τῆς εὐθύνης τῆς λογοδοσίας ἐν πάσει περιπτώσει. Ἄλλ' οἰκτρὰν ἠπατήθη ἀπάτην ὁ κ. Ζαρίφης, ὅταν ἐρείδεται ἐπὶ συμβάσεως ἀλλ' οὐδεμίαν πρᾶξις ἢ ἀρχὴ εἶνε ἀνωτέρα τῶν νόμων· καὶ προστατεύουσι μὲν οἱ νόμοι τὰ ἔθιμα καὶ τὰς συμβάσεις· ἀλλ' ὅταν ὑπάρχουσι ψηλαφητὰ νόμιμα δικαιώματα, θεβιασμένοι δὲ συμβάσεις προτίθενται νὰ τὰ παραγκωνίσωσιν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐδέποτε οἱ νόμοι καταστρέφουσι τὰ προκεκτημένα δίκαια.

Ἄρχηθεν αἱ κοινότητες τῶν Κημερίων μερῶν καὶ διαδοχικῶς ὡσαύτως εἶνε ἰδιοκτῆμοντες τῆς κτηματικῆς περιφερείας τῶν ἢ ὀθωμ. δυναστεία πρὸ γενεῶν ἀμνημονεύτων οὐδέποτε ἀνεμίχθη οὐδ' ἔσχε μέρος, ἔστω καὶ συμμετοχικόν, μετὰ τῶν κατοίκων πρὸ τοῦ Ἄλῃ πασᾶ ἦσαν ὑπόχρεοι εἰς τὴν ἀπότισιν τοῦ φόρου τῆς δεκάτης μόνον. Ἐπὶ τῆς θεζυρείας του ὁ Ἄλῃ πασᾶς διανοήθη νὰ κατακτήσῃ τὰς ἰδιοκτησίας τῶν κατοίκων, ἀφοῦ δὲ εἰς μάτην ἐπροσπάθησε διὰ τῶν ἡπίων μέσων, μετῆλθε καὶ ἀναγκαστικώτερα μέσα, φυλακίσας, βασανίσας, ἐξορίσας τοὺς φιλελευθεροτέρους τῶν κατοίκων, τινὰς δὲ πνίξας καὶ εἰς τὴν Λίμνην ὡς δυσπειθεῖς ἀφοῦ δὲ εἶδε τὸ ἀμετάπειστον προσέχων ἄλλως τε καὶ τὴν Ἀλβανικὴν φυλὴν καὶ τοὺς ὁμόρους λαοὺς, περιωρίσθη ἐπὶ τέλους νὰ ἐπιβάλῃ ἀπαράτρεπτον φόρον τὸν 30 τοῖς % τὸ λεγόμενον γεώμορον ἢ ἴμορον, ὅπερ δυναστικῶς ἀπεδέχθησαν οἱ πατέρες μας, ἀτενίζοντες εἰς εὐχερῆ τινὰ περίστασιν πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν.

Ἐν πληρεστάτῃ θεβαιότητι οἱ κάτοικοι τῶν προκειμένων κοινοτήτων εἶνε κύριοι ἰδιοκτῆμονες τῶν κτημάτων τῶν, ἢ δὲ κυριότης αὕτη προῆλθεν εἰς τοὺς ὑπάρχοντας κληρονομικῶ δικαιώματι ἢ καὶ ἐξ ἀγορᾶς παρ' ἄλλων ὁμοίως ἰδιοκτημόνων ἐπιθεθαίωσις τούτου ὑπάρχει ὅτι ἕκαστος κτηματίας ἐλευθέρως πωλεῖ, ἀγοράζει, προικοδοτεῖ, δωρεῖται, μεταλλάσσει μετ' ἄλλων οἶον θέλει μέρος τῆς ἰδιοκτησίας του ἢ καὶ ὅλον, οἰκοδομεῖ, φυτεύει, ἐκριζώνει, σπείρει, ἀφίνει ἐπὶ ἔτη τὰ κτήματα ἀκαλλιέργητα ἄνευ τινὸς λογοδοσίας ἢ περιορισμοῦ παρά τινος ἄλλου· εἰσὶ καὶ τινες, οἵτινες ἔκτισαν πολυδαπάνους οἰκοδομάς, πῶς δὲν ἐνεφανίσθη τις τότε εἴτε ἀρχὴ νὰ τοὺς θέσῃ ὄρους ἢ νὰ κανονίσῃ τὰ δικαιώματα τῆς κυριότητος;

Οὐδεμία πράξις συναλλαγῆς μεταξὺ τῶν κτηματιῶν ἢ καὶ πρὸς ἄλλον ἐμφαίνει πούποτε οὔτε τοῦ Ἄλῃ πασᾶ, οὔτε τοῦ Ὄθωμ. δημοσίου τὴν μετοχὴν ἐν τῇ κτηματικῇ κυριότητι τῶν συναλλαττομένων καὶ ἐν τοῖς ἐπισήμοις αὐτοῖς ἐγγράφοις. Ἐλεύθερα μάλιστα φόρου ἔμειναν, ὅτε ἐπεβλήθη τὸ ἴμορον, ἢ δενδροκαρπία, οἱ κῆποι, καὶ ἅπασα ἢ βοσκήσιμος ὄρεινὴ περιφέρεια, ἣν ἐπώλουν οἱ κάτοικοι κατ' ἔτος πρὸς ὄφελος τῶν κοινοτήτων, πρωτοφανῶς δὲ ὁ παρουσιασθεῖς ἤδη ἐνοικιαστῆς τῆς ἐγγείου φορολογίας τῶν μερῶν μας κ. Ζαρίφης διὰ τῶν ὀργάνων του, ὑπέβαλε τὰ πάντα εἰς φοροδοσίαν, οἶονεὶ ὑπομοχλεύων καὶ διανοίαν κυρίου ἐπὶ τῆς κτηματικῆς περιφερείας μας, ἀλλ' ἐπὶ πάντων εὖρεν ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀπόκρουσιν τῶν κατοίκων, μολονότι ἢ





συμπεριφορά τῆς Ὀθωμ. δυναστείας κατὰ τῶν δικαίων μας ἐπ' ἐσχάτων ὑπῆρξεν ἀκανόνιστος καὶ ἀπερίσταλτος, ἡμεῖς δὲ εἴμεθα προσηλωμένοι ἀπὸ τοῦ Βερολινείου Συνεδρίου εἰς τὸ τερπνὸν ὄνειρον τῆς προσαρτήσεως, καὶ ἐν ταύτῃ προσδοκῶμεν τὴν ὀλοσχερῆ μάλιστα ἀπόκρουσιν τῆς ὄλως παρανόμου ταύτης ἐνοικιάσεως τοῦ κ. Ζαρίφη.

Ὁ κύριος οὗτος δὲν ἠγνώνει, ὅτι διὰ τῆς Βερολινείου Συνθήκης ὠρίσθησαν τὰ μέρη μας καὶ εἰς εὐρυτέραν περιφέρειαν πρὸς παραχώρησιν τῇ Ἑλλάδι· δὲν ὄφειλε τότε νὰ σκεφθῆ τὴν μέλλουσαν τύχην τῆς ἐνοικιάσεώς του; Ἴσως ἦτο ἐν τῇ ἀνάγκῃ νὰ συμψηφίσῃ διὰ τοιαύτης ἐνοικιάσεως ἡ Ὀθωμ. ἐξουσία μέρος τοῦ πρὸς τὸν κ. Ζαρίφην χρέους τῆς· ἀλλὰ δὲν ὄφειλε καὶ οὗτος νὰ ἐξετάσῃ μετ' ἀκριβείας τὸν βαθμὸν καὶ τὰς λεπτομερείας τοῦ κύρους καὶ τῆς φοροδοσίας ἐν γένει, καὶ νὰ γνωρίσῃ τὸ ἀσφαλές ἢ ἐπισφαλές τῶν συμψηφιζομένων χρημάτων του; Πῶς ἠδύνατο μετὰ τὰ ῥηθέντα ἡ Ὀθωμ. Ἀρχή, μὴ δικαιουμένη νὰ πωλήσῃ πλειότερον τοῦ φόρου τοῦ ἰσόρου, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ φόρος δὲν ἠδύνατο νὰ στηριχθῆ ἐν τῷ Συνταγματικῷ Πολιτεύματι, διότι δὲν εἶνε ἐπιθεβλημένος ἕνεκα δικαιώματός τινος ἐθνικοῦ, ἀλλὰ δυνάμει δυναστείας τῆς θεζουρίας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ; Ἄν ὑπάρχῃ τι μυστηριώδες συνεννοήσεως μεταξὺ τοῦ κ. Ζαρίφη καὶ τῆς μισθωσάσης Ὀθωμ. Πύλης, ἀλληλεγγύων, ἀπόκειται εἰς ἄλλους νὰ σταθμίσωσι καὶ κρίνωσιν· ὡς πρὸς ἡμᾶς, οἱ Νόμοι ἀρκοῦσι ν' ἀναπληρώσωσι τ' ἀνώτερα τῶν δυνάμεών μας. Ἴδού ἤδη οἱ κάτοικοι ἀπάντων τῶν χωρίων φωνάζουσι τὸ παράνομον τῆς φοροδοσίας, καὶ προτίθενται ἐν πάσῃ θυσίᾳ τῶν νὰ θέσωσιν ὑπὸ τὴν θάσσαν τοῦ Νόμου τὰ ἀπαράγραπτα δικαιώματά των, ὡς πρὸς τὴν ἐπαχθῆ φοροδοσίαν ἐπὶ τῆς ἀναμφισβητήτου ιδιοκτησίας των μὴ ἀνεχόμενοι ν' ἀποτίσωσι τοιοῦτον φόρον μὴ ἐπὶ νόμου στηριζόμενον. Ἐπομένως πεποιθότες, ὅτι δικαιοῦνται οὔτε τὸν ἐνοικιαστὴν τῆς τοιαύτης φοροδοσίας ν' ἀναγνωρίσωσιν οὔτε τοιοῦτον φόρον ν' ἀποτίσωσι, προβαίνουσι μετὰ θάρρους ἔτοιμοι νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τοὺς ὀρισμοὺς τοῦ Νόμου καὶ μόνον τῶν διατάξεων τοῦ Συνταγματικοῦ Πολιτεύματός μας.

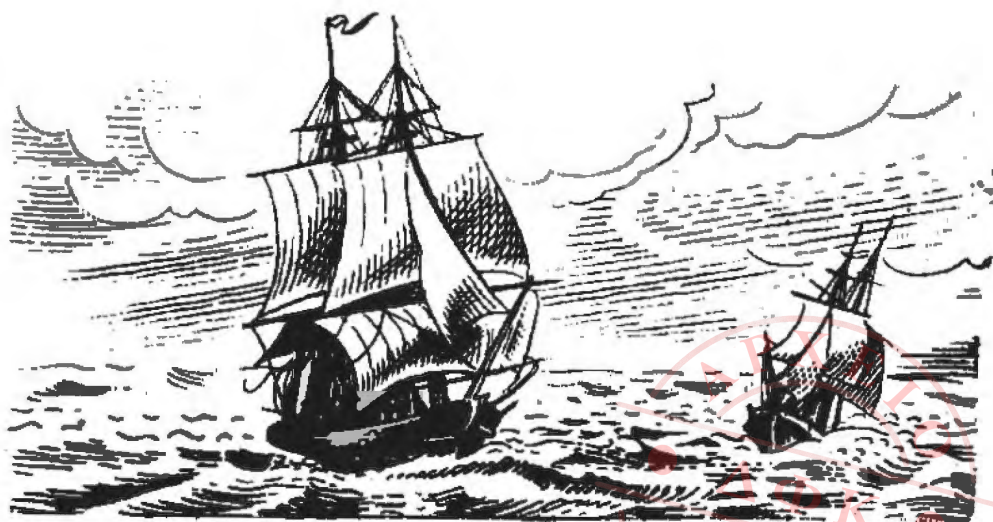
Δὲν περαίνομεν ὄσα μέχρι τοῦδε ἐξεθέμεθα, καὶ ἔχομεν ἔτι πρὸς συμπλήρωσιν, πρὶν ἢ ἐξηγήσωμεν τὴν ἀδελφικὴν θαθεῖαν ὑπόληψίν μας πρὸς τοὺς διαγνόντας ἐκ τῶν κ.κ. δημοσιογράφων, τὰ πεπονημένα δίκαια ὁμοιοπαθῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπαρχιωτῶν μας, καὶ ὑψώσαντες λίαν συμπαθῆ καὶ δικαίων φωνὴν ὑπὲρ αὐτῶν, εἰς τὴν ἀδελφικὴν κοινὴν γνώμην ἀντανακλῶσαν πρὸς τὴν

πατρικήν πρόνοιαν τοῦ Σ. ἡμῶν "Ανακτος καὶ τῆς Κυβερνήσεως του· καὶ πρὶν ἢ προσέτι ἐξηγήσωμεν τὴν ἀπαραμείωτον ὑπόληψίν μας καὶ εἰς αὐτοὺς ἐκείνους, οἵτινες, χωρὶς νὰ θασανίσωσι τὴν ἀκρίθειαν τῶν δικαίων τῶν πιεζομένων ἀδελφῶν μας, παραδεχθέντες ὡς πιστὰ καὶ θέβαια, τὰ παρὰ τῶν ἐνοικιαστῶν καὶ τῶν φίλων των ἀποσταλέντα πρὸς δημοσίευσιν, κατεχώρησαν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἴσως δέ τινες, ὀλίγιστοι, καὶ ἐξέφρασαν ἐπιδοκιμαστικὴν γνώμην, ὅπερ οὐδέποτε, ὡς πεπεύσμεθα θὰ ἔπραττον, οὔτε θὰ πράξωσιν, ὅταν λάθουσι ὑπ' ὄψιν, ὅτι πρόκειται περὶ τῶν δικαίων καὶ καταπατηθέντων ἐλεεινότατα δικαιωμάτων τῶν ἄρτι μόλις ἀπελευθερωθέντων ἀδελφῶν των ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς τεσσάρων αἰώνων πολυακάνθου δουλείας, καὶ ἤδη ῥιπτομένων εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς κοινῆς μητρὸς Ἑλλάδος, καὶ τῶν ἀδελφῶν Ἑλλήνων ἀπάντων, ἐπὶ τῇ σταθερᾷ πεποιθήσει, ὅτι ἐὰν ἴδωσιν ἄλλον τινὰ πράττοντα τὸ τοιοῦτον, καὶ ἀθασανίστως, θὰ ῥίξωσι γοερὰν φωνήν, ὅτι ἀδελφοὺς μόλις σωζομένους ἐκ τῶν παντοίων δεινῶν καὶ θασάνων, οὗτος δολοφονεῖ!

Ταῦτα ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Ἀθήνησι τῇ 27 Ἰουλίου 1881.

Κωνστ. Α. Ῥαντζοδημος  
ἐκ Πραμάντων





## ΤΑ ΔΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ

Ἄριθμ. 40

Τὸ παρά τῷ ὑπουργεῖῳ Γεωργίας διοικητικὸν δικαστήριον ἐκ τῶν κ.κ. Ἀντωνακάκην ὡς Πρόεδρον, Σ. Μεσημέρη, Ν. Ἐλευθεριάδου εισηγητοῦ, Ἡλία Παπαηλιού, Α. Κρίκου, τακτικῶν μελῶν καὶ τοῦ Γραμματέως Θ. Μπαρλογιάννη.

Συνεδριάσαν Δημοσίᾳ τὴν 20 Μαΐου 1931 παρόντος καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τῶν Δασῶν, ἵνα δικάσῃ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Δάσους Πραμάντων Ἀρτης διεκδικουμένου, ὑπὸ τῆς ὁμωνύμου κοινότητος παραστάσης διὰ τῶν πληρεξουσίων τοὺς κ.κ. Ἰ. Κοκκίνη κα Ν. Μπέκα.

Ἀκοῦσαν καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τῶν Δασῶν — Σκεφθὲν κατὰ τὸν Νόμον.

Ἐπειδὴ καὶ ἐκ τῆς ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου 1930 λεπτομερεστάτης πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Γεωργίας ἐκθέσεως τοῦ Δασάρχου Ἰωαννίνων καὶ ἐκ τῶν προσαχθέντων ἐν κεκυρωμέναις μεταφράσεσι τίτλων τοῦ Ὄθωμανικοῦ Κτηματολογίου καὶ ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 233 τῆς 9 Αὐγούστου 1889 συμβολαιογραφικοῦ πωλητηρίου ἐγγράφου τοῦ συμβολαιογραφοῦντος Εἰρηνοδίκου Τζουμέρκων ἐκ τῶν ὁμοφώνων καταθέσεων τῶν ἐπὶ τούτῳ ἐξετασθέντων μαρτύρων καὶ τῶν ἄλλων σχετικῶν ἐγγράφων ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ χωρίο ΠΡΑΜΑΝΤΑ μεθ' ὀλοκλήρου τῆς περιοχῆς του, ἀποτελοῦν πρότερον τσιφλίκιον τοῦ Σουλτάνου, εἶχε πωληθῆ κατὰ τὸ 1880 ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἤδη εἰς τὸν Γ. Ζαρίφην καὶ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀβράμ παπᾶν Καρακεχαγιάν, ὑπὸ τούτου πωληθὲν εἰς τὸν Κ. Καραπάνον, ὅστις δυνάμει τοῦ ὡς εἴρηται ὑπ' ἀριθ. 233 καὶ 9 Αὐγούστου 1889 ἐπισημοῦ πωλητηρίου συμβολαίου, τὸ ἐπώλησεν εἰς ἐξήκοντα ἀγοραστάς Πραμαντιώτας κατονομαζομένους ἐν τῷ πωλητηρίῳ συμβολαίῳ ἀρχηγούς τῶν εἰς ὁμάδας διακριθέντων κατοίκων Πραμάντων οἵτινες καὶ ἔκτοτε κατέχουσι καὶ διαχειρίζονται καὶ τὰ διεκδικούμενα ἕνδεκα ἐν ὄλῳ δασοτεμάχια, ὡς ὀρίζοντα τοῦτο ἐν τῇ ὡς εἴρηται ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου 1930 λεπτομερῆ πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Γεωργίας ἐκθέσει τοῦ Δασάρχου Ἰωαννίνων, μεταξὺ δὲ τῶν ἕνδεκα ἐν ὄλῳ δασοτεμαχίων τούτων περιληπτέα πάντως τυγχάνει καὶ ἡ δασικὴ θέσις Συγγενᾶ.

Διὰ ταῦτα

Τὸ Δικαστήριον ἀπέναντι τῆς κοινότητος Πραμάντων καὶ τῆς ὀλότητος τῶν κατοίκων αὐτῆς ἀναγνωρίζει τοὺς ἐν τότε ὡς εἴρηται ἐπισημοὺς τίτλους καὶ τῇ πρὸς τὸ ὑπουργεῖον ἐκθέσει

τοῦ Δασάρχου Ἰωαννίνων ἀναφερομένης καὶ περιγραφομένης  
δασικὰς ἐκτάσεις ὡς ἰδιωτικὰς ἐφ' ὧν δὲν ἔχει ἰδιαιτέρα δικαιώ-  
ματα τὸ Δημόσιον.

Ἐκρίθη, ἀπεφασίσθη καὶ ἐδημοσιεύθη τὴν 10 Ἰουλίου 1931.

Ὁ Πρόεδρος  
Γ. Ἀντωνακάκης

Ὁ Γραμματεὺς  
Θ. Μπαρλογιάννης

